

אלע
שריפטען
— פון —
ש. פרוג

דריטער באנד.

פראזא אין פאעזיע.

פערטע אויפלאגע.

היברו פאבלישינג קאמפאני
632-34 בראדוויי, ניו יארק.

Copyright 1910.

HEBREW PUBLISHING COMPANY

632-34 Broadway, New York.

1927

אינהאלטס-פערצייכנים.

ליעדער אין פראָזא

3	לכבוד התורה
16	דער שופר
34	דאָס ביסעלע בוימאויל
47	אַ בריעוועל (להקרעמער רב אַפגד האדרעי)
54	משיח'ס צייטען די לעצטע קאַפיקע (אַ באַבע-מעשה)
	אין חלום (אַ באַבע-מעשה פון משיח'ס צייטען)
71	1 נאָך מלוה מלכה
77	2 דער ארץ-ישראל יוד
85	3 ער פערשטעהט
91	ושידאָוסקאָיע באַגאָמאָליע
102	פרשה יתרו אָדער דער יודישער אוצר
115	אַ קלאָרע תשובה
126	חיים'קע קראַמאָלניק
134	נאָך תשליך
146	דרשה-געשאַנק
156	אַרעסער קאַנצערט
166	יודען, גיט אַ קאַפיקע
175	וזאת הברכה
185	אַ גוטער המן
194	דער רויטער געלעכטער
196	ברוך הבא און זיי געוונד
205	ליעדער פון דעם יודישען זשאַנגאָן
218	עולם התווה

הומארי מישע לעדער

229	פערדיענט עולם-הבא
233	חרר-לעידער
244	היים און קאלט
248	מיון עפיטאפיע
251	דריי חברים
254	דער יריד
256	דאס קנעפיל
260	גע'גנב'ט
263	די ריפ
265	א ירושה
267	דער פרעהליכער קבצן
273	צוויי אסיפות
279	א חלום
282	גאט אין אדעם
287	דער בעל רחמים
290	אינ'ם געסיל
296	מיט'ן אלטען גגון
303	צוויי בילדער
309	דער ספאדעק
311	גבורים
312	א חדר-מעשה

ליעדער אין פראנצא.

לכבוד התורה.

I.

ווי א בלה, ווי א בת-מלכה, אָנגעטחון אין איהרע בעסטע, שעהנסטע קליידער, האָט געשיינט די יונגע, אונשולדיגע וועלט, פינף טויזענד זעקס הונדערט ניין און פערציג יאָהר צוריק.

ניט נאָר דער וואונדער-שעהנער גאָרטען — דער גן-עדן, וואו עס האָט פון אָנפאַנג געוואָהנט דאָס ערשטע פאַר-פּאָלק, נאָר אויך די גאַנצע גרויסע וועלט האָט געבליהט און געדופטעט ווי אַ פרישער בלומען-שטאָק, בעלייכטעט פון דער גאָלדענער זון, בעשפּריצט מיט פרישען, זילבערנעם טהוי.

קיין איינציגער זיפּץ האָט זיך ניט געהערט אין דער לופט; קיין איינציגע טרעהר איז נאָך ניט געפאלען אויף דער פרישער, בליהענדער, גליקליכער ערד.

אונטער די גרינע איילפערט-און צימראָנענ-בוימער זענען געלעגען און געוואַרעמט זיך קעגען דער זון די גרויסע, פורכט-פאַרע לייבען און לעמפערמען, און נעבען זיי האָבען זיך רוהיג געפיטערט הירשען און אינדען, פיה און שעפסען.

אויף די צווייגען פון די הויכע, שטאָלצע צעדערן זענען זיך רוהיג געזעסען אין זייערע נעסטען, איינער נעבען דעם

אנדערן, דער גרויסער, שטארקער אַדלער און דאָס שוואַכע,
קליינינקע מייבעלע.

די בייזע שלאַנג און דאָס שלאַפּע, אַרימע העועלע האָבען
געטרונקען פון איין קוואַל און איינס נעבען דעם אנדערען האָבען
ויך געלעגט אַברוהען.

די גאַנצע, גרויסע וועלט, מיט איהרע וועלדער און
פּעלדער, בערג און מהאַלען, שטראָמען, מייכען און אַבגרונדען,
האָט געזונגען די גרויסע, הייליגע שירה — איהר ערשטעס,
שעהנעס מאָרגען-ליעד ...

עס איז געווען דער זעבענטער טאָג — דער ערשטער
שבת אויף דער וועלט ...

אין זעקס טעג האָט דער בורא בעשאַפּען די וועלט —
די ערד מיט איהרע פּעלדער, מייכען, בערג, וועלדער, מהאַלען
און אַבגרונדען ...

— האָט איהר געלעזען דאָס ביבעלע, אין וועלכען עס
איז בעשריעבען, ווי אזוי דאָס איז פאַרגעקומען ?
— נו, פערשטעהט ויך ! א שאלה ! ... וועלכער יוד האָט
ניט געלייענט דאָס ביבעלע ? —

דאָס ביבעל, אין וועלכען בעשריבען עס איז
שוין לאַנג, פון די גאנץ אלטע יאָרען ;
די אלטע געשיכטע פון דעם, ווי אזוי
די וועלט איז געבאָרען געוואָרען ...

יעדער יודיש-קינד האָט געלייענט די געשיכטע און יעדע
וואָך, יעדען זיבענטען טאָג, לייענט מען דאָס לייעבע, הייליגע
ביבעלע ...

יאָהרען פליהען, יאָהרען שוועבען ...
ווי אַ שמראָם פון באַרג אין פעלד
פליעסט די צייט דורך אונזער וועלט,
שווינקט אַראָפּ אין אונזער לעבען

קראַפט און יונגענד, גליק און גוים,
יאָמער, הערשאַפט און פערמעגען.
אלע סטעזשקעס, אלע וועגען
פיחערען, בריינגען גלייך צום טויט ...

פיעל פיעל, פון דעם, וואָס איז פאַרגעקומען אויף דער
וועלט, איז שוין פערגעסען געוואָרען, אבער דער חוק פון דעם
לעבען שבת-קדש לעבט נאָך ביז איצט ביי יעדען יודען און
דערמאָהנט אונז אויף מעשה-בראשית — אויף דעם זעכענטען
טאָג, אין וועלכען דער אויבערשטער האָט געטהון רוהען און
קלויבען נחת, קוקענדיג אויף דאָס, וואָס עס טהוט זיך דאָרט,
אונטען, אויף ווין לעבען וועלטליך ...

און יעדען פרייטאָג זיצט דער בורא-עולם און קוקט אַראָפּ
פון אויבען אויף די וועלט, וואו זיין פאָלק-ישראל פראַוועט דעם
זעכען, הייליגען שבת ...

אַך, וואָס פאַר אַ נחת עס איז צו קוקען!
מען קעהרט, מען וואַשט, מען רוימט, מען פילט די פיש,
מען פעררוקט דעם טשאַלענט, מען איז מקבל-שבת, מען עסט אָב
די ערשטע סעודה, מען שלאָפט זיך אויס, מען טרינקט אָב שבת-
דיגען טהי, מען געהט אַוועק אין שוהל, מען דאווענט אָב שחרית,
מען געהמט אויס, מען רופט אויף בהן אין מען הויבט אָן צו ...
צו שלאָגען זיך איבער עליות!!! ...

II.

די שטילע, פינסטערע נאכט האָט איבערגעצויגען איבער
דאָס לאַנד מצרים איהר דונקעל-בלויזען שליוער, און אויסער,
געשמאָקער שלאָף הערשט איבער אלע גאָסען, אין אלע הייזער.
די גרויסע טעמפלען מיט די מירמע-שטיינענע, זילבערנע
און גאלדענע אָבגעטער, די שעהנע פאַלאַצען מיט די גערטנער
און בלומענשטאָקען, די צוויי גרויסע פעסטונגען, פּיתום און
רעמסס, וואו יעדער שטיין, יעדער ציגעל איז בעגאָסען מיט
ידישען שווייס און יודישע טרעהרען; דער טייך נילוס, וואו
עס שווימען אַרום טויזענדער קלייניקע יודישע נפשות'לעך,
דערשטיקטע. דערטרונקענע, און אויך דאָס לאַנד גשן, וואו
טויזענדער יודישע מוטערס בעגיסען מיט הייסע ביטערע טרעה-
רען די פּוסטע וויעגעלעך פון זייערע אונשולדיג-געטויטע קינדער
— דאָס גאנצע לאַנד איז בעדעקט מיט פינסטערניש, און
א טיעפער שלאָף הערשט איבער אלע גאָסען.

קיין איינציגע שטימע הערט זיך ניט אין דער שטילער
נאכט, קיין איינציגען מענשען זעהט מען ניט אין דער
פינסטער...

עס שלאָפט דער הערר אין גרויסען פאַלאַץ,
אין וויד און סאַמעט איינגעהילט;
עס שלאָפט דער קנעכט — געלעגט צו קאָפּענס
אזאָק מיט אלטע שטרוי געפילט.
דער זקן זעהט אין שלאָף זיין יוגענד,
זיין אלטעם גליק, זיין פרייד און מאַכט...
און ליעבענד גיסט אי רוח, אי קרעפטען
אין יעדעס האַרץ די שטילע נאכט...

שמיל און רוהיג איז אין אלע גאסען... נאָר וואָס גלענצט
 עס און שיינט דאָרט פון ווייטען? אַ גערויש פון פליעגל טהוט
 זיך הערען אין דער לופט... אַ גייסט, אַ געטליכער גייסט
 שוועבט אין הויבט אָן אַראָבלאָזען זיך פון אויבען... זיינע
 ברייטע, ווייסע פליעגלען גלענצען אין דער פינסטער... דאָס
 לאַנגע שניי-ווייסע קלייד פלאַמערט אין דער לופט... פון
 זיינע לאַנגע גאָלדענע לאַקען, פון זיין ליכטיגען שטערען, פון
 זיינע אויגען — פון זיין גאנצען אונשטערבליכען קערפער ציהען
 זיך העלע, ליכטיגע שטראַהלען. בעשיינען און בעלייכטען אַרום
 איהם די פינסטערניש...

נידעריגער און נידעריגער שוועבט דער געטליכער גייסט
 און אַם ענדע לאָזט ער זיך אַראָב אויף דער הויפט-שטאָרט פון
 לאַנד מצרים...

שמיל, לאַנגזאַם לאָזען זיך אַראָב און לעגען זיך צונויף
 אונטער זיינע אַקסלען די ברייטע, ווייסע פליעגלען, און שמיל
 און רוהיג הויבט ער אָן געהן דורך די גאסען, פון הויז צו הויז,
 פון איין פּאַלאַץ צום אנדערן...

ביי יעדען מויער, ביי יעדער טהיר שטעלט ער זיך אָפּ
 אויף איין אויגענבליק, הויבט אויף זיין רעכטע האַנד און מיט
 אַ פייערדיגען שווערד, פון וועלכען עס טריפען טראָפענס בלוט,
 ריהרט ער זיך-צו צו די טהירען...

און דאָרט, וואו ער ריהרט זיך צו מיט דעם פייערדיגען
 שווערד, בלייבט אַ גרויסער דונקעל-רויטער פלעק...

שרעקליך זענען די פלעקען פון דעם שווערד! — דאָס
 זענען סימנים פאַר דעם מלאך-המות, וועלכער געהט טריט ביי

טריט נאך דעם געמליכען גייסט מיט די גרויסע, ווייסע פליענ-
לען: טויזענדער זינדיגע נפשות פאלען טויט איינער נאך דעם
אנדערן — דאס זענען די בבורי-מצרים...

— האָט איהר געלעזען דאס אלטע הייליגע ביבעלע, אין
וועלכען עס איז בעשריעבען די מעשה פון יציאת-מצרים?

— נו, פערשמעהט זיך! ווער האָט דאָס ניט געלעזען?
ווער האָט ניט געלייענט

די געשיכטע, ווי אזוי
אין די אלטע יאָהרען;
האָט געארבעט אונזער פאָלק
און פערשוואַרצט געוואָרען.

און ווי וואונדערליך דערנאָך,
פול מיט פרישען, גייעם
גליק און קראפט, איז עס אַרויס
פון דעם לאַנד=מצרים...

דריי טויזענד יאָהר זענען שוין פערגאַנגען זינט דאָס האָט
פאסירט, — אין ביז יעצט איז נאָך געבליבען דער זכר פון דעם
גרויסען נס.

מען וואַשט, מען שמירט, מען ריינט, מען פּוצט, מען
שייערט, מען כּשר'ט, מען רעדעלט און מען באַקט מצה, מען
געהט אין שוהל, מען דאווענט אָב שחרית, מען געהט אַרויס
די רייניגקייט, מען שטעלט זיך אָב אויף קריאָה-לפּסח און מען
הויבט אָן צו...

צו שלאָגען זיך איבער עליות!!!...

III.

אָפּטמאַל, ווענדט אָווענד-צייט איינער אליין אין מיין צימער, דערמאָהן איך מיך אויף די אלטע פּערגאַנגענע יאָהרען, און פּערשידענע ערינערונגען און בילדער פֿון מיין קינדהייט שטעהען אויף פאַר מיינע אויגען און יעדעס פּיצעלע זעהט אויס אזוי דייטליך, אזוי קלאָר, גלייך ווי דאָס וואָלט געווען מיט עטליכע טעג צוריק.

אַלע דריי שוהל-הויפּען אין אונזער שטערטעלע ליגען פאַר מיר אויסגעשפּרייט ווי אַ מיטשויך; יעדע באַנק, יעדער שטענדער שטעהען פאַר מיינע אויגען ווי לעבעדיגע; ובפרט אין אונזער שוהל, דאָס הייסט אין דער שוהל, וואוהין איך פלעג מיט מיין טאַטען ע"ה געהן דאווענען, איז מיר בעקאַנט יעדעס ווינקעלע, טאַקע ווי דער פּסוק זאָגט: „ממזרח שמש עד מבואו“ — פון מזרח-וואַנד ביז דעם האַנד-פּאַס אין פאָרהויט. אויף פיעל גוטע גליקליכע שטונדען ערינערט מיך יעדעס ווינקעלע פון דעם אלטען ליעבען שיהל'כעל:

אַט דאָ — דערמאָהן איך מיך, בין איך געשטאַנען בעת עס האָט געזאָגט ר' חלל פאַריצער ע"ה... איך געדענק... אַך, וואָס פאַר אַ חיות איז מיר געגאַנגען איבער אַלע אברים. מיט וואָס פאַר אַ פּערגעניגען האָב איך, אַ פּופּצע-הייערהייטער ווייסער-חברה'ניק, געשלאנגען יעדעס וואָרט, יעדען זיפּץ און יעדען קרעכץ, וואָס האָבען געטהון אַרויסגעהן פון זיינע זיסע, באמת זיסע, מחיה'דיגע לעפּצען

און אַט דאָ, נעבען ר' מרדכי אהרנ'ס שטענדער, בין

איך געשטאנען, לייענען-צייט, ווען מען האָט מיך צום ערשטען
מאָל אויפגערופען מפּטיר... אָ, ווי פּיעל טיעפּע חטראָסטען
זענען דאָמאָלס געזעסען אָט אין דעם קליינעם מענשעלע! איך
בין מיר געשטאנען און גאנץ רוהיג געשמועסט מיט ר' מרדכי
אהרנ'ס בן-יחיד'ל וועגען אליה דעם שוחט'ס — אונזער ביידענס
דעם-שונא — און אז דער בעל קורא האָט אויסגערופען מיין
בשר'ן נאָמען. האָב איך מיך אַקעהר געטהון צו דער בימה
מיט אזא מין קוק, גלייך ווי איינער זאָגט: „האָ? וואָס? מיך?
נו, בקיצור, כ'וועל אייך טהון די טובה"... און וויסען האָב
האָב איך געוואוסט גאנץ גוט, אז מיט מיין היינטיגען מפּטיר
וועל איך די גרעסטע נקמה האָבען אין אליה דעם שוחט'ס און
אין אלע אנדערע מיינע שונאים...

היינט טאָקע די בימה אליין — די בימה, אויף וועלכער
איך, דער איצטיגער עלענדער זשאַרגאָן-מחבר'ל בין ניט איינמאָל
און ניט צוויי מאָל געשטאנען און געשיינט ווי די ליכטיגע זון,
לייענענדיג פאַר אַניעולם יודען אַ גאנצע סדרה און טאָקע
דעבעי, מיט אלע שלשלת'ן, אויסגעקרייזעלטע און אויסגע-
פלאַכטענע — אַ חיות!...

אָך, טהייערע, ליעבע גליקליכע מענ!

איינס נאָך איז מיר קשה: פאַר וואָס עפעס קומט אויס,
אז יעדעס מאל, ווען איך שטעל מיר פאַר אין מיינע געדאנקען
אונזער שוהל, שטעהט אויף פאַר מיר דער זכרון אָדער פון
אַ פינסטערע קללה, אָדער פון אַ הייסען, פייערדיגען פאַטש מיט
אַ הודעריי פון אַניאָבערגעקעהרטען שטענדער, פון אַנאָרפּגע-
וואָרפענעם לייכטער, אַניאָיסגעזעצטע שויב מיט אַ קלינגעריי

און א קלאפעריי; און יעדעס מאָל, סיי שבת, סיי יום-טוב דוקא
בשעת לייענען — בשעת לייענען

די הייליגע תורה, דעם איינציגען שאַץ,
וואָס איז אונז געבליבען פון אונזער פערמעגען;
די תורה'לע — וועלכע פון לאַנד און צו לאַנד
מיר האָבען געטראָגען אין ווינד און אין רעגען,
אין שטורם, אין האָגעל, אין היץ און אין קעלט,
— דער איינציגער אונזערער טרייסט אויף דער וועלט.

סבות — שמעל איך מיר פאָר — סבות אפאָר טויענער
יאָהר צוריק:

דער לעצטער גארב איז שוין אַראָפּגעפיהרט פון פעלד;
דאָס לעצטע הענגעל וויינטרויבען איז שוין אַראָפּגענומען געוואָ-
רען און אריינגעבראַכט אין קעלטער; פון די הויכע בערג פון
אפרים ציהען זיך לאַנגע קאַראַוואַנען פון קעמלען און מוילאיי-
לען אָנגעלאָדען מיט גארבען און מיט פירות; דורך דעם מדבר
עין-גדי, פון גלעד, פון דעם לאַנד דן און פון אלע עקען, פון
אלע זייטען געהען די עולירגל, שטאָדט און דאָרפס-לייט, זקנים
און קינדער, בחורים און בתולות, מיט געזאַנג און מיט פרייד,
צום באַרג ציון, צום בית-המקדש...

און דאָרט, אויף דעם באַרג ציון, אין דעם גרויסען פרעכ-
טיגען מעמפעל, קניהען טויענדער און צעהנ-טויענדער פרייע
און גליקליכע יודישע קינדער, הערענדיג דאָס ויסע געזאַנג פון
לויס און די שטימען פון די הייליגע כלי זמר

דאָרט, אויף דעם הייליגען באַרג, שטעהט דער כהן-גדול
פאר דעם מוצח, אויף וועלכען עס זענען געבראַכט געוואָרען

ויעבעציג אָפּסען, ויעבעציג קרבנות מכפר צו זיין אויף די זינד
ניט נאָר פון דעם פּאָלק ישראל, נאָר אויך פון אלע פעלקער פון
דער וועלט. — דו, גרויסער גאָט! דו, שטאַרקער גאָט! —
איז מתפלל דער כהן-גדול:

„הער צו די תּפּלה פון דיין קנעכט,
וואָס שטעהט פאַר דיר, דעם קאָפּ געבויגען!
וועק אויף דאָס קאלטע, טויטע הארץ,
מאָך אויף די דונקלע, בלינדע ארבעטן
פון יענע פעלקער אויף דער וועלט,
וואָס בלאַנדזשען אויף די קרומע וועגען...
ווי אויף די בלום דעם מאָרגען-טהוי,
ווי אויף דעם וואַנג דעם פרישען רעגען.

פּערגים אויף זייער דוקלען זין
דיין באַרימטהערציגקייט פון אויבען,
בעליוכט זיי מיט דיין שיין און מאַכט,
ערקוויק זיי מיט דעם ריינען גלויבען;

און ווי די אָבגורנדען בערעקט
דער מיעפּער ים פון אלע עקען,
וואָל גלויבען, וואַרהייט, וויסענשאַפט
פון עק ביז עק די וועלט בערעקען!“...

היינט — שבועות? דער ליעכער גרינער יום-טוב,
וועלכען עס פייערט די גאַנצע נאַטור, אָנטהוענדיג זיך אין די
בעסטע, שענסטע קליידער, — דער יום-טוב, וועלכער ערינערט
אונז אויף דעם גרעסטען און גליקליכסטען מאָג, וואָס איז פער-
שריבען אין אונזער געשיכטע — אויף דעם מאָג מתן תּורה!
שבועות... נאָר, צוריק ריידענדיג — מיט וואָס איז, זאָגט מיר,

רבותים, שבועות ערגער פון סבות אָדער פון פסח, פון ראש-
 השנה, פון יום-כפור, און פין אלע אנדערע ימים-טובים? יודע-
 לעך זענען דאָ אויף גאָט'ס וועלט, קיין עין-הרע, ווי באָב,
 אַ תּוֹרַח איז דאָ איין-איינציגע, עליזאָ איז סך הכל ניט מעהר
 פון זיעבען, אַ נשמה האָט יעדערער, אַ יודיש האַרץ וויל,
 אַ האַנד איז דאָ, אַ באָק איז גלאַט און ווייך און וואַרעם, — איז
 בכּוּן, פערשטעהט זיך שוין ממילא, אז עס מוז נולד ווערען אזא
 מין זאך, וואָס איז אי גלאַט, אי ווייך, אי וואַרעם... היינט
 אַ פאַטש איז דאָך געגליכען צו אַ צוואַנג: „צבת בצבת עשויה“ —
 איין פאַטש מאַכט דעם אנדערן. חוץ פּעטש זענען דאָ אויף דער
 וועלט קללות, זינדלעריי, מירשבורד'ס, הוכרת נשמות און אנדערע
 „פרפראות“, וואָס פאַסען אויך גאַנץ גוט צום ענין... אַ קליין
 נוגיקייט אַ ביסעל! איז בכּוּן שיטען זיך לכּבוֹד התּוֹרָה אַזעלכע
 פערל, וואָס עס איז אַ קוויקעניש צו קוקען און צו הערען...

— מאין באת? — שרייט נחמן קלעק צו בערל לעמעשקע.
 „אַמקודאָוואָ? אַ? דו קבצני'וזהע. שלעפּער! דיר ששי? דיר?
 אַ פאַטשעמו? וואָס? האָסט אַיינגעלייגט אַ חלק? גענוג דיר
 אַ פאַיאָק צו מנחה, אָדער מאַקע גאָר אַ פּראָסטען פאַנידעלניק,
 ביי די סאַפּאָזשניקעס אין שוהל... אַראָב פון דער בימה
 דאָלאָי!“...

און וואָס זאָגט בערל לעמעשקע?

בערל לעמעשקע זאָגט גאָר ניט, אָדער כּמעט גאָר ניט!
 גאָר ביי איהם איז דער לשון אַריין אין די ידים, איז... נו
 פערשטעהט איהר דאָך... שלאָגט מען זיך פסח צו טל, שמיני-
 עצרת צו גשם, שמחת-תּוֹרָה צו הקפות, שבועות צו אקדמות,

און שבת־הגדול אָדער שבת־שירה האָפּען אייך אַמאָל עטליכע
 גוטע בעלי־הבית'ישע פעטש... היינט וואו איז אַ מאָנטאָג און
 אַ ראָנערשטאָג — וואָס איז? וואָכענדיגע קלעפּ זענען אייך ניט
 קיין שפּענדלעך... אַ בלל:

מ' שלאָגט זיך,

מ' פּלאָגט זיך,

מ' רייסט זיך,

מ' בייסט זיך,

ווי פּוּגלעך פּליהען

אי פּאות, אי בערד,

עס קלינגען די שויבען,

עס ציטערט די ערד;

מ'איז מוכיר נשמות

מיט קללות, האָראָבעס —

די פעטערס, די מוהמעס,

די ווידערס, די באָבעס,

עס פּלאַמען די אויגען,

עס טרעשטשען די קעפּ,

עס גיסען זיך ברכות,

עס שיטען זיך קלעפּ...

מ' בייסט זיך,

מ' רייסט זיך,

מ' פּלאָגט זיך,

מ' שלאָגט זיך,

עס פּליהען די שטענדערס,

די לייכטער, די בענק,

עס שיטען זיך קללות

און חרמות און קרענק;

עם שיטען זיך, ניסען זיך
תרמות און קללות
פון אַרונ צום עמוד,
פון עמוד אין פּאַלעש,

פון פּאַלעש אין שוהל=הויף,
פון שוהל=הויף אין גאס...
דאָס שמערטעלע הוריעט
און ברוחט ווי אַ פּאָס...

און אַט דאָס אַלץ — לפּבוּר התּוֹרָה!!!...

דער שופר.

(בילדער און געדאנקען)

I.

פערטיעפט אין מיינע טרויעריגע געדאנקען בין איך גע-
שטאנען ערב יום כפור אין א ווינקעלע אין אונזער אלמען בית-
המדרש. בלייבע, דונקעלע בילדער האָבען געשוועבט איינס נאָך
דעם אנדערען פאר מיינע אויגען; איך קוק זיך איין אין די
בלייבע, דונקעלע בילדער און איך זעה . . . . .
ישראל'יק שלאָפט...

איינגעהילט און איינגעפלאַכטען אין א לאנגער וויקעל-שנור
פון אלטע, אכגעבליאקעוועטע מפה'ס, אונטערגעלעגט צו קאָפּענס
א זאק מיט אלטע צוריסענע „שמות“ און איבערגעצויגען מיט
א חופה — ליעגט א קליין מענשעלע, א קליינינקער, א דארער
און א בלייכענקער, וועלכער ווייזט אויס פון ווייטענס ווי א זויג-
קינד, — אזוי קליין איז ער, אזוי שוואַך... ער ליעגט איינ-
געבויען, איינגעהויקערט; די אויגען זענען צוגעמאכט, דאָס
מױל אַ ביסעל אָפּען... גרויסע מאָפּענס שווייס שטעהען אויף
זיין שמערן; טיפּע, לאנגע קנייטשען ליעגען איבערגעוואָרפען.

אינס איבער דעם אנדערן, און ציהען זיך איבער דאָס גאַנצע
פערשוואַרצטע און אויסגעמיטשעטע פּנימ'ל. ציימענווייז מהומ
ער עפעס אַ ציטער מיט אלע אברים; אַ לאַנגער, טיעפער זיפּן
געהט אַרויס ביי איהם פון האַרצען; די דינגקע, בלייכע ליפּען
הויבען אָן צו בעוועגען זיך, גלייך ווי זיי ווילען עפעס אַרויס-
ריידען און קענען ניט...

וואָס חלומ'ט זיך דיר, אַלטיטשקער?

— „א בילד, אַ בילד פון אלטע צייטען
שמעהט אויף פאר מיר אין טיעפען שלאָף“.

וואָס־זושע זעהסט דו, ישראל'יק?

— „איך זעה אי בערג, אי טהאַלען,

אַנ'אונבעקאַנטער אָרט...

איך הער טראַמייטען בלאָזען

און מויקען קלאַפּען דאָרט...

איך הער בלייז־וין קלינגען

פון טייזען, מעס און שמאָהל,

און טויזענד קולות הער איך

פון יעדען באַרג און טהאַל.

פון מורח־זייט טהומט פליעסען,

ווי שטראָמען פון אַ באַרג —

אַ שרעקליך־גרויסער חיל,

בעוואָפענט, ביז און שטארק...

ער געהט, ער פליעסט פון ווייטען,

און שרעקליך איז ויין פלום:

ווי גראָו, ווי מילבען אונטער

דעם שווערען העלפּאָנדר'ס פוס

צופטלען זיך חילות
און לענדער פאר זיין שווער,
א פחד פאלט אויף אלע
גבורים אויף דער ערד...

ווער איז ער, וואָג מיר, ברודער,
דער העלד? און וואָס בעדייט
דער קול פון שופר, וועלכען
איך הער פון יעדער זייט?

איין לאנגע תקיעה-גדולה,
א לאנגע אָהן א סוף,
פון אלע זייטען הערט זיך
מיר אין מיין טיעפען שלאָף;

זי ציהט זיך פון די וואַלקען,
זי גיסט זיך אין דער לופט,
זי גיסט זיך מיר אין הארצען,
זי וועקט מיר, וועקט און רופט:

— שמעה אויף, שמעה אויף, ישראל'יק!
אך, וואָג מיר, וואָס בעדייט
דער קול פון שופר, וועלכען
איך הער פון יעדער זייט?

— ווער איז דאָס? — פרעגט ישראל'יק — וואָס
איז דאָס פאר אַ מין חיל? פון וואַנען און וואוהין געהט ער? און
וואָס איז דאָס פאר אַ מין שופר, אין וועלכען עס בלאָזען עפעס
גאָר משונה'דיגע, גרויסע, געזונדע און שטארקע גבורי-חיל? —
אויף דער ברוסט גלאַנצען ביי זיי שטאַהלענע און מעסענע
פאנצירען... זייערע פערברענטע פין דער שרעקליכער מדבר-
היץ, געזונדע און פרישע פנים'ער זעהן אויס אזוי לעבענדיג.

אזוי גליקליך; זייערע לאנגע, געקרייזעלטע שווארצע האָר
פלאַטערן אין דער לופט; אויף זייערע שטאַרקע הענד, אין
וועלכע זיי טראָגען אלערליי מינים פלי-זין, ציהען זיך לאנגע,
גראַפּע, אָנגעגאַסענע מיט בלוט, אָדערן, וואָס וויזען אויף גרויסע
און שטאַרקע פּחות... ווער זענען זיי?... ווער איז דאָס
פאָלק, וועלכעס דער איצטיגער אלטיטשקער און קראַנקער
ישראל'יק זעהט אין חלום? — ער דערקענט זיי ניט...

— ישראל'יק! ישראל'יק! קוק זיך נאָר איין גוט, גוט
קוק זיך איין און זייערע פנים'ער, הער זיך-צו צו זייער לשון...
זעהסט? הערסט?... דאָס זענען דאָך זיי — דינע עלטער-
עלטער-זיידעס, דאָס זענען דאָך יענע אויסגעמוטשעטע פון דער
שרעקליכער מצרים'דיגער אַרבייט, עבֿורת-פּרך, פּערשוואַרצטע,
פּערביטערטע נשמות, וועלכע זענען געשטאַנען ביים באַרג
סיני, געזעהען די גרויסע, פּורכטבאַרע וואָלקענס, געציטערט.
הערענדיג די גרויסע, שרעקליכע דונערען און דעם הייליגען
געטליכען קול פון „אויבען“, פון דעם שפיץ באַרג... דאָס
זענען זיי — דינע אָבות, וועמעס בלוט פליעסט אין דינע
אָדערן, אין דיין האַרצען... דו דערקענסט זיי ניט? דו גלויבסט
ניט?... אַך! וועה צו דיר, ישראל'יק! וועה און ווינד צו דינע
יאָהרען און טעג! דו קענסט זיך נאָר ניט פאַרשטעלען, אז
אזוי וואָלען אויסזעהען יודען ווען עס איז און וואו עס
איז... און איך פּערשטעה דאָס טאַקע גאַנץ גוט, וואָרום אז
עס וואָלט זיך דאָס מאַלס, אַ יאָהר דריי טויזענד צוריק, וועמען
ניט איז פון זיי געחלומ'ט אזוי אַ מין יוד, ווי דו, אזא מין
בריאָה'לע, וואָלט קיינער פון זיי בשום אופן ניט גלויבען, אז
דאָס איז אַ יוד — אז אַזוי וועט אַמאָל, אַמאָל, האַטש

אין ווייס איך ווי פיעל יאָהר אַרום, אויסזעהען זייער אַנאָר-
אייניקעל, אַ מענש, ביי וועמען עס וועט פליעסען זייער בלוט
אין די אָדערן...

אוי, דו גרויסער, דו אַלמעכטיגער גאָט! זעה, זעה וואָס
איז פון אונז געוואָרען! איין איבריגעס ברעקעלע זאָגט פאַלט
אויף דער וואָג-שאַל, און די וואָג קען עס מעהר ניט אויסהאַל-
טען און אין איין אויגענבליק שטירצט זי אַראָפּ פון דער הייך...
איין איינציגער קלייניקער טראָפּען פאַלט אַריין אין דעם גרעסטען
עמער, אין אין איין רגע גיסט זיך אַריבער דאָס וואַסער איבער
די ברעגען... דו גרויסער גאָט! דו שטאַרקער גאָט! וויפיעל
נאָך בערג מיט צרות, מיט שרעק און מיט אונגליק דאַרפֿען
נאָך אַראָפּפאַלען אויף אונזערע קעפּ, ביז אונזער וואָגשאַל וועט
שוין איבערוועגען אונזערע אַלמע, אַלמע זינד? ... וויפיעל נאָך
הייסע און ביטערע טרעהרען דאַרפֿען מיר פֿערגיסען אויף דער
וועלט, ביז אונזער בעכער, אונזער פֿוס התרעלה, וועט שוין
איבערגעהן איבער די ברעגען? ... ווי פיעל נאָך וועט ליעגען
דיין פֿערשוואַרצטער ערמוטשעטער ישראליק בעדעקט מיט זיינע
אַלמע וואונדען צו וועלכע עס איז נישטאָ קיין הילף, קיין תּרופּה
אויף דער גאַנצער, גרויסער וועלט? ווי לאַנג נאָך וועלען מיר,
יודען, זיין צו שפּאַט און צו געלעכטער, ניט זעהען דעם ליכט-
טיגען טאָג פֿאַר די אויגען, ניט פֿיחלען די ערד אונטער אונזערע
טריט, ניט איין איינציגעס ליעד זינגען, אין וועלכען עס זאָלען
זיך ניט הערען די טיעפע ופּצען און עס זאָלען ניט טריפען
שטראָמען-וויז אונזערע הייסע און ביטערע טרעהרען? ... ער
מתי, אלהים? ער מתי? ...!

קיין זאך אין אונזער טרויעריגען לעבען טהומ מיר ניט

אן אזוי פיעל הארצוועהשאַג, אזוי פיעל עגמת-נפש, ווי דאָס
אויסזעהן פון אַ יודען, זיין איינגעבויגענער רוקען, זיין אויס-
געווייקטער פנים, זיינע דאָרע הענד, זיין איינגעפאלענע ברוסט
און דער דונקעלער שאַטען פון פחד, וועלכער לינגט אייביג
אויף זיין גאנצען געזיכט... אָט די אונרוהיגע, האַלב פער-
טראכטע, האַלב דערשראָקענע אויגען, וועלכע לויפען אַהין און
אַהער, גלייך ווי זיי זוכען וואוהין צו בעהאַלטען זיך, ניצול צו
ווערען פון דער גרעסטער סכנה; אָט די בלייכע ליפען וואָס
ציטערען. און זענען יעדען אויגענבליק מוכן ומזומן אַרויסצורעדען:
„אָט! אָט לויף איך!“ — דער גאנצער נפש, וואָס ווערט פער-
ציטערט פאר יעדען בלעטיל, וועלכעס פאלט אַראָפּ פון בוים,
פאר יעדער פליעג, וועלכע טהוט אַ „זום“ פאַרביי זיין אויהער —
אָט דאָס גאנצע גאָט'ס בעשעפניש אין וועלכען עס זענען דאָ
ניט נאָר רמ"ח, צוויי הונדערט מיט אַכט און פערציג, ניין,
צוואַנציג טויזענד אברים, נאָר אָבער אי אײנער ניט קיין
גאנצער — אָט דאָס יודעלע, אָט דער ישראליקעל מאַכט מיר
אָן די גרעסטע וואונד אין האַרצען... ביטער איז מיר צו הערען
זיין לשון, דעם פינסטערען וויסטען זשאַרגאָן; אַ האַרצוועהשאַג
איז מיר צו זעהען, וואָס פאַר אַ ניעדריגע ראָלע ער שפיעלט
צווישען מענשען, ווי מען שטופט איהם און מען שלידערט
איהם אַהין און אַהער, ווי מען מאַכט פון איהם חזק אויף יעדען
טריט; נאָך מעהר פון דעם אלעם קרענקט מיך, קוקענדיג אויף
איהם אליין, אויף זיין איינגעדאַרטען און איינגעקוואַרטען
קערפער... אז איך קוק אויף זיין נאָז, פיהל איך, אז אפילו
דעם בעסטען מענשען מוז זיך וועלען איהם אַ שנעל געבען;
זעהענדיג, ווי ער וואַרפט אַהין און אַהער מיט די אויסגעטרי-

קענטע קרומע פיסלעך, זעה איך ארויס, אז עס מוז זיך גע-
 לוסטען אונטערשטעלען איהם א פיסעל... שווער איז נאך צו
 געבען דעם ערשטען שנעל, וואָרום מען האָט נאָך מורא, ער
 זאָל נישט געבען צוריק; אז מען זעהט אָבער האַטש איין מאָל,
 אז דאָס אומגליקליכע מענשעלע, האַפענדיג דעם שנעל, פער-
 רייסט די פּאָלעס און ווי אַ פּייל פון בויגען אַיילט עס זיך אַנטרונען
 צו ווערען, אַריינצושפּרינגען וואוהין נישט איז אין אַ לאַך, אין
 אַ שפּאַלט, דאָמאָלס—א, דאָמאָלס צוברענט זיך ערשט די תּאוה
 צו שנעלען, עס ווערט פשוט אַ פּערגעניגען, עס ווילט זיך, עס
 געלוסט זיך שנעלען...

אָך, ישראל'יק! ישראל'יק! ומה אני שואל מעמד — און
 וואָס פאָדער איך פון דיר? אַ שילד אויף דיין אַייגענע שרומפּענעם
 ברוסטעלע? אַ שווערד אין דינע אויסגעדארמע הענדטלעך? ניין,
 ישראל'יק, מויענד מאָל ניין! — אַ מענש זאָלסט דו זיין,
 אַ מענש, פערשטעהסט, וואָס איך מײן מיט די ווערטער?
 אָט דאָ, ישראל'יק, אין גאָס, אויפ'ן מאַרק, אויפ'ן שול-הויף.
 אין דעם שטעדטל, וואו דו ביסט געבאָרען געוואָרען, אויסגע-
 וואַקסען, חתונה געהאַט, גע'גט זיך און וויעדער חתונה געהאַט
 וכו' וכו', — אָט דאָ זאָלסט דו האָבען אַ פנים פון אַ מענשען,
 און נישט פון קיין פליעג, נישט פון קיין שפּענדיל, נישט פון קיין
 פּעדער, וועלכע פליהט, וואוהין מען בלאָזט עס... אָט אויף
 וואָס איך בין מתפלל צו זיין ליעבען נאָמען מאָג טעגליך,
 בשכבי ובקומי.

* * *

... אַ געטליכער נייסט האָט מיך אַנדערגעשטעלט אין

א מהאָל, וועלכעס איז געווען פול מיט ביינער, ער האָט מיך
געטהין אַרומפיהרען איבער'ן מהאָל אַהין און אַהער און איך האָב
געזעהן, אַז דאָרט זענען געווען זעהר פיעל ביינער, און זעהר
מרוקען זענען זיי געווען, און דער גייסט האָט צו מיר געזאָגט:
— „ווי מיינסט דו, מענש, קענען וויעדער לעבעדיג
ווערען די ביינער?“

— „גאָט! — האָב איך געענטפערט — דו איינער קענסט
דאָס וויסען...“

יא, רבש"ע! דו איינער ווייסט — זאָג איך צוזאמען מיט
דעם נביא — איין גאָט ווייסט, אויב עס וועלען אַמאָל לעבעדיג
ווערען אָט די אויסגעטריקענטע, אויסגעדארטע רמ"ח אברים,
פון וועלכע ס'איז צונויפגעשטעלט, און קוים, קוים וואָס ער
האַלט זיך, דיין אונגליקליכער, אַלמער יתום, ישראל'יק...
רבש"ע! דיין ליעבער קנעכט דוד המלך האָט פיעל ליעדער
געזונגען, זיצענדיג אויף זיין גאָלדענעם בסא-המלכה אין זיין
שענעם שטאָלצען פאלאץ... הערזשע זיך צו איצט צו איינעם
פון יענע ליעדער, צו איין קאפיטעל תהלים, וועלכעס ישראל'יק
זאָגט אין דעם חודש אלול, יעדען טאָג; הער זיך אַיין, גאָמעניו,
ווי ער מיינט שט תהלים:

... בקרוב אלי מרעים... אז עס וועלען צוקומען גאָהענט
צו מיר מיינע פינדל, לאכול את בשרי — צו עסען מיין לייב...
אם תחנה עלי מחנה — אז עס וועט אַ גאנצעס פאָלק פון יודענ-
פרעסער מיך אַרומרינגלען — לא ירא לבי — וועט מיין האַרץ
פאַר זיי קיין פורכט ניט האָבען... וואָרום וואָס? איהר ווילט
שונאי ישראל, מיין פלייש עסען? פלייש ווילט איהר? מפות!

ביינער גריוועט, הארטע, טרוקענע ביינער מיט אדינינקע,
 אויסגעוויקטע הייטעלע אויף די ביינער, אָט וואָס איך האָב
 פון אייערטוועגען, קוויקט זיך, בעלעקט די פינגער, א פעטער
 ביסען בין איך איצט, א חיות!... בעקוקט מיך, גוט, גוט מאַפּט
 מיך אַרום — האָ? פיין האָט איהר מיך אויסגעהאָדעוועט פאַר
 א פאַר שניגענד יאָהר, א שענעם תכלית האָט איהר פון מיר
 געמאַכט!... גרייט־זשע מיינע אלטע ביינער, האָט קיין מורא
 נישט — בי אבי ואמי עזבונני — מיין פאָטער און מיין מוטער
 האָבען מיך פערלאָזט...

איך האָב נישט קיין פאָטער,
 קיין שטאַרקען, קיין שטאַלצען,
 וואָס וואָל מיך בעשיצען
 מיט קראַפּט אין דער האַנד
 פון אומעט, פון צווייפּעל
 פון טרויער, פון שאַנד.

איך האָב נישט קיין מוטער,
 קיין ליעבענדע מוטער,
 פאַר וועמען ענטדעקען
 מיין ביטערעס הערץ,
 וואָס וואָל מיט די טרויער,
 און פריינדליכע ווערטער
 מיך רעטען פון שלאַפּקייט,
 מיך טרייסטען אין טרויער
 און היילען מיין שמערץ...

נאָר דו, מיין בעשעפּער,
 דו שטאַרקער, דו גרויסער,
 אלמעכטיגער גאָט!

גאָר דו ביסט מיר איינער
 געפליעבען אין לעבען
 פון אייביג ביז אייביג,
 מיין שילד און מיין זענעל —
 בעהיט און בעשיק מיר
 פון שאַנד און פון שפּאַט!

II.

א, ישראל'יק האָט זיך אויפגעחאָפּט פון שלאָף! ... איהר
 זעהט? ... זיינע אויהערן האָבען דערהערט פון ווייטענס די
 הייליגע שטימע פון דעם אַלמען שופר, זעלכע ער הערט יעדעס
 יאָהר אַ גאַנצען חודש גאָכאָנאָנד ... איהר זעהט? — ישראל'יק
 איז מיט אַמאָל לעבעדיג געזאָרען! — אַלע זיינע אויסגעדארטע,
 אויסגעמוטשעטע גליעדער בעוועגען זיך עפעס גאָר מיט אַנאָדער
 חשק, מיט אַ לעבעדיגקייט ... ער גיעסט אָפּ געגעל-וואַסער און
 לויפט, לויפט, ווי אַ פייל פון בויגען, אין שוהל אַרײַן ... אָט
 האָט ער זיך אַוועקגעשטעלט בײַם שמענדער, איבערגעדעקט
 דעם מלית איבער'ן קאָפּ ... די גאַנצע גרויסע וועלט איז שוין
 פערשוואונדען פון זיינע אויגען ... נישט פאַר איהם קיינער —
 נישט קיין פריינד און נישט קיין פיינד, נישט קיין אייגענער און נישט
 קיין פרעמדער, נישט ברידער, נישט שוועסטער, נישט ווייב, נישט
 קינד ... ער שמעהט בײַם שמענדער, איינגעבויגען דעם קאָפּ
 איבער דעם אַלמען, צוריסענעם און פערשמוצטען מחזור ... אין
 די אויהערן רוישען און ברומען ביי איהם הונדערטער קולות ...
 אין קאָפּ זומט ביי איהם ווי פון גאַנצע סמאיעס ביענען ... דאָס
 האַרץ פערקלעמט איהם עפעס מיט אַ שרעקליכען, טיעפען

וועהטאג... עם קוועטשט איהם צונויף אין האלדז... עם הויבט
אן צו שטעכען אין די אויגען... איינע נאך דער אנדערער
טריעפען אראב און פאלען אויף די געלע בלעטער פון דעם מחזור
הייסע, הייסע טרעהרען... א שטילער, זיסער, הייליגער דרימער
שוועבט ארום איבער זיין איינגעבויגענעם, גרויען קאפ, בעדעקט
זיינע דונקעלע, פערזויינטע אויגען, האפט ארום און ארום, ווי
מיט א לאנגער, ווייכער וויקעל-שנור זיין ברוסט, זיינע הענד,
זיין גאנצען קערפער...

א לאנגע תקיעה-גדולה,
א לאנגע, אהן א סוף
פון אלע זייטען גיסט זיך
און שאלט איהם דורכ'ן שלאף...

און אזוי ווי אין א טיעפען, דונקעלען שלאף שטעהען
אויף פאר איהם בילדער, פורכטבארע און וואונדער-שענע
בילדער...

דער קול פון דעם שופר גיעסט זיך אין גיעסט זיך מיט
יעדען אויגענבליק אלץ ווייטער און ווייטער: איבער בערג און
ימים, איבער טייכען און וועלדער... די אלטע גרויסע בוימער
הערען דעם קול אין רוישען אנטקעגען איהם מיט די פייכטע,
גרינע בלעטער; די טייכען הויבען אויף זייערע חוואליעס,
זיעדען און ברומען... די פויגעל זינגען זייערע זיסע, ליעבע
ליעדער... יעדעס פישעלע אין וואסער, יעדע מילב אין דעם
גרינעם גראז, יעדעס גרעזעלע און יעדעס שטיינדעלע ציטערן,
הערענדיג דעם קול פון דעם הייליגען שופר... און אויך אהין,
אויף דעם הייליגען-ארט, אויף דעם טייטען פעלד, וואס איז

בעדעקט מיט קברים אין מצבות, קומט צופליעהען דער קול, און עס וואכען אויף פון שלאף, פון דעם אייביגען, טיעפסטען שוויטען שלאף יענע, וועלכע זענען שוין אָנגעקומען די טרוי-עריגע וועלט מיט דעם נאָרישען לעבען, וועלכע הערען שוין ניט און זעהען שוין ניט פון אלץ, וואָס עס טהוּט זיך אויף דעם נאָרישען וועלטיל...

דער אלטימסקער שטעהט אייגענפויגען איבער דעם מחזור, אָבער ער זעהט שוין ניט, ער דערקענט שוין ניט די אלטע הייליגע ווערטער... פאר זיינע דונקעלע, פערזויגטע אויגען ציעהען זיך בערג און טהאַלען, טייכען און פעלדער... אַרום און אַרום פון אלע זייטען איז נאכט, א געדיכטע, שוואַרצע פינסטערניש בעדעקט די גאַנצע וועלט... נאָר ערטער-ווייז, דאָ און דאָרט זעהט ער, צינדען זיך אָן איינס נאָך דעם אנדערן, קליינינקע גאָלדענע פייערלעך... העלע רויטליכע פונקען בלישמשען אין דער פינסטער... און דאָרט וואו עס צינדען זיך אָן די קליינינקע, גאָלדענע פייערלעך, שטעהען אויף פון דער ערד ווייסע, בלייבע שאַטענס... זיי הויבען זיך אויף פון זייערע טיעפע, פינסטערע, קאלטע קברים, הערען זיך-צו צו דעם קול פון שופר און הויבען אָן אַרומצושוועבען אין דער פינסטער... זייערע אויגען עפענען זיך אויף, אויף די בלייבע באַקען הויבט אָן צו שפיעלען אַ לעבעדיגע, רויטליכע פאַרב, די טויטע בלויע ליפען ציטערן אין בעוועגען זיך מיט אַ פרעהליכען, גליקחאפטען שמייכל...

אָט שוועבט אַ גרויער, אלטער מאַן... פון דעם באַרג נבֿו, פון דעם שפיץ פֿסגה הויבט זיך אויף דער גרויער, אלטער

מאן מיט די צוויי שטיינערנע לוחות אין איין האַנד און מיט
דעם מטה אין דער אנדערער.

אנטקעגען דעם אלטען מאן מיט די לוחות אין דער האַנד
שוועבט אַראָפּ פון די בערג פון אפרים דער צווייטער פאָר-
שמעהער און פיהרער פון דעם פאָלק ישראל, דער צווייטער
פון משה־רבינו — יהושע־בִּן־נון...

און הערענדיג דעם קול פון שופר שמעהען אויף פון זייערע
קברים אלע גבורי־חיל, אלע, וועלכע האָבען געהערשט איבער
דעם פאָלק און געפיהרט זיינע חילות אנטקעגען זיינע פיינד...
אַט שוועבט די אשה־נביָאָה, דבורה, וועלכע איז אויפגעשמאָגען
ווי אַ לייב, שטאַרק און פרעכטיג, האָט געשטאַרקט די איבער-
געשראָקענע הערצער, געקרעפטיגט די איינגעמאַמערטע הענד,
בעוואָפענט זיי מיט בליי־זין און איינגענומען איינעם פון די
גרעסטע שונאי ישראל — דעם קעניג פון בנען... אַט שוועבט
דער גרויסער העלד, שמשון־הגבור... אַט פליהט יפת־חגלעד...
אַט הויבט זיך אויף דער גרויער מתתיהו־בֶּה־גִּדּוֹל מיט זיינע זיהן,
די העלדען... און נאָך הונדערטער און טויזענדער גבורים שמע-
הען אויף פון זייערע קברים און פליהען, שוועבען, לויפֿען...

דער קול פון שופר האָט פון טיעפען,
פון טויטען שלאָף זיי אויפגעוועקט;
מיט נייע אָדערן און גערווען
די ביינער זייערע בעדעקט.

בעפרישט מיט פאָרב די בלייבע באַקען,
די טויטע אויגען אויפגעמאַכט;
די קאלטע הערצער אָנגעגאַסען
מיט נייע קראַפט און נייע מאַכט...

— שמעט אױף! שמעט אױף, איהר כהנים, נביאים! —
 הערט זיך אַ בת־קול אין דער לופט;
 — שמעט אױף! די צייט איז שוין געקומען
 דער קול פון שופר קלינגט און רופט! ...

די בלייכע, הייליגע שאַטענס שוועבען פון אלע זיטען,
 פליהען זיך צונויף צום באַרג נבו, צו דעם אָרט, וואו עס איז
 געקומען אין זיין רוה דער גרעסטער פון אלע נביאים, דער
 שטארקסטער פון אלע העלדען און דער העכסטער פון אלע
 חכמים — משה־רבינו ... די שאַטענס שמעהען גרייט און פאַרטיג
 צו געהן, צו לויפֿען אַהין, וואוהין עס וועט זיי בעפעהלען
 דער גרעסטער און דער הייליגסטער פון זיי ... זיי וואַרמען צו
 דערהערען זיין שטימע פון דעם באַרג ... נאָר אין גיכען אָבער
 ווערען זיי פערציטערט דערהערענדיג פון אויבען, פון דעם ראש־
 הפסנה, אַ טיעפען, טיעפען זיפֿן און אַ קול פון אַ ביטערן
 גרויסען קלאַנג:

— וועה, וועה צו דיר, אונזער מוטער רחל! וועה צו
 דייע אומגליקליכע קינדער! ... צו פריה זענען מיר אויפגע-
 שטאַנען ... צו פריה! אַך, דאָס איז נישט יענער שופר, אין
 וועלכען עס בלאָזט דער העלר צונויפֿרופֿענדיג זיין חיל אױף
 דער מלחמה ... ניין! דאָס בלאָזט אונזער פֿעריאָמערטער
 קראַנקער, דערשראָקענער ישראליק אָפֿצוטרייבען פון זיך די
 מויקים, וועלכע חלומען זיך איהם אין זיין שלאָף, אין זיין
 דונקלען, פינסטערען לעבען ... מויקים! שדים! חלומות!
 פון וואַנען האָט זיך דאָס גענומען צו דיר, מיין פאָלק, מיין
 אומגליקליך, פֿערדאָרבענעם פאָלק? איך, משה, דיין בעפֿרייער
 און דיין לעהרער, מיט אלע כוחות, מיט אלע מיינע קרעפטען

האָב איך דיך נעלערנט צו קוקען אויף זיך און אַרום זיך, אויף
די וועלט און אויף דאָס לעבען מיט ליכטיגע, ניכטערע, קלוגע
אויגען, ניט צו גלויבען אין קיין חלומות, אין קיין מוזיקס און
שרים... הונדערט מאל האָב איך דיר געזאָגט: מיין פאָלק!
האָב מורא נאָר פאַר גאָט, פאַר דעם איין און איינציגען, גרויסען,
ליעבען גאָט, וועלכער האָט בעשאַפּען הימעל און ערד, בערג
אין אָבגרונדען נאָר פון דיינעטוועגען — דו זאָלסט אָבדייטען
און מקיים זיין זיינע הייליגע געזעצען, זאָלסט געהן אין זיינע
גלייכע וועגען, מהוּן גוים אין רעכטשאַפּענעס און ניט האָבען
קיין פחד פאַר קיינעם, ניט פאַר קיין לעבעדיגען, ניט פאַר קיין
טויטען... און בפרט אַז עס וועט קומען אויף דיר אַ צרה,
אַנאָמגליק, זאָלסט דו שטעהען פעסט, שטאַלץ און רוהיג אויף
דיין אָרט, זאָלסט אויף איין אויגענבליק ניט פּערגעסען, — ווער
איז דיין עכטער שונא, דער ניי-צייטיגער עמלק, דער אַנטיסעמיט,
וואו ליגעט די אורזאַכע פון דעם אָנגליק, וואָס איז אויף דיר
געקומען, כדי דו זאָלסט יעדע רגע זיין אימשטאַנד צו שטריימען
מיט איהם, צו בעשיצען דיין קערפּער און דיין האַרץ, דיין גוף
און דיין נשמה, דיין תורה און דיין אַלמען, גרויסען כבוד, דעם
נאָמען, וועלכען דו האָסט בעקומען אויף דער וועלט, צווישען
אַלע פעלקער?... וואו איז דיין ליכטיגער זינען? וואו זענען
דיינע פרישע, לעבעדיגע געפיהלען? וואו איז דיין קראַפט און
דיין מוטה, דיין האָפנונג און דיין גלויבען?... זעה, וואָס איז
פון דיר געוואָרען, וואָס פאַר אַ פנים האָסט דו בעקומען, זינט
דו האָסט פּערגעסען מיין בעפעהל, האָסט פּערלאָזען מיין צוואָה,
האָסט אָנגעהויבען צו בלאַנדזשען אין דער פינסטער, ווי די
פּלעדער-מוי, שרעקען זיך פאַר יעדען שאַרף, פאַר יעדען

שושק, וואָס דערהערט זיך דיר אין דער פינסטער... שרים
 חלומ'עז זיך דיר, מויקים, חלומות, וואָס זענען ניט געשטויגען,
 ניט געפלויען, דו בלאַנדזשעסט אין פערבלענדעניס,
 ליענסט אין הינער־פלעט, ציטערסט פאר דעם, וואָס איז ניטאָ,
 וואָס איז קינמאָל ניט געווען און וועט ניט זיין, און זעהסט
 ניט די עכטע אורזאכע פון אלע דיינע צרות, פון אלע דיינע
 שמערצען און אונגליקען... מיין פאָלק! מיין אונגליקליכעם
 פאָלק..."

הייסע, ביטערע טרעהערען גיעסען זיך ביי ישראליקען פון
 די אויגען... אין שרעק און אין ציטערניש קוקט ער זיך איין
 אין די דונקעלע, הייליגע בילדער, הערט זיך איין אין דעם קול
 וואָס געהט פון דעם בארג נבו:

„צוריק, איהר אלטע, מיינע העלדען!
 „צוריק, אין אייער רוה־ארט!
 נאָך לאַנג אין קבר דארפט איהר ליגען,
 פיעל יאָהרען וועט נאָך פינסטער זיין..."

„פיעל צייט וועט נאָך פערגעהן, ביז וואַנען
 עס וועט בעשערט זיין אונז צום סוף
 דערהערען יענעם שופר, וועלכער
 וועט אונז שוין אויפוועקען פון שלאָף —

„צו ליכט און קראַפט, צו מוטא און לעבען
 צו נייע פרייד און נייעם גליק...
 נאָר איצט... דערווייל — צוריק אין קבר!
 צוריק! צוריק!..."

און אַגרויסער, שרעקליכער קלאַנג פון הונדערטער קולות
 טהומ געהן אין דער פינסטער איבער די בערג און טהאַלען.

מייכען און וועלדער ... די קליינינקע גאלדענע פיערלעך הויפען
 אָן צו ציטערן. צו דרעהען זיך אין דער לופט ... מיט יעדער
 מינוט ווערען זיי אלץ בלייכער אין דונקלער, קלענער און
 קלענער ... די ווייסע שאַטענס צוגעהען זיך ווי וואַלקענס, ווי
 רויך אין אלע וויטען ... די הויכע בערג פאלען-אין. די וועלדער
 און די מייכען ווערען פערשוואונדען ... ישראליק שטעהט
 איינגעבויגען איבער דעם אלטען, צוריסענעם אין פערשמוצטען
 מחזור ... „איך האָב ניט קיין פאָטער ...“ — רייסען זיך אַרויס
 בי איהם פון האַרצען מיט וועהטאָג די ווערטער פון זיין אייביג
 מרויעריגען ליעדעל:

איך האָב ניט קיין מוטער,
 קיין ליעבענדע מוטער,
 מאַר וועמען ענטדעקען,
 מיין ביטערעס הערץ.

וואָס וואָל מיט די טרייע
 און פרוינדליכע ווערטער
 מיך רעטען פון שלאַפקייט
 מיך טרייסטען אין טרויער
 און היילען מיין שמערץ ...

גאָר דו, מיין בעשעפער
 דו גרויסער, דו ש-אַרקער
 אלמעכטיגער גאָט!

גאָר דו ביסט מיר איינער
 געבליבען אין לעבען,
 בעהים און בעשיץ מיך
 פון שאַנד און פון שפּאַט,

פון אייביג ביז אייביג
מיין שילד און מיין זעגעל,
דו שטארקער, דו גרויסער,
אלטעכטיגער גאט! ...

* *
*

היים און ערנסט איז ישראל'יק'ס תפלה ... פון דעם מיעפען
הארצען רייסען זיך ארויס די ווערטער; אין אלע אברים וויינע
גליהט א גרויס, הייליג פייער פון ליעבע צו גאט און פון האפ-
נונג אייף זיין הייליגען גאטען ...

נאך, ישראל'יק, ישראל'יק! מען האט אפגעראווענט געווען
און מעריב ... מען האט זיך מיט גאט'ס הילף אפגעפאסט
און אפגערוהט; חושענא-רבא, שמיני-עצרת, שמחת-תורה זענען
זיך אוועקגעגאנגען איינער נאך דעם אנדערען, און איצט ...
איצט ...

נאך — גענוג! איך וועל ניט ריידען פון דעם ווי אזוי דו
זעסט אויס איצט און ווי דו וועסט אויסזעהן די גאנצע צייט
ביז איבער א יאָהר ערב יום-כפור ... ליעב ביסט דו מיר געווען
אזוי אזוי ווי איך האב דיך געזעהן איבערגעדעקט מיט דעם
מלית און איינגעבויגען איבער דעם מחזור ... וויין-זשע, ישראל'יק,
וויין! שריי צו דעם בורא! זשאלעווע ניט קיין כוחות, שריי,
וויין, בעט איהם רחמים ... אפשר ... אפשר וועט ער זיך שוין
מאקע דערבארעמען אויף דיר, אויף דיין קראנקען, אלטען,
עלענדען קאפ ...

„דאס ביסעלע בוימאייל“

(פילדער און געדאנקען).

I.

פיעל טעג, פיעל וואָכען און חדשים זענען פערגאנגען,
זינט עס האָט זיך געענדיגט די גרויסע שרעקליכע מלחמה, און
אויף דעם הויכען מהירעם פון מצות-דוד האָט זיך אויפגעהויבען
און געבליעבען שמעהן הויך און שמאָלץ אין דער לופט, די
פאָזן פון אַנטיכונס מלך יון...

קיין איינציגער מזבח האָט זיך ניט גערויכערט, קיין איינ-
ציגער קרבן איז ניט געבראכט געוואָרען אין דער גאנצער צייט;
פערשטערט זענען געוואָרען די שבתים און די ימים-טובים; די
כהנים האָבען אויסגעטהון זייערע הייליגע קליידער, די לויים
האָבען פערלאָזען זייערע בלי-זמר, זייער הייליגען דיענסט אין
גאָט'ס הויז; אָנגעטהון אין זעק און בעשאָשען די קעפּ מיט אש,
זענען געלעגען יונג און אלט אויף די קברים פון די נביאים,
געבען די צובראָכענע מזבחות, געבראָכען די הענר, געוויינט
און געשריען צו דעם פּראָדעולס... נאָר אומזיסט איז געווען
זייער געבעט, אומזיסט האָבען זיך געגאָסען זייערע טרעהרען!...

ווי אַ סטאיע היישריקען, וואָס בעדעקט אַ פערלר, זענען
געגאנגען די חילות פון אַנטיכונס איבער דאָס לאַנד, פון שמאָרט

צו שטאָרט. אויף יעדען מאַרק, אויף יעדער גאס האָבען זיי געבויט מזבחות און מיט שווערד אין דער האַנד, מיט אייזען און מיט פייזער געטריבען דאָס פאָלק מקריב צו זיין קרבנות צו זייערע שטיינערנע און הילצערנע אָבעטער...

און דאָס פאָלק, דאָס דערשראָקענע און פערמוטשעטע פאָלק, איז געגאנגען, געלאָפען צו די מזבחות, געקניעט און געבוקט זיך צו די אָבעטער... אויף יעדער גאס, געבען יעדען הויז, האָט געפלאַקערט אַ מזבח... די ספרי-תורות האָט מען געריסען אויף שטיקער אין געוואָרפען אויף די מזבחות, אויף וועלכע עס האָבען זיך געסמאליעט און געבראָמען חורים און אנדערע ממאדיגע חיות...

יעדען חידש פלעגן אָנקומען די חילות פון אַנטיוכוס, און דעם, ווער עס האָט ניט געוואָלט מהון זייער בעפעהל, האָבען זיי געטויט... די מוטערס, וועלכע פלעגן זיך ערוועגען מל צו זיין זייערע קינדער, האָט אַנטיוכוס בעפעהלט טויט צו שלאָגען: פאר זייערע אויגען פלעגט מען אייפהענגען זייערע אונשולדיגע קינדערלאַך, שטעכען און שניידען זיי אויף שטיקלעך...

פיעל יודישע פרויען זענען געפאלען פון דעם שווערד פון אַנטיוכוס; פיעל נפשות, אלטע און יונגע, האָבען ליעבער דעם טויט גענאָסען, איידער צו פאָלגען דעם רשע, אים צו בלייבען געטריי דעם איינציגען, גרויסען גאָט און זיין הייליגער תורה...

II.

גענאָסען מיט דעם שיין פון דער ליכטיגער און וואַרעמער

זון און ארומגערינגעלט מיט פאלמען און איילבערמ-בוימער, שטעהט אויף דעם בארג מורעית דאָס קליינע, שטילע שטערמעלע, וואו עס וואָהנט זימער-צייט דער כהן גדול מתתיהו מיט זיינע פינף זיהן: יוחנן, שמעון, יהודה, אליעזר און יהונתן.

שטיל און רוהיג איז געווען אין דעם קליינעם שטערמעלע פיעל יאָהרען נאָכאנאנד, ביז עס איז געקומען דאָס גרויסע אונגליק אויף דאָס גאנצע לאַנד און האָט פערזאפט אויך דאָס רוהיגע, שטילע, שטערמעלע. ווען דער שטורם רייסט אַרויס מיט די וואָרצלען די גרויסע, שטארקע, הונדערט-יעהריגע צעדערן — קען דען בלייבען שטעהן דאָס קלייניקע, שוואַכיקע קירשען-בוימעלע?

א גאנצע מחנה יונים (גריעכען) מיט זייער קאָמאנדיר האָבען פערנומען אלע גאסען. אין מיטען שטעדטל, אויפן מאַרק, שטעהט שוין אַ מוזעאָן אָנגעגרייט צו בריינגען אַ קרבן די גריעכישע אָבגעמער.

געהט! געהט! — שרייט דער שר פון די יונים: קניעט, בוקט זיך צו אונזערע געמער, צו די געמער, פאר וועלכע עס קניעט אויך מיין גרויסער, שטארקער קעניג אַנטיאָכוס! וואָרפט אַוועק אַייער גאָט, וועלכער האָט אַיך פערלאָזען און איבער-געגעבען אין אונזערע הענד, וואָרפט אַוועק אַייער תורה, דורך וועלכע איהר האָט איבערגעמראָגען אַזוי פיעל צרות, שלעג און שמערצען... אַייער בית-המקדש איז פוסט, אַייערע פאלא-צען פערוויסט, אַייערע אַוצרות בערויבט, מויענדער און צעהנ-מויענדער נפשות זענען געפאלען פֿין אונזער שווערד: דאָס גאנצע לאַנד איז געוואָרען ווי איין גרויסער בית-עלמין בערעקט

מיט קברים, אין וואָס אַ מאָג פאלען אלץ נייע און נייע נפשות,
פערנעהען פון הונגער, פון נויט, און שמערצען... און אין
דעם נאָמען פון מיין קעניג, דעם גרויסען, שמאָרקען אַנטיכום,
וועלכען עס זענען אונטערטעהעניג צעהנדליגע פעלקער אין פאר
וועלכען עס ציטערט די גאַנצע וועלט. אין זיין נאָמען זאָג
איך אייך"...

אין דער מינוט האָט זיך דאָס פאָלק צומהיילט אויף ביידע
זיימען, דורכלאָזענדיג צום שר אַנאַלטען גרויען מאַן...

— דער כהן... דער כהן-גדול געהט"... האָט זיך דער-
הערט פון אלע זיימען...

אַנגעמיהן אין בגדי שרת, אין די הייליגע קליידער, מיט
דעם חושן-ואפוד אויף דער ברוסט, מיט דעם מצנפת און דעם
ציץ אויפ'ן קאָפּ, איז צוגעגאַנגען צו דעם שר דער אלטער
גרויער מתתיהו.

זיין לאַנגעם, שניי-ווייסעם האָר און זיין גרויע באָרד
האַבען געגלאַנצט אין דעם שיין פון דער זון; זיינע באַקען זענען
געווען בלאַס און דער גאַנצער קערפער האָט אויסגעזעהען מיט
און אָבגעשלאַפט, נאָר אין די אויגען האָט געגליהט אַ הייסער
פֿייער פון פערבאָרגענעם צאָרען און איבער זיינע בלייכע ליפּען
איז צייטענווייז איבערגעלאָפּען אַ ציטערניש ווי ביי אַ מענשען,
וועלכען עס האַפט דורך די קעלט אין אַ גרויסען פראָסט...

— מתתיהו! — האָט זיך געווענדעט דער שר צו דעם
אלטען כהן — „דיין קאָפּ איז בעדעקט מיט גרויע האָר און
מיט דעם הייליגען מצנפת, און אויף דער ברוסט ליענט די

הייליגע, גייסמליכע ציערונג; הער-זשע אויס מיינע רייד; צו דיר, צו דיין פערשטאנד ווענד איך מיך איצט מיט מיינע ווערטער:

„האָב רחמנות אויף זיך, אויף דיין הויזגעזינד און אויף דיין פאָלק. וועלכעס וועט דיר פאָלגען און טהון אַלץ, וואָס דו וועסט בעפעעהלען. דער גרויסער שטארקער קעניג אַנטיוכוס מלך יון רעדט צו דיר מיט מיינע לעפצען: געהיצו צו דעם מזבח און בריינג דעם קרבן, וועלכער...“

„— ניין! — האָט אַ געשריי געטהון דער אַלמער מתתיהו—
ניין! איך וועל ניט צוטרעטען צו דיין מזבח, איך וועל ניט קניען פאַר דייןע שטיינערנע, שטומע און טויטע אָפגעטער! איין גאָט איז דאָ אויף דער וועלט, איין איינציגער, דער גרויסער שטארקער גאָט, וועלכער האָט בעפרייט מיין פאָלק פון קנעכט-שאַפט. בעהיט און בעשיצט פון טויענדער אומגליקען! צו איהם, צו דעם איין-איינציגען, גרויסען, שטארקען, ליעבען גאָט הויב איך אויף מיינע הענד... הימעל און ערד, בערג און טהאָלען! זייט מיינע עדות, הערט מיין גרויסע, מיין אייביגע שבועה: מיט מיין גאַנצען האַרצען, מיט מיין פערשטאנד, מיט אַלע געפיהלען און געדאַנקען, מיט יעדען גליעד, יעדער אַדער, ביז דעם לעצטען טראָפען בלוט, ביז דעם לעצטען אויגענבליק וועל איך דיענען דעם איינציגען גאָט, דעם גאָט פון מיינע עלטערין, צו איהם וועל איך שמערעקען מיינע הענד, צו איהם וועט זיך ציהען מיין האַרץ, צו איהם, צו זיין גרויסער אייביגער מאַכט און הערליכקייט וועט פליהען מיין געבעט, פאַר איהם וועלען זיך גיעסען מיינע טרעהרען!... און דו, מיין פיינד און דער פיינד

פון מיין פאלק, וואָס דו ביסט געקומען מיט איינעם און פייער
 אין אונזער לאַנד, האָסט צושטערט אונזער הייליגטהום, בערויבט
 אונזערע הייזער, אַלט און יונג, פרוי און קינד געשעכט מיט
 דיין שווערד, איך שמעה פאר דינע אויגען שמאַלץ און קרעפטיג!
 איך וועל ניט צוטערעמען צו דיין אונריינעם מזבח! איך וועל מיך
 ניט צוריהרען צו דיין קרבן. איך וועל מיך ניט בוקען צו דינע
 געטער... איך פעהאס דיר, דיין קראפט און דיין צאָרען...
 ... איך

— שווייג!! — האָט אויסגעשריען דער שר, האַפּענדיג
 זיך צו זיין שווערד — „שווייג! פאר דינע רייד וועט דיר בע-
 צאָהלט ווערען אין גיכען... נאָך, שמעה, וואַרט אויס... אָם
 באַלד וועסטו זעהען ווער פון אונז איז שמאַרקער... מיינע
 גבורים! ציהט אַרויס אייערע שווערדען, רינגעלט אַרום דאָס
 פאלק פון אַלע זייטען... נו, און איהר — האָט ער זיך גע-
 ווענדעט צום פאלק — איהר, פערשאַלטענע קנעכט! נעהענטער,
 נעהענטער צום מזבח! קניעט, בוקט זיך! קושט די שטיינער,
 וועלכע ליעגען דאָ פאר אייך... נו!!...“

הערענדיג די ביזע, שרעקליכע ווערטער, דערשראָקען
 און פערציטערט — איז צוגעגאַנגען איינער פון די איינוואָהנער
 צו דעם מזבח... זיין קאָפּ האָט זיך איינגעבייגען, און, ציטערנ-
 דיג מיט אַלע אברים, איז ער געפאלען אויף די קניע...

— האָללא! — האָט אויסגעשריען דער שר מיט פרייד.

— האָללא!!! — האָבען געענטפערט הונדערט קולות פון
 דעם חיל...

נאָר אין דעם אריגענפליק האָט אויסגעבראַכען אַניאונער-
וואַרטעמער, שרעקליכער צופאַל:

מיט פלאַמענדע אויגען, פערציטערט פון צאָרען, איז
אויפגעשפרונגען דער אַלטער גרויער מתתיהו... אין זיין דארעך,
אַלטער האַנד האָט אַ בלישטשע געטהון אַ גרויסער, שאַרפער
מעסער, און אין איין מינוט זענען געפאלען צו זיינע פיס דער
קניענדער וויעדערשפענסטיגער און דער שטאַרקער, שטאַלצער
שר... .

„— ברידער מיינע, קינדער!...“ האָט אויפגעהויבען זיין
קול מיט אַ גרויס געשרי דער אַלטער בהן-גדול: שמעחט אויף,
שמעחט אויף, איהר דערשראָקענע, דערשלאָגענע, אונגליק-
ליכע! צו מיר, צו מיר!...“

אימת-מות איז געפאלען אויף דעם חיל... אַוועקוואַרפּענ-
דיג דאָס געוועהר, פערציטערט, זעהענדיג זייער שר אַ דער-
שלאָגענעם און דעם אַלטען מאַן מיט דעם מעסער אין דער
האנד, האָבען זיך אַ וואָרף געטהון אַרויס פון שמעדמיל די
שטאַרקע, שרעקליכע גבורי-חיל... ווי די האָזען, דערהערענ-
דיג די שטימע פונ'ם יעגער, זענען זיי זיך צולאָפּען אין אַלע
זייטען, פערקראַכען אין די היילען, אונטער די פעלזען, אין
די וועלדער און אין די מאַהלען...

און דאָרט, אויף דעם באַרג מידעית, האָט געשאַלט, היל-
ביג און שרעקליך, דער קול פונ'ם אַלטען גרויען מאַן:

„— שמעחט אויף, שמעחט אויף, מיינע ברידער, מיינע
קינדער! ווער איז צו גאָט — צו מיר! פאָראַויס! פאָראַויס!...“

ווי א דונער, וואָס וועקט-אויף הונדערטע ווידער-
קלאַנגען פון בערג און מהאַל, איז געגאנגען דער אויפרוף פון
דעם אלטען, גרויען מאַן איבער די שטערט און דערפער. פון
היזו צו היזו... איינער נאָך דעם אנדערן זענען אויפגעשטאנען,
אלט און יונג, גרויס און קליין; שטארקע און גרויסע מחנות-
חיל האָבען זיך צוגעפגעקליעבען אַרום מתתיהו און זיינע פינף
זיהן די גבורים... אויף מיינענדיג פונקטען האָט זיך פון דאָס ניי
פערקאכט די מלחמה...

ניט איין מאָג, ניט צוויי האָט געדויערט, נאָר דער נצחון
איז געגאנגען מרים אויף שריט נאָך דעם אלטען פּהן און זיינע
פינף זיהן און... פיעל מעג זענען נאָך פערגאנגען, פיעל בלוט
איז נאָך פערגאנגען געוואָרען ביז עס איז געקומען דער גרויסער,
הייליגער גליקליכער מאָג — כ"ה בסיון!...

די גאנצע וועלט האָט געקלונגען מיט דעם נאָמען פון דעם
גרויסען העלד, יהודה המכבי. זעקס שטארקע העלדען
מיט זייערע חילות זענען געפאלען פון זיין האַנד; פיעל אנדערע
גבורים מיט זייערע חילות זענען צושטערט געוואָרען פון די
איבריגע פיער זיהן פון מתתיהו — און גאנצע הונדערט
יאָהר האָט דאָס לאַנד ישראל אָנגעלעבט שטיל און רוהיג,
בעפרייט און בעשיצט פון שרעק און שמערצען...

III.

אַט וואָס פאַר אַ בילדער און סצענעס טראָגט אין זיך דער
זכרון פון אַ פּאָלק. ווי עס דאַרף זיך, בדרך הטבע, פיהלען

א פאלק, דערמאָהנענדיג זיך אויף אַזעלכע ציימען — דאָס איז
שוין אַ בעזונדערע שאלה. אַ פאלק איז דאָך נישט איין מענטש,
ובפרט דאָס פאלק ישראל, יודעלעך, זאלען לעבען, וואָס זיי
זענען דאָ אויף גאָט'ס וועלט אַזוי פיעל ווי די שמערען אויפ'ן
הימעל און דער זאמר אויפ'ן ברעג ים, קיין בייז אויג זאָל זיי
נישט שאָדען! ... מייננען אין דעם ענין קענען זיין אַ סך, איבער-
רעכענען זיי איז אונמעגליך; וויכטיג איז אָבער דאָ נישט יעדע
בעזונדערע דעה, נאר דער סך-הכל...

אַ מאָג נאָך אַ מאָג — געהען יאָהרען אוועק,
עס דרעהט זיך און דרעהט זיך דאָס רעדעל...
אך, זאָגט=ושע מיר, וואָס איז געבליבען ביי אונז?
„געבליעבען? — דאָס חנכה=דרעדעל!“

דאָס דרעדעלע דרעהט זיך, דאָס דרעדעלע זשוסט,
ישראל יקעל קוויקט זיך... אַ חיות!
ער דרעהט עס און דרעהט עס אכט מאָג נאָכאנאָנד
און קוויקט זיך — עס ווערט גאָר נישט מיאוס.

פיער אותיות אויסגעקריצט זעה איך אויף דעם —
זיי שיינען פון אלע פיער זיימען...
„— דו זעהסט? שרייט ישראל'יק מיט נחת — דו זעהסט? !
און ווייסט, אַקאָרשט, וואָס זיי בעדייטען?...“

— נו, אַדרבא, ישראל'יק, זאָג!

און ישראל'יק זאָגט:

„— יהי און ס'איז געווען, אַז מען האָט גאָר געווען
דעם דאָס... דעם ע-ע-ע... דעם מלך פון יון, איז מען גע-

קומען אין בית-המקדש אריין, איז מען געקומען, און מען
האָט — ע-ע-ע... האָט מען — ע-ע-ע ווידער אויפגעבויט דעם
דאָס... דעם מזבח, מיין איך, און די מנורה מיט די...
מיט... נו מיט אלץ וואָס מען דארף און דערנאָך...
דערנאָך איז..."

— נו, ישראל'יק, און דערנאָך איז וואָס געווען?
" — און דערנאָך! — טהוט זיך אַ חצפ ישראל'יק מיט
אַ פלאַם-פייער אין די אויגען — דערנאָך האָט מען אָנגעהויבען
צו זוכען בוימאיל, אָנצוצינדען די מנורה, האָט מען ניט גע-
פונען, האָט מען ווייטער געזוכט, איז אז מען האָט ווידער גע-
זוכט, האָט מען דערזעהן אין אַ ווינקעלע אַ קליין קריגעלע מיט
בוימאיל, אַ ברעקעל קריגעלע מיט עטליכע טראָפענס, איז האָט
מען אַריינגעגאָסען אין די מנורות אריין און מען האָט אָנגע-
צונדען... איז געוואָרען אַנס — דאָס קאפיטשקע בוימאיל האָט
געברענט גאנצע אַכט טעג!!!..."

— וואָס? סך-הכל אַכט טעג? ניין, ישראל'יק, ניין!
דו האָסט אַ גרויסען טעות: דער נס איז געווען פיעל גרעסער —
דאָס ביסעלע בוימאיל האָט געברענט מעהר ווי אַכט טעג...
פיעל מעהר: עס האָט געברענט גאנצע צוויי טויזענד
יאָהר!

יאָ, צוויי טויזענד יאָהר האָט אונז געשיינט דאָס ליכט פון
דעם ביסעלע בוימאיל, וואָס מען האָט קוים-קוים אָכגעזוכט אין
אַ ווינקעלע, אין דעם בערויבטען, פערוויסטען מעמפל, און
גליקליך, גליקליך זענען מיר וואָס אינזערע פיינר, וועלכע האָבען
ביי אונז צוגענימען אלע אינזערע אוצרות, האָבען אונז איבער-

געלאָזט די עטליכע טראָפענס בוימאייל! ... אלע פאנצירען,
 פיילען, שפיווען און שווערדען און אלע שענסטע און טייערסטע
 ציערונג פון אונזערע פאלאצען, טהערטען און טעמפלען, זענען
 ניט ווערטה אייין טראָפען פון דעם הייליגען, וואונדערליכען
 ביסעלע בוימאייל! ... די מכבי'ער זענען געווען אונזער לעצטער
 נצחון אויף דעם שלאכט-פעלד; אונזערע פאליטישע פרייהייט
 האָט געמוזט אָנענדע נעהמען; גאנץ בלייבען האָט געדארפט
 נאָר דאָס ביסעלע בוימאייל — דאָס שטיקעלע אמונה, וואָס איז
 אריינגעלעגט געוואָרען אין אונזערע הערצער, כדי מיר זאָלען
 ניט פערשוואונדען ווערען פון דער וועלט...

און אָט דאָס ביסעלע בוימאייל האָט שוין אָפגעברענגט
 צוויי טויזענד יאָהר!

אָך, ווי פיעל פינסטערע, שרעקליכע נעכט האָבען מיר
 איבערגעלעבט! דורך וואָס פאר גרויסע טיעפע וועלדער זענען
 מיר דורכגעגאנגען! ווי פיעל ביזע, גיפטיגע שלאנגען זענען
 געקראָכען אַרום אינו, וויפיעל חיות'רעות האָבען מיר בעגעגענט
 אויף אונזער וועג! וויפיעל...

אוי-אוי, ווי דער זכרון אַרבייט! טויזענדער בילדער פלי-
 הען פאר אונזערע אויגען — אין אָט געה נאָר זאָג, ענטפער
 אויף דער שאלה: איז גוט אָדער שלעכט וואָס די נאטור האָט
 אינו, יודען, געשענקט אזא גוטען זכרון... האָט ווי מינע
 איהר, רבותים? גוט?

יא, מיינע ברידער אין שוועסטער — מיין אָרעמעס,
 קראַנקעס, אונגליקליכעס פאָלק! לייען, לייען און חזר-איבער.

טויזענד מאל די אָנגעברענטע, אָנגעבליאָקעוועטע, טייערע און הייליגע בלעטלעך, אויף וועלכע עס שטעהט פערשריעבען די געשיכטע פון מתתיהו כהן־גדול! גליקליך איז דער קעניג וואָס שטארבט מיט דער קרוין אויפ'ן קאָפּ.

ווי גרויס, ווי שען איז געווען אונזער וועג, וועלכען מיר האָבען אָנגעהויבען מיט משה־רבינו און געענדיגט מיט יהודה המכבי! אָמ דאָס הייסט — לעבען אַקעניג און שטארבען אַקעניג! קניעט פאַר די הייליגע קברים, אין וועלכע עס ליגען אונזער גבורה און אונזער פּבּוּר, אונזער רייכטהום און הער־שאַפט, בוקט זיך צו די טייערע מצבות, קושט דעם שטויב פון דער הייליגער ערד, און אויפֿשטעהענדיג וויעדער אויף די פיס געהט ווייטער און ווייטער אין אונזער לאַנגען, שווערען וועג, פּערגעסט נאָר נישט אויף דאָס ביסעלע בוימאיל... זוכט, זוכט אין אלע ווינקעלעך פון אייער האַרץ, צינדט אָן יעדען טראָפּען פון דעם עכטען און ריינען גלויבען, וועלכער האָט געברענט און געשיינט אין אונזער פינסטערען לעבען! גלויבען און וויסענ־שאַפט, האָפּנוג און לייענע — אָמ וואָס עס איז געווען אין דעם קלייניקען קריגעלע, וועלכער איז אונז געבליעבען נאָך דעם חורבן פון אונזער בית־המקדש...

אָ, גיעס־ושע זיך, גיעס זיך,
 דו הייליגעס בוימאיל,
 אין אונזער בעטריבטעם
 פּערוואונדעטעם הערץ
 שטיל איין אונזער וועהטאָג,
 צושטער אונזער צווייפּעל,
 פּעריאָג אונזער טרויער,
 פּערהייל אונזער שמערץ!

גיעב קראמט אונז און האַפנונג —
 מיר וואָלען דערלעבען
 די זיסע, די ליעבע,
 די ליבטיגע טעג,
 עס וואָל שוין אויך אונזער
 פערוואַגעלטעם שיפעל
 בעפרייט זיין פון שמורם,
 פון דונערען, בליצען
 און קומען צו'ם שטילען
 און גליקליכען ברעג! ...

א בריעוועל.

להקרעמער רב אבנד האדרעי.

ליעבער פריינד!

א ראנק איך פאר אייער בריעוועל, אין וועלכען איהר
מהומט מיר אן אזא גרויסען כבוד פאר מייענע אימעטיגע יודישע
ליעדלעך. איהר ווייסט דאך אז אויף דער נארישער וועלט זענען
דא צוויי זאכען, וואָס האָבען נאָך אַ שטיקעל ממשות ביי יודען:
געלד און כבוד. אַ אַרימאָן דאַרף געלד און אַ גביר דאַרף
כבוד. — מיר ביידע, ווי עס זעהט אויס, זענען ניט פון די
גרויסע גבירים —, געלד וואָלטען מיר אַודאי ביידע בעדאַרפט,
אלא וואָס? אז ניט געלד, מאָ זאָל האָטש זיין כבוד.

איהר בעשרייכט, ווי שווער נעביך עס געהט אייך, קליינ-
שמעלדיגע קרעמער. מיין ליעבער פריינד, אין קרעמערי
האָב איך אויך אַ שטיקעל ידיעה,

ניט מיר, ברודער, אייער האַנד
און הערט אויס מיין זמר.
זיין אַ קרעמער איז קיין שאַנד;
איך בין אויך אַ קרעמער.
אין מיין קרעמיל איז דאָ אַלץ,
וואָס מען דאַרף צום האַנדלען:
האַניג, צוקער, פעפער, זאַלץ,

ראוינקעם און מאנדלען...
נאָר פיעל מעהר פון אלערליי
סחורות רעקלאַמיר איך צוויי.
ווילט איהר וויסען — וואָסערע?

„יודען! — זיף!
יודען! — זיף,
בשר'ע!...
עס זאל זיין
איך א שיין
א נחמה'דיגע,
יודען, ליכט!
יודען, ליכט,
נר-נשמה'דיגע!“...

נעל די באַקען, נרוי דער קאָפּ...
במה יאָהר שוין אז איך האָב
א געשעמט אויגעם,
און דער אומגליק איז גיט מעהר
וואָס עז לייזט זיך זעהר שווער,
זעהר וועניג קוגים...
שריי און רוף זיי אָהן אַנ'עק,
ווער צוועצט, ווער אויסגעצויגען...
פינסטער איז אַרום — א שרעק,
האַטש שטעך אויס די אויגען.

און דער עולם קריכט און קריכט
אין דער בלאַטע מיט'ן פנים,
און גיטא אויף זיף און ליכט
נאָר גיט קיין בעלגים...

אָט אזוי געהט עס, ליעבער פריינד, אין מיין קרעמיל...

* *
*

נאָר דאָס אלץ איז דאָך, פערשטעהט איהר מיך, ווי מע
זאָגט, נאָר מ ל י צ ה. איך בין דאָך פאָרט נאָר אַ מחבר,
און צווישען אַ מחבר און אַ קרעמער איז טאָקע אַ היבשער חילוק.
ווי שווער נעבֿיך עס זאָל אייך ניט געהן אַ גאָנץ יאָהר, קומט
אָבער אַ ערב יום־טוב, ווען עס ליזט זיך דאָך פאָרט אַ ביסעל
אין קרעמיל. היינט ברית'ן, חתונה'ס, מאַרק־טעג, ופּפרט אז
ער פאָהרט נאָך אויף אַ יריד'ל אויך... ביי אינו אָבער, ביי
יודישע מחברים, איז דאָס אלץ נאָר ניטאָ: ערב יום־טוב קייפט
מען קיין לייערליך ניט, אויף ברית'ן און חתונה'ס אוראי ניט,
אין יריד'ן... איך קאָן אייך זאָגען דאָס, וואָס עס דערצעהלט
איינער מיינער אַ בעקאנטער, איך, ניט פאר אייך געדאכט,
אַ יודישער מחבר:

איך — זאָגט ער — בין אַ מחבר שוין אַ היבש ביסעל
יאָהרען; שרייב און דרוק, דרוק און שרייב און שטאַרב דריי
מאָל אַ טאָג פאר הונגער. אויף יריד'ן פאָהר איך ניט. נאָר
איריעה אין דעם האָב איך. איך געדענק אַ יריד ביי יודען,
וואָס האָט זיך אָנגעהויבען צוריק אַ יאָהר אַכצעהן: ס'איז גע-
וואָרען אַ יודעריי, אַ קלאַפּעריי, אַ האַנרעל. יודעליך, זאָלען
לעבען, האָבען זיך אַ יאָג געמהן אויפ'ן יריד פון אלע זיימען...
עס האָט געברענט, געפלאַקערט... טויענדער יודישע נפשות
זענען בדילי דל געוואָרען, פערלאָרען, ווי מען זאָגט, אי ממין,
אי דמים, געזונד און לעבען. עטליכע אָבער האָבען יאָ אָפּגע-

לעקט א ביינריל, און מאַקע אַ פעט ביינריל, אזאַ פעטס, אז נאָך
עד היום ליענט ביי זיי די שמאַלץ אויף די ליפּען... און איך,
שליס-מול'דיגער יודישער מחבר, בין געבליבען די גאַנצע צייט
דער אייגענער עני ואביון, וואָס גאָט זאָל אויסהיטען אייך מיט
אַלע אייערע ליעבע... איך מיט מיין סחורה, פערשטעהט איהר
מיד, טויג נישט פאַר יודישע ירד'ן... נאָר נישט דאָס בין איך
אויסען. די נויט אליין איז זייער אַ שווערע זאַך.

נישט דער דלות, וואָס אָהן שאַנד,
אַבגעריסען, אַבגעשליסען,
בלאָנדזשעט אויסגעשטרעקט די האַנד
נאָך אַ גראַשען, נאָך דעם ביסען —

ביטער, שרעקליך איז די נויט
וואָס פון מיה און יאָך דעם זי וואָרען
עס אַנ'אייגען שמוקעל ברויט
נאָר בעשפּריצט מיט הייסע מרעהרען,

מראַגט אין ברוסט דעם שווערען שטיין
ביז דאָס האַרץ וועט זיך צוגעהען —
וויסען זאָל נור גאָט אליין,
מענשען וואָלען דאָס נישט זעהען...

אַט די נויט איז שרעקליך גרויס:
אָהן אַנ'איינציגע נחמה,
מענשען אויף איהר קאלטען שוים
ברענען, צאנקען, געהען אויס
ווי אַ גר-נשמה...

„בל-זמן מען איז נאָך יונג, פיהלט מען נישט אזוי דעם
„שווערען שטיין“, די ביטערע נויט. אז עס געהט שוין אַבער

קרוב לארבעים און צוואנציג יאָהר, די בעסטע יאָהרען פון לעבען
און ארבייט שמעהען שוין פון הינטען, און דו פיהלסט אז ווען
ניט די ביטערע נויט, וואָס זייגט אויס דעם מאַרץ פון די ביינער,
וואָלסטו געארבייט פיעל מעהר און פיעל בעסער (דאָס איז דאָך
נאָך פיעל וויכטיגער) — אָט דאָ, ליעבער פריינד, הויבט-אָן
דער מחבר מקנא צו ווין דעם קלענסטען קליינשמעדיגלדיגען
קרעמער אפילו... *

* *

*

אָט אזוי, ליעבער פריינד, רעדט זיך אויס דאָס ביטער
הארץ מיין בעקאנטער מחבר. איך הער-אויס זיינע מענות,
שאַקעל מיט'ן קאָפּ, זיפן איהם צו, ווי געוועהנליך, העלפען
קאָן איך איהם מאַקע נור מיט אַ זיפן, נאָר טרייסטען טרייסט
איך איהם דאָך:

— ליעבער ברודער! — זאָג איך — איך געדענק נאָך
יונגעל-ווייז האָב איך פון אלע בעסטע מתנות אויף דער וועלט
געגלויבט נור צוויי זאכען: קאָנען לשון-הקודש אזוי ווי ישעיה-
הנביא און עסען אזוי פיעל קאָנדעל-צוקער ווי אַהרקע אלי-בערם
דעם קרעמערס... אי, ישעיה'ס לשון-הקודש! אי אלי-בערם
קאָנדעל-צוקער!... ווי זיס האָבען מיר אויסגעוויזען אָט די צוויי
זאכען!... אין אַ יאָהר דרייסיג אַרום האָב איך זיך אַרומגעקוקט
און דערוועגן, אז די קינדערשע תאוה'ס האָבען זיך ביי מיר נישט
אינגאנצען פערענדערט: ישעיה-הנביא איז מיר אויך איצט ליעב
ווי דאָס לעבען און קאָנדעל-צוקער... ווילט זיך מאַקע אויך.

ד. ה. ניט ממש קאנדעל-צוקער, נאָר אַ שטיקעלע זיס רוהיג
לעבען אָהן עגמט-נפש, אָהן האַרצוועהמאָג, אָהן קלערעניש
ווענען אַ שטיקעל פרויט אויף מאָרגען... אוי, דאָס קלערעניש!
עס נעהמט דורך לייב און לעבען ווי אַ פראָסט, פון וועלכען עס
ווערען פערפרוירען די בעסטע געדאַנקען, פערגליווערט די
טיעפסטע געפיהלען, און אפילו די טרעהרען פערלירען זייער
היץ און ריינקייט — ביטער בלייבען זיי יאָ און שטעכען די
אויגען. אָבער זיי ווערען קאַלט און געהען ניט אַריין אזוי טיעף
אין האַרצען און מאַכען ניט דאָס פּרעמדע האַרץ ווייכער און
וואַרימער... ליעבער ברודער! דו זעהסט, אז איך פערשטעה
גאַנץ גוט ווי שווער נעכט און ביטער דיר איז, נאָר וואָס זאָל
מען טהון? בי לפך נוצרתי, וואָרום אויף דעם ביסטו דאָך —
זאָג איך — בעשאַפען געוואָרען אַ מחבר, דערפאַר אָבער האָסטו
פּבוּד: מע לייענט דיינע ביכלעך אין מע לויבט דיך; יונגע לייט,
וואָס האָבען ניט וואָס צו טהון און שרייבען מעשה'לעך מיט
גראַמען, ווענדען זיך צו דיר אין פּרעגען עצות. אז דו וועסט
דערלעבען דיין פינף-אין-צוואַנציג-יאָהריגען יובילעאום, וועט מען
דיר אונטערטראָגען אַ שענעם אַררעס מיט אַ מינמער. דער
מינמער וועט זיין אַ ליידנער אפילו, און פינף וועסטו מוזען
קויפּען פאַר איינענע עטליכע גראַשען. דערפאַר אָבער פּבוּד,
ברודער, פּבוּד!... היינט ווער שמועסט איבער הונדערט מיט
צוואַנציג יאָהר אויף דיין לויב! — גאַנץ חברה-קדישא, אַלע
משפּילים פון דער שטאָדט, תלמוד-תורה-ניקעס, דער ראַצינער...
אַ הספּד, אַ פאַראַר!... קהלישע תּכריכים, אַ אָרט צווישען די
שענסטע בעלי בתים און אַ מצבה מיט אַ גאַנצען „מורח" אויף
איהר — אַ קאַרמינע!...

ניין, ברודער=לעב, ניט זיפן, ניט וויין,
ווי רוחיג און צופריעדען:
עס לעבט זיך שווער, — דערפאר ווי שעהן
און פיין בעגר אָבער יודען!...

אָט אזוי, לעבער רב אַבגד, טרייסט איך דעם אימ-
גליקליכען יודישען מחבר. ווי איהר זעהט, איז פאר אונז
דאָס איינציגע אויף דער נאָרישער וועלט — פּבּוּד, און דער-
פאר דאָנק איך אייך מאַקע פאר אייערע גיטע ווערטער איבער
מיר און מיינע „לעדעלעך“. גאָט זאָל אייך געבען געזונד און
פּרנסה.

משיח'ס צייטען.

די לעצטע קאפיקע.

(א באַבע-מעשה).

I.

אין אַגעוויסען שטעדטיל מיט'ן נאָמען שמוינעוויקע, דאָרט וואו אַמאָל האָט געוואָהנט ר' לייבעלע פעלצלעל זכרונ' לברכה און וואו פֿון דעמאָלט אָן געהט נישט דורך אַ יאָהר אַז עס זאָלען נישט געבוירען ווערען אַזעקס-זיעכען צווילינגס, — אין דעם דאָזיגען בעריהממען שטעדטיל האָט זיך געמראָפּען אַ גע-שיכטע, וואָס ס'איז כּדאי צו דערצעהלען.

אַמאָל, אין אַליכטיגען שעהנעם פּריה-מאָרגען, איז מען געוואָר געוואָרען, אַז אין גאַנץ שטעדטיל איז נישט געבליבען אפילו אַנאיינציגע מוזמענע קאָפיקע.

אין פּלוג איז דאָס גאָר אַ ווילדע זאַך, וואָרום ווי געשיקט זיך, אַז עס זאָל ביי יודען נישט בלייבען אפילו אַ קאָפיקע?

אמת, עס טרעפט זיך, אַז כּמעט ביי אַ האַלבער שטאָרט יודען געפינט זיך נישט נאָר אַ מוזמענע קאָפיקע, אפילו קיין צו-בראָכענער גראָשען נישט אין ס'איז נישטאָ נישט קיין מעהל אויף חלה, נישט אַ בינטעל שטרוי אויף הייצונג, נישט אַ שטיקעל העמד אויפ'ן לייב און דערבײַ טאָקע איז דאָ אַ בעל-טאָקע מיט גע-

בראָמענע קישקעס, אַ ראַבינער, וואָס עסט יעדען מאָג ראַקעס
און מרינקט קאווע מיט סעחערלעך, היינט וואו איז, איך בעט
איך, אַ דאָקטאָר מיט אַ טרופּה קיך, אַנאַפּטיקער מיט אַ גע-
נאָלטער מאָרדע, אַ פּאָדוואַלינע, וואָס שפּיעלט שבת אין קאָרטען
און אַ יוד אַ חלפּן, וואָס האַפט איהם אָן, ווייסט ער וויפּיעל
פּערענעס, קישען און לייכטער זענען פאַרהאַן אין שטערטיל, —
אַט די אלע, מיטשטיינס געוואָגט, בלי-קודש, אָהן וועלכע עס
קאָן קיין קיום ניט האָבען דאָס קלענסטע יודישע שטערטיל אויף
דער וועלט? ...

נאָר ווי די מעשה איז, קומען אָבער פאַר אויף דער וועלט
זאָכען וואָס גאָר שלא פּדרך הטבע. בכן דערצעהל איך איך,
האָט זיך געמראָפּען אין שמוינעווקע, אַז זיך פון היינט ביז
מאָרגען וואָלט זיך ניט געפינען לאַ עליכם אַ יוד, וואָס ביי איהם
איז געבליבען אפילו אַנאַיינציגע קאָפּיקע, ממש, ווי מען וואָגט,
האָטש צאָהל אַ רענדעל פאַר אַ קאָפּיקע.

אַז דאָס האָט דערוואוסט דער רב, האָט ער ראשית-דבר
געוואָשען די הענט אין געמאַכט שדחינו און דערנאָך געשיקט
לאָזען בעמען צו זיך די גרעסטע בעלי-בתים אויף איין אסיפה.

דער שמש איז אַרומגעלאָפּען ווי אַ פּער'סמ'טער אין אלע
גאַסען, און מאַקע באַלד נאָך מעריב איז דער עולם זיך צוגיפּ-
געגאַנגען ביים רב.

דער רב האָט גענומען אַ ברייטען שמעק-מאַבאַק, אויס-
געהוסט זיך און געוואָגט בזה הלשון:

— רבּותים! צו דעם בורא-עולם קאָן מען קיין טענות ניט

האָבען; אוראי איז ער גערעכט און זיין משפט איז רעכט, און
 איידר איז מחויב אלץ אָננעהמען פאר ליעב; וואָרום בעזונתיג
 הרבים זענען מיר אוראי ניט ווערטה אפילו א טויזענד-חלק פון
 זיין גענאָר און לייטזעליגקייט, וואָס ער מהוט מיט אונז, בכּן
 איז דער שכל מחויב אז דאָס וואָס גאָט ברוך הוא מהוט מיט
 אונז איז לגמרי נאָר פאר זכות אָבות. — ונפרט, רבּותים,
 ביאת-המשיח, וואָס דאָס איז די גרעסטע זאך אויף דער וועלט
 און אויף וואָס יודען וואַרטען שוין טויזענדער יאָהרען. ווי, זאָגט
 מיר, געשיקט זיך, אז מיר, איך בעט אייך מחילה, מיט
 אונזערע מעשים-טובים, אונזער פרומקייט און אונזער
 יודישקייט זאָלען האָבען דעם זכות צו מקרב זיין די גאולה?...
 נאָר אויף גאָט פרעגט מען קיין קשיות ניט. די גמרא זאָגט:
 אין בן דוד בא עד שתכלה פרוטה מן הפיס...
 יודען! ניט אָב אַ שבח צו זיין ליעבען נאָמען: אין גאנץ
 שמוינעווקע איז ניט געבליעבען קיין איינציגע קאָפּיקע.
 איז בכּן גרייט זיך, יודען צו „ביאת המשיח!“...

עמליכע מינוט איז דער עולם געזעסען ווי אַ פערטומעלמער.
 ביאת-המשיח!... עפעס אַ קלייניגקייט צו זאָגען — גרייט זיך
 צו ביאת-המשיח... אמת, וואָסער יוד איז ניט מוכן ומוזמן יעדען
 מאָג, אז אָט וועט זיך דערהערען דער קול פון שופר, די לאַנגע
 תקיעה-גדולה, וואָס וועט געהן פון איין עק וועלט ביז דעם
 צווייטען, און אויף דעם באַרג זיתים וועט זיך בעווייזען דער
 גואל-צדק רייטענדיג אויפ'ן ווייסען פערד... אָבער גלאַט אזוי
 זאָגען מיט אַמאָל: גרייט זיך, משיח געהט!...!

— רבי — האָט זיך צולעצט אָנגערופען איינער פון די

בעלי-בתים — איז הייסט עס פאלעסטינא, מיט די חובבי-ציון
הייסט עס און מיט די קאלאניעס...

נאָר דאָ האָט זיך אויפגעהויבען מנשה-מענדעל דער פא-
דריאדמשיק, האָט אַרויסגעשלעפט פון בויס-קעשענע אַ גראָב
פּעקעל פאַפּיערען, איבערגעבונדען מיט אַ בלאָען וואָלענעם
פאָדעם, אַ פאַטש געטהון אין מיש און געזאָגט:

— רבֿותים! וואָרט אויס אַ וויילע... איך האָב אַקוראַט
היינט צונויפגעפיהרט דעם חשבון פון דער פאָסמרויקע, איך מין
פונ'ם מדחץ מין איך, און האָב טאַקע בדעה געהאַט צו בעמען
דעם רב וואָל לעבען מאַכען אַנ'אסיפה, בדי...

— האָ? וואָס? — האָבען זיך דערהערט קולות פון אלע
זיטען: וואָס חשבון?... ווער חשבון?... וואָס וויל ער איצט
מיט ווינע חשבונות?...

— שאַט, רבֿותים, שאַט! — האָט זיך דאָ דערהערט דעם
רבֿ'ס קול: אַ נותר... שאַט, רבֿותים, אַ נותר...

- אַ נותר ???!

אין איין רגע זענען אלע, ווי מען זאָגט, פערשטומט
געוואָרען.

— זאָגט, רב מנשה-מענדעל — האָט זיך דער רב גע-
ווענדעט צו'ם פאָדריאדמשיק: זאָגט, וואָס האָט איהר געוואָלט
מדירע ויין דעם עולם?

— איך האָב געוואָלט זאָגען, יודען, אַז בפי דעם חשבון,

בפי דעם סך-הכל מיין איך, איז דאָ אַנאָסטאָמאָק פון דער
פאָסטרויקע, איך מיין פונ'ם מרחץ מיין איך, איז לעת-עתה גע-
בליבען ביי מיר קהל'שע געלד...

— וויפיעל? ... וויפיעל?

— א קאָפּיקע.

אין מנשה-מענדעל האָט טאָפּענדיג אַרויסגענומען פון
צווישען די צעמלעך אַ פאָקעטיקעל פון אַ שטיקעל פאָפּיער, צע-
וויקעלט עס און אַרויסגעלעגט אויפ'ן טיש אַ קאָפּיקע.

אַ מיניט פינף האָט געדויערט אין אַ טיעפען שטיל-שוויי-
געניש איבער'ן גאַנצען צימער, וואו ס'איז געזעסען די אַסיפה,
די גאָהענטערע האָבען געקוקט אייף די קאָפּיקע עפעס ווי צו-
מישטע, יונגע לייט האָבען אויסגעצויגען די קעפּ צו דערזעהן
האָטש פון ווייטענס די קאָפּיקע, גלייך ווי זיי וואָלטען נאָך
קיינמאָל ניט געזעהן אַ צורת מטבע אין די אויגען.

צולעצט האָט זיך וויעדער אָנגערופען דער רב און
געזאָגט:

— אַ נותר, זאָגט איהר, רב מנשה-מענדעל? אוראי זענט
איהר גערעכט, אַ נותר איז אַ נותר, נאָר אפשר האָט איהר זיך
טועה געווען, רב מנשה-מענדעל? אין אַ חשבון מאַכט זיך אַמאָל
פערשטעהט איהר מיך, אַטעות...

— אַטעות! אַטעות! אוראי אַטעות!! — האָבען זיך
דערהערט קולות פון אלע זייטען, — נאָט אייך אין מיטען דרינען
אַנאָסטאָמאָק! ביים פאָרדראַטשיק אַנאָסטאָמאָק!...

— ס'איז בנאמנות א קומעדיע מיט יודען! — האָט זיך צוביזערט מנשה-מענדעל: פשוט אַנאַקט, ווי איך בין א יוד! ... פאַר א יאָהרען ביים חשבון, ווען איך האָב מ'דיע געווען, אז עס פעהלט געלד צו דער פאַסטרויקע, האָט דער עולם געליאַ-רעמט: „ס'א ליגען, ס'א ליגען, ס'מוז נאָך ויין אַנאַסטאַמאַק לבל-הפחות ק"ן רובל" ... וואָס? אפשר נישט אמת? און איצט, אז איך זאָג אליין, ס'איז דאָ א נותר און לעג איהם אַרויס א מוזמנ'עס, איז נאָט איך אַקוראַט קאַפּויר...

— רב מנשה-מענדעל — האָט זיך דאָ אַריינגעמישט דער רב: איך בעט איך טויענד מאל מחילה... מילא וואָס, יונגע לייט, נאָרען, זיי פערשטעהען אליין נישט וואָס זיי ריידען... עט, געהמט זיך נישט צוים האַרצען... דער עיקר איז דאָ נישט דער חשבון — די קאַפּיקע איז דער עיקר, וואָרום איהר פערשטעהט...

און דאָ האָט זיך דער רב וויעדער געווענדט צו דער אסיפה:

— רב'ותים, — האָט ער געזאָגט — בעזונותינו הרבים איז, ווי עס זעהט אויס, נאָך נישט געקומען די צייט, אז מיר, יודען, זאָלען דערלייזט ווערען. משיח קען נאָך נישט קומען, ווייל דאָס וואָס די גמרא זאָגט איז ביי אונז נישט מקוים געוואָרען, — ביי קהל, ווי איהר זעהט, איז נאָך דאָ געלד...

— רבי — האָט זיך אָנגערופען איינער פון די בעלי-בתים, א יוד א חכם, אין די פריהערדיגע יאָהרען דער ערשטער בעל-עצה אין אלע קהל'שע זאַכען: רבי, האָט ער געזאָגט, מילא, דאַרף מען בעקלערען דעם ענין און געבען זיך אַנ'עצה.

— אדרבא — האָט געענטפערט דער רב — זאָגט איהר,
רב קלמן, וואָס זאָל מען טהון?

רב קלמן איז געזעסען פערטראכט אפּאַר מינוט און צו-
לעצט האָט ער אזוי געזאָגט:

רבי, איך מײן, אז די קאָפּיקע זאָל מען אריינארפּען
אין טײך.

— אין טײך — האָט זיך דערהערט צווישען די יונגע
לײט — איהר הערט, ער זאָגט: אריינארפּען אין טײך...

— שאַ! שאַ!! האָט אײסגערופּען דער רב — שווייגט,
יונגע לײט, לאָזט רײדען... מ-מ-מע... און וואָס מײנט איהר
וועגען דעם, רב־שלמה, רב אַכרם-כּער, רב־מרכי...

רב שלמה, א יוד א למדן, האָט פערנומען אין האַנד די
באָרד, א הוסט געטהון און געזאָגט:

— אין טײך? נײן, אין טײך נײַט. וואָרום ראשית, איז
דאָס פשוט עובר זײן אויף בל-תשחית, און צווייטענס, איז דאָס
גלאַט קײן פלאַן נײַט: די קאָפּיקע קאָן אײנשלינגען א העכט און
ווער נײַט איז פון אונז זאָל אקוראַט דעם העכט אָדער אַלײן
חאפּען, אָדער קײפּען און וויעדער טאַקע בעקומען די אײגענע
קאָפּיקע. אלא וואָס? מיר זענען נײַט קײן פישער און קײפּען
וועלען מיר אויך נײַט, וואָרום ס'איז קײן געלד נײַטאָ. אמת. נאָר
פאַר גאָט איז דאָך אָבער נײַטאָ קײן אונמעגליכקײט... בכּן איז מײן
עצה: הײַט, אזוי ווי פטור צו ווערען פון די קאָפּיקע דאַרף מען
כדי צו מקרב זײן די גאולה, איז די עברה פון בעל-תשחית שוין

ניט אזוי גרויס און אזוי ווי אין טייך ווארפען איז קיין פלאן ניט, וואל מען די קאפיקע בעסער אריינווארפען אין מקוה. אין מקוה האפט מען קיין פיש ניט און חוץ דעם איז דאָרט אויפ'ן גרונד אזא טיעפע אין געדיכטע בלאָטע, אז די קאפיקע וועט אין איהר איינגעזונקען ווערען אויף אייביג.

— יא, יא! אָט דאָס איז טאקע א פלאן — האָבען זיך דערהערט קולות ארום.

— ניין, ליעבע יודען, דאָס איז נאָר קיין פלאן ניט! — האָט זיך אָנגערופען רב מרדכי יאָנעווער, א יוד אַמשכיל, שוין א יאָהר פופצעהן בליוסטימעל אין דער תלמוד-תורה: דאָס איז קיין פלאן ניט — נעהמען קהל'שע געלד און ווארפען אין בלאָטע. בעסער אָט וואָס: שוין א יאָהר צעהן אז אין תלמוד-תורה קאפיקע דורך דער סטעליע ווייל אין דאָך זענען עטליכע לעכער. איז וואָלט זיין א יושר, אז די קאפיקע וואָל מען אַסיגנירען אויף רע-מאָנט אין דער תלמוד-תורה. ווי מיינט איהר, הערר גלאָזמאָן?

רב שלמה גלאָזמאָן, דער קאנאטשיי פון דער גרויסער שוהל אין שמוינעווקע, האָט זיך אַ גלעט געטהון דאָס סיווע בערדעל אין געזאָגט:

— אודאי, רב מרדכי, זענט איהר גערעכט. די תלמוד-תורה דארף טאקע רע-מאָנט און סיוואָלט טאקע בפירוש זיין א יושר... נאָר ניט איצט. וואָרום אז באלד משיח וועט קומען, וועלען מיר דאָך מעהר ניט דארפען דאָ קיין תלמוד-תורה. אמת טאקע, מיוועט ניט דארפען קיין בתי-מדרשים און קיין שוהלען אויך ניט. נאָר צווישען א תלמוד-תורה און א בית-מדרש איז

אגרויסער חילוק: א תלמוד-תורה איז דאך ניט מעהר ווי א' אוטשילישטשע, א שקאלע, נאָר אייפֿן יודישען אַרט, א שוהל אָבער, א בית-מדרש איז אַ מקום קדוש. אין תלמוד-תורה. זאָגט איהר, קאפעט דורך דער סטעליע. נו, און אין שוהל ביי אונז קאפעט דען ניט? ביי אייך איז אין דאך דריי לעכער און ביי אונז אין שוהל איז דרייצעהן. מיר וועלען טאקע, אז אם ירצה-השם משיח וועט קומען, ניט מיטנעהמען מיט זיך ניט די תלמוד-תורה, ניט די שוהל. אָבער איבערלאָזען דאָ א שוהל, אַ מקום קדוש, מיט לעכער — איז אַ חילול-השם, בכּן איז מיין עצה, אז די קאָפּיקע זאָל מען אַסיגנירען אויף רעמאָנט אין אונזער שוהל — עס זאָל חסדשלוים קיין חילול השם ניט זיין...

— חילול-השם זאָגט איהר? — האָט זיך דאָ אַרויסגע-חאפט מיט אַ קוויטש רב גרשון טשוואַק, דער גבאי פון חברה קדישא: חילול-השם, רב שמואל? ניין, לאָזט מיך ריידען... א שוהל איז אַזוי אַ מקום-קדוש און איז פיעל גרעסער פון א תלמוד-תורה. נו, און אַ בית-עלמן? האָ? דער רב זאָגט: משיח וועט קומען. גוט. וועלען מיר אַרויסנעהמען פון שוהל די ספרי-תורה'ס, די מנורה פון עמוד, די הענגלייכטער, די פרוכט'ן, דעם ביור, אפילו אלע שמות פון אונזער דער בימה אויסראָמען, איז בלייבען נאָר פיער ווענד מיט אַ פאָקרישקע; דער בית-עלמן אָבער מיט די קברים און מיט די מצבה'ס וועט דאך בלייבען דאָ אין גאנצען, היינט זאָגט, רבּותים, אז אָט איז שוין צוואַנציג יאָהר אז דער בית-עלמן שמעהט כמעט גאָר אָהן אַ פארקאן און חורים, בהמות אין פערד געהען זיך ארום צווישען די מצבה'ס אין פערגאדיען די קברים, איז דאָס ניט אַ חילול-השם? און וואָלט דען ניט זיין אייזער, אז מען זאָל די קאָפּיקע אוועקגעבען אויף

אפארקאן צו'ס בית-עלמן. דער בית-עלמן איז בילכער פון
א שוהל, אין חוץ דעם האָבען אונזערע בתי-מדרשים דאָאָד
מעהר פונ'ם בית-עלמן...

— דאָאָד — זאָגט איהר? — דאָאָד?! — האָט זיך
אויפגעחאפט גלאָזמאן: ווי הייסט? מיר גיבען דען ניט אָב חשבון
פון יעדער קאָפּיקע?

— און פון ראסחאָד אויף תיקון אויך? — האָט זיך דאָ
דערהערט מיט א געלעכטעריל פון צווישען דער יונגער חברה.

— הא, וואָס? אויף תיקון? — האָט זיך צושריגען גלאָז-
מאן: און חברה-קדישא, די שיפורים, די פיאניצעס! פון זיי נעהמט
איהר דען אָב ווען ניט איז אָטשאַט?...

— הערר גלאָזמאן! איך בעט אייך איינהאלטען א ביסעל
די צונג! — האָט א קוויטש געטהון רב גרשון משוואַק, —
בעסער זאמשעפעט זיך ניט, וואָרום...

— רבותים! רבותים! — האָט זיך א חאפ געטהון דער
רב — איך בעט אייך... געוואלד, בעלי-בתים... יודען. . .
. . . . .
. . . . .

II.

אין דעם זערינגען אָווענד בשעת ביי'ס שמוינעווקער רב
איז געזעסען די אסיפה, איז געקומען צו משיח'ן א שליח מן-
השמים און האָט איהם געגעבען צו וויסען, אז אזוי און אזוי:

אין א שטעדטל מיט'ן נאָמען שמוינעווקע איז ביי יודען נישט
געבליבען קיין איינציגע קאָפּיקע. איין קאָפּיקע א קהל'שע איז
אפילו נאָך דאָ, נאָר דאָרט וועט ביים רב אַנאָספּה אין מען
וועט זיך שוין בודאי אַנעצה געבען, וואָס צו טהין מיט דער
קאָפּיקע. — יודען זאָלען לעבען מאַכען אַ תּל פּון קהל'שע הונ-
דערטער אין שווענדער, וועט איבער אַ קאָפּיקע שוין מן-הסתם
קיין עיפּוב נישט זיין, — בכּן מוז דאָך מקוים ווערען וואָס די
גמרא זאָגט וועגען ביאת-המשיח.

— קיין איינציגע קאָפּיקע? — האָט זיך אָנגערופען פער-
וואונדערט משיח, — היתכן? ווי געשיקט זיך, אז ביי יודען זאָל
נישט בלייבען אפילו אַ קאָפּיקע? ובפרט ביי היינטיגע יודען וואָס
פאַר אַ קאָפּיקע זענען זיי גרייט אויסרייסען איינער ביים אנדערן
באָרד און פּאָת און פאַר אַ רובל פערקויפּען אַנאָיגענעם
טאַטען... בלייבט דאָך די קשיא, ווי אזוי האָט דאָס געקאָנט
פאַסירען, אז אַ גאַנצע קהילה קרושה זאָל אזוי פעראַרימט ווערען?
נאָר פאַר דעם בורא-עולם איז דאָך נישטאָ קיין אונמעגליכקייט און
וואָס די גמרא זאָגט מוז דאָך מקוים ווערען, — בכּן דאַרף מען
פאַהרען.

משיח האָט געהייסען אַרויספיהרען פון שטאַל דאָס ווייסע
עזעל און צוגרייטען דעם שופּר.

דאָס עזעל, וואָס איז אָבגעשטאַנען אין שטאַל כּמה הונ-
דערט יאָהרען, איז געווען בעדעקט מיט שמוץ און מיט שמויב,
אזוי אז מען האָט איהם קיים אָבגעוואָשען און אָבגעפּוצט. דער
שופּר איז אויך פערשטויבט געווען און מען האָט איהם אַ גאַנ-
צע שעה געדאַרפט ווייקען אין עסיג. און גאַנץ נאַטירליך:

זעהענדיג אין הערענדיג אלץ וואָס טהוט זיך ביי יודען האָט
 משיח גאָר נישט געקאָנט קלערען, אז ער זאָל אין גיכען דארפֿען
 פאָהרען צו דערלייזען דאָס פאָלק ישראל. מילא, עס זאָל נישט
 בלייבען ביי יודען אפילו אַ קאָפּיקע פון דעם איז דאָך נישט געווען
 וואָס צו קלערען, חוץ דעם, ווי איהר געדענקט דאָך, בריינגט
 די גמרא נאָך אַ סימן אויף משיח'ס צייטען: דורך שפּול'ן זכאי
 או שפּול'ן חיב. — מילא פון צדיקים איז דאָך נישט וואָס
 צו ריידען: שענע צדיקים מיטמינעס געזאָגט זענען איצט דאָ ביי
 יודען... בלייבט דער בטחון אויף פול'ן חיב; ס'הייסט: אז
 אלע זאָלען ווערען רשעים, אפיקורסים, גאָר זאָגט מיר, איך
 בעט אײך, קאָנט איהר היינטיגע אפיקורסים? ווייסט דען אַ היינ-
 טיגער יוד, וואָס הייסט זיין אַנאָפיקורס? אַמאָל, זעהט איהר,
 פארצייטען, זענען געווען אפיקורסים מאַקע וואָס אפיקורסים
 הייסט. אַ פאַרצייטיגער אפיקורס פלעגט כּמה יאָהרען לערנען
 זיך צו זיין אַנאָפיקורס. לכתחילה איז דאָס געווען אַ יונגער
 מאַן מיט אַ גוט, שאַרף קעפּעל צוים לערנען, פלעגט בחור-ווייז
 זיצען אין קלויז און דערנאָך ביי שווער און שוויגער אויף קעסט
 און לערנען — די פרויענ-פּראַגע פון מסכת יבמות; אַרומגעקומען
 פון מסכת עירובין; פּראַוואָזשיטעלסטוואָ פון גושן מיט די ערי
 מקלט —, בפּלל לערנען, לערנען און לערנען. — דערנאָך
 פלעגט צו איהם אַריינפאלען אַ השפּלה-ביכעל, אַ טרייף-פּסול
 מיט קורצע אָדער מיט לאַנגע שורה'לעך; דערנאָך פלעגט דער
 שוואַרץ-יאָהר בריינגען אַ לעהרער פון קאָזאַנע אומשילישטשע,
 אַ גימנאַזיסט, אַ בלאַט „הלבנון“, אַ ביכעל „השחר“, די שפּעטערע
 יאָהרען — אַ נומער „המליץ“, „הצפּירח“; איינס מיט'ן אַנדערן,
 ביים יונגענמאַנטשיג פלעגט ווערען אין קאָפּ אַ רעש, אַ מהומה,

א פֿינסטערניש, נישט פֿאַר אײַך געדאַכט, ווי בשעת ליקוּי־חמה, און ביסלעכווייז פֿלעגט זיך אויסבילדען פֿון דעם געוועזענעם זיידענעם יונגענמאַן א פֿאַרמענער אפֿיקורס מיט אַלע שמד'שטיק, מיט ווילדע קשיות, מיט פֿינסטערע פֿירוש'מ'לעך, למשל מיט אַזא טייטש אויף „לא תבערו" אַז עס פֿלעגט אויסקומען, אַז רויבען אום שבת איז כּמעט אַ מצוה... אָט מיט אַזא אפֿיקורס פֿלעגען זיך מלאכים ראנגלען אין איהם נישט בייקומען; אַזא אפֿיקורס פֿלעגט דעם מלאך־המית אליין שטעלען א פֿייג און שטאַרבֿען אַ מיתה־משונה טאַקע אָהן תשובה און אָהן וידוי. זעהט איהר, ווען עס זאָל ווערען אַ גאַנצער דור אַזעלכע אפֿיקורסים, וואָלט שוין משיח קיין ברירה נישט געהאַט און וואָלט געמוזט קומען. וואָס אָבער זעהט מען ביי איצטיגע אפֿיקורסים? — יודען פֿאָהרען און רויבען אום שבת — פֿאַסטען נישט אפֿילו יום־כּפור, עסען טרופֿות. פרובט־זשע פרעגט אַזא אפֿיקורס.

— פֿאַר וואָס רויכסט דו אום שבת?

— ווייל איך וויל רויבען, — וועט ער אײַך ענטפֿערן.

— למאי פֿאָהרסט דו?

— ווייל איך וויל נישט געהן צופֿוס.

— למאי פֿאַסט דו נישט יום־כּפור?

— ווייל איך וויל עסען.

קורץ און גוט, אָהן פֿירוש'ים; וואָרום חאַפֿט איהם אָן, קאָן ער אפֿילו קיין עברי נישט און האָט שוין א"ב פֿערגעסען. אָט דאָס קאַלמבלוטשיגקייט צו גאָט, צו דער אמונה, צו דעם חוב

וואָס ליענט אויף יעדען מענשען צו גלויבען — אין וואָס ניט איז פאַר אַ גאָט, אָבער דאָך גלויבען מייער און ערנסט — אָט פון וואָס בעשטעהט אַ היינטיגער אַפיקורס. אַ פאַרצייטיגער אַפיקורס פלעגט עסען טרופות לשם השכלה, טראָגען אַ קורצען ראָק לשם השכלה, לייענען אַ בלאַט צייטונג לשם השכלה; אין אַז אין פעטערבורג איז געוואָרען אַ חברה „מפיצי השכלה“ פלעגט ער די לעצטע צעהן רובל אוועקשיקען אַהין אַ נדבה און צונויפקלויבען ביי אַנדערע וויפיעל נאָר ס'איז מעגליך געווען נדבות פאַר דער חברה. און אַ אינצייגער אַפיקורס? איבעראַל איז דאָס אַ גראַבער יונג, וואָס האָט אַפילו ניט געהערט פון דעם וואָרט השכלה און אויב דאָס איז אַ מענש אַ געבילדעטער מיט אַ דיפּלאָם — איז וואָס טהוט ער? זענענדיג אַ סטודענט געהמט ער אַליין נדבות, לערענט, עסט און טרינקט אויף דער חברה'ס חשבון און דערנאָך, ווערענדיג אַנ'אדוואָקאט, אַ דאָקטאָר, אַ אינזשענער און פער-דיענענדיג הונדערטער און מיוזענדער, דערמאָהנט ער זיך אַפילו ניט אויף דעם ברויט און זאַלץ, מיט וועלכע עס האָט איהם געהאָדעוועט די השכלה, און אַז מען דערמאָהנט איהם, מאַכט ער זיך תמ'עוואַטע, און אַז אין צעהן יאָהר אַרום דערמאָהנט מען איהם אַז ביי דער חברה זענען נאָך גאַנץ זיינע ראָספּיסקעס, ענטפערט ער, אַז צעהן יאָהר איז אַ זעמסקע דאָוונאָסט און די ראָספּיסקעס זענען שוין במל געוואָרען און געהט לאָרט איהם צום ונתנה תוקף...

אָט דאָס, זעהט איהר, איז שוין אַזאַ מיני אַפיקורסים וואָס אַפילו די שרים אין גיהנם וועט נמאָס זיין צו פאַמשיקען זיך מיט זיי, אין פאַר משיח'ן טויגען זיי בודאי אויף בפרות...

ברייבט בכן די ערשטע פרימעטא אויף משיח'ס צייטען.
 שתכלה פרוטה מן הכיס — עס זאל ניט בלייבען א קאפיקע אין
 קעשענע: אויס געלד, אויס יודישע גבירים, יודישע בעלי-
 נדבות, וועלכע גאט אליין נעביך דארף צאָהלען וואָכער מיט
 פראָצענט פון פעטע עליות, שמערט ביים מורח-וואַנד, אַתה-
 הראת'ס, ערשטע הקפות, ליאַרעמדיגע מי-שכרד'ס און הייסע,
 פריש-צאָעלדיגע אל מלא רחמים'ס מיט אַ הספד פון איין עק
 וועלט ביז דער צווייטער... אויס בכוד, אויס יחוס, אויס געלד
 און אויס בלוט... און הערט, איך בעט איך, דאָס איז שוין
 מאַקע מקוים געוואָרען אויף דער וועלט, און וואו? אין
 ש מ ו י ג ע ו ו ק ע . . . . .
 . . . . .

III.

שנעל ווי אַנאָדלער איז געפלוּיגן ריימענדיג אויפ'ן שענעם
 ווייסען עזעל דער גואל-צדק. וואלד-אויס, וואלד-איין האָט זיך
 געצויגען דער לאַנגער, לאַנגער וועג, און זיס ווי די שטימע פון
 אַ פיעדעל האָט געקלונגען משיח'ס קול מיט די ווערטער פון
 דעם ליעבען קאפוטעל „ב ש ו ב ה' א ת ש י ב ת צ י ו ן"
 — שיר המעלות —

האָט געזונגען משיח:

אז גאָט וועט אומקעהרען דאָס געפאַנגענעש
 פון ציון, וועלען מיר ווין ווי אין חלום;
 דעמאָלט וועלען אונזערע לעפעצן ווין פול מיט

פרייד און אונזער צונג — מיט געזאנג;
 דעמאלט וועט מען זאָגען צווישען די פעלקער:
 גרויסע וואונדער האָט גאָט געטון מיט ווי!
 גרויסע וואונדער האָט גאָט געטון מיט אונז
 און מיר וועלען זיך פֿרעהע:
 קעהר=אום, גאָט, אונזערע געפאָנגענע, אזוי
 ווי שטראָמען אין דרום=זייט;
 די, וועלכע האָבען געזייהט מיט טרעהרען.
 וועלען שניידען מיט פרייד;
 דער, וואָס האָט וויינענדיג געטראָגען די
 קערנער, וועט זיך אומקעהרען מיט געזאנג
 טראָגענדיג די גארבען.

הויך און פריי, זיעס און ליִעב האָט זיך געגאָסען משיח'ס
 קול איבער די בערג און טהאַלען, וועלדער און פעלדער, טייכען
 און אָבגורנדען... מיט פורכט און מיט פרייד האָבען זיך גע-
 צויגען צו איהם

דער הימעל, די שטערען,
 דער באָרג און דער טהאַל,
 צו פיהלען, צו הערען
 ווין געטליכען קול . . .

וואָלד-אויס, וואָלד-אין האָט זיך געצויגען דער גרויסער
 לאַנגער וועג, אין וואָס ווייטער איז אַלץ ליכטיגער און ליכטיגער
 געוואָרען משיח'ס פנים ביז ער איז געקומקן אין שמוינעווקע...
 און בשעת ער איז אַריינגעפאָהרען אין שמוינעווקע, האָט
 זיך שוין דאָרט די אסיפה געענדיגט און טאַקע אזוי ווי עס דאָרף

צו זיין: יודען האָבען געריסען איינער ביים אנדערן באָרד און
פּאָז, פייערדיגע קלעפּ, געבראַטענע פעטש, קלליות און חרמות
האָבען זיך געשאַטען ווי באָב...

איינער האָט געשריען: „אויף דער תּלמוד-תּורה!"

דער אנדערער: — „אויף דער שוהל!"...

דער דריטער: — „אויפֿן בית-עלמן!"...

דער פּערטער, דער פינפטער האָבען אונטערגעהאַלפּען
דעם ערשטען און דעם צווייטען... און העכער פּון אלע קולות
זענען געגאַנגען אַ געשריי פּון ווייבער און אַ ביטערער געוויין
פּון קליינע קינדער... די גאס איז געגאַנגען האָדאַראָם און די
ערד האָט געציטערט . . . . .
. . . . .

„— ניין — האָט געזאָגט משיח — איך בין געקומען
צו פּריה"...

ער האָט אימגעקעהרט דאָס עזעל און איז אוועק
צוריק...

אין חלום.

א באבע-מעשה פון משיח'ס צייטען.

I

נאך מלוה-מלכה.

שבת-צו-נאכט'ס אין א שמערטיל אויפ'ן טיך דניעפר, איז געזעסען ביים טויער פון רב אברם-שלום דעם גביר'ס הויף ישראל'יק דער סטאָראָזש.

ליכטיג און שמיל איז געווען די שענע זומער-נאכט. אַ ליעבע פרישע קיהלקייט איז צוגאָסען געווען אין דער לופט און אַ זיסער דרימערל האָט אַרימגעוויקעלט די אַרמע אַקאַציעס און די גרויסע, הויכע טאָפּאָליעס אין רב אברם-שלום'ס גאָרטען.

דאָס גאַנצע שמערטיל איז שוין געשלאָפּען שמיל און רוהיג אזוי ווי עס שלאָפּט זיך אין אַ קיהלען זומער-אָווענד נאָך אַ לאַנגען הייסען טאָג, אפילו ביים אפטייקער איז שוין געווען פינסטער אין זאל — אַ סימן, אז מען האָט שוין דאָרטען אויך מלוה-מלכה געווען מיטמינינס-געזאָגט, דאָס הייסט געענדיגט די אַקאַ מיט'ן ראַמס, די געסט אַוועקגעגאַנגען אַהיים און דער בעל-הבית געלעגט זיך שלאָפּען.

ישראל'יק, א יוד פון א יאָהר פיער-פינף און זעכציג,
 א הויכער, א דארער, מיט א שימער גרוי בערדיל און מיט
 א בעלמע אויף דער לינקער אויג, איז א האלבע שעה צוריק
 ארויסגעגאנגען פון הויף, צוגעמאכט די פאָרטקע און געטהון
 א לאנגען הילכיגען פיף. אויף דעם פיף האָט זיך דערהערט
 א פרעהליכער ביל מיט א קוויטש, פון אינטער דעם טויער איז
 ארויסגעקראַכען א היבש קאלטונאָואַטע הינדטעל, איינגעוועלגערט
 אין היי און אין שפענדליך און האָט גענומען שפרינגען און מאַנ-
 צען אַרים ישראל'יקען.

ישראל'יק האָט זיך צוגעזעצט אויף א גראָבען אלטען טוואָ-
 לאַק, וואָס איז שוין כּמה יאָהרען געלעגען דאָ ביים טויער, האָט
 ארויסגענומען פון בוועם א פלעשעלע, אָבגעשטעקט עס און
 צוגעלעגט צו די ליפּען.

דאָס הינדטעל האָט אויפגעהערט צו מאַנצען, האָט אויפ-
 געהויבען די אויערליך מיט'ן פייכטען, שוואַרצען נעזיל און אָב-
 געשטעלט זיך קוקען — וואָס טהוט דאָס ישראל'יק.

ישראל'יק האָט אָבגענומען פון מויל דאָס פלעשעלע, אָב
 געדיכעט זיך און מיט א שמיכעלע א קוק געטהון אויפ'ן
 הינטעל.

— ווילסטו? ... פע, באַרבאַסקע, משקה ניט פאר דיר...
 א פלב טאָר ניט... א יוד להבדיל — יאָ... א יוד איז מלוה-
 מלכה... נאָר וואַרט אויס, איך האָב עפעס נאָך, אויף וואָס דו
 ביסט אויך א מבין... אָמ נא — א שטיקעל קיכעל. פערבייס...
 ישראל'יק זאָל לעבען האָט גענומען א טרונק באַנאָמען און דו,

בארבאָסקע, פערבייס... אַט אזוי, בלב, נישקשה, מענסט אויך
הנאָה האָבען פון דער בעל-הבית'טעם קיכלעך... עס, צוציקיל,
עס, און לאָז דיר מאַקע וואוהל בעקומען... אַח-אַח-אַח,
גאָטעניז! וויפיעל דאָרף אַ מענש אין גאָנצען? אוראי, אלערליי
מענשען פארהאן און יעדעס גאָטס'בעשעפעניש האָט זיך זיין
בעדערפעניש: רב אברם-שלום דער גביר דאָרף קאָזיאַנע פאָר-
ריאָדען; מיכל דער מלמד — תלמידים, גלאָזבערג דער אפטי-
קער — רעצעפמען... און וואָס דאָרף ישראל'יק דער סמא-
ראָזש — דאָס הייסט, איך מאַקע? גאָר נישט... גאָ-אַר נישט,
איך, ישראל'יק, דאָרף ויצען נעבען מויער און קיקען אויף דער
לבנה... סקאָצעל קומט, גיט נאָווענד לבנה'לע! וואָס מאַכסטו?
זיי געהט עס דיר?... ווייסט איהר וואָס איך וועל איך זאָגען,
דאָס איז נאָך פון נח'ס צייטען אָן — ס'הייסט איך מיט דער
לבנה... איהר געדענקט דאָך בשעת דעם מבוֹל — געגאָנגען
פאָרלעכווייז: אַ הענדיק מיט אַ הענדישקע, אַ מלמד מיט אַ ציעג
(וואָס גריזשעט אָב די יונגע בוימעליך...), אַ קברות-מאן מיט
אַ קאָטשקע (ווייל זי האָט אויך ליעב „דעם טרונק“...), און איך,
ישראל'יק, ווייסט איהר, מיט וועמען? — מיט דער לבנה...
לאַכט נישט! צוואַנציג יאָהר שוין, אז עס לעבט זיך אַט דאָס
שענע פאָריל: איך און זי; איך זיין ביים טויער און זי אין
הימעל; יעדען אָווענד געהען מיר אַרויס ביידע צו היטען רב
אברם-שלום'ס פערמעגען... באַרבאָסקע — זאָגט איהר? עט
אַ לאַ-יחרצ'יל... גלאַט אזוי, על פי מנהג: אַ סמאָראָזש דאָרף
האָבען נעבען זיך אַ הינטעל כמו אַ גוטער יוד להבדיל—אַ גבאי,
אזוי ווי אין פסוק שטעהט: בגבאי יבא, בגבאי יצא... אַ הונד
איז בכלל נישט אַ יודישע זאָך... באַרבאָסקע! ציין, ממזר!! עהע,

איהר זעהט? א הונד האט מורא פאר א יודען! אין אקעגען דעם
 וואָס איהר זאָגט: גנבים, איז ביי אונז אין גאנץ הישענאווקע,
 זינט איך בין א סמאָראָזש, געווען סך-הכל דריי גנבות: א קוואַטש-
 קע מיט זיעבען הינדעלעך, א פאלומישאָק מיט שבת'דיגע פיש
 און א קוגעל אין א זעקעלע. און וואָס מיינט איהר? אפשר גלאַט
 אזוי פערפאלען געוואָרען? ניין, ברידער, כמעט אלץ ראָזסליע-
 דעוועט: די קוואַטשקע מיט די הינדלעך האָבען גע'גנב'עט
 ציגיינער, -- זיי קומען צו אונז צייטענווייז נעהמען א פאָטשינקע:
 לייטען א סאמאָוואַר, פערגיסען א לאָך אין א סקאוואַראָדקע און
 אנב אורחה טאקע עפעס אַנטלייען אויך -- על מנת להחזיר,
 דאָס הייסט: אָבגעבען צוריק אז מען וועט חאפּען... דעם פא-
 לומישאָק מיט די פיש ווייסט מען עד היום ניט ווער. נו, נו,
 איך האָב געהאט מיט דעם פאלומישאָק צו זינגען און צו זאָגען!...
 די גנבה האָט זיך געטראָפּען ביי אונזערן א שכן, ביי אייזיקען
 דעם זאָיאַקוואַטען. א גאנצען חורש נאָכאָנאָר האָט ער מיך
 ניט געלאָזט לעבען: „ס=סטייטש, אז=אזא העכט! אויף זעקס
 און ד=דרייסיג ק=ק...“ -- „כפרות געטויגט?“ -- זאָג איך.
 „ו=ווער אליין א פ=פפרה! -- שרייט ער -- אויף זעקס און
 ד=דרייסיג קאָפיקעס.. א פ=פרישער, א ל=לעבעדיגער...“ --
 „א לעבעדיגער? -- זאָג איך -- אוועקגעשוואומען, רב אייזיק! --
 א מאַך געטהין, זאָג איך, מיט'ן וויידעל און אוועק צוריק אין
 טייך אריין...“ -- „און דער פ=פאלומישאָק, גולן?! ד=דער
 פאלומישאָק אויך א=אוועקגעשוואומען?!“... כ'האָב פון איהם,
 זאָג איך, געהאט קאלט און וואַרים... איז האָט איהר אייך
 צוויי גנבות; און די דריטע, דעם קוגעל -- ווייסט איהר ווער?
 חהע=חהע=חהע!... דעם קוגעל האָט אוועקגעלאַטכענט אַט טאקע

ער, מיין בארבאָסקע, אַ מפלה אויף איהם! ... זומער-צייט,
 שבת-שירה, די פויגעלעך פרעהען זיך, שפּרינגען פון די דעכער
 אין הויף אריין, עסען גרעטשענע קאשע, ווי דער מנהג איז,
 און זינגען שירה... נחמה נחום-געציעס... א בעל-הבאָנרע
 מישטיינס געזאָגט! אַרויסגענימען דעם טשאַלענט, די יוץ דער-
 לאַנגט צוים טיש און דאָס זעקעלע מיט'ן קוגעל אַנידערגעשטעלט
 אין קיך אויף דער באַנק אָבקיהלען... מיין פּלב זעהט — די
 טהיר איז אָפּען... אריין פּאָוואָלינקע און אַוועק מיט'ן קוגעל
 אין אַ ווינקעלע פון יענער זייט באָד און, פערשטעהט איהר
 מיך, אַ לעק ניט איבערגעלאָזען... נחמה איז געקומען צו לויפּען
 אַ פּערס'מ'טע — זי מוז איהם שלאָגען, הרגענען! ... נין, זאָג
 איך, נחמה'ניו, שלאָגען ניט, זירלען זירעל איהם אָן וויפּיעל
 עס וועט אין איהם אריין... וואָס? אפשר ניט גערעכט? וואָס-
 זשע טהוט אַ נאַרישע יודענע? האָט זי מיר געמאַכט אַכטצעהן
 מי-שבר'ס, און דער קוגעל איז געפליבען ביי באַרבאָסקען...
 באַרבאָסקע! — זאָג איך — אַחינו אַתה! ביז איצטער, זאָג
 איך, שוין אויף דור-דורות אַ יודישער פּלב, און אז מיר וועלען
 געהן קיין ארץ-ישראל געהם איך דיר מיט, ווי איך בין אַ יוד!
 וואָס איז? אין ארץ-ישראל דאַרף מען קיין פּלבים ניט? אודאי
 ווילט זיך קיין סטאַראָזש דאָרט ניט זיין? דאַנקען גאָט, אָבגע-
 דיענט דאָ אין גלות ביי רב אַברם-שלוס'ען צוואַנציג יאָהר...
 כילעבען, גענוג... וויפּיעל דען איז מחויב אַ יוד?...
 צוואַנציג יאָהר אָבגעזעסען ביים מויער און געקוקט אויף
 דער לבנה, שלאָפּען — אַזאָס! סמיע ניט אַנ'אויג צומא-
 כען... זיין, ישראל'יק, זיין און זינג מיט'ן אלטען
 ניגון'דיל:

די לבנה שיינט אין הימל
און ישראל'יק ויצט ביים טויער ...
וואך, ישראל'יק! ניט א דרימל!
וואך, האלט אָפּען אויב און אויער.

זיס און רוהיג שלאָפּט ביו מאָרגען,
רוהט זיך-אויס, רב אַברם-שלום!
ווייט און פריי פון אלע זאָרגען
זעהט אין שלאָף אַ גוטען תלום.

קיין גערויש און קיין געשימלע
וועט ניט גרייכען אייער אויער:
די לבנה שיינט אין הימל
און ישראל'יק ויצט ביים טויער ...

ישראל'יק ויצט זומער-צייט און קלויבט נחת קוקענדיג ווי
די לבנה שיינט, און די ליכטיגע שטערננרליך שפיעגלען זיך
אָב אין די קאליוזשעס אויף דער גאס, ישראל'יק ויצט ווינטער
ביי נאכט איינגעהילט אינ'ם אלטען טולעפיל, אויף וועלכען עס
איז ווי דער פסוק זאָגט, ממזרח שמש ועד מבוא, פונ'ם קאָל-
נער ביז דער שפיץ פאָלע, פעמון ורמון, אַ לאַך און אַ לאַטע—
ישראל'יק ויצט און הערט זיך צו צו דעם לאנגען נגון וואָס עס
זינגט דער קאלטער ווינד — וואָס וויינט ער אזוי, וואָס יא-
מערט ער? ... צוואַנציג יאָהר הערט זיך צו ישראל'יק צו דעם
לאנגען ליעדעל און ער דערמאָהנט זיך אויף אלע לוי'ה'ס, וואָס
זענען געווען אין הושענא'ווקע אין די צוואַנציג יאָהר, אויף דעם
ביטערען געוויין פון די אלמנות מיט די יתומים נעביך ...
און ישראל'יק שלאָפּט ניט ... ישראל'יק מאַך ניט שלאָפען.
וואָרום ... שא! איך וועל אייך דערצעהלען בסוד, אז מיר האָט

וויך שוין געמאכט אמאל אנשלאפען ווערען — און וואס האט
וויך מיר דעמאלט גע'חלום'ט? ! אוי-אוי! איהר מענט עס אויס-
הערען:

II.

דער ארץ-ישראל-יוד.

געוועזען מאַקע אויך שבת-צו-נאכט'ס, נאָר אָסיען-צייט
טיעף-טיעף אָסיען... א רעגען מיט א פרעסטיל, אזוי ווי אין
פסוק שטעהט — פינסטער און גליטשיג און א ניזאָוע ווינטעל
דערצו... א גן-עדן, א חיות, עס נעהמט דורך ביזן ביין, און
געוועזען איז דאָס מאַקע סך-הכל אין א וואָך ארום נאָכץ פא-
לומישאָק מיט די פיש... מילא שלאָפען, פערשטעהט ויך,
האַט מען ניט געטאָרט... א קיצור, אָנגעטהון מיין טייערען
שאָפען-פעלץ, פון די קעצענע סויבלען, גוט אונטערגעארטעלט
וויך, א פיף געטהון מיין לא-יחרץ און אריינגעקראָכען אינאיינעם
מיט איהם אין סמאָראָזשקע. מיין לבנהילע זאָל לעבען נימאָ:
זי האָט פיינד א ניזאָוע ווינטעל... איז זיין איך מיר אין
סמאָראָזשקע און בורטשע מיר אונטער דער נאָז א שטיקעל
זמירות מיטטיינס געזאָגט... ווי זאָגט ער דאָרטען? חרש ששוני
אל נא — בעניי מיין פרייד, גאָטעניו! לחם לאכול — אבי,
זאָגט ער, רבֿנו של עולם, פון הונגער ניט שטארבען, ובגד
ללבוש — און אין אייגענע תכריכים, אוי, פאָטער-הארציגער,
בעגראָבען ווערען... און אז שוין נאָר גוט, איז א סך געביך
דאָרף א יוד?

אבי — אבי — א ביסעלע בראנפען

מיט א שטיקעלע לעקעך...

אָח-אָח-אָח! בל-זמן מען לעבט ווילט זיך... א קיצור,
ווי אַך אין סטאַראָזשקע... נאָר איך פיהל, אז ס'פאלט אויף
מיר אַן א גענעץ — עס צורייסט מיר ממש דאָס מויל...
ישראל'יק — זאָג איך צו זיך אליין — געדענק, זאָג איך, נאָר
ניט שלאָפען... פערגעס ניט דעם פסוק: זכרנו את הדגה —
דעם פאָלומישאָק הייסט עס מיט'ן העכט... נאָר שאַ! — מיר
דאכט זיך עמיצער געהט... האָ? מען רופט מיך... איך טהו
א קוק און בין נשתומם געוואָרען: געבען דער סטאַראָזשקע
שמעהט א ארץ-ישראל-יוד! מאַמעניו! א ירושלמי מיט
אלע פיץ-פיצלעך — אין אַחאלט מיט א גרינעם גארמעל,
דעם קאָפּ פערוויקעלט מיט א האַנדמוך אין רויטע און ווייסע
פאסען — א פאָרמאָלנער ירושלמי... דער פנים זיינער א אויס-
געדארטער ווי א שטיקעל פארמעט, נאָר אויגען א פאָר לייכטען,
בלישמשען אזוי ווי די האָלאָוועשקעס...

— ישראל'יק! — זאָגט ער און שאַקעלט מיט'ן קאָפּ —
ישראל'יק, דו שלאָפסט?

— נאָט איך א נייעס! טראַכט איך מיר — א ירושלמי
אין רעדט פראָסט יודיש אָהן א וואָרט תרגום-לשון...

דו שלאָפסט, ישראל'יק! זאָגט ער וויעדער אַמאָל און ער
קוקט מיר גלייך אין פנים אריין אזוי רחמנות'דיג, אומעדיג, אז
עס געהמט מיך אַן ביים האַרצען...

— פון וואַנעט — קלער איך — האָט ער זיך גענומען

אין מיטען דרינען ביי אינו אין הושענא'ווקע? און עס קומט מיר
אריין אין קאפ, אז מען דארף איהם שיקען צום רב, ווי דער
מנהג איז מיט ארץ-ישראל-יודען.

נאָר דער ירושלמי אפנים שמויסט זיך אָן וואָס איך קלער:

צו'ס רב, מיינסטו? — מאַכט ער צו מיר — איך בין
שוין געווען בי'ם רב... איך האָב אפילו פריהער געוואוסט אַלץ
וואָס ער וועט מיר ענטפערן...

— איהר קלויבט — פרעג איך — נדבות אויף ארץ-
ישראל? טאָ וואָס-זשע געהט איהר אַרום ביי נאכט?

— נדבות אויף ארץ-ישראל? — זאָגט ער, און זיין פנים
ווערט מיט אַמאָל אַזוי העל און ליכטיג. גלייך ווי עס וואָלט
אויף איהם אין דער מינוט געפאלען די שיין פון מזרח-זייט, —
יא, ישראל'יק, איך קלויב נדבות; ווייסטו אָבער וואָסערע? ניט
קין קופערנע, ניט קין זילבערנע... ניין, ישראל'יק, איך קלויב
גוטע, ערנסטע יודישע הערצער, ריינע, ליכטיגע יודישע גע-
דאַנקען, טיעפֿע, הייסע, בשר'ע אמת-יודישע געפיהלען...
און געהען געה איך אַרום טאַקע ניר ביי נאכט, ווען עס ווערט
פינסטער אין יעדעם ווינקעלע און עס רוישט דער ווינד, און
עס גיסט אַ שלאַקס-רעגען... אין יענע נעכט, ווען קינדער אין
די ווינעליך האַפען זיך אויף פון שלאָף, ציטערען און שרעקען
זיך פאַר'ן וואָיען פֿונ'ם ווינד, ציהען אויס די הענדטעליך צו
דער מאַמעס ברוסט צו בעהאַלטען זיך, אין איהרע אָרעמס...
אין יענע נעכט, ווען אַלמע לייט הויבען אָן צו דערמאָהנען זיך
אויף די פֿערגאַנגע גליקליכע יונגע יאָהרען, אויף דעם ווי

נאָריש זיי האָבען פערבראכט די בעסטע צייט, די מייערסטע
צייט פון לעבען; אין יענע פינסטערע, ביזע נעכט, ווען ניש
זעלמען אפילו דעם געזונדען און יונגען מענשען חלומ'ען ויך
עפּים אַזוינע שווערע, שרעקליכע חלומות... אָם אין די נעכט,
ישראל'יק, געה איך אַרום צווישען יודען און קלויב מיינע
נרבות... איך שטרעק אויס מיינע שוואכע, אויסגעדרוטע הענד
און בעט, בעט: „— יודען, נישט אַ נרבה!“...

אָם בלאַנדזשעט אַ רייזענדער... שלאָף ווי אַ קינד
און עלענד איז ער אויף דער וועלט.
עס שלאָגט איהם דער האַנגעל, עס רייסט איהם דער ווינד,
ער זעהט נישט קיין איינציג געצעלט,
קיין איינציגעס פייעריל... פינסטער און קאלט...
אח! זעהט, ווי פער'חשכ'ט איז ער און ווי אלט!...
יודען! נישט אַ נרבה!

עפענט-אויף אייער טהיד, לאָזט אין שטוב איהם אַריין,
עפענט-אויף אייער האַרץ פאַר ויין לייד, פאַר ויין פיין;
זאָגט איהם: „ברודער! פערנעם אויף דיין גויט;
אונזער מיש איז פאַר דיר, עס מיט פרייד אונזער ברויט“...
יודען! נישט אַ נרבה!...

עס שלעפּט-וויך אַ רייזענדער... מ'איז אויף דער ערד
קיין אָרט נישט געבליעבען, וואו גאָט
האָט איהם נאָך צו מאַטערען ויך נישט בעשערט
אין אויסשטעהען צאָרן און שפּאַט.
און ער קען ביז איצט נאָך נישט זאָגען: „איהר זעהט?
דאָס שטיקעלע לאַנד איז מיין אייגענס; דאָ שטעהט
מיין הויז... דאָ וועט קומען אַנ'עק
צום ביטערען לעבען אין גויט און אין שרעק“...
יודען! נישט אַ נרבה!...

יודען, יודען! בעטראכט אייער לעבען... בעטראכט,
אוי, ווי פינשטער און לאנג איז די נאכט!...
ביי דער טהיר ווי א יתום אנ'ארעמער שטעהט
שייער אייגענעם גליק, אייער אייגענע פרייד...
יודען! גיט א גרבה!...

— וואָס-זשע מיינסטו, ישראל'יק, זאָגט דער רב? — פער-
שטעהט איהר מיך — זאָגט ער — ווי הייסט א שייכות צו
זאָגען: גיט וועלען אין ארץ-ישראל?... וואָסער יוד וויל
דאָס גיט אין ארץ-ישראל? נאָר איהר זייט דאָך, זאָגט ער, גע-
קומען צו מיר גיט ווי צו א געווענהליכען, פראָסמען יודען,
איהר פערלאנגט דאָך פון מיר, אז איך זאל אלס א רב, א מרא
דאתרא, אונטערהאלטען ביים עולם דעם רעיון... איז דערויף
מיז איך אייך זאָגען, אז גיט נור איך אליין, נאָר אלע אונזערע
רבנים, דינים, גוטע-יודען קענען גיט זיין צופריעדען מיט
דעם, וואָס איהר ווילט אויפמהן... גלויבען אין ביאת-המשיח,
וואַרטען אויף משיח'ן — דאָס יאָ: נאָר פערשטעהט איהר מיך,
דאָס „גלויבען“ אין דאָס „וואַרטען“ זענען שוין אזוי טיעף איינ-
געוואַקסען ביי אונז אין האַרצען, אז נאָך משיח'ים קומען, דאָכט
זיך, וועט בלייבען עפּים אזוי ווי א ליידן, פוסט אַרט ביים
יודען אין קאָפּ און אין האַרצען... שווער, שווער, אז דאָס
פאָלק זאל פערשטעהען, אז יעדער פראָסמער יוד דארף אליין
העלפען משיח'ן צו קומען און אויסצולייזען אונז פון גלות...
היינט נעהמט א רב, א גוטען יודען, וועלכע ווי דאָס פאָלק
גלויבט, האַלטען-אונטער דעם פראָסמען עולם מיט זייער פרום-
קייט, מיט זייער תורה און מעשים-טובים און זייער זכות איז
גורם צו פערגרינגערן דעם גלות — איהר פערשטעהט דאָך

אליין, אז א היינטיגער רב טויג לגמרי נור פאר חוץ-לארץ:
 אלץ וואָס ער האָט זיך געדארפט אויסלערנען צו בעקומען
 סמיכות אויף רבנות, געהערט נור צו חוץ-לאָרץ; דאָס גרעסטע
 וואָס א היינטיגער רב ווייסט, איז עמליכע אלטע שאלות ותשובות,
 וואָס האָבען אַנאָנהאנג טאקע וויעדער אמאָל נור מיט חוץ-
 לאָרץ... ווייסט דען א היינטיגער רב האָטש א טויענד-חלק
 פון דעם וואָס עס איז פאַרגעקומען מיט יודען אין די לאַנגע חוג-
 דערמער יאָהרען פון אונזער גלות? און טאקע גופא אין ארץ-
 ישראל נאָך ביזן חורבן און פאר'ן גלות? א רב ווייסט אַקוראט
 דאָס, וואָס ס'ווייסט יעדעס חדר-יונגעל, יעדע יודענע:

ס'איז געווען א בית-המקדש און מען פלעגט בריינגען
 קרבנות; דער בית-המקדש איז חרוב געוואָרען און יודען זענען
 פערטריבען געוואָרען אין גלות.

אָט דאָס איז אונזער געשיכטע,
 יודען דארפן זיין פרום און מקיים זיין תרי"ג מצוות
 אָט דאָס איז אונזער גלויבן,
 יודען דארפן ווארטען אויף משיח,
 אָט דאָס איז אונזער האָסנונג.

ווי-ושע ווילט איהר אז א רב זאָל אָנהויבען זאָגען דעם
 עולם: „— יודען! שמעט איהר! ניט דעם רב'ס פרומקייט און
 ניט דעם גביר'ס גומסקייט וועלען אייך אונטערהאלטען און
 בריינגען צו א צוועק, — אליין, אליין מיט די אייגענע הענד
 דארפט איהר זיך נעהמען צו דער ארבייט און אָנגרייטען פאר
 משיח'ן דעם מאטעריאל, פון וועלכען ער וועט, אזוי ווי דער
 שמיער פון אייזען, אויסקאָוען פאר אייך א נייעם, ליכטיגען

מול, א ני, ויס לעבען אָהן עגמת-נפש, אָהן שרעקעניש אויף
יעדען שריט און טריט" ... אזא רב וועט דאָך אויסזעהן ווי
עפּים א פשוטער משוגענער ... און ווייסט איהר נאָך וואָס? —
איינס מעג אזא רב זיין בטוח, אז ער וועט אַראָבפליהען פון
רבנות, אזוי אז ער אליין וועט אַרײַן אין קרוקאוו און די יאר-
מעלקע זיינע אין בויבעריק ... געהט אַרײַן זייט מוחל צו רב
אברהם-שלום'ן צו אונזער שטאָדט-גביר: א שטענע נדבה אויף
ארץ-ישראל וועט ער אוראי געבען, און אז איהר וועט איהם
זאָגען דאָס וואָרט „גלות", וועט ער טהון א טיעפען-טיעפען זיפּן;
פרובט אָבער הויבט אָן צו ריידען טאָקע ערנסט וועגען „ביאת-
המשיח", וועגען א שטיקעל אייגען לאַנד, וועגען א שטיל
ווינקעלע, וואו יודען נעבעך זאָלען זיך קאָנען אָברוהען פון דעם
אייביגען בלאַנדזשען און מאַטערן זיך אויף דער וועלט ...
רב אברהם-שלום, פערשטעהט איהר מיך, איז א מענטש א וועלט-
ליכער, איז געווען אין די גרויסע שטעט אין איז בעקאנט
מיט די גרעסטע לייט; יודען אזעלכע ווי רב אברהם-שלום וועלען
איך זאָגען:

„ — זעהט איהר? אָט די מעדאל האָט מען מיר געגעבען
אין ארץ-בשרים פאר א נדבה אויף אזא מין בנין, וואוהין מען
לאָזט א יודען אפילו צו דער טהיר נישט צו ... פאָטשאַטנע גראַזש-
דאנסטוואָ האָב איך בעקומען אין מלכות יון פאר נאָך א נדבה
אויף נאָך א בנין, צו וועלכען א יוד וועט אליין גאָהענט נישט צו-
געהן ... חוץ דעם האָב איך אָרדענט פון וואַנען איהר ווילט:
פון קיטאי דעם גרינעם פיפערנאָטער און פון סיאם דעם ווייסען
העלפאָנד, און פון דער ענגלענדערין דעם לייב מיט'ן הירש
אזוי ווי מען מאַלט אויף א „מורח", און פון דעם טערק, און

פונם גרעק אין פון דער מלכה-שכא... דאָ האָב איך ציגע-
שטעלט פאַרמיאָמקעס פאַר'ן חיל בשעת גנ-ימנג האָט מלחמה
געהאַלטען מיט ושהי המלכה, דאָרט האָב איך געבויט אַ באַהן
פון רפידים ביז... ווי רופט מען עס דאָרטען?... אין שושן-
הבירה האָב איך געמאַכט אַ באַנק אין חרבונה זכור לטוב האָט
מיר אויסגעהלאָפּאַטשעט ביי אחשורש'ן אַ פאַחוואַלניע-ליסט, און
טאַקע ביי עמלק'ן אליין שפיעל איך אין קאָרטען אין רואַ-
ריאנסקען קלוב, און מיט יתר'ן און מיט בלעס'ן בין איך זא-
פאַני בראַטא... היינט פרעג איך אייך — זאָגט שוין אליין —
זאָל איך דאָס אַלץ אַוועקוואַרפען. געהמען טלית און תפילין און
געהען — וואוהין? אין די עטליכע סמאַרקאַטע דערפליך, וואו
יודישע קינדער אַרבייטען ווי די פויעריס, גראָבען מיט דער נאָז
די ערד צו בעקומען אַ שטיקעל ברויט?... אלא וואָס?
אַ מדינה: יודען זאָלען האָבען אַ אייגענע מדינה?... ווייסט
איהר וואָס? געהט אייך געוונדערהייך אהין פון וואַנען איהר
זענט געקומען... פאַר מיר איז דאָס קיין פלאַן ניט... דאָס
בעסטע וואָס מען וועט קאָנען בעקומען אין אייער מלוכה בלייבט
דאָך וויעדער אַמאָל דער אייגענער „מגן-דוד“, נו, האָט איהר
דאָך געזעהן מיינע „מגן-דוד'ליך“... טאָ לאָזט מיך צו רוה,
כ'לעבען.. אַ גוטע נאַכט!“...

— דו פערשטעהסט, ישראל'יק? . . . . .
. . . . .

III.

„ער פערשטעהט“...

— איי אוי! נאך ווי אזוי איך פערשטעה! אמת, פון די גרויסע חכמים בין איך קיינמאל נישט געוועזען. נאָר וואָס הייסט, „א יודיש האַרץ“ — דאָס ווייס איך, וואָרום איך פיהל ווי עס ציהט, עס ציהט און ציטערט ווי דאָס פיצעלע קינד אין וויעג און וויינט, חלש'ט, בעט זיך צו דער מאמען... עפּים אַ שפּיע-לכיל, זאָגען: אַנאייגען שטיקעל ערד, אַ שטיל, רוהיג ווינקעלע, וואו איך, ישראל'יק רב אַברם-שלו'ס סטאָראָזש, וועל אייך ווערען אַ שטיקעל בעל-הבית צו לייטען-גלייך, נישט דארפֿען ויצען אין דער סטאָראָזשקע מיט צוציקען אזוי יעדען אַזענער מחדש זיין די לבנה... וואָס מיינט איהר? איך ווייס נאָר נישט אַפּנים וואָס בעשטייט אַנאייגען שטיקעל בעל-הבית'ישקייט, דאָס אייגען „ביסעל אַרומקייט“ ווי יודען זאָגען?... נאָר איך פֿערגעס אָבער נישט דערביי, אז איך בין סך-הכל ישראל'יק דער סטאָראָזש און בין אַ יוד, און אַ יוד דארף הערען דעם רב און פּאָלגען דעם גביר, זאָלען לעבען אין געזונד זיין. דער ערל דער האַהאַל זינגט אַ ליעדעל, וואָס אויף יודיש קומט עס אויס כמעט אזוי:

דער מאַן (קומענדיג פון מאַרק):

— אַט נא, אַ העכט! פיל-אָן און קאָך!

דאָס ווייב:

— אַ העכט? ! — אַ הענדיק איז דאָס דאָך!

דער מאַן:

— נו, ביסט גערעכט, נו, ביסט גערעכט,

און לאָז אַ הענדיק זיין דער העכט...

צווישען א הענדיק און א העכט איז אודאי א חילוק, נאָר
 אז דער רב זאָגט, דאָרף ישראליק הערען און אז דער גביר
 הייסט, דאָרף ישראליק פאָלגען; אזוי האָט מיך געלערענט די
 מאַמע מינע עליה-שלום. זי איז געווען א קלוגע און א פרומע
 יודענע... און אז ישראליקען חלומט זיך עפּים, כּמו למשל
 דער ארץ-ישראל-יוד, דאָרף ער אָבזווישען די ליפּען אין מאַכען
 א שווייג, וואָרום, ווי דער פּסוק זאָגט: כי לפּך נוצרת, מאַכט
 רש"י: וואָרום אויף דעם ביזנו דאָך א סטאַראַזש, און א סטאַ-
 ראַזש דאָרף זיצען מיט צוציקען און הימען רב אַברם-שלום'ס
 פערמעגען און ניט שלאָפּען, למען השם ניט שלאָפּען, כדי עס
 זאָלען זיך איהם ניט חלומ'ען קיין ווייס איך וואָסערע נאָרישע
 חלומות און עס זאָלען ניט פערפאלען ווערען קיין פאָלומישאָקעס
 מיט פיש און א יוד נעביך זאָל ניט קומען חס-ושלום צו א חילול-
 השם — בלייבען א שבת אָהן געפילטע פיש... און א קעגען
 דעם וואָס איהר זאָגט: עס ציהט דאָס האַרץ, עס גלומט זיך
 חאָטש א ביסעלע גליק, חאָטש א שטיקעלע זיס לעבען צו גע-
 ניסען, איז זענט איהר טאָקע אודאי גערעכט, נאָר — שאַ,
 שטיל... לא תחמוד, ישראליק! — זאָגט דער פּסוק... שלאָפּט-
 זשע, יודען! שלאָפּט, רב אַברם-שלום.

קיין גערויט און קיין געטימטל
 וועט ניט גרייכען אייער אויער;
 די לבנה שיינט אין הימעל
 און ישראליק ויצט ביי'ם טויער ...

• • • • •

* *

*

קאלט, נאם אין פינסטער איז די טיעפע, שווארצע
נאכט, גאנץ ה'שענאווקע שלאפט אין חר'אפעט... דאָס ניוואָוע
ווינטעל בלאָזט אין די איינגע, שמיציגע, קרומע געסליך, —
טהוט אַ קלאַפּ מיט אַ האַלב-אַפּגעריסענעם לאָדען, פליהט אַרײַן
אין אַ קוימען פון אַ קליין, אַלט שטיבעל, דדעהט זיך אויס און
פליהט ווייטער... פון אַ הינטער-געסיל גיסט זיך אַ שטילע,
אומעדיגע שטימע:

„אוי, טאטעניר-פאָטער! אַ שטיקערע גליק,
אַ ביסעלע נחת צו זעהען!...
גענוג שוין אַ בעטלער צו ווין אויף דער וועלט,
גענוג אין די הייזער צו געהען!...“

גענוג שוין אין שכנות צו וואָהנען; גענוג
צו ציטערען אייביג אין שרעק,
אז אַט ווערט אין בעס דער הויז-בעל-הבית
און מאַכט דיר פון אַלץ שוין אַנ'עק.

טראַכט אויס אויף דיר טויענדער בלוטיגע זינד
און מאַכט דעם פסק-דין שוין פאַראַויס:
בערייט און בענעהמט דיך פון קאַפּ ביז די פיס
און יאָגט פון דער דירה אַרויס...

גענוג שוין צו שטעהען פעהרגנערט, פערשטאכט
ביי'ס גליקליכען מענש ביי דער טהיר
און וואַרטען, דער זאמער זאָל פיהלען דיין גוים
און געבען אַ ביסען אויך דיר...

גענוג שוין, רבנו של עולם, גענוג
 אין צרות, אין היץ און אין קעלט
 אויף דררח בלק פרושים בין איצט
 געלערענט מיט אונז אויף דער וועלט! ...

דאָס ליעדעל קלינגט, וויינט און צוגיסט זיך ווי אַ טיפּע,
 ביטערע קלאַג אין דער קאַלטער, פינסטערער נאַכט ... ערסער-
 וויין, אין די קליינע, איינגע קרומע היילעך האַפּען זיך אויף פון
 שלאָף יודען, יונגע און אלטע, הערען זיך-צו צוים ניוואָוען
 ווינר און צו דעם אומעריגען ליעדעל ... עס קלינגט עפּים אַזוי
 טרויעריג און אַזוי ליעב, עס נעהמט אָן ביי'ס האַרצען ... נאָר
 די פערשלאָפּענע אויגען מאַכען זיך ווידער צו, דער קאַפּ לאָזט
 זיך אַראָב אויפ'ן קישען ... נישט, נישט קיין פּח בייצוקומען
 דעם אלטען, טיעפען שלאָף ...

איין מענש נור איז דאָ אין ה'שענא'ווקע, אויף וועלכען
 דאָס ליעדעל ווירקט און לאָזט איהם נישט שלאָפען ... ווייסט
 איהר — ווער? — דער רב, איהר זעהט, ער זיצט ביי'ס טיש
 און ... און שרייבט אַ דאָנאַסיל! . . . . .
 . . . . .

טס-ס-ס ... שטיל, קינדער! שרעקט זיך נישט ... אונזער
 בעריהמטער ד"ר דעם באָ האָט זייערען יאָהר געאַרבייט צו דער-
 ווייזען דער וועלט, אַז אונזער שחיטה שטימט מיט צער בעלי-
 חיים פיעל בעסער איידער ביי אלע אנדערע פעלקער. מען קען
 זאָגען, אַז ער האָט מיט זיין אַרבייט אַראָבגענומען פון דער הלכת
 שחיטה אליין אַ גרויסע סרכה, מיט וועלכע אונזערע שונאים
 האָבען אונז, יודען, געוואָלט מרפה מאַכען אין די אויגען פון

דער גאנצער וועלט. דער לעבער דאָקטאָר, זאָל לעבען, האָט
אונז מיט דעם אוראי געטהון אַ גרויסע טובה. מיין באַבע, —
זאָל האָבען אַ ליכטיגען גן-עדן — פלעגט אָבער זאָגען, אז דאָס
בעסטע און געשמאקסטע שטיקעל פלייש איז פון אזא יאלאָווקע,
אויף וועלכער עס איז געווען אַ סרכה, און וואָס שווערער עס
איז געווען אַראָפּצונעהמען די סרכה איז דאָס פלייש אלץ
בשר'ער... אָט דאָס — פלעגט זי זאָגען — איז טאָקע אַנאמת
יודיש שטיקעל פלייש...

דער רעיון הציוני איז אוראי פון אָנהויב-אָן געווען
אַ בשר'ער רעיון; נאָר כדי די גאנצע וועלט זאָל אַרויסזעהן
בעשיינפערליך. אז דאָס איז טאָקע אַנאמת'ער יודישער
רעיון, איז נויטיג געווען, אז ער זאָל האָבען אויף זיך די אלטע
„קהל'ישע“ יודישע „חתימה“ — אַראָנאָסיל, און טאָקע אַ יודישען
דאָנאָסיל... דאָנקען גאָט, דאָס איז שוין אויך דאָ... דער
הושענא'ווקער רב זאָל לעבען האָט אוראי בפונה ניט געהאט
צו טהון די טובה דעם ציוניזם, נאָר אויסגעקומען איז דאָס גוט...
די רבנים פלעגען מאַכען אויפשריפטען נור אויף וויין, מער
וכדומה זאָלען: „בשר לפסח“; דער הושענא'ווקער מורה-הוראָה
האָט געמאַכט אַנא'ויפשריפט אויף דער אידעע הציונית אז זי
איז בשר אויף אלע ימים-טובים און אויף אַ גאנצן יאָהר, און
איצט איז זי שוין אוראי אַנאמת-יודישע אידעע: די סרכה —
דאָס דאָנאָסיל — האָט איהר צוגעגעבען מעס... וואָס נאָך
דאָרף מען? „ווייקען“ און „זאלצען“? גענוג, יודישע קינדער,
גענוג האָט זיך דער רעיון געוויקט אין אינזערע געזאָלצענע
טרעהרען... ער איז שוין בשר לכל הדעות. אין מיין ישראל'יק
האָט אַ גרויסען טעות. דאָס וואָס איהם ווייזט אויס פאַר אַ חלום,

איז א ליכטיגער, וואהרער אמת... פון שלאָף, אין וועלכען מען
 זעהט אזעלכע „חלומות“ שטעהט מען אויף פריש, יונג, געזונד
 און פרעהליך, דאָס איז דער שלאָף נאָכ'ן קרויס אין אַ לאַנגער
 סכנות'דיגער קרייזק... אזעלכע „חלומות“ בעוועהען דאָס
 פערביטערט יודיש האַרץ, אזוי ווי דאָס פרישע, קיהלע ווינטעל
 זומער אין דער פריה איידער עס הויבט אָן צו טאָנען...

און די זון געהט=אויף אין הימעל,
 שיינט און גלענצט אויף טהאַל און באַרג,
 און דער טהוי וואַשט=אָב דעם שימעל
 פון דעם וואַלד, פּעריאַגט ווין דרימעל,
 מאכט איהם וויעדער פריש און שטאַרק...

שטעה=זשע אויף! די אלטע גליעדער
 וואַריס=אָן, מאַך שטאַרק ווי וויעדער
 און די לאַנגע נאכט פּעריאַג, —
 אונזער ליכטיגער, אונזער שעהנער
 אונזער ליכטיגער און ריינער,
 אונזער זומערדיגער טאָג!...

„זשידאוּסקאיע באגאמאליע“.

אדער

א חלום אין א זומער-טאג

פערזאָנען און אַקסעסוואַרען:

מאדאם איזאבעלא סטיעפאנאוונא עסטפאפראוועמזיך.

סאלאמאן מארקאוויטש — איהר מאן.

די אלטע מוהמע.

מאדאם יק"א.

דער ארבע-פנפות.

דאס רויטע העמדעל.

דאס בלויזע העמדעל.

דער קאנטשיק.

די נאנאיקע.

א דאָטשע אין דער אימגענענד פון דער גרויסער שטאָדט

רמות-הקבקים. נאָך-מיטאָג-צייט. הייס, פאַרנע, עס קלויבען-וויך

וואַלקען, עס גרייט-וויך אַ שלאָקס-רענען.

אין גאָרטען, אינטערין דונקעל-גרינעם סכך פון אלטע

סאָסנעס, ליעגט אין אַ הענג-נעץ (גאָמאַק) די מאַדאָם איזאַ-

בעלא סטיעפאנאָוונא עסטפאָראָוועטויד. ו
קרעכצט, פאָכט-זיך מיט א וועיער אין דרימעלט-אין.

און עס שטעלט-זיך איהר-פאָר:

א קונציגע קארטיגע
(ס'קאָן נאָר אין חלום זיין):
עס שוועבט וואָלקען גרינע
אין געלען הימעל-שיין...
די וואָלקען פונקלען, בליצען,
דער הימעל פלאמט, א גוואלד...
מיט בלאָנדען און מיט שפיצען
איז אויס געהעפט דער וואלד...
ס'פליהט-דורך א ווינד, א וויחער,
צושפרייט פון יעדער וויט
געשטרייפטע וויקעלטיכער
פון סאָמעט, אמלעס, וויד...
אין פרישע רויזען-קראַנצען
צוויי ציגען מיט א באַק
צוהוילען-זיך און מאַנצען
א ווילדען קעק-אואָק...
עס האַפּען דאָרט א קערטיל
א קאָטער מיט א האָקן —
זיי שפּיעלען „טערטיל-מערטיל“,
זיי שפּיעלען „טעליפאָן“...
האָרד! מירלען און קלאַרנעמען...
א טוש, א לויב-געזאנג...
א גלאַנץ פון עפאָלעטען...
א העלער שפאָרען-קלאַנג...
א באל... עס קאָכט, עס ליאָרעמט
עס שיינט דער גרויסער וואל...

און זי — זי מיהרט נעארעמט
צו'ס מאנץ א גענעראל...
זי מאנצט — און די קאפעלע
שיסמ-אויס ווי א הארמאט:
— מה יפית, איזאבעלא
סטיפאנאווא. וויזאט!!!...

און אין איהן אויגענבליק ווערט פערשוואונדען דער וואלד
מיט'ן באל, מיט די עפאלעמען... איזאבעלא סטיפאנאווא
האפען-ארום עפויס א פאָר אלטע, דארע, ציטערדיגע הענד...
און א ציטערדיגע שטימע דערהערט-זיך איהר נאָהענט-נאָהענט
ביים האַרצען:

— זאבעלעצקע... אַי!... שרה-ביילעצקע... פלימעניצע
מינע מייערע! פון וואנעט האָט דך נאָט געבראַכט אהער?...

איזאבעלא סטיפאנאווא:

— וואָס איז דאָס מיט מיר? ... וואו בין איך?...

די אלטע מוהמע:

ווי חייסט — וואו ביסטו? גארעלע,
האָסט אלץ פערגעסען שוין? —
אין גור'ווקע, גשמה'ניו,
אין גור'ווקע, מיין קרוין!...
און זעהסטו וואָס עס מחוט-זיך דאָ?
אין גור'ווקע איז איצט,
גישקשה, גאָר נישט אומקמיג, —
עס דונערט און עס בליצט,
עס רוישט, עס זירט, געהט האַרדאָראָס...

אָך, האַרץ מיינס, קורץ גערעדט —
 אַ שטאַרט געוואָרען גור'ווקע
 גלייך מיט די גרעסטע שטערט:
 קלעס האַפט מען דאָ גאָר קונציגע
 ניימאָדנע, הייסע קלעס;
 די בייגער, גאָלד מיינס, ברעקלען זיך,
 עס שפּאַלטען זיך די קעס;
 אַ מיהל-שטיין קוועטשט דעם אָטעם איין
 און ציהט-אַראָב דעם האַלדז...
 דאָך נחת אמת יו די שׂע
 בעקומען מיר הויז אלץ...

— אָט-אַ... קוק, טאָכטער ליעבע!...

אַ ווינד, אַ שטורם... איבער'ן מאַרק לויפט הענדום-
 פענדום דער „אַרבע כּנפּוֹת". נאָך איהם יאָגען זיך „דאָס
 רויטע העמדעל" און „דאָס בלויע העמדעל".

דאָס רויטע העמדעל:

געדריכטער, שוואַרצער געבעל...
 אַ גי'הנס טשאַד און רויך...
 פלאַם-פּויער, פּעך און שוועבעל
 און הייסע קיילען אויך...
 עס זענען קלעס און וואונדען
 קיין חרש גיט פאַר דיר...
 דו ביסט מיט מיר פערבונדען,
 דו מוזט, מוזט געהן מיט מיר!...
 די פרויהייט איז מיר טייער;
 דאָס לעבען איז אַ דרייער
 גיט ווערטה אָהן איהר... איך קריך

אליין אין סאטע פייער
און שלעפ אין פייער דרך!...

(חאפט איהם-אן פאר איין כנפה און שלעפט
צו-ויד...)

דאָס בלויע העמדעל:

(חאפט-אן פאר דער אנדערער כנפה)

אָט איז וי די קראמאָלא!
אָט איז דער דעמאָקראַט!...
וועסט האָבען די ספּלה,
וועסט זיין מיט מבית זאט!...

(קעהרט-איבער אין מייל אריין אסאָראָקאָוקע)

איך מאַך דעם גרויסען קידוש
(אויף גוי'עש, גיט אויף יודיש)
און „ארבעט“ ווי א קאט,
און אלץ בלויבט „שיטאָ-קריטאָ“...
שריי קארטאול צו גאָט, —
דו ווייסט, וואָס פאַר א שליטה
דאָס בלויע העמדעל האָט!?

(רייסט-אָב אַ שטיק אין לאַזט-ויד אוועק צו
דער קאזיאָנקע)...

דער אַרבע כנפות:

(קוקט-ויד ארום דערשראָקען)

נוואַלד, וואָס טהוט מען, ליעבע יודען?

נושגלד, וואוהין, אין וואסער קארט
לויפט מען, האטש א מאג אין פריערען
אבצולעבען דארט?

מאדאם יק"א:

(נעהמט איהם אן פאר דער דריטער בנפה)
— וואוהין — פרעגסטו? ווי'הייסט וואוהין? וואוהין-ושע
דען אז נים אהין?...

בראזיליען, בראזיליען,
די גליקליכסטע מדינה!
דארט וואקסען טייטלען, מילגראמען,
קאקא, טאבאק, הינע.
בראזיליען, בראזיליען —
געבענשט פון דעם בעשעצער!
דארט וואקסען מהיי מיט לימענעס,
דארט וואקסט דער רויטער פעפער.
אתרוגים סאמע בשר'ע
און בשמים כל הסארטען;
היינט נעהם די נענו און אינדיקעס,
וואס פרוכפערען ויך דארטען!...
בראזיליען, בראזיליען!
אנטקעגען דער מדינה
איז קאנגא א פיאמאק נים ווערמט,
א חונד איז ארבענטיגע!
שהין!... דו וועסט דארט גליקליך זיין!...
נאך חוץ נאך אלע וואס —
פערשטעסטו — כ'מו דאך עפיש מהאן,
איך פוז הוצאות מאכען!...

סאלאמאן מארקאווויטש:

(שטופט-אָב די מאדאם יק"א און נעחמט זיך
אָן ביי די איבעריגע ביידע כנפֿות)

שמעה, שמעה! איך דארף דיך האָבען דאָ! ...
האלט-דיין איהם, ליעבע מוחמט,
א פֿאַר חדשים האָטש, ביו נאָך
די וויבֿאַרעם אין „רום ע“ ...
ניש איהם — זיין „גאלקע“ דארף איך נאָר,
און וואָל ער לויפֿען, פֿליהען
דערנאָך צו אַלדי גוטע יאָהר
אין ... האָצעקלאָץ ... אין ציון ...
אין מדבר-סן ... צו'ס מערק, צו'ס גרעק ...
שהין, אַהער, פֿון עק ביו עק ...
וואָל דונערען און בליצען
און וואָלען פֿלאַצען באַרג און טהאָל,
שבי נאָר, מוהמעניו, איך וואָל
אין „רום ע“ בלייבען וועצן! ...

שלעפט איהם אויף די וויבֿאַרעם ... נאָר באַת'ו רגע
פֿאלען-אָן אויפֿ'ן אַרבע-כנפֿות דער קאנטשיק און די גא-
גאיקע ... צווישען קאנטשיק און דער גאנאיקע קומט-פֿאַר
אַזא סכסוך:

דער קאנטשיק.

לאָו מיך צו איהם! כ'בין בילכער!

די גאגאיקע.

— נו?!

וואָס איז? ערקלער נאָר, וואָג! ...

דער קאנטשיק:

איך שמיים איהם יעדען דאָנערשטאָג.

די נאגאיקע:

איך שמיים פון מאָג צו מאָג.

דער קאנטשיק:

פאַר פיער און פופציג סדרות גיב איך שמיץ...

די נאגאיקע:

— נו, איך פערשפּאַר;

איין סדרה בלעק לערען איך

און שמיים א גאנצען יאָהר...

דער קאנטשיק:

איך שמיים איהם ביו ער פאָלגט מיך נישט.

די נאגאיקע:

איך שמיים ביו איך ווער מאַט...

דער קאנטשיק:

שמעה, איך האָב א חוקה שוין!

די נאגאיקע:

און איך — א היתר גלאַט...

דער אַרבעט־פּאַנפּות (צו'ס קאנטשיק):

— כ'פערשמעה נישט, אָסור, פון וואַנעט האָסט דו זיך

גענומען? דו, אלטער, אָבגעשמיסענער קאַנטשיק, וואָס קריכסט
דו איצט אַרויס פון דיין רוה? ...!

דער קאַנטשיק (קריסט-איבער):

— אלטער ... אָבגעשמיסענער ... ניין, ברודערקע! איך
בין ווי אין פסוק שטעהט, יחדש בנשר נעוריו, ווידער ניי און
ווידער פריש! — מיך האלטען איצט אין דער האַנד: אַרב
אין אַנאָבגעברענט יודיש שטערטיל, וועלכער פרעסט-אויף די
נדבות פאַר די אומגליקליכע נשרפים און אביונים; אַ יוד אַ גביר,
אַ גבאי פון חברה-קדישא, וואָס פערקויפט דעם בית-עלמין אַ גוי
אַ שונא-ישראל און וואַרפט אַרויס די אויסגעלייטערטע יודישע
ביינער פון די קברים; אַ יוד אַנאָגענט" אויף אויסצוזויגען ביי'ם
יודישען עמיגרענט דעם לעצטען טראָפּען בלוט פון די אָדערן
און דאָס לעצטע ביסעל מאַרד פון די ביינער, און אָבער-אַמאָל
אַרב, אַ מורד-צדק, וואָס גיט אַרויס אָט דעם בלוטזויגער
אַ הסכמה אויף יושר און עהרליכקייט ... וכו', וכו' —

נאָך אַזעלכע גאַנצע צוואַנגיג ...

אָהן רחמנות און אָהן שאַנד

האַלטען ווי דעם אלטען קאַנטשיק

אין דער האַנד,

און אָט די פאַרשווינען, כ'לעבען,

שלאָגען בעסער טויענד מאָל

פונ'ם אלטען, קראַנקען רבי'ן —

אָהן אַ מאָס און אָהן אַ צאָהל;

שלאָגען מעהר פון אלע שונאים,

און עס ברענגען, פול מיט היץ

און בויען, אויפ'ן פנים

בי דעם יודען די סימנים
פון די שמיץ...

דער קאנטשיק פון איין זייט און די נאגאקע פון דער
אנדערער נעהמען-זיך צו דער ארבייט...

פונ'ם ארבע-כנפות בלייבען ליעגען עטליכע טראגמעס,
צושמיסענע, פערפלאגטעמע...

און אויף די פארקאנס, טויערען און לאסטערנעס ווערט
אויפגעקלעפט אן „אביאוויליעניע“, אויף וועלכער עס לייכטען און
פונקלען די דאזיגע פלאמפייערדיגע ווערטער:

*) Такого-то числа, на углу Кутузовкиной улицы
и Назюсюкина переулка найдены обрывки жидов-
ского богомолья, арбаканфесъ. Собственникъ она-
го,—къ розыску котораго приняты самыя энер-
гичныя мѣры,—за нарушение общественнаго по-
рядка и благочинія будетъ наказанъ по всей стро-
гости законовъ.

Городничій

Онуфрій Перебейморда.

א דערשראקענע האפט-זיך אויף איוואבעלא סמיעפאנאָווא...

(*) אין א געוויסען מאָג, אויס'ן ווינקעל פון קוטזקאווער גאס און
נאוויוויקנס געסעל האָט מען געפונען צוריסענע שטיקלעך פון א יודיש-

זי קוקט=זיך ווילד ארום... רייבט די אויגען... טהוט א לאג-
גען, טיעפען זיפן און...

און הייסט זיך דערלאנגען מאַראָשענע ..

נאָמעס=דיענסטליכעס „אַרבע=בנפות“. דער אייגענטימער דער פון — צום
אויסזוכען פון וועלכען זיינען אנגעווענדעט ועהר ענערגישע מיטלען, —
וועט בעשטראפט ווערען מיט דער גאנצער שטריינגקייט פונ'ם געזעץ פאר'ן
שמערען די געזעלשאפטליכע ארדנונג און אנשמענדיגקייט.

שטאדט=פערזאנלעכער

אָנופריי מאָדערעכער.

פֿרשֶׁה יתרו

אָדער

דער יודישער אוצר.

(א רייזע-בילד פון די אלטע צייטען).

דער שניי איז געגאנגען צוויי טעג נאכאנאנד —
א שליט-וועג א היות געוואָרען;
די פערדעלעך שטעהען אין שליטען געשפאנט;
אלץ גרייט שוין און פארטיג צום פאָהרען...

אין אז פון אונזער שטעדטל (גורח'ווקע הייסט עס) פאָהרט
מען אין דער גרויסער שעהנער שטאָרט רמות-הקצפים, שטעלט
מען זיך אָב סמאנציע אין מאָהילנער טראַקטיר.

דאָס ערשטע מאָל אין מיין לעבען האָב איך געזעהן דעם
מאָהילנער טראַקטיר אַ היבש ביסעל יאָהרען צוריק...

ליכטיג זענען נאָך געווען,
יונג און ליכטיג מיינע אויגען...
אויפ'ן הימעל, העל און ריין,
האָט געשיינט דער רעגענבויגען
ווי אַ בריק, אַ וואונדער-בריק
צו דעם מויער פון גן-עדן —

צו דעם קוואל פון ליכט און פריידען,
מוטא און פרויהייט, קראפט און גליק...

איך בין דאָס ערשטע מאָל אַרויסגעפֿאַהרען מיט מיין
מאַמען ע"ה אויף דער ליכטיגער וועלט און אָפּפֿאַהרענדיג
אַ וויאָרט דרייסיג פון גורה'ווקע האָבען מיר זיך אָנגעשטעלט
פיטערן די סוסים אין מאָהילנער טראַקטיר.

ביים שויער פון דער קרעטשמע האָט אונז מקבל פנים
געווען דער בעל-הבית אליין, רב יודעל האָט ער געהייסען,
און אויף זיין קייליכדיגען, רויטען פנימל איז געלעגן בעת-מעשה
אַזא ליכטיגע פרייד, אַזא פערגעניגען, גלייך ווי ער וואָלט שוין
יאָהרען-לאַנג ניט געזעהן אַ לעבעדיגען מענשען אין די אויגען.

נאָר רב יודיל, בעדאַרפט איהר וויסען, איז שוין פון דער
טבע געווען אַ מענטש אַ שמח ומזבֿ-לב, און דאָס ליכטיגע שמי-
כעלע פלעגט ניט אַראָב פון זיינע ליפען אפילו דעמאָלט, ווען
די פלונית'טע זיינע, רחל די לאַנגע, פלעגט זיך נעהמען איהם
מוסר'ן אויפ'ן הייכען שטייגער, ווי דער מנהג איז אין גוטען,
שמילען יודישען פאַמיליען-לעבען.

אַז מיר זענען אַריינגעגאַנגען אין "ריינעם" צימער פון
דער קרעטשמע, איז דאָס ערשטע, וואָס איך האָב דערהערט
פון יענער זייט טהיר, געווען:

— נו, געה שוין, דו, לעבעדיגער קאָזאַק! ... געה, ריהר
זיך, אויזר מיינער! ...

"אויזר", לעבעדיגער קאָזאַק" ... עפּים נאָר מאָדנע דבורים

ביי א יורענע, וואָס מוסר'ט דעם, שלים-מול' איהרען, דעם מאַן
הייסט עס... פון וואָנען האָט זיך דאָס ביי איהר גענומען?

אויף דרויסען האָט זיך אויפגעהויבען אַ שניי-שמורם —
א שרעק. דער ווינר האָט געפייפּט, געברילם; גאנצע וואָלקענס
שניי האָבען זיך געדורעהט און פערשאַמען די אויגען. פאָהרען
ווייטער איז געווען אונמעגליך, און מיר זענען פערבליבען אין
דער קרעטשמע ביז אויף מאָרגען בעניגען.

אויפ'ן מיטש האָט געזידט און געזונגען זיין ליעב אלט
ליעדעל דער סאַמאָוואַר. אין אַלקעריל געבען דער „ריינער“
האַרניצע איז געזעסען דער מלמד און געמייטשט יודעל'ס יונגעל
פון פרשה יתרו:

„לא טוב — נים גוט איז דאָס וואָס דו מ'הוסט...“

„נבל תבול — דו וועסט אויסמאַטערן אי זיך, אי דאָס
פאָלק...“

„קלויב דיר אויס פון גאנצען פאָלק מענשען פעהיגע,
גאָטספאָרכטיגע, מענשען מיט יושר, נים קיין חאבאַרניקעס און
שמעל זיי איבער'ן פאָלק...“ האָט זיך געהערט פון אַלקעריל
דעם יונגעל'ס הילכוג, ריין קול'בעל.

— נו, נו, אוצר מיינער... לעבעדיגער קאָזאק... ריהר
זיך, שלאָף נים! — האָט גע'מענה'ט פון דער אנדער זייט רחל,
האַלטענדיג אין איין מוסר'ן יודלען, וועלכער האָט נים אויפ-
געהערט צו שמייכלען, ווי זיין שמיינער איז געווען.

דער „אוצר“ מיטן „לעבעדיגען קאזאק“, ווי איך האָב אין
 גיכען דערוואוסט, זענען געווען איינג און פעסט פערבונדען מיט
 א גאנצער געשיכטע, פון וועלכער עס איז נולד געוואָרען דער
 מאָהילנער טראַקטיר מיט רב יודלען דעם בעל-הבית מיטמינס-
 געזאָגט און מיט רחל דער בעל-הבית'טע.

ואלה תולדות מאָהילנער טראַקטיר:

אויף זיין חומאַר, בירושה פון זיידען, איז געזעסען איינער
 אַ האָאָל קומט לוקיטש זאָוליא. זיין פעלד-אַרבייט פלעגט בע-
 שמעהן פון אַ שטיקעל ערד, גרויס ווי אַ מאָוועל פון אַ „קרבן-
 מנחה“ להבריל, פערזייהט מיט הירו, באָב, קוקורוזא און לינען,
 פון אַ פיצעל גאָרמען מיט קאווענעס, אונגערקעס וכדומה, מיט
 אַ גאנצער פלאַנטאציע פאָדסאָלנוחעס (קערלעך), ווי מ'רופט
 זיי ביי אונז פשוט); צוויי מעלקעדיגע קיח, אַ האַלב טונץ חורים.
 עמליכע גענו און היהנער האָבען זיך געפיטערט אין דעם גרינעם
 געמיוזעכץ ביים חומאַר, געפרוכפערט און געמעהרט-זיך און גע-
 נעבען דעם בעל-הבית חיונה בכבוד, ס'הייסט — סאַלאַ,
 האַלעשקעס און בראַנפּען אויפ'ן פולען מויל במנהג הוצאָפּ-
 ראָזשעס אין אינוער געגענד.

רב יודעל להבריל איז געווען אַ יוד אַ סוחר, — גע-
 האַנדעלט מיט ווייץ, מיט פלאַקס, מיט וואָל, מיט פעל, און
 אז עס פלעגט זיך מאַכען קויפּען אַ שטייג גענו, עמליכע פונם
 חויר-האָהר, אַ פערדיל, אַ קעלכיל, איז אויך געווען סחורה, אַבי
 מיט רוח; און אין גרוינעווקע, וואו רב יודעל האָט פריהער
 געוואוינט, האָט מען איהם געשאצט אין עמליכע שעהנע אַלפים

רובל. אַרומפֿאַהרענדיג איבער דערפער אין חוטאַרעס פלעגט
רב יודעל פערקעהרען אויך צו זאָוליען.

ויהי היום, אין אַ קאַלטען און פינסטערן אָסיען-אָווענד איז
געזעסען רב יודעל אויפֿן חוטאַר ביי זאָוליען. אויפֿן מיט האָט
געצאָנקט אַ קניוט אין אַ שערביל מיט חלב, און זאָוליאַ האָט
גערעדט און גערעדט, האָלטענדיג רב יודעלן ביים לאַצקאָן...

— פריסניוויסא... צו חלום געקומען — זאָנסטו? פֿרעגט
רב יודעל.

מאַ קאַזש-זש מאָבי — ענטפֿערט זאָוליאַ — געקומען צו
חלום און זאָנט: „קוזמאַ, ציגראָב דאָס בערגיל נעבען חוטאַר
און וועסט דאָרטען געפינען...”

— וויפֿיעל — האָט ער ניט געזאָגט?

— ע, וואָס איז שייך, וויפֿיעל! מען זאָגט דאָך דיר,
אַנ'אוצר! ס'וועט אידאי זיין גענוג פֿאַר אונז ביידען... איינס
נאָר איז ניט גוט: אַזוי ווי דו ווייסט דאָך, איז איצט אין אונזער
געגענד פֿלל פֿערבאָטען צו גראָבען אוצרות...

— וואָס-זשע טהוט מען?

— אדרבה, זאָג דו, גיב אַנ'עצה...

אַ גאַנצען ווינטער איז רב יודעל אַרומגעגאַנגען ווי אין
חלום; עטליכע מאל איז ער געפֿאַהרען אויפֿן חוטאַר און זאָוליאַ
איז ניט זעלמען געוועזען ביי איהם אין גרוינעווקע, — און אז

ס'איז געקומען דער פריהלינג, האָט מען געקאָנט זעהן ביי זאָוילען אויפ'ן חומטאָר עפּים גאָר מאָדנע זאַכען: וועגען מיט געהילץ, מיט שטיינער, מיט קאַלך האָבען זיך געשלעפט אַהין און צוריק; אַ גאנצע מחנה חלאַפּצעס האָבען געאַרבייט פון בע-גינען ביז אָווענד... וואָס איז? זאָוילע מיט רב יודלען האָבען געסטרױעט אַ ביער-ברױעריי...

אַ חודש צײַט האָט מען געפיהרט מאַטעריאַל, געגראָבען און געלעגט אַ פונדאַמענט א. ד. ג. דערנאָך האָט זיך די אַר-בייט אָבגעשטעלט, די חלאַפּצעס זענען אַוועק אין סמעט צום סיענאָקאָס; אויפ'ן חומטאָר איז געוואָרען פוסט און שטיל...

פוסט און שטיל איז געווען אויפ'ן חומטאָר, און קיין איינ-ציג אויג האָט נישט געזעהן, ווי יעדע נאַכט האָבען געאַרבייט ביי דעם קורגאַן צוויי מענשען, זאָוילע און רב יודעל... די הענד האָבען ביי זיי געצימערט, דער שווייס האָט געגאָסען פון זיי ריטשקעסוויי... זיי האָבען געגראָבען און געגראָבען, געזוכט און געמאַפט און לסוף טאַקע געפונען... וואָס? אַ שטיינערנע טרונע און אין דער טרונע — אַ קאָזאַק!!!...

— הערסטו, רחל? — פלעגט דערנאָך דערזעהלען רב יודעל — איך זאָג דיר: אַ לעבעדיגער! ממש אַ מענש, וואָס שלאָפט זיך געשמאַק און רוהיג... און אַלץ בדבעי ביי אַ קאָזאַק: די בלויע טשאַמאַרקע מיט די ברייטע, ברייטע פּלודערן, מיט דער שמויסענער הויכער היטעל, מיט תּכּל כּלל, אַניאויסגע-טאַקטער, אַ לעבעדיגער קאָזאַק!... נור מיינסטו אפשר לאַנג איז געווען נחת צו קלויבען קוקענדיג אויף דעם נפש? אַ מינוט,

אפשר צוויי: עס האָט אַ בלוז געמדהן אַ קיחל ווינדטעלע פון פּעלד און עס איז געוואָרען עפר ואפר, — דאָס היסעל, די משאמאַרקע, די שטיוועל — אלץ האָט זיך אין איין אויגענ-בליק צושאַמען אויף שמויב, אפילו פון די ביינער זיינע איז קיין זכר נישט געבליבען... געפונען האָבען מיר נאָך: אַ צו-פּוילטען זאָטעל מיט קופּערנע בליאַשקעס, אַנ'אַגעשטיסענע נאַנאַייקע, אַ לולקע, אַ טראַנטע, וואָס איז אַ מאָל געווען אַ קיסעט מיט מיומיון און זיעכען פערשימעלטע קופּערנע פּיא-טאַקעס מוזמן...

— און דאָס האָט אָנגעקאָסט מי יודע וויפּיעל, אַ פער-מענען! אז אָך און אז וועה איז צו מיינע יאָהרען! — האָט געקלאָנט רחל — אַנ'אָזר, אויף אלע שונאי ישראל געזאָגט! אַנ'אָזר... אַ לעבעדיגער קאָזאק...

— אָבער טאַקע אַ לעבעדיגער!... הערסטו, רחל, איך זאָג דיר...

II.

... קלויב דיר אויס מענשען — האָט אין אַלקעריל געמייטשט דער מלמד מיט'ן יונגעל — קלויב דיר אויס מענ-שען פּעהיגע, גאָטספּאַרכטיגע, מענשען מיט יושר, וואָס האָבען פיינר האַבאַר און שטעל זיי איבער'ן פּאָלק... און זאָלען זיי משפּט'ן דאָס פּאָלק..."

און דאָס קינד האָט גאָכגעמייטשט גאָכ'ן מלמד וואָרמ נאָך וואָרמ, לייענענדיג די געשיכטע פון דער סדרה יתרו —

די געשיכטע פון דער גרויסער רעפארם, פון „ערשטען גלאסני סוד“ מיט די „פריסיוזשנע זאסערדאמליעס“, וואָס איז איינגע-
פיהרט געוואָרען אין מדרש סין, אין דעם אלטען, וויסמען
מדרש...

דער שניי איז אראָב פון די פעלדער, דאָס אייז פון די
מייכען... גרינע גראָז און פרישע בלומען האָבען בערעקט די
בערג און די טהאַלען... „פרשה יתרו“ איז געגאנגען אין רוס-
לאַנד, און דאָס גאנצע לאַנד האָט זיך געגרייט צו אַ נייעם,
ליכטיגען, פרייען לעבען...

יאָהרען זענען געגאנגען... יאָהרען זענען געפלינגען...

ניט ווייט פון זאָווליעס הומאָר, אויפ'ן גרויסען שלאָס
צווישען אינזער גור'ה'ווקע און רמות-הקצפים איז געשטאנען דער
„מאָהילנער טראַקטיר“. רב יודעל איז געוואָרען אלט און שוואַך,
איז אונטערגעוואַקסען זיין יונגעל און האָט זיך גענומען פיהרען
דעם מאַטענ'ס געשעפט; אין אַיאָהר פופצעהן אַרום איז דאָס
יונגעלע שוין אליין געווען אַ מאַטע מיט אַנ'אייגענעם סקלאַד פון
י"ש און שפירט און ניט נאָר אין גור'ה'ווקע, שמוינעווקע און
גרוינעווקע, נאָר אפילו אין דער גרויסער שעהנער שטאָרט רמות-
הקצפים האָט מען געקענט און געשעצט ניט איין רב יודעלען...
עס האָבען זיך בעוויזען פיעל מיוחסים און גדולים למשפחת
השינקרים... און אַט דאָס איז געווען כמעט אלץ, וואָס בי
יודען איז געבליבען אין אינזער געגענד נאָך דער סדרה יתרו
מיט די גרויסע בעפרייאונגס-רעפארמען פון יענע ליכטע, ליכטיגע
יאָהרען...

חלום חלמתי...

איך פאָהר וויעדער מיט'ן גרויסען שליאך... איך פאָהר
פון דער שעהנער און פרעהליכער שמאָדט רמות-הקצפים אין אינ-
זער וויסט און אַרים שמעדטיל נורהווקע...

איך פאָהר אויף קבר-אָבות און שמעל זיך אָב אין מאָהיל-
נער טראַקטיר...

אנאָנדער רב יורעל מיט אנאָנדער רחל האַנדלען מיט
„מאָנאָפאָלקע“ מישטיינס געזאָגט... פינסטער און וויסט איז רב
יורעל'ס פנים... אויס, נישט דאָס ליכטיגע, ליעבע שטייכעלע,
נישטאָ די פרייד, דאָס פערגעניגען וואָס אַמאָל... דער איז-
טיגער רב יורעל קריכט ניט זיכען אוצרות אין די אלטע פער-
שימעלטע מאָהילניקעס... דער קאָזאָק אָבער, און טאָקע אַלע-
בעדיגער, קריכט אליין אַרויס פון זיין רוה... און אַ פחד,
אנאָימת-מות פאלט ווי אַ שוואַרצע חמאָרע אויף באַרג און אויף
טהאָל... און אין אַלקעריל זיצט וויעדער דער מלמד איינגע-
בויגען און איינגעהויקערט און שטימט מיט'ן יונגעל וויעדער
פון פרשה יתרו:

„לא טוב, ניט גוט איז — שטימט דער מלמד —
דאָס וואָס דו טהוסט מיט'ן פאָלק... קלויב דיר אויס פון גאָט-
צען פאָלק מענשען פעהיגע, גאָטספאָרכטיגע מענשען מיט יושר,
ניט קיין חאָבארניקעס“... ואתה תחזה — זאָגט דער פסוק —
קוק דיר אויס מכל העם — הערסט? — מכל העם, פון
גאָנצען פאָלק, אָדער נאָך ריכטיגער: פון אלע פעלקער, וואָס

וואוינען אין די מדינות פון גרויסען און אָכגעשלאַפּטען, שטאַר-
קען און הונגעריגען קעניגרייך...

דו, אלטער, נאָרישער מלמד! רב סובאַרין און רב קאָ-
מאַראָוו, רב גרינגמוט און רב קרושעוואָן מייטשען אנדערש דעם
פּסוק, — „מכל העם“ הייסט: פון אלעמען חוץ יודען... עס זאָל
פון זיי קיין זכר ניט זיין אין דעם גייעס גרויסען סנהדרין...

און אָט איז שוין אַלץ פאַרטיג: מענשען פעהיגע, גאָטס-
פאַרכטיגע, מענשען מיט יושר יושבים ועטרותיהם על ראשיהם—
זיצען בעקרוינט מיט פאָלקס-צומרוי צו זייער פערשטאנד און גע-
רעכטיגקייט און בעקלערען די חוקים אין משפּטים, וואָס זענען
נייטיג פאַר'ן לאַנד... און אין דעם איהל-מועד פון דער „רום-
קאָיע סאָבראַניע“ לייענט מען רעפּעראַטען, צעהנדליגער, הונ-
דערטער רעפּעראַטען, נאָר אין זיי וואָגט קיינער קיין איינציג
גוט-וואָרט ניט פאַר יודען... איז דאָס דען אַ יושר?

— ניין! — וואָגט רב אלעקסיי סערגיעוויטש סובאַרין:

הערט-אויס, מיינע פריינד, קאָמאַראָוו, קרושעוואָן,
גרינגמוט=לעב, דיערושימאָרדא וכו':
גלענצענד אויסגעפיהרט האָבען מיר אַלע דעם פלאַן,
וואָס אָבער איז, וואָגט מיר די פעולה?
אמת מאַקע, מיר האָבען נצחון אַ סך,
איינס אָבער איז שוואַך, ליעבע ברודערלעך, שוואַך:

מיר האָבען מלחמה ביי-שטאָג און ביי-נאָכט
געהאַלטען מיט גבורה און כבוד:

א תל פון די ווידעס אין רוסלאנד געמאכט,
אין איינערנע קייטען פערקאוועט,
פערשלאָסען, פערשפארט ווי, ארום און ארום
איז איינג ווי און ביטער, און פינסטער, און שטום.

מיר האָבען דערשטיקט יענעם כח אין ווי,
וואָס פלעגט, ווי א שמראָס אין די שטראַהלען
פונ'ם פריהלינג, זיך רייסען דורך אייז און דורך שניי;
אין די טהאַלען די וויסטע צופאלען
אין אַנטרינקען וואָס גאָב'ן געבעל און קעלט
דאָס דורשטיגע, מאַטע, פערטריקענטע פערל...

מיר האָבען דערשטיקט וויער קראַפט ביו אַנ'עק,
און וואָלען ווי לענען אין צרות,
ניט געניסען פון פרייהייט אפילו אַ לעק...
איינס בויג אָבער דאָ אייף צפרות —
מיר האָבען געדארפט עס בעקלערען פאַראויס,
עס איז מיר, צום אומגליק, פון קאָפּ גאָר אַרויס:

און מ'האַט שוין מיט יודען ביי אונז ביו'ן גרונד,
ווי עס רעדט זיך, געשלאָגען הושענות,
מאָ פון וואַנען-זשע וועלען זיך געחמען אַצונד
צו יודען פרידירקעס אין מענות?
וואו וועלען מיר זוכען עברות אויף ווי
צו אויסהויבען ווידער א גוואַלד, א געשרי? ...

בבן, לעבע פריינד, גרינגמוט-לעב, קרשעוואן,
קאָמארטו, דיערושומאָרדא! הערט ברידער —
הערשט מיט קאָפּ, — כ'האָב אַ גוטען, אַ קונציגען פלען:

ס'זאל די יודען ערלויבט ווערען ווידער
„קאססא-סכודעס“ צו עפענען פריי, און פערבאט,
און ברענען פערקויפן אין דאָרף און אין שטאָרט, —

ווידער שעפען אין רוסלאַנד אזוי ווי אמאל
פון שענק די פרנסה די פיינע,
און מיר וועלען אויפהויבען ווידער דעם קול
מיט א קלאַנג פון דער אלטער בת-יענה:
„זייד-פראָדוקט! זייד-פראָדוקט!... רעביאָטא, פאָרא!
נעהמט זיך פלייסנדיג אַקאָרשט צו דער אַרבייט! הוררא!!!“

„הוררא!!!“ — האָט אַ דונער געגעבען אין זאל...
די מאָה די שוואַרצע האָט ברעוואָן
געפאָטשט... ס'האָט געפליעסענעם אזוי ווי אַ קוואַל...
עס זענען פון יעדער קאנאווע
געקראָכען באַסיאקעס, געלאכט און געברילט,
געטאנצט און געפויפט און געקוליעט זיך ווילד...

נאָך רב יודעל מיט רחל'ען זענען זיך געזעסען רוהיג אויף
זייער נחלה, ס'הייסט אין „קאססא-סכוד“ און אין שיינק, וואָס
עס איז ווי אַבגעגעבען געוואָרען אַנשטאָט אלע אנדערע „פיר-
גערליכע רעכט“ און האָבען געצאָפט פרנסה בכבוד פון פעסעל
אין פלעשעל און פון פלעשעל אין קעשענע...

חלום חלמתי — אַ שווערען, אַ בייזען, אַ פינסטערן חלום...
רבנו-של-עולם! און דאָס איז אלץ, וואָס עס וועט אונז,
יודען, בלייבען, נאָך דער צווייטער „סדרה יתרו“ אין רוס-
לאַנד? ...!

צינד-אָן דעם הייסען, עס רויטען, דעם פלאמענדיגען
שאַנד אויף אונזערע באַקען!

מיר זאָלען ניט ויצען אזוי ווי אַנאָבל,
ניט קריכען אין שטויב ווי דער וואָרעם;
עס זאָל די פערשאַלטענע טאָכטער פון בבל
ניט מאַנצען אויף אונזערע קברים!...

אקלארע תשובה (*)

א בריעוועל צום רעדאקטאָר.

געהערטער הערר!

דעם דאָזיגען בריעוועל האָט מיר צוגעשיקט אַ בעקאָנטער
יונגערמאַן מק"ק שמוינעווקע, אַ בחור'ל אַ לייטיש קינד, מיט
אַ בקשה דורכלייענען עס און זאָגען מיין מיינונג. „אז עס איז
גוט — שרייבט ער — ווייס איך אפילו אַליין, און אויף גוטעס
דארף מען קיין מבין ניט, נאָר וואָס אַרט מיך — זאָגט ער —
אז עס וועט זיין אויף דעם אויך אייער הסכמה?"

אוראי טאָקע, וואָס זאָל עס איהם אַרען? ...

אָט איז דאָס בריעוועל:

ליעבער הערר רעדאקטאָר!

די וועלט זאָגט אַ ווערטיל.. וואָס עס וועט זיין מיט כל

(*) אין יאָהר 1900 האָט דער „יוד" געהאַט פונאָדערנעשיקט זיינע
אַבאָנענטען פאָלגענדע פראַגען: (1) ווי אַלט זענט איהר? (2) וואָס איז אייער
בעשעפטיגונג? (3) וואו האָט איהר ווײַז געלערנט? (4) וויפיעל מענשען
לייענען אייער עקזעמפלאַר „יוד" אויסער אייך? (5) לייענט איהר אויך
אַנדערע זשאַרגאָנישע ווערק? (6) לייענט איהר העברעאישע צייטונגען אָדער
ביכער? (7) לייענט איהר אויך צייטונגען און ביכער אין אַנדערע שפראַכען
און אין וועלכע? (8) וועלכע אָבטיילונג פון „יוד" געפֿעלט אייך?

ישראל לאן זיין מיט רב ישראל". איך בריינג עס אקעגען דעם, וואָס אז קיין עין הרע 40,000 יודען (איך רעכען דאָס די אַבאָ-נענטען פון "יוד" — און אויף מעהר לאָז אייך גאָט העלפֿען!) וועלען זיך אוועקוועזען שרייבען אַנ'ענטפער אויף די "פראַגען", וואָס איהר האָט צוגעשיקט מיט'ן נומער 26, מאָ מיט וואָס בין איך דאָס ערגער פון אַנדערע? ובפרט אז שרייבען קען איך, צייט האָב איך און שרייבען ווילט זיך. אלא וואָס? דער לשון, די מליצה, איז ביי מיר אפשר נים אַזוי קונציג, מאָ זענט איהר דאָך אַרעדאקטאָר, נעהמט (קרעפליך וואָלט איהר עסען!) אַ פֿען אין האַנד, מעקט אויס, שרייבט צו, מאַכט איבער ווי אייך געפעלט, עס מעג אפילו אַ וואָרט נישט בלייבען פון דעם, וואָס איך האָב אָנגעשריבען, אַזוי נור די חתימה מיינע, די חתימה, פערשטעהט איהר מיך, וואָל בלייבען אינגאנצען, וואָרום איהר ווייסט דאָך, אז פאַר אונז, פאַר'ן רוב זשאַרגאַנישע מחברים, איז דער עיקר הדבר נור די חתימה, דער גאָמען וואָל זיין גע-דרוקט, און טייערער פון אלץ איז דאָס ביי אונז, שמוינעווקער פאָעמען, מחמת וואָס אייגענמליך דארף מען צו פאָעזיע? גראַמען: מוים — ברויט, קנעפיל — קעפיל, אימה — בהמה, פליגען — ציגען... עס שיט זיך ווי באָב, און עס וואָלט זיך נאָר נים אויפהערען צו שיטען, ווען עס וואָלט נים שמעחן אינעמען די חתימה: אונטערגעשריבען זיך און אַ סוף — דער זאך מיט'ן באָב מאַכט זיך צונויף ביזן צווייטען מאָל, און אַזוי געהט עס ווי אַ מומזער ביי היינטיגע פאָעמען...

נאָר נים דאָס בין איך אויסען. איך האָב דאָך אָנגעהויבען וועגען די "פראַגען" אייערע און אויף אייניגע פון זיי וועל איך ענטפערען נאָך מיין פערשטאַנד נאָך, מייל אין גראַמען, מייל

אויף פראַסמ-יודיש. קיין גרויסע נייעס וועל איך דאָ ניט אויפ-
מחין. דאָס וואָס איך האָב צו זאָגען זענען גאנץ אלטע זאכען,
נאָר ברי מען זאָל זיי ניט פערגעסען, איז פראי צייטענווייז
איבערצו'חזר'ן און דערמאָהנען זיי יענע אונזערע יודעליך, זאָלען
לעבען, וועלכע האָבען אויף אזוינע זאכען אַ קורצען זפרוץ...

די ערשטע פראַגע אייערע איז:

— „ווי אלט זענט אייך?“

וואָס זאָל איך זייך אויף דעם ענטפערן?

* *

*

ווי אלט איך בין — דאָס וויסען קלאָר
קען, דוכט זיך מיר, ניט קיינער:
מען זאָגט — כמעט דריי טויזענד יאָחר,
נאָר דאָס מוז זיין אַ טעות גאָר,
און טאָקע ניט אַ קליינער...

יא, אמת, אָפּט בין איך אי בלינד,
אי טויב — אַנ'עכטער זקן,
וואָס איחס קען גובר'וויין אַ קינד,
און פאַר אַ רעגען, פאַר אַ ווינד
בעזאלט ער זיך דערשראָקען.

איך פיהל אין זיך קיין טראַפען בלוט
און קיין געוונדען אבר;
פערלאָרען גלויבען, קראַפט און מומט —
פערשטעה נור איינס, ווי זיס און גוט
עס איז דער שלאָף אין קבר...

נאָר צייטענווייז דערפיהל איך נאָר
אין זיך אַ וועל, אַ נייע ...
אויס קראַנקע ברוסט! אויס גרויע האָר
די ערד ווערט גרין, דער הימל קלאָר,
דאָס לעבען אַ מחיה ...

איך בין אַ קינד און בון אַ העלד:
איך פיהל אין יענע צייטען —
ניטאָ קיין איינציגס אויף דער וועלט
פאר מיר פערבאָרגען און פערשטעלט
איך וואָל מיט דעם ניט שטרייטען,

און אלע צרות גובר זיין
וואָל נאָט מיר ניט בעשערען ...
אזוי אָט לעב איך שעהן און פיין —
פון קאָפּ ביז פיס אין לייד און פיין,
אין גאנצע טייכען טרעהרען.

נאָר רוהיג זיין מיט האַרץ און זין
און פיהלען אז אַ מענטש איך בין
ווי אלע האַטש אַ ווילע;
דאָס מען איך ניט, מיין ליעבער פריינד! ...
טאָ וויפיעל וואָל איך אלט זיין היינט?
פרובט, ענטפערט אויף די שאלה ...

ווייטער מיין ליעבער הערר פרעגט איהר:

— וואו האָט איהר זיך געלערנט?

וואו האָב איך זיך געלערנט? — אָה,
צוויי טויזענד יאָהר במד
טראָג איך אויף זיך דעם גרויסען יאָך

פון לערנען, חור'ן... און נאך
ביו איצט געה איך אין חדר...

מלמדים האָב איך אלערלוי...
דערמאָהנענדיג=ויך נור אויף ווי
פערחאפט מיר אוש דער אָטהעם...
צוויי טויווענד יאָהר אז אָהן אַ שעור
צוויי סדרות לערנען ווי מיט מיר —
אוי! „בלק“ און „משפטים“!...

וואָס אָבגעקאָסט האָט רבי=געלד
און ווי מען האָט געשמיסען
בערעכנען — געהט מיך דורך אַ קעלט...
ניטאָ דער קאנטשיק אויף דער וועלט
וואָס כ'זאָל ווין מעם נישט וויסען!...
גענוג געהאפט אי קלעפּ, אי שמיץ,
גענוג געפיהלט אי קעלט, אי היץ
און צרות אָנגעקליבען...
גענוג געקנעלט מיט מיר, — און דאָך
אַ חדר=יונגעל בין איך נאָך
ביו איצט, ביו איצט געבליבען!...

ניט געקלערט און נישט געטראכט —
וואָלט איך הערען טאָג און נאכט
בבא=מעשות, ליערלעך
פון דער ווייסער ציגעלע
הינטער אונזער וויגעלע,
פון די רויטע יודלעך...

זיסע מעשות אָהן אַ צאָהל
פון משיח'ס צייטען,

ווען מיר וועלען אויך אַמאָל
ווערען גלייך צו לייטען, —

וועלען טרינקען זיסען וויין;
רענדלעך וועלען אונו אַרײַן
טויזענד גלייך אין בייטעל...
און אַזוי=אַז געהט עס — אָח! —
בײַ אײַך האָט אַ גוטען שטאָך
פון דעם רבי'ס טייטעל...

נאָך גאָר נישט — עס געהט אָב מיט וועהמאַג, אין אײַך
געה ווייטער אין חדר... אַ סימן, אַז אײַך האָב זיך נאָך נישט
גענוג אַרײַם געלערנט, און גאָט מסתמא ווייסט וואָס ער
טהומט...

נאָך אויף אַ פראַגע אייערע וואָלט אײַך געוואָלט ענטפערן.
איהר פרעגט:

„וואָס איז אייער בעשעפטיגונג?
מיט וואָס בעשעפטיג אײַך זיך? — עס,
אַ שאלה ב'לעבען!... קלוג גערעדט.
פרעגט בעסער: מיט וואָס נישט?
בײַ מיר אין קרעמיל קאָכט און וידט, —
אַ האַנדעל — אַ יוד!"

בײַ מיר בעקומט איהר מעהל און באָב,
אַ לולב מיט אַ משאַלענט=מאָפּ,
אַ פאָהן אויף שמחת=תורה, —
און אלץ די בעסטע סחורה...

דער קאפ פערדרעהט...
 איך בלייב אהן הענד...
 דער האנדעל געהט,
 דער האנדעל ברענט —
 מיט פערך
 מיט בלעך,
 מיט האלץ,
 מיט פויגעל=מילך, מיט יקנה"ו,
 מיט צוועקעס, מיט קמעות,
 וואָס העלפען באלד צו וואָס איהר ווילט,
 סיי אָבגעביהט און סיי פערקיהלט, —
 איך שוועהר ביי באָרד און פאז!...
 וואָס ווילט איהר נאָך? אויך האנדעל איך
 מיט בשמים, מיט תליצה=שיך,
 מחזורים און סדורים
 און גריינערעס אויף פורים,
 מיט זאלץ,
 מיט שמאלץ,
 מיט וויינר, מיט רויך
 און מיט אתרוגים אויך,
 מיט וויין,
 מיט ליין,
 מיט וואַקס,
 מיט פלאַקס,
 מיט אלע מינים תבואות,
 מיט פרישע גרינס אויף שבעות.

ביי מיר בעקומט איהר עסיג, טחיי,
 מלחים=קטנים אלערליי
 און וויף, און יארמעלקעס, און היי,

און אויב איהר ווילט — הברלות
 לאנגע ווי דער גלות...
 א כלל — איך טאט
 און ווך און האט,
 און דרעש און מאהל,
 און פרום און קלייב;
 און שטארב דריי מאל
 מיט קינד און ווייב
 אין קריינק, אין פלאג,
 אין נויט, אין קלאג
 פאר הונגער יעדען טאג...

נאָר דאָס איז דאָך — וועט איהר זאָגען — נור מליצה
 פאָעזיע, און איהר, הערר רעדאקטאָר, דארפט דאָך סטא-
 מיסטיק; איהר זענט מאַקע גערעכט, און איך וועל געבען סטא-
 מיסטיק אייך.

די 4טע פראַגע אייערע איו: ווי פיעל מענשען
 לייענען אייער עקזעמפלאַר „יוד“ אויסער
 אייך?

אויסער מיך און אונזער גאַנץ הויז-געזינדעל זאל לעבען
 לייענען מיין „יוד“ דריי היגע, ד. ה. שמוינעזקער יודען: אונ-
 זער פאָדריאָמשיק, אונזער אַפטיקער אין אונזער ראַבינער.

דער פאָדריאָמשיק שרייבט אויס די „גובערנסקיאַ ווע-
 דאָמאָסטי“, ווייל זיי זענען איהם נויטיג צו מאַרגעס און פאָד-

ריאדען; חוץ דעם שרייבט ער אויס אונזער שמוינעווקער רוישישע גאזעט אויך. מחמת ער איז בעקאנט מיט דעם רעדאקטאָר און שפיעלט מיט איהם אין קלוב אין קאָרטען, איז איהם — זאָגט ער — שווער אויסצושרייבען נאָך אַ דריטע צייטונג, עס וועט דאָך אַבקאָסטען אַ יאָהר מי יודע וויפיעל! — נאָר לייענען איז ער אַ בעלן, שיקט ער צו מיר יעדע וואָך אַנטליהען דעם נומער.

דער אפטייקער וואָלט אפילו אליין אויסגעשריבען דעם „יוד“, נאָר די מניעה איז, וואָס דאָ ניט לאַנג האָט ער גענומען צו זיינע צוויי פאַניצלעך אַ גאָווערנאַנטקע, אַ קריסטליכע, און חאָטש — זאָגט ער — זי מוז וויסען אז ער איז אַ יוד, און ער ווייסט אז זי ווייסט מאַקע אז ער איז אַ יוד, דאָך פאַסט ניט — זאָגט ער — אז אין אַזאַ הייז זאָל אַנקומען אַ יודישע גאזעט, שיקט ער צו מיר זיינעם אַ „אַפּטעקאַרסקי אומשעניק“, אַ יודיש יונגעל, און נעהמט ביי מיר מיין עקזעמפלאַר.

דער ראַבינער אונזערער וועט — ווי ער זאָגט — אין אַ יאָהר צוויי-דריי אַרום איה"ש אליין אויסשרייבען אייער צייטונג און דערווייל נעהמט ער דעם „יוד“ ביי מיר, מחמת — איך וועל אייך זאָגען בסוד — ער לערנט זיך נאָך ערשט לייענען... ער איז, פערשמעהט איהר מיך, פון די נייע, פון די היינטיגע ראַבינערליך...

אויסער די דריי בענוצט דעם „יוד“ נאָך איינער אונזערער אַ שמוינעווקער, רב כתרואל-בער פאַבריקאַנט (ער פאַבריצירט טרוקענע הייווען). אליין לייענען, זאָגט ער, האָט ער קיין צייט נישט, נאָר הערען נייעס פון אַ גאזעט האָט ער לייעב אין איבער-הויפט אינטערעסירט ער זיך מיט פאָליטיקע, למשל, וואָס

טראכט ווענען א מלחמה דער פראנצויז? וואס וועט
טהון דער גרעק, און וואס הערט זיך מיט'ן מערק? מען
זאגט — ער הויבט זיך? און נאך אעלכע שפיצנע ענינים
פון פאליטיקע...

אלוא, לעבער הערר רעדאקטאָר, אָט האָט איהר אַ קלאָ-
רע תשובה אויף פיער פון אייערע „פראגען“. די איבריגע פיער
זענען אפשר אויך מאַקע גאנץ וויכטיגע, נאָר ווייסט איהר
וואָס איך וועל אייך זאָגען? אַמאָמע אז מען פרעגט איהם פיער
קשיות, ענטפערט ער זיי אָב מיט איין תירוץ, איך האָב אויף
אייערע אַכט פראגען געגעבען פיער ענטפערס: על פי הגדה
האָב איך שוין בודאי יוצא געווען, און אויסער דעם ווייסט איהר
דאָך אַליין, אז קוק זיך נור אַביסעל אַרום אין אונזער יודיש
וועלטל, הויבען-אָן צו קריכען אין קאָפּ אַריין טויזענדער שאלות
און קשיות, ווי למשל: גוואַלד, וואָס איז דאָס? וואָס זענען דאָס
פאַר משונה-ווילדע זאַכען? וואָס פאַר מיני רייד, גענג, אָג-
שמעלען, חניפה'לעך, הינטער-פּיסלעך, אויבער-הסברות, קינדער-
שפּיעל, רייסעניש און בייסעניש, וויסעט בטחונים, פינסמערע
גליקען, ביטערע נחמות?... און נאָך טויזענד אין מיליאָנען
שאלות, אויף וועלכע עס איז דאָ נור איין תירוץ, דעם מאַמענט
אַלמער תירוץ: „עבדים היינו“...

און דער תירוץ, ווי איהר זעהט, פאַסט מאַקע זעהר

נום נים נור צו דער הגדה אליין, נאָר אויך אויף אלע נעכט
פון אַ גאנץ יאָהר, אויף אלע פינסטערע נעכט פון אונזער
איבעמינען לעבען...

פון מיר אייער אבאָנענט

שמואל חִינקע-פֿריידעם באַבראווער.

שמוינעווקע.

חיים'קע קראמאליניק

און

יענקעלע חקרן.

א שטיקעל קאמעדיע מיט כאַר=ליעדער, וואהל=צעטליך, מתים=מענץ, פויגעלעך אין ברום, גסיסה=חנ'דליך, שווארצע פאָהנען און מיתח=משונה'ס

די סצענע שטעלט=פאָר א וואלד אָהן וועגען און אָהן
סטעזשקעס, אָנגעזאפט מיט פייכטען, גרויען נעבעל. דאָ און
דאָרט מהוען צייטענווייז א בלישטש עמליכע רייטע וואַנדעל=
פיערליך, צושיטען זיך צווישען די צווייגען און ווערען פער=
פאלען אינ'ם נעבעל. אויף אַנ'אלטער, קרומער ווערבע זיצט
א קראָה און צורייסט זיך שרייענדיג: קרא=מאָלאַ! ... קראַ...
קררא=מאָלאַ! ... אין אַ לאַך פון אַניאויסגעהוילטען בוים ליעגט
פערקראַכען חיים'קע קראמאָליניק מיט א שטיקעל פון א רויטער
פאָהן אין דער לינקער האַנד און מיט א „פראָזבע“ אויף אַ בויגען
הערבאָווע פאפיר אין דער רעכטער האַנד, ער ציטערט פון
קעלט, גענעצט און לייענט קריאת=שמע: „ואל יבהלוני —
שעפטשעט ער — פראָקלאמאַציעס ועס=ער'ן רעים ובונדיסטען
רעים... מימיני גראַף היידען, משמאלי פירסט מרובעצקאי

ומאחורי... פון דערווייטענס דערהערען זיך שטימען... חיים'קע
פערהאלט דעם אָטהעם און בלייבט ניט טוירט, ניט לעבעדיג...

דאס ערשטע בילד:

רייטענדיג אויף אַ מכשפה און אַרומגעגארטעלט מיט
אַ תליה=שמריק, פליהט אַריין דוכראָווין.

דוכראָווין:

זשאַבעס! ראַקעס!
וואָלקאַלאַקעס!
ביזער שטורם=וויכער!
גרינע פיפערנאָטערען!
שוואַרצע קעץ און קאָטערען!
ניט אַנ'עצה גיכער:
וואָס פאַר נ'דות
אויף די זשירעס
קאָנען ווירקען בעסער? —
מיט נאָטיקעס שטייטען זיי,
צו מיט צוזאָנגען רייסען זיי?
שמעכען זיי מיט מעסער?
כאָפּען, שלעפּען,
הענגען, קעפּען,
בראָטען, פרעגלען, בריהען?
אָדער בעסער פאָדערען,
אָו מען וואָל די אָדערען
איינציגווייז זיי ציהען?...?

(דערזעהענדיג גורקא'ן)

ניט וואָרג מיין ליעבער גורקא!
מיר חישטן דיר פון צרות...

גורקא:

טוועק דו גראבער יורקע!
איך דארף דיר אויף כפרות!
איך בין אליין א העלד, א ריעו;
זאל דונערען און בליצען —
עס וועט מיך דרייפוס פון פאריו
בעחיטען און בעשיצען.
אינ'איינעם מיט סובאָרינ'ען
וועט ער מיך שוין בעוואַרענען...
אך לעבען זאלען יודען!
איך בין מיט ווי צומריעדען.

קאָקאָו צעוו:

און איך א פשיטא!... ס'איז אַמאָל
ניט גרינג. ס'קומט-אָן מיט וועהטאָג,
און פאָרט, פראָצענטעליך בעצאָחל —
בעקומסטו וויסיעל ס'נויטיג...

יענקעלע חקרן:

און פאר דער גאנצער וועלט
ווערט קלאָהר און פעסט געשטעלט,
אז יודען דארף מען שלאָגען —
וועט מענדעלסאָהן אייך געבען געלד
און דרייפוס עדות זאָגען...

גראַף היידען:

חא? שלאָגען? איך האָב עס פיינט:
אב'אָנרער טאָקטיק דארף מען היינט...

איך האָב געהאַט אַנ'עלטער ווידען;
 געהייסען האָט ער אויך גראָף היידען,
 אַ גענעראַל געווען אַ העלד,
 געאַרבייט מענשיס אויף דער וועלט
 אַ גענעראַל איז אויך מיין ווידע
 געווען. ניט ווייניג האָבען ביידע
 פּערגאַסען פּלוט. איך אָבער — ניין,
 מיר אָיז אַוראִי רוסלאַנד טייער,
 און איך בין גרייט אין דומע געחן,
 נאָר אַלס אַ פּריעדליכער בענייער:
 בענייען טלץ אין אונזער לאַנד
 מיט נחת פון אַ ברייטער האַנד,
 מיט שמע פון אַ פּולקער שיסעל —
 עס זאָלען אלע ווערען זאט,
 געזונד און פריש, און מעט, און גלאַט.
 עס זאָל אַפילו... פלישיש בראַט? —
 דעם יודען בלייבען אויך אַ ביסעל!...
 האָ? טשאַרט וואָומי, ניט שלעכט? פּערשטעכסט,
 וואָס פּריעדליכע בענייאונג הייסט?

יענקעלע חקרן:

פאַר יודען? אַ, מיין ליעבער האַרר,
 דאָס וועט פּערשטעחן דער גרעסטער נאָר.
 נאָך אלע צרות, קללות,
 נאָך אלע אַלטע לייד און פיין
 וועט אַייער נייע רוסלאַנד זיין
 אַ שפּאַגעל=גייער... גלות!...!

דאס צווייטע בילד.

עס חויבט זיך אויף א שטורם... ווינד-וויילען דרעהען זיך צו=
שיטענדיג ארום און ארום גאנצע הויפענס פלאטפארמען, פרא=
גראמען, וואהל-אויסרופען און וואהל-צעטלעך און פון אלע וויטען
גיסען זיך כאָהר-שטימען מיט'ן ניגון פון'ס אלטען ליעדעל:

אונזער שניידער-שוהל'בעל

אום הושענא-רבה

דרעהט זיך ווי א מיהל'בעל —

מ'קלייבט א נייעם גבאי

א נייעם גבאי קלייבט מען.

גבאים — קיין עין הרע:

ביי וועמען אָבער בלייבט מען?

אָט וואו עס ליעגט די צרה!...

דער ערשטער כאָהר:

וואָס הייסט — ביי וועמען? ליעבע ברידער,

ביי אונז, ביי אונז, גאטירליך, ווידער!

מיר האָבען צוויי און זעכציג טעג

געארבייט, ממש דול געוואָרען —

געמאכט פראָטעסטען אָהן א ברעג,

געוידעלט אלע מיניסטאָרען:

און ווי אזוי געוידעלט? ! ס'פלעגט

א שטורם געהן פון יענע גאָטען!...

מיט פערך און שוועבעל זיי געדעקט,

דעם שוואַרצען מאָהן אויף זיי געשאַטען.

יענקעלע חקרן.

(כאפט אונטער:)

בעזאלצט, בעמעפערט און געבראָטען, —

חקיצור, ס'האָט זיי שוין געקלעקט!...

דער באָהר.

(לעבעדיג):

און ס'וועט נאָך מעהר זיי קלעקען!
א, גלויבט אונז אויפ'ן וואָרט.
מיר וועלען זיך ניט שרעקען
פאר קיין מיניסטער דאָרט.
מיט אלע אַקסעלכאָנטען,
מיט אלע רויטע קאָנטען,
מיט אלע קנעפלאך מעשענע...

יענקעלע חקרן:

און וועט זיי, ליעבע ברידער,
אין וויבאָרג מאַכען וויעדער
א גרויסע... פייג אין קעשענע!!!...

דער צווייטער באָהר:

הא=הא=הא! ניט שלעכט געוואָגט!...
ער זידעלט דעם מיניסטער —
און דאָס איז אליין, וואָס ער פערמאָגט,
דער העלד, דער ריעז דער וויסטער!
ער מאַכט פראָטעסטען, זיצט און שוויצט
און שרייבט, און דרוקט... נאטירליך,
בלויבט, ווי פארצייטען, אליין ביי אונז,
און ער ביי די פאפיערליך
וואַפּראָס אהין, וואַפּראָס אהער...
וואַפּראָסען... אויך א שכל!
א פאַרשטעהער פון פאָלק איז ער!...
יענקעלע חקרן:
און ווער וועגט איהר זייט מוחל?

דער באָהר:

(לעבעדיג).

ווער מיר זענען, זענען מיר,
אַבער שיסען קאָנען מיר!
אונזער „שפּייער“
איז אַ נײַער,
ניט קיין אלטע שווייז...

יענקעלע חקרן:

אין דער שוואַרצער מאָה
מאכט איהר אַ קאנטווייז
אין דער לינקער פּאה!!!...

פּראָפּער:

(צו חיים'קען)

— פּערשטעחסטו-שוין? יענקעלע איז, אמת געזאָגט,
טאַקע אַ פּראָווערניק, — אויף דעם איז ער דאָך אַ יוד. נאָר
ווי די מעשה איז, בלייבט טאַקע פּאַרט דאָס איינציגע: לייענען
קריאת-שמע אין לענען זיך שלאָפּען. מאָ זאָג-ושע, חיים'קע:
מימיני גראַף היידען, משמאלי פּירסט טרובעצקאי, ומאחורי...

יענקעלע חקרן:

ח, בירושעוויא וועדאָמאָסטי"!!!...

שלאָף, חיים'קע ליבער,
און האָף, אז דער הימעל
וועט דיר, אין דיין גלות,

אין שמוץ אין שימעל,
 דערפרישען דיין טרוקענעם גומען
 מיט זאפט פון די בליהענדע בלומען —
 אביסעל בעפרישען,
 אביסעל בענייען,
 אביסעל דערגרייכען,
 אביסעל בעפרייען,
 ביו וואנען ... משיח וועט קומען ...

. . . . .

נאך תשליך.

(א באבע-מעשה פאר חדר-יונגלעך)

I.

מיט גינגאלד, מיט פורפור, מיט א טונקעלען אָבגלאַנץ
פון אלטער בראָנזע האָבען זיך אויסגעציהרט די בוימער אויפ'ן
ברעג טייכעל אין געשפיגעלט זיך מיט זייערע פארבען אין די
רוהיגע, ליכטיגע שטראָמען.

א קול דממה דקה, א שטילע שמונה-עשרה (ווי עס וואָלט
געזאָגט המשורר יענקעל-חנה צימבעל, זאָל לעבען) האָבען זיך
געצויגען דורך די האַלב-פערוויאלעטע בלעטער, —

און ריחות. ריחות — ממש
גן-עדן צו געניסען,
ווי פון א מעהרען-צימערס,
א פעטען און א ויסען;
פון פרישען צוקער-לעקער,
פון ראָזיקעס און פייגען
האָט פלאַטעריג דאָס ווינדטעל,
צונאָמען פון די צווייגען...

און א ליעבע שטיל-שווייגעניש האָט געהערשט אינ'ם
קיהלען פריה-הערבסט-אָווענד...

דער עולם האָט אָבגעפראוועט תשליך און איז אוועק צוריק
אין שמעדטיל, יעדערער אונטער זיין פיינענבוים און אונטער
זיין וויינשטאָק, — און דאָס טייכעל איז געבליבען ליעגען ווי
פריהער גלאט און קלאָר אין די אַרומגעווימטע, מיט גראָז און
צווייגען, שמילע ברענגען...

יא, שטיל און רוהיג האָט אויסגעזעהן דאָס טייכעל פון
אויבען, וואָלט איהר אָבער זעהן וואָס אין דער אייגענער צייט
האָט זיך געטהון אונטען, אויפ'ן אָבגרונד!...

הי-הא! א ליפעניש, א טאראראם, א בהלה, א ירד!...
אַט-ערשט איז אָנגעקומען א פארטיע שפאָגעל-נייע סעזאן-פרוכט—
א פעקעל פרישינקע יודישע עברות!!!...

און פון זאמד, פון שלאם, פון צווישען די גליטשיגע און
קלעפיגע וואסער-גראָזען האָבען זיך א שאַט געמהן — בעהיט
זאָל מען ווערען — ראקעס, זשאבעס, משערעפאָחעס וכל רמש
הרומש: און אַלע מיני ווידמענישען וואָס ווידמענען זיך — אזוי
ווי עס פלעגט טייטשען מיין מלמד רב נחמן טשוואָק ע"ה...
ס'איז געוואָרען א חאפעריי, א בייסעניש און א שלעפעניש פון
אַלע זייטען, גלייך ווי בעסערס און געשמאָקערס וואָלט גאָר
אויף דער וועלט ניט געווען און ניט נאָר אין אונזער קליין
און אַרים טייכעל, נאָר אויך אין די גרויסע טייכען, וואָס האָבען
זיך צעוויקעלט און אויסגעצויגען זיך אויף פיעל און פיעל הונ-
דערט וויאָרסט, איז קיין אייגענע זאָרגען און קיין אייגענע צרות
נאָר קיינמאָל ניט געווען.

און קיין אייגענע עברות אוראי ניט.

ניטאָ קיין דיקע
און פעטע סאָסען;
אי גראָב ווי עשו,
אי ביז ווי חסן;
אין טויל אין ברייטען
א צאָהן ניט איינער,
דאָך רייסען שטיקער
בז אין די ביינער.
ניטאָ די ברייָה,
וואָס הייסט ביעלוגא,
וואָס ברומט און ליאַרימט
ווי אַ משוגע
און האָט אַ העלועל,
וואָס קאָן דערשלינגען
א גאנצען תויר —
און ניט קיין יונגען;
ניטאָ קיין ושאכעז,
וואָס שפייען, שפּריצען
מיט סם=המות;
ניטאָ קיין שפיצען
פון שאַרפע שטיינער,
קיין קעסעל=גריבער,
קיין פוילע וומפען
מיט קרעץ און פיעבער.

און דער איינציגער אימגליק, דער איינציגער שלאָק איז
דאָס יודיש העכטעל (Esos Judaicus). וואָס פון איהם קומען
ארויס אלע צרות אויף דער וועלט...

II.

אין מייכעל האָט געקאָכט...

ראַקעס, טשערעפּאָחעס, וואָבעס און קליעשטשעס האָבען זיך געגראָבען און געגראָבעלט אינ'ם פעקיל עברות. געשלעפּט פון דאָרטען שטיקער און שטיקלעך. געקייט, געוויגען, גע-טשמאָקעט און בעלעקט זיך אַ מחיה. וואָסער-שפינען און וואָסער-וואַנצען זענען געלאָפּען הענדום-פענדום אזוי ווי די קאָרעס-פאָנדענטען פון דער געוויסער טעלעגראַפּען-אַגענטור, און די ווערטער: „יודישע עברות! יודישע עברות!“ האָבען געקלונגען און צוגאָסען זיך אין וואָסער און אין דער לופטען...

ברייט און רוהיג צולעגט זיך אינ'ם ווייכען, גרינעם שלאָם — פיהרען אַ שמועס עטליכע בעל-הבתי-אָנשטענדיגע בריאות פון די בעשאָפענע אינ'ם טאָג פון די ששת ימי בראשית:

„— פון יודישע עברות רעדט איהר?" — האָט געזאָגט אַנאַלטער נאָליס, אַ גלאַטער, אַ פעטער, מיט אַ קיילעכיג-אויסגעהאָדעוועטען בייכעל, — „אַח-אַח! איך געדענק נאָך די אלטע צייטען, די גליקליכע, די ליכטיגע, די גאָלדענע טעג פונ'ם אָטקופּ מיט די קאָנצעסיעס, מיט די גרויסע קאָזיאַנע פאָר-ריאָרען, מיט אַ מתנת-יד פון אַ גאָנצען אוצר דעם אָדון אין מיט משונע'נע שלח-מנות'ן דעם אָדון'ס פּלגש... קאָנצערטען, פּיק-ניקען, רח"ש פון פינף-גאָרענדיגע מויערס, אימעניעס... פון „קאָמינקעס" גאָנצע וויקעל-שניר און פון שאַמפּאָניער אַ מקוה... יודעלעך-קבצנים, יושבי חושך וצלמות זענען געלעגען אין די איינגע, פייכע און פינסטערע לעכער און האָבען געקרעכצט

„עוזר דלים, הושיעה נא!“ און א יוד א גביר, א בעהאנגענער
מיט מעדאליען, אָרדענס און כל המינים „זעיר-אנפין-ליך“ פונ'ם
מערק, פונ'ם גרעק, פון מלך-כשרים און פון דער מלכה שבא
האָט געסטרױעט און מנדב געווען למִזְבֵּחַת הַכֹּלֵל קאַלעגיעס.
וואוהין יודישע סטודענטען פלעגט מען אַריינלאָזען על פי נאָרמע
פון צעהן פראָצענט, אַיזענבאהן-שולען, וואוהין יודישע שילער
פלעגט מען כלל ניט אַריינלאָזען, און צערקוועס, וואו זינט די
וועלט שטעהט איז פאַר יודישע קינדער קיין פראָצענטע נאָרמעס
דוקא ניט געווען... און ניט ער אליין און ניט קיינער פון זיינע
נאָהענטע און בעקאנטע האָבען דאָס פאַר קיין עברה ניט גע-
רעכענט; פערקעהרט, מ'האָט עס געהאַלטען פאַר פיין און קלוג
אין פאַר אַ כבוד פאַר'ן פאָלק ישראל...

„עברות“, פון וועלכע
געשמוסט אין סאַלאָנען
עס האָבען די גרעסטע
אַסאַבעס, פערסאָנען
און ס'פלעגט (האָטש דער חרוש
אוראי איז גרויס)
דער נאָמען „זשודוביא“
פון מויל ניט אַרויס...

„עברות“, פון וועלכע
אין אונזערע יאָהרען
ביי יודען אין גלות
איז גולד געוואָרען
פון כבוד און גדולה
די גאָלדענע פאָהן
א טייני סאָיעטניק
מיט כמה מיליאָן...

„און אז נאך א יוד א גביר האט מנדב געווען אויף א מא-
נומענט באגראן חמעלניצקין עמליכע צעהנדלינג מויוענד רובל,
האט עס יודען אויך געארט ווי דער פאר-א-יאהריגער שניי...
ע-עה! ווען עס פאלט איצט אריין אהער אזא מין עברה'לע,
וואלט איך, כ'לעבען, אויך געווען א בעלן א פרוי טהאן אב-
לעקען א ביינדעל“...

„— איהר זענט מאקע גערעכט, כ'ואל אזוי גליקליך
זיין! — האט זיך אָנגערופען אַנ'אלטער קרעכס, וועלכער איז
נאָר-וואָס געקומען צו קריכען פונ'ם פעקעל עברות: מילא, פון
די עברה'לעך, וואָס פאלען אריין אין היגען טייכעל, איז דאָך
ניטאָ וואָס צו ריידען; נעהמט אזא טייך ווי דער דניעפר ביי
הערסאָן. הערסאָן איז א שטאָדט א יודישע מיט רבנים, דינים,
תלמוד-תורות, בת-מדרשים, מנינים, און א גוטע אָקעלע מיט
א קווענץ האפט מען דאָרטען, קיין ביז אויג, ניט נאָר לוכר
נס של חנוכה, נאָר אויך אלע נעכט פון א גאנץ יאָהר. שבת,
אויב עס מאכט זיך אז א גוי דארף צום פארקאָד, מוז ער
נעביך געהן צו-פוס, ווייל כמעט אלע איזוואָשטיקעס זענען
מורע היהודים. א שטאָדט, ווי איך זאָג אייך, אַנ'אמת-יודישע.
גוט. זענען דאָרטען פארהאן דריי יודישע אינטעליגענטען:
אַנ'אפטיקער, אַנ'אדוואָקאט און א דאָקטאָר. דער אפטיקער איז
אַנ'אפטיקער, און אז אין שטאָדט האָבען די יודישע פרי-
קאשטשיקעס פון אלע קאָנטאָרען און אַנשטאַלמען געשמריקט
אויף די ערשטע טעג פסח, האָט ער, דער אפטיקער, דוקא
ניט געוואָלט בעפרייען די יודישע יונגע-לייט פון אפטיק, און
אז מ'איז צו איהם פאָרט געקומען בעטען, האָט ער ארויסגע-

מריבען. און אז מ'האט איהם געגעבען אָנצוהערען. אז ס'איז
א סכנה פאר די פענסטער, האָט ער געשיקט רופען פּאָליציע,
און פּאָליציע איז געקומען און האָט געטהאָן דאָס וואָס פּאָליציע
דארף טהאָן... און אז דער ראַבינער האָט געפרובט זאָגען איהם
מיט, האָט ער געענטפערט, אז פון פסח האלט ער כלל נישט
און חוץ דעם איז זיין מאַמע, דעם אפטייקער'ס מאַמע הייסט
עס, גבאי אין דער פּאָר-שוהל, זיצט שבת און יום-טוב אויפן-
אָן ביים אַרץ-קודש און טיילט כבוד, און די פּאָר-שוהל שמעהט
כמעט אַנשטעל דער אפטייק, — איז ער יוצא מיט'ן מאַמען. —
דער דאָקטאָר מיט'ן אַרוואָקאט זענען גלאַסנע אין דער שטאָרט-
דומע און ביידע גאנץ אַנשטענדיגע מענשען, נאָר אַבאָגאָנען זיך
פון דער דומע האָבען זיי דוקא נישט געוואָלט. פאַרוואָס? דער
אַרוואָקאט איז אַ געוועזענעם ראַבינער'ס אַ פלימעניק און גע-
דענקט נאָך מסתמא דעם טעם פון „וויבאַרעס“, מיט „אימ-
ווערשדעניעס“, מיט „פּראָטעסטען“ אויף די וויבאַרעס. מאָ איז
דען נישט בעסער, גרינגער און גלייכער צו זיין אַ גלאַסני אָהן
אַט די אלע גלגול-מחילות, פשוט, „פאָ נאַנאַטשעניו“? און אז
לסוף האָט ער זיך שוין יאָ אַפגעזאָגט, האָט ער דערביי מזהיר
און מדיע געווען דעם עולם, אז ער מיהוט עס נאָר דערפאַר
ווייל ער איז איצט עפּים לאַ עליכט נישט מיט אלעמען, אָבער
נישט חס וחלילה אויס וואָס'ער נישט איז נאָרשען נאַציאָנאַל-געפיהל
און נאַציאָנאַל-עהרע, מחמת, ווי זאָגט ער —

אַ שפּיי איז גאנץ כנסת ישראל נישט ווערטה

בנגר נובערנסקע פראוולעניע!...

דער דאָקטאָר האָט געזאָגט אז אַבאָגאָנען זיך פון דער

דומע קאן ער נישט און מאָר נישט און דארף נישט, און האָט דער-
וויזען מיט אַ ראיה; דהיינו: חוץ גלאַסני איז ער פאָפעמשיטעל
אין די רעמעסלענע קלאַסען וואָס ביי דער תלמוד-תורה און אויף
דער שטעל פון אַ לעהרער (צי פון אַניאנספּעקטאָר, איך גע-
דענק נישט) האָט ער איינגעלאָדען עפּים אַ ווילדען נפש, אַ בול-
גאר, וועלכער האָט ראשית דבר געזאָגט די שילער אַ דרשה
און דערווייזען זיי מיט פסוקים פון ליוטאַסטאַנסקי, דיעמינסקי,
שאַראַפּאָוו, קרושעוואַן און נאָך אַזעלכע גאָנץ הדר, אַז די
יודישע אמונה איז אַ גוט וואָרט נישט ווערטה און יודען האָבען
בשר פערדיענט אַז מ'זאָל פון זיי די הויט אַראָבשינדען. און אַז
מ'האָט געזאָגט דעם דאָקטאָר, אַז מ'איז קיין יושר נישט צו האַל-
טען אין אַ תלמוד-תורה אַזאַ מין בעל-דרשן, האָט ער געענטפערט
אַז דאָס איז אַ „בראַטשקע“ און האָט נישט-חן געווען, אַלס
אַ גוטער לעהרער, פאַר די אויגען פון דער גובערנאַטאָרשע,
און ער, דער דאָקטאָר הייסט עס, איז אַ יוד, און אַ יוד איז
מחויב מבטל צו זיין זיין רצון פאַר דעם רצון פון אַ גובער-
נאַטאָרשע, — און, אַדרבא, פּרובט דערווייזט איהם אַז ער איז
נישט גערעכט!...

„— הערט איהר, — האָט ווייטער גערעדט דער קרעכס, —
איך בין, ווי איהר ווייסט, אַנאַלטער קרעכס, אַ ראַק פון יענעם
דור ראַקעס, אויף וועלכע עס פלעגטען נאָך די אַמאָליגע קאָזיאַנע
ראַבינער שהחינו מאַכען; במכּע איז נישט אַזאַ נבלה, וואָס איך
זאָל זיך מאַסן זי צו עסען; נאָר, ווי איהר ווילט אייך, פון אַט
אַזעלכע יודישע עברות, כּלעבען, שלאָגט-אָן חלשות!...

יא, חלשות! איהר פיהלט, בלי ספק, אליין,
אַז דאָ שטעקט דאָס פאַרצייטיגע יודעל אינגאנצען.

וואָס פלעגט זינגען דעם פריץ מה-יפּית און געהן
אויף די הינטערשטע טיסלעך אַ חסיד'ל טאַנצען..."

„ — עט, — האָט בעמערקט אַ דיקע, העסליכע זשאַ-
בע, — דאָס אַלץ איז, מחילה, קלייניגקייטען, קינדער-שפּיעל.
איהר זאָגט — דער דניעפּער, אַ גרויסער טייך מיט גרויסע
שמערט, מיט גרויסע פעק יודישע עברות. און איך זאָג אייך:
געהט דאָס טייכעל גנילאָפּיאַטקע ביי'ם שמערטיל טראָיאַנאָוו.
דוכט זיך, אַ גרעסערע נבלה איז נאָך ניט געווען צווישען יודען
און אַלע יודישע עברות זענען אַ שמעק-טאַבעק ניט ווערטה
אַנטקעגען דעם בלוטיגען, מערדערישען חטאת-טראָיאַנאָוו. און
דאָך, זאָג איך אייך: עט, נאַרישקייט! ווי איהר קוקט מיך אָן
בין איך אַנאַלטע זשאַבע, און מיין עלטער-עלטער-באָבע איז
געווען אַ צפרדע טאַקע פון די עשרה מכות, — און איך זאָג
אייך, אז דאָס אַלץ, וואָס מיר זעהען איצט, דאַרף אַזוי זיין און
מוז אַזוי זיין: די טראָיאַנאָווער יודען זענען פּרומע יודען, עהר-
ליכע און גאָספּאָרכטיגע, און פון תּורת-משה האַלטען זיי אַזוי
ווי גאָט האָט געבאָטען, אָבער נאָכטהון משה'ן אַזוי ווי ער האָט
געטהון דערזעהענדיג דעם איש מצרי מכה איש עברי — דאָס
ניט: אויף דעם זענען די טראָיאַנאָווער קנאַפּע יודען, אָדער
פערקעהרט — געביך טאַקע יודען!... דערזעהענדיג נאָך
פון דער-ווייטען אַ „איש מצרי“, אַ שוואַרצ'מאַה'ניק, אַ באָסיאָק,
ווערען זיי פערציטערט, פערצאָפעלט, פערטומעלט, קריכען
אויפ'ן בוידעם און בעהאַלטען זיך אינ'ם פּסח'דיגען געפּיס...
איינס זאָג איך אייך: וויפּיעל תּשליכ'ן עס זענען געווען זינט די
וועלט שטעהט, שטאַמען אַלע יודישע עברות פון איין קוואַל,
פון איין גרונד, פון איין „בראשית“, — עס האָט זיך געקניפּט

אין געקייטעלט נאך דעם סיסטעם פון עברה גזרת עברה —
און די יודישע נדבות אויף חמעלניצקין און אויף צערקוועס מיט
די יודישע קריכעריי און שתדלנות פריהער ביי איגנאטשעוין און
דערנאך ביי פלעווען, מיט די יודישע גלאסנע „פאָ נאָנאטשעניו“,
מיט'ן בולגאר, וואָס האָט נישא-חן געווען ביי דער גובערנא-
טאָרשע, מיט חמאט-טראַיאַנאָוו, וכו' וכו' מיט אלע „שפיי אין
פנים“ וואָס דאָס פאָלק-ישראל האָט מקבל באהבה געווען אינ'ם
משך פון די לעצטע פינף און צוואַנציג-דרייסיג יאָהר — דאָס
אַלץ געהט פון איין מקור, אַלץ איז צונויפגעקניפט, צונויפ-
געבונדען און פערפאַקט אין איין פאַק עברות, וואָס קיין טיך
וועט זיי ניט פערפלייצען און קיין אָבגרונד וועט זיי ניט פער-
באָרגען ואשר יזכרו ויפקדו ויעלו על לב — און וואָס וועלען
דערמאָהנט ווערען און פערדעכענט ווערען יעדעס מאָל ווען
אויף יודען וועט קומען אַ נייע גזרה, אַ נייע צרה... און...
אַך, ווי קליין און פוסט אַנטקעגען די ווירקליכע יודישע עברות
זענען יענע עברה'לעך, וועלכע עס זוכען אויס און שלעפען אַרויס
פונ'ם תשליך-פעקיל און צומראָגען איבער דער וועלט אַז די
נאַרישע שמשות פונ'ם שמש'ס מעלעגראַפען-אַגענטור, די וואַסער-
שפינען און די וואַסער-וואַנצען!... קוקט, קוקט, כ'פעט אייך"...
נאָר דער קרעכס האָט ניט געענדיגט זיינע רייד...

III.

אין טייכעל איז פאָרגעקומען עפּים אַזוינס, וואָס עס האָט
זיך אַפילו ניט גע'חלומ'ט ניט דעם אלטען נאָליס, ניט דעם אלטען

קרעבס אין ניט קיינע נאלימען און קרעכסען מיט אלע אנדערע „ווידמענישען וואָס ווידמענען זיך“ אינ'ם שלאָס און זומפּ פון די גרויסע און פון די קליינע טייכען...

עס האָט מיט אַמאָל אַ הויב און אַ קעהר געטהון דאָס וואַסער פון אונטען אַרויף און פון אויבען צוריק ביזן אָפּגרונד... אַנ'עלעקטרישער שטראָם איז דורכגעלאָפּען אינ'ם טייכעל פון עק ביז עק... עס האָט גענעכען אַ קלאַפּ, פון וועלכען די אויגען קריכען אַרויס אויפ'ן שטערן און די נשמה אויפ'ן שפיץ נאָז...

נאָר פון דעם, טיינע ליגעכע קינדערלעך, וועל איך איך אַיך דערצעהלען אַ בעזונדער מעשה אַנ'אנדערש מאָל — אַ שרעק-ליכע מעשה, נאָר איה"ש מיט אַ גומען און אַ פרעהליכען סוף.

און דערווייל...

דערווייל איז ביי אונז אין טייכעל ניט גוט...

עס רוישט, עס קאָכט, עס אַרבייט ווי אינ'ם סמבטיון... גרויסע העכט מיט שאַרפע צייהן ווייסען ניט אויף וואַסער וועלמ זי זענען... בעל-הבית'ישע, גוט-אויסגעהאָדעוועטע קארפּען זענען זיך מפּלפּל אינ'ם „זה בורר“ פון „סנהדרין“, און דאָס קליינע פּלאַטקעלע, דאָס מאָגערע בשר'ע פישעלע, וואָס מ'רופּט עס „קיי-און-שפי“, ליגענט פּערקראַכען אין אַ פינסטער, איינג וויי-קעלע צווישען די פּערפּלאַנטעמע וואָרצלען פון אַנ'אלמער, קרוי-מער ווערבע, קוקט-ארויס פון דאָרטען מיט די קליינינקע, דער-

שראָקענע אויגעלעך און זינגט שטיל און טרויעריג מיט'ן אלטען
נגון און מיט אַ נייעם נוסח:

— מי ברעב ומי במגפה...
מי באגרוף ומי בנאָטיקע...
אוי, טאָטע, בי—טער!!!...

דרשה-געשאנק.

(א שטיקעל קאמעדיע)

פערזאנען:

ישראל'יק דער לאנגער.

דער וועלט-שדכן.

דער אמעריקאנישער פעטער.

די ענגלישע מוהמע.

דער נוטער פרייץ.

די נוטע פריצה.

דער בעל-עגלה.

מיט א בינטעל צרות צו-קאפענס ליענט אין געהאקטע
וואונדען ישראל'יק דער לאנגער.

דער בעל-חלום שטעהט און פאכט איבער איהם מיט אַנ-
אלטער, אַבגעשמיסענער הוישענא...

און חלומות ליעבע, זיסע
פליהען, שוועבען אין דער לופט...
ווי דעם חולה פון דער גמסה
צו א נייַעם לעבען רופט

איהם א בת-קול, צו א נייעם
גליק... א מיש מיט כבוד שטעהט.
ס'הערט=ויד: „ מול טוב! — „לחיים!“ —
„לשלום! — טרינקט געזונטערהייד!“

מיט א קעלישאַק אין איין האַנד און א שטיק קאַרענעם
לעקעך אין דער אנדערער שטעהט אויף א ביינקיל דער וועלט-
שרכן. — „שא, שא!“ — הערען זיך קולות — שא, לאַזט
ריידען!“...

דער וועלט-שרכן:

— רבותי! בשעת אַ מנפה, רחמנא ליצולן, איז אַ מנהג צו
שטעלען אַ חופה אויפ'ן הייליגען אָרט. אונזער צייט איז אַ מנפה-
צייט: ווי פער'סמ'טע פליגען פאלען ווייב און קינד, יונג און
אלט... מ'פאָכט מיט דער נשמה, מ'געהט-אויס... יודען! לאַמיר
פרובען די אלטע תרופה — אַ חופה אויפ'ן בית-הקברות. מי
ומי, פרעגט איהר? קיין דאגה ניט; אַ חתן האָב איך — אָט-אָ
איז ער:

ישראל'יק דער לאַנגער — אַנ'אלמן מיט קינדער;
אַ מענש אָהן אַ גאל, ניט זאַמשעפט אַ פליג;
האָט מעבעל און פרות און עופות און רינדער;
אַ שטענדער, אַנ'אתרוג, אַ האָהן און אַ ציג.
גענוג, דאַנקען גאָט, אויף חיונה, קיין שאַדען;
און חוץ-דעם געשעפטען און נחלות ניט קאָרג;
פון „גליווער-ים“ שווימען צו איהם פאַראַחאָרען,
וויין פאַלאַץ שטעהט הויך אויפ'ן „גלעזערנעם באַרג“.
צוויי מאָל יעדען יאָהר טרינקט ער פולע פיער כוסות
און האַלט אין אַרענדע שוין יאָהרען אַ סך
פון מרור אַ וואַלד, אַ פאַבריק פון תרוסת,

פון שמורה א פער, א געמויענץ אויף סכך.
 אין מורח-וואַנד אין איהם בירושה פון ווידען
 (וכווננו לברכה) געבליבען א שמאָדט.
 חיינט דאָרטען, אַם ירצה השם, אין גן-עדן —
 דו, אייביגער גאָט, דו, אַלמעכטיגער גאָט!
 מיט שיין פון דער שכינה הקדושה בענגאָסען
 א גאָלדענער טיש און א גאָלדענע שטול,
 א גאָלדענער פאַלומיסאָק פול מיט לויתן,
 א טאָפּ מיט געבראָטענעם שוור-חבר פול.
 אַראָב פון די פלייצעס דער יודישער הויקער,
 די קנייטשען פון יודישען שמערען אַראָב;
 עס זינגט איהם דאָרט הלל א באָר כוכבי-בוקר;
 א גאָלדענע קרוין מחוט מען אָן אויף זיין קאָפּ...
 א חתן א צאצאָע — דאָס זעהט איהר דאָך אלע;
 איהם געבען א טאָכטער וועט יעדער מיט דאָנק.
 טאָ מאַכט-זשע קיין שיהות נישט, זוכט-זשע א בלה
 און גרייט, מחותנים, איהם דרשה-געשאַנק!...

עס ווערט א יריר, א געטומעל... פעטערס, מוהמעס
 אין גלאַט קרובים פאָהרען. געהען, שלעפען זיך פון אלע
 זייטען.

דער ערשטער קימט אַרײַן, זינגענדיג דעם זמר „אנקי
 דודל“, דער אַמעריקאַנישער פעטער.

ישראל'יק:

(א לאָן געטהון זיך צו איהם
 מיט דער גרעסטער שמחה)

— א גאָסט!... וואָס מאַכט איהר, פעטער?

ווען קומט איהר? ...

דער אמעריקאנער פעטער:

— שמעה... האָב צייט...

וואַרט=אויס... וועסט דאָנקען שפעטער...

האַסט חתונה? אָל=רייט!

א בתולה? אַנ'אלמנה?

דאָס מאַכט מיר גאָר ניט אויס;

בעקומען מיין מתנה

קאָנסט סיי ווי סיי פאַראויס...

וואָס, אפשר, מיינסטו מאָנע —

געלד? פּע, דאָס האָב איך פייגד;

גאָר מחמת גרויס רחמנות

בין גרייט איך אין שתדלנות

צו געהן פאַר דיר, מיין פריינד!

צו וועמען — פּרענסטו? פּמור,

ניטאָ פאַר מיר צו הויך —

צום גרעק, צום פּערס, צום טאַטער

און צו חרבונה'ן אויך.

דאָס איז מיין אלטע שיטה,

כ'בין שטייף אין איהר ווי שטאַהל;

און אויב ס'זעט קומען ווייטטע

אין פאַרשטמוט גאָך אַמאָל,

וועל איך איהם אַ בקשה

אויף הערבאָווע פאַפּיער

דערלאַנגען... מענסט, נישקשה,

פערלאָוען זיך אויף מיר!...

האַפט אַ קאָנווערסיע-טענציל און ווערט נעלם...

עס קומט אַריין דער גוטער פּריץ.

דער גוטער פריץ:

אין טאָסקווע איז פארהאנען
א „שלאָסער=שול“. איך בין
אין יענער שול דירעקטאָר,
און ווער עס וויל אהין
אריין, איז קיין מניעה
ניטאָ, קיין אומערשיער —
און מיט דעם פראוואַסלאוונעם
איז דאָרטען גלייך דער יוד;
פון פעהיגקייט, פון חשק,
פון ארבייט איז געווענרט;
ניטאָ דאָרט פאר'ן יודען
קיין „גארמע“, קיין „פראַצענט“.

ישראל'יק:

קיין גארמע, קיין פראַצענט? אי=אי,
ס'איז, ב'לעבען, גאָר אַ נס!
גו... אָבער... פראוואַזשיטעלסטוואָ?

דער גוטער פריץ:

געוועהנליך: א מעת-לעת.

ישראל'יק:

א דאנק אייך, פריץ גוטינקער!...
זייט מוחל, פון דעם טייך
סמבטיון איז פון חדר נאָך
בעקאנט די מעשה אייך?
אריין אין אייער שלאָסער=שול
איז, הייסט עס, גרינג און גלאט

ווי צו די רויטע יודעלעך
צו קומען — אקוראט!...

געארעמט מיט דער פרומער גבאי'טע יק"א קומט אריין
די ענגלישע מוהמע „אנגלא-רושואיש-אסאסיאיישאן“.

די ענגלישע מוהמע:

— רויטע יודעלעך, זאגסטו? הא? וואס עפס רויטע
יודעלעך?

עט, נארישקייט! די גאנצע וועלט
איז חרוב שוין געוואָרען?
ניט צו די רויטע יודעלעך —
פרוב צו די שוואַרצע פאָהרען!
ביי אונז אין דרום-אפריקא
איז דאָ אַ לאַנד אונגאָדע.
„ביי אונז“ — דאָס הייסט, מיר האַלטען דאָרט
אנ'ענגלישע קאמאנדע;
חיץ דעם איז פון קדמונים-אָן
פארהאן ביי ווי אַ נשיא;
דער נשיא הייסט „קאבאקא“. הא?
אַ גאָמען גאָר נישקשה, —
עס שמעקט שוין עפס יודישליך:
דאָס האַרץ מיט די גענירען
דערפיהלען „אָטקופ“, „טראַליסען“
מיט „קרעטשמעס“, מיט „טראַקטירען“...
היינט געהט „פאָווינאָסט וואַאינסקע“ —
אויף אַלע מיינע שונאים

געזאגט: פארהאן סך-הכל דאָרט

א טויזענער פיער יוגים —

פעחאָמע, אַרמילעריע

וכולו, אלע סאָרטען;

כמעט נישט שווער צו אויסקומען

נאָר אָהן געלמים דאָרטען...

און הייס איז דאָרט, ישראל'יקעל —

א שוויצבאָד צו געניסע!

דו קאָנסט ויך דאָרט פון קאָפּ ביז פיס

ארוםגעהן אָבגעריסען...

און נאָר חוץ אלץ „סער שוואַרצט" ווערען

איז דאָך דיין אלטע מכה,

טאָ וואָס-דושע איז דער אונטערשייד —

צי דאָ, צי ביי „קטבאָקט"?...

אין איין אויגענבליק ווערט א געשריי, א מאַראַראַם,
א דערשטיקעניש... יודען הויבען אָן אַרויסצושפּרינגען דורך די
פענסטער... פון אלע זייטען דערהערען ויך קולות: „פּאָליציע!...
פּאָליציע געהט!"... און אויף דער שוועל בעווייזט ויך, מיט
א לאַסקעווען שמייכעלע אויף די דיקע, פעטע ליפּען, די גוטע
פּריצה — די פּאָלטאָווער פּאָליציע.

די גוטע פּריצה:

טיו, סקאזשעני!... קוקט אביסעל,

ס'לאַקערט, קאָכט און וירט...

מישע, האָספּאָדא יעוורויאי

מישע, שרעקט ויך נישט!

בלייבט, ווי פריהער, ויצען רוהיג
 אלע גרויס און קליין, —
 ב'זועל ביט נעהמען פאר'ן קאלנער,
 געבען אין די צייהן,
 שלאגען, רוק און לענד אייך ברעכען
 און, ווי אלע מאָל,
 שלעפען נאָכדעם אין קוטווקע
 מיט אַ פראַטאָקאָל,
 חס ושלום, נאָר לחיפּך...
 ליעבע פרוינד, הערט=אויס, —
 צום פאן ס'וליק אַ בקשה
 האָב איך איצט: היות
 אין פאָלמאָווער דומע, פלוצלונג,
 פון דער העלער הויט,
 איז געוואָרען אין די גלאַסנע
 יודישע אַ נויט,
 ווך איך יודען, צו פערנעהמען
 איצטער וויער אָרט...

(לענט פריינדליך אַרויף ישראל'יקען
 די האַנד אויף דער פלייצע)

טהו, פאן ס'וליק, מיר די טובת —
 ווער אַ גלאַסנע דאָרט...

געבען טייער דערהערט=ווי אַ סקריפּ פון רעדער... אַ פיף,
 אַ קנאַק מיט דער בייטש... „טפּרדרו!“ — אין עס קומט אַריין
 דער בעל-עגלה.

דער בעל-עגלה:

— א, גאָט העלף, ר' ישראל'יק! נאָט איך אַ בריעף
פון... דאָרטען... פונ'ם פעטער פון אייערן...

ישראל'יק (ליענט):

...די קליפה, בירוע,
אין מוזיק אָחן רחמנות,
אין איהרע דלת אמות
צו שטעהען אין סכנות.
איצט אָבער אין אַ מאָדע
געוואָרען גאָר אַ נייע;
דו קאָנסט פון מיר ישראל'יק,
אראָבנעהמען אַ ראיה:
פאר פופציג טריט דארף ווייכען
איך פון דעם מוזיק, מאָסער
אין טריט פאָראויס — אין ווער איך
א בר סגן אַ גמור.
און שולדיג אין — ווער, מיינסטו? —
מיין גאָ! די לעצטע יאָהרען,
פערשטעהסטו, אין די אויגען
אין זי צו-גרויס געוואָרען...
מ'שרייט: „זי אַרבייט מעשים!
ברעכט וועגד, רייכט-אויף די דעכער!“...
מ'וויל מיט איהר, פערשטעהסטו,
פערשטאָפען אלע לעכער...
די גאָ — זי פלעגט פאַרצייטען
גאָר שמעקען פראָסטען מאַכאָק,
איצט... זעהענדיג שוין אָפען
פאר זיך דעם „מעבור יבוק“,

בעדארף זי, נעביך, שטענדיג
 דעם שווארצען פעפער שמעקען
 און פאר דער קליפה'ס שליטה
 פאר פופציג טריט זיך שרעקען...
 ישראל'יק! דו זאלסט אייביג
 געדענקען על כל פנים
 די גאָז מיט אלע איהרע
 עכט-יודישע סמנים —

„איז שיק איך דיר על-ידי המוכר? א קאפיע פון דער גאָז,
 הענג זי אויף אויף דער וואַנד פאר א זכר לחורבן... א קאר-
 מינע א דערקוויקעניש!...“

דער וועלט-שדכן:

— האָ? יודישע קינדער? וואָס וועט איהר זאָגען אויף
 אזא דרשה-געשאַנק? ... איי, הלואי ווייטער ניט ערגער...
 איצט בלייבט נאָך איינס: געהן אַנקוקען די פלה...
 ישראל'יק:

— וואוהין?

דער וועלט-שדכן:

— אַח-אַח-אַח! ... אויף די וויבאַרעם אין גאָסדאָרסטווענע
 דומע...

אדעסער קאנצערט.

פערזאנען:

דער רעזשיסער.
דער לעבענס-דייסט.
דאס געלע העמדיל.
דאס שווארצע העמדיל.
דאס לעצטע העמדיל.
דער אדעסער ברויטגעכער.
דער פרומער צילינדער.
די קלוגע יארמעלקע.

I.

דער רעזשיסער:

— מיינע געהערטע דאמען און העררען, אלטע פא-
גראמאטשיקעס און יונגע, פריש-צאפעלדיגע פאטריאטען!

— אָדעס איז פון קדמונים-אָן געוועהנט צו גרויסע, גלענ-
צענדע און רוישענדע פאָרשטעלונגען, — ווי רופט מען עס,
גאלא-קאנצערטען און גאלא-ספעקטאקלען, וואָס פלעגען זיך צו-

שפיעלען אויף צעהנדליגער גאסען, מערק און פלעצער מיט
אמאל, מיט דער העלער בעלייכטונג פון שרפות-פלאמען און
באטאליע-מוזיק, פון מעבעל-קראכען און שויבען-טרעשטשעריי
פון עק ביו עק שטאדט.

— דאס גלענצענדע און הויך-אינטערעסאנטע מעאטער-
שטיק פלעגט זיך רופען מיט'ן נאמען „ווריוו נארדנאוואָ גיע-
גארדאוואניא“.

— מחבר-האָנאָראַר פלענען בעקומען סטיאָפּאָ באַסיאָק,
מיטקא דושעגוב און מאַטריאָשקא סאָראָקאווקא, מיט קאָמיסיע
פון 97 פראָצענט לצרכי האָרדון דיערושימאָרדא עט קאָמ.

— מחמת פערשיעדענע מעמים, אָנשטאָט איין ספּעק-
טאָקעל-גאלאָ קימען פאָר איצט איינצעלנע קליינע קאָנצערטליך
אויף יעדער גאס בעוונדער, דערפאר אָבער אָפט, ניט וועניגער
ווי זעבען מאל די וואָך, און הייסען הייסט עס „באַרבא ס'קרא-
מאלאָ“.

— א נאָמען, וואָס איז שוין פאָראויס מכּפּר אויף אלע
חטאים און גאראַנטירט שכר-מרחת אויף דער וועלט און שכר-
מצוה לעולם-חבא.

— מ-ס-ס-ס!

איחר הערמ? מען דארף ניט ווארטען לאנג...

א טומעל, א געלויף...

א פויקען-שלאָג, א גלעקער-קלאנג...

דער פאָרהאנג חויבט זיך אויף!...

II.

דער לעבענס-גייסט:

עס ליענט פאר מיר דאס ביבעלע, אין וועלכען
עס זענען איינגעבונדען טאָג נאָך נאכט
און נאכט נאָך טאָג, מיט גאָלד=און פּורפּור=אַבשניט
פון אַווענד=שיין און העלער מאָרגען=פּראַכט.
איך ליינען מעשיית פּול מיט שרעק און אַנגסטען,
מיט וועלכע ס'האָט קיין איינציג צויבער=בילד
נאָך קיינמאָל נישט געבלענדט דעם מענשענ'ס אויגען,
געברענט דאָס האַרץ אַזוי אונטענשליך=ווילד...
אַ גיהנום, וואו עס מאַטערט זיך, פּערקאָוועט
אין איין צוגליחטער, שווערער שקלאַפּען=קייט
אַ פּאָלק. אַ גאַנצעם פּאָלק, אַריינגעוואָרפּען
אין העליש פייער לעבעריגערהייט...
אַ גיהנום פול מיט לעבעדיגע קערפּער,
אַ בלינדער גיהנום, וואו מען פייניגט בלינד
די פּאָטערס — פאר די קינדערס יונגע ליידען,
די קינדער — פאר די פּאָטערס אַלמע וינד...
אַ גיהנום, וואו די שדים שפּרינגען „קדוש“,
אין ווייסע פּריסטער=קליידער אָנגעטאָנען,
די קלייפּה געהט אַ „בשר=טאַנץ“, און ס'פּלאַטערט,
בעשפּריצט מיט בלוט, די הייליג=פּרומע פּאָהן...

III.

דאָס געלע העמדל:

אַ גיהנום, וואָגט איהר? ווי פאר וועמען:
פאר מיר, למשל, איז אַדעם

געוואָרען איצטער אַ נגידען:
 איך הוליע, טאנץ, און שרינק, און פרעם,
 און שלאָג, און פייניג בפרהסיא,
 האלט אין די הענד די גאנצע שטאָדט.
 מען פלעגט אמאָל מיך רופען ושוֹלִיק,
 און איצטער הייס איך — פאטריאַט!
 מיט מיר איז פול די גאנצע פרעסע,
 מען שרייבט פון מיר, מען רעדט פון מיר
 כ'האָב אין אופראָווע מחותנים
 און האָב אַ גראַף אַ קאָמאָנדיר.
 און ווי-ושע זאָל איך ניט פעררייסען
 די גאָלד אַרויף פון שמוץ און מיסט?
 איך האָב געהייסען יורקע-שבור,
 איצט הייס איך — גאָציאָנאליסט!
 פון אלע לעבער, אלע גאָרעס
 אַרויסגעקראָכען אויף דער וועלט
 בין איך געוואָרען אַ מיוחס,
 אַ תנא ברא און אַ העלד.
 כ'בין חבר-לאַפּ מיט היגע פריצים,
 איך קלאַפּ אין פויק און טראָג אַ סאָהן;
 'פלעג אין אָסטראָג פל-ימי ויצען,
 וון איצטער ויץ איך — אויבער-זאָן!...

IV.

דאָס שוואַרצע העמדל

פון מיין בעריהמטער גבורה
 האָט איהר געהערט געוויס:

בעוואַפענט מיט בלייזן
פון קאָפּ און ביו די פיס —

מיט שפייערס בל המינים
מיט באַמבעטשקעס, א שרעק
וואָס קאָנען חרוב מאַכען
די וועלט פון עק ביו עק.

שטעה אויף דער וואַך איך תמיד
אין שטאָרט ביי יעדען הויף, —
און קומט א קאָזאק — האָט איך
א שטעקען און אַנטלויף!...

„ב'פערשטעה נישט“ — וואָנט איהר? הערסטו,
אַט דאָס איז דאָך דער קונץ —
א שם אַוועלכען האָבען!
עס קלינגט א וועלט מיט אונז.

פון גאַנצען שבח פאר יודען
קומט אונז דער גרעסטער טייל:
ווי הייסט? „די שוואַרצע העמדליך“ —
גבורי ישראל!!!...

V.

דאָס לעצטע העמדליך:

טוראי, גרינג א גבור זיין
ווען ס'דאָ וואוהין אַנטלויפּען...
איך אָבער בין צו'ם אומגליק דאָ
ווי צוגעשרויפט מיט שרויפּען:

די גאס, דער מארק בעדעקט ארום
מיט בייוע שלענג און שפיגען,
ווייך אָבער מוז דאָך געהן אַהין
דאָס שטיקעל ברויט פערדיענען.

דער שלעפט און רייסט אויף שטיקער מיך,
דער פרובט מיך כלומר'שט הימען
און צווישען ביידע בלייב איך דאָ
א גוסס אין דער מיטען...

וואָס אָבער העלפען מיינע רייד,
וואָס טויגען טענות, ראיות?
אוי, ליעבע פריינד, עס געהט מיר אויס
דאָס לעצטע ביסעל חיות!...

VI.

דער ברויט-געבער:

מיין ליעבע שטאָרט, מיין שעהנע שטאָרט!
לעבסט=איבער איצטער שווערע צייטען,
וון מיט א טיעף און הייס געמיהל
שיק איך מיין גרוס דיר פון דער ווייטען...

צו אַל'די רוחות דער וואָרד
מיט אלע סקלאַדען און פאָדריאָדען!
איך וואַרעם ויך אין סאָן-רעמאָ,
איך קיהל ויך אָב אין באַרען=באַרען

לופט פרישע שעפ איך אין דער שווייץ,
איך דרימעל ויס א גאָנדאָלע

און אין „קאסע-שמעריקען“
געה איך צו קירוש און חבדלה..

אָדעם איז טייער מיר און ליעב
בל-זמן עם לעבט ויך רוהיג דאָרטען
ווי חויר האָב איך פיינט בויקאָט,
מיט נאָכאָמאָוקעס כל הסאָרטען.

אין ענין הייסט עס פאָליטיק
בין איך אַ חסיד נאָר אַ קאלטער,
און וויל מען שיסען — האָב איך דאָך
אַ קאָסיר דאָרט מיט אַ בוכהאלטער!...

.VII

דער פרומער צילינדער:

(צוויי דיאלאָגען)

.1

— וואוהין, ה' דאָקטאָר, לויפט איתר
אזוי געשווינד אַענד? —
צו אונזער נאָראָדניטשי,
איהם נאָגען ווי-געוונד.

„אַ גאָלד געווען אַנ'אָרון;
צו יודען מילד און פיין;
אַ חוליגטן פלעגט טרפ'ער
ביי איהם פון חויר ויין;

„ער פלעגט ניט קאנען ליידען
 קיין אומרעכט, קיין געוואלט,
 און אז מען פלעגט זיך גרייטען
 צו א פאגראם, פלעגט באלד,

„ניט קאנענדיג דערהאלטען
 דאס אומגליק, לייד און שרעק,
 ער בעטען זיך אין אַטמוסק
 און פון דער שטאָדט אוועק...

„און איצט פערלאָזט דער אָדון
 זיין שטעל אינגאנצען דאָ,
 טאָ דארף מען דאָך אנ'ארעם
 דערלאנגען איהם, איאָ?..."

2.

(אין אַ חורש אַרום)

— וואוהין, ה' דאָקטאָר, לויפט איהר?
 — אין פאליציי אַרײַן:
 דעם נייעם גאָראָדניטשי
 מקבל-פנים זיין.

„מען זאָגט, ער האָט אין קיעוו
 בשעת אַ פאָגראָם
 זיך איינגעשטעלט פאר יודען.
 און מיינט איהר וואָס? אַ קראָם

„צי אַ קבצנ'יש הייזעל
 געראטעוועט? אַ, ניין,
 ער האָט בעזאָרגעט בראַדסקי'ן
 מיט האַלפערין אליין!

פערשטעחט איהר? דארף מען לויפן
צו איחס אויף א פאקלאן,
און זאגן איחס פאר יודען
א דאנק פון אנהויב-אן.

„איז? וואס קאן עס שארען?
— אודאי... מילא וואס...
חוצ דעם איז דאך ביי יודען
א מנהג-אבות דאס...”

VIII.

די קלוגע יארמעלקע:

רוהיג, מוטחיג, פריי און זיכער
צו די אורנעס, יודען, גיכער!
ניט געצווייפלעט, ניט געטראכט!
ווי א שמורם, ווי א זיכער
זינט דער וואהל-קאמפף מאן און נאכט.

הערצער קראנקע, הערצער שטומע,
מאכען געלע, רוקענס קרומע!
פארעחליך, בליהענר, פריש און גלייך
וועלען אין דער דריטער דומע
מיד, קאדעמען, מאכען זיך.

ס'זאל בסוד קיין זאך ניט בלייבען,
אלץ פערשרייבען, אלץ פערשרייבען
אויף א צעמיל וועלען מיר
און בעשימען וועט פערנאמענט

דעם מיניסטער אין פארלאמענט
מיט ואפראסען אָהן אַ שיעור.

ווי אַ שמורס, ווי אַ וויכער
וירט דער וואהל-קאמפף מאָג און נאכט
צו די אורנעס, יודען, גיכער!
ניט געצווייפלט, ניט געטראכט!...

אַ שלאקס-רעגען פון וואהל-צעמליך גיסט זיך אויס פון עק
ביו עק שטאָרט, די ברוינינגען טרעשטשען, די רעזינעס דרעהען
זיך אין דער-לופטען... סטיאָפּאָ באַסיאָק, מיטקאָ דושעגוב און
מאטריאָשקאָ סאָראָקאָווקא טאנצען אַרום יודישען בית-עלמין
אַ פלאם-פיייערדיגען פאָגראָם רומפעל... „דאָס לעצטע העמדיל“
בעגיסט זיך מיט בלוטיגע טרעהרען...

און דער קאנצערט געהט זיך ווייטער...

"יודען, גיט א קאפיקע!"

(א שפאָגעל-נייע, א פּריש-צאפּעלדיגע מעשה פון משיח-צייטען)

געווען איז דאָס זיעבען יאָהר צוריק...

ניין — זיעבען יאָהר מיט אַ חודש.

דער חודש, אזוי ווי איהר וועט אַרויסזעהן פונ'ם עיקר
המעשה, שפיעלט דאָ די וויכטיגסטע ראָליע.

אַ ווארימע, שמערענדיגע נאכט האָט פערשפּרייט איהרע
ווייכע, בלויע פליעגעל אויף דער גרויסער, ליכטיגער וועלט.

אין די פענסטער, איינער נאָכ'ן אנדערן, האָבען אָנגע-
הויבען אויסצוגעהן די לעצטע ליכט-פונקען... מענטשען זענען
געגאנגען אין ויער רוה און מתים האָבען אָנגעהויבען אויפשטעהן
פון די קברים...

אין פערשיעדענע לענדער, אויף די אלטע בית-עלמינים
האָבען זיך אויפגעהויבען פון אינטער די פערשימעלטע, פער-
פינסטערטע מצבות אַלערליי-פאַרביגע וואַנדעל-פייערלעך —
רויטע, בלויע, גרינע, געלבלויך-גרינע... ווי קאצען-אויגען און

ווי וואָלפּען-אויגען האָבען זיי געפונקעלט צווישען די דונקעל-
גרויע שאַטענס...

דאָס זענען געווען די נשמות פון די נביאי-השקר, פון די
פאַלשע משיח'ן, וועלכע פלענען אין פערשיערענע צייטען און
אין פערשיעדענע מדינות אַראָנפֿיהרען פון וועג דאָס אַרימ'ע און
פינסטערע פאָלק ישראל...

אויף אַטערקישען בית-הקברות אין דער שטאָדט דולמשינע,
ביים ברעג פונ'ם אַדריאַטישען ים, שטעהט-אויף די מיעף-זינדיגע
נשמה פון דעם גרעסטען משיח-השקר — שבת-צבי... פון
צפון-אַפריקא, פון אונטער די ריעזען-בוימער באַאכט, פון יענער
ווילדער געגענד, וואו אין די מייכען שווימען אַרום לויטנים און
אין די וועלדער פיטערן זיך שור-הבר'ס, הויכט זיך אויף די
נשמה פון שבת-צבי'ס בעסטען תלמיד אברהם-מיכאל קאַרדאָאָ...
פון אונטער די מייטעל-און פייגע-בוימער פון דער שטאָדט
גאַזא (גת) אין סיריען, וואו עס האָט געלעבט דער פאַלשער
נביא מיט'ן נאָמען נתן העזתי... פון אַנאַטאָליען, פון יעמען,
פון דעם בלויען באַספאָר און פון דעם דייטשען שמערמיל אָפ-
פענבאָך — פון אומעטום הייבען זיך אויף די אונרוהיגע, פער-
שאַלמענע נשמות און זיי ציטערן און וויעגען זיך אין דער-לופ-
טען, און זיי שוועבען און פליהען און קומען אַלץ געהנטער צו
אַ שמערמיל אין וואָלינער גופערניע, ביים מייכעל אומטיע...

די וואַרימע, שמערענדיגע זומער-נאַכט האָט אויסגעשפּרייט
איהר פייכטען, דונקעל-בלויען שליער איבער די קרומע און
שמויביגע געסלעך...

א נאכט — א חיות! — אזוי ווי דער דאָרטיגער פּאָעט
יענקעל-חנה צימבעל בעשרייכט זי אין זיין פּאָעמע:

א נאכט — א חיות!

— זינג, יענקעל-חנה —

ווי גאָט'ס הברלה

ברענט די לבנה...

די בויער דרימלען,

די בויער שווייגען..

א שמונה-עשרה

ציחט דורך די צווייגען...

די שמערען שיינען

אזוי ווי מנורות...

א רויך פון בשמים,

א פאר פון קמורת

שמעחט-אויף פון טייכעל...

די שטרעמען גלאנצען...

די זשאבעס קוואַקען,

די זשאבעס מאַנצען...

בעשוינט מיט בלייבע

לבנה-שטראלען

אין וועלדיל ויצען

די נאכטיגאלען

און מיט א נגון

גאָר מיט א נייעם

זינגט די קאפעלע

מכלכל חיים...

פראג פון הארצען

די מרח-שחורה,

און ווי א מלית

צו התקתורה

בערעקט א חלום
 די וועלט אינגאנצען...
 די וואבעס קוואקען,
 די וואבעס מאנצען!...
 שטעה-אויף, מיין ליעבע,
 שטעה-אויף, מיין טרייע!
 דערפריש מיין אטהעם,
 ווי מיך מחיה!
 פון דיינע לאקען,
 פון דיינע ברעמען,
 וועל צו די ליעדער
 איך גראמען געהמען
 און מאכען, פרעהליך,
 מיט גרויס כונה,
 אויף דיינע ליפען
 שהחינו...
 שטעה-אויף, מיין געטין,
 שטעה-אויף, מיין מלה!
 איך פיהל א ריח
 פון פרישע חלה...
 מלאכים פלעכטען
 פון לילב קראנצען...
 די וואבעס קוואקען,
 די וואבעס מאנצען!...

א נאכט — א חיות!...

און אויף א קרום גאניקעל פון אגאלט, קרום היזעל
 אינ'ם שאַמען פון א דארע, קרומע ווערבע ויצט א מענש פער-
 מיעפט אין די געדאנקען...

און די וואנדעל-פייערלעך, די נשמות פון די פאלשע
משיח'ן, שוועבען און וויעגען זיך אין דער-לופטען... און זיי
רינגלען-ארום זיין איינגעבויענעם קאפ, און זיי לייענען אין זיינע
מחשבות... און דערשראָקענע און דערפרעהטע אינאיינעם צאנ-
קען זיי און ווערען אלץ בלייכער און דונקעלער אין דער פייכ-
טער, בלויער זומער-נאכט.

ווער-זשע איז ער, דער מענטש אויפ'ן קרומען גאניקעל
פונ'ם אלטען, קרומען הייזעל?

היות, אזוי ווי איצט איז שוין געקומען די צייט ער זאל
נתגלה ווערען פאר דער וועלט און ער אליין האָט אויב צוגע-
שיקט אַ „מאנסקריפט“, וואו עס איז בעשריבען אלץ וואָס עס
קעהר זיך אָן מיט איהם, רעכענען מיר, אז פון אויב וואָלט גע-
ווען אַ גרויסע עולה צו פערבאָרגען פאר דער וועלט זיין נאָמען.

הייסען הייסט ער רב משה לייב העבלאָנד, און
אָט וואָס מיר לייענען אין זיין מאנסקריפט, פון וועלכען מיר
בריינגען דאָ די פאָלגענדע ציילען אין זייער אָריגענעלען „ליטע-
ראטאָרישען זשאַנדר“ (דאָס איז זיין אייגענער אויסדרוק) און מיט
אלע זייערע גראַמאַטיקאַלישע אייגענשאַפטען:

... „איך, דער פערפאַסער, פון דער ווערק, האָב פיל
גיטין ווייגין דער סיאָניסטישער אירדיע אין דעריים האָב איך
רעכט זיך גיבין אין דעם רייען איין גרינדליכע ערקלערונג...
מיט זיבין יאָר צוריק האָב איך צי ניין גינימען... פיינע אינגע
לייט אין האָב גיוואָלט בילדען איין פאַרמייא פין קלייבען

געלט אין האָב פערפאַסט 30 אויפמפונקטן ווי ווי די פאַרמיא
 צי איינאַרדנען אין זי שפּרייטען אין אלע לענדער נאָר די
 יונגע לייט מיט אַ מאָנאַט שפּעטער האָבן מיר שוין
 מבשר גיווען אז איינער ד"ר הערציל מאַכט אין באַזעל איין
 קאָנגרעס מיט דעם צעל צי קלייבען געלט. נאָך דעם ערשטן
 קאָנגרעס האב איך גינדיגן איין האַצע... פארלייגען די סיניסטן
 צי שיקען אין דער וועלט בעל דרשנים אין אַרױס גיבן איין
 ושאַרגאַנישע צייטונג...

אלאז זעהען מיר אַרױס, אז דער "רייען" פון קלױבען
 געלד צום "צעל" פון צייניזם איז נולד געוואָרען זעלבשטענדיג
 אויפ'ן ברעג פונ'ם טייכעל אוסטיע מיט אַ גאַנצען חורש
 פריהער איידער עפּיס, "איינער אַ ד"ר הערצל" האָט געמאַכט
 דעם ערשטען קאָנגרעס אין באַזעל.

מיינט איהר אפשר, אז ער, דער וואָלינער משיח, האָט
 זיך אוועקגעשטעלט און געוואָגט, אז איהם, און ניט הערצלען.
 קומט דער ערשטער פסוק פון אַתה-הראת, דער כבוד פון דער
 ערשטער הקצה?

חס ושלום. רב משה לייב האָט באַלד פערשטאַנען, אז
 דאָס איז מן השמים ער וואָל נאָך ניט נתגלה ווערען פאַר דער
 זינדיגער וועלט, און אין פערלויף פון אלע זייענען יאָהר מיט
 די קאָנגרעסען אין באַזעל און אין לאַנדאָן איז ער זיך געוועסען
 על נהר אוסטיע און געוואַרט... איצט אָבער, אז ד"ר
 הערצל איז שוין ניטאָ און די צייניסטען האַלטען שמאָל, איצט
 מרעט אַרױס רב משה לייב!

ראשית דבר ניט ער דערביי צו ערקלערען, אז מיט די יודען פון זיין אייגען שטעדטיל וויל ער קיין מגע ומשא ניט האָבען. און ווייסט איהר — פאר וואָס? לאָמיר זיך ווענדען צו זיין „מאָנסקריפט“:

... „די אורזאכע איבער וועלכער די בירגער פון מיין שטאָדט האָבן מיט מיר ענמפאנגען צי שטריימען, איז וואָס איך האָב זיין ניוויזן עטליכע גימטריעס מן התורה אויף מיין נאָמען, היינע: אני מאמין באמונה שלמה בביאת המשיח ואף על פי און אזוי ווייטער... איז די גימאטריע פון ראשי׳ת מיין נאָמען משה לייב העבלאָנד (וויל איך הייס משה לייב העבלאָנד). על יד בן ישי בית הלחמי זענען די אותיות פון משה לייב עבלאָנד אין ת״י איז די פיר אינדערט מיט 10 יאָר פון גרש איספאָניע. על יד איש בן פרצי זענען די אותיות עבלאָנד ישי (?) פּרץ“...

דוכט זיך, וואָס דארף מען נאָך מעהר? אמת מאַקע, בדי צו ציפאָסען די ציטאָמען ווערט פון העבלאָנד — עבלאָנד און פון עבלאָנד — עבלאָנד; נו, נעבעך, ווערט עס מאַקע, און אז אין די ראשי תיבות פונם פסוק אני מאמין ביו ואף על פי פעהלם אַ היבש ביסעל צום חשבון, איז דער פסוק שולדיג. אַ חשבון איז בכלל אַ גשמיות, וויכטיג איז דער רמז, די בחינה, דער וואַנק... זענען אָבער די דאָרטיגע יודען בעזונותינן הרבים גרויסע ליידאָקעס און ענטפערן, אז גימטריאות איז קיין בעוויוני ניט, און בפרט נישט-דיכטיגע, און אויב איהר ווילט דוקא גימטריאות און אייך שאַדט ניט אַרענדעל אַרויף אַרענדעל אַראָב צום חשבון, מאָ נעהמט די ווערטער „הקמן משה לייב

העבלאנד נרו יאיר" איז קומט אויס בנמטריא, אָדס אַ מענש, קאצקע רוק זיך"; און נאָך בעסער קומט אויס, פריש, געוונד און משוגע" ... וואָס גראָבע-יונגען קאָנען?

נאָר זאָלען זיי זיך שלאָגען קאָפּ אָן קישען. רב משה לייב ווייסט וואָס ער האָט צו טהון.

היזת, אזוי ווי די ציוניסטען האלטען קרוב לבאנקראט, האָב איך מיר — שרייבט ער — בעשטימט פאָרלייגען דער יודישער וועלט איין נייעם פלאן" ...

"איך גיט מיט דעם הפך פון סיגניזם: אָנשטאָט פאָליטיקע האָב איך מיר ערוואָרבין גרינדליכע פריינדשאפט פון פיל פעלקער וועלכע קוקען נאָר אַרויס איך זאָל עפעס ענטפאָנגען, וויא מי וועט עפענען פאר מיר מיר אין פענסטער וויא אזוי איך וויל. דער נצחן וואָס נים ד"ר ערציל און נים ד"ר נאָרדא קענען דער צי קימען, איז דער נצחן איז מיין האַנד; די השגחה האָט מיך אויסדערוויילט פאר איין מלך איבער ציון ... איך וויל בילדען איין חברה אָדער איין פארטיי מיט דעם נאָמען אַחרונים, ווייל דער יעצטיגער סיגניזם זינען ראשונים, אייב מי וועט באַשטיין אין עס וועלין צי שטיין צי דער פארטיי מענשין, וועל איך פערפאָלגין די ראשונים מריט נאָך מריט אין וועל באַ זיי צינעמען דאָס, וואָס זיי ווילען, אין גרעכין דער צי צי וואָס די ראשונים בכלל קענען נישט גרעכין" ...

וואָס-זשע, מיינט איהר, וויל אויפטהון אונזער נייער גואל צדק? ער זאָגט עס אַרויס קורץ און גוט:

"...וועלען זיין (די ציוניסטען) נים נעמען ציון מיט פאָ-

ליטיקע, וועל איך נעמען מיט ירדות העמים, מיט השגחה
און נצחון... ווען ס'וועלן זיך יאווען בעלנים צי אריין
מרימין אין דער פארמייא אחרונים, זאל פין יעדער שטאָט
יעדער מיט גלדער מיר שיקין איין קאָפּיקע... וועל
איך מאַכין איין קאָנגרעס פין אחרונים אין רוססענלאַנד, וועט
מען שוין באלד זייען ווי ריכטיג די ירדות פון פעלקער איז
צי מיר"...

וואָס מיינט ער מיט דער קאָפּיקע — שרייבט ער ניט,
נאָר בוליוול איז דאָס. שיקט אַ קאָפּיקע — מאַכט ער אַ קאָנ-
גרעס, און איין מאָל פאַר אלע מאָל אַ סוף צו יודישען גלות!

וינגזשע, יענקעל-חנה!
שפיעל, אַ, ציטבעל ליעבער,
און בעקרוין מיט גדולה
אונזער נייעס גבור,
וועלבער וועט אונז פיהרען
אונזער ציונ'ס פאָהנען
פונ'ם טייכעל אומטיע
צו דעם באַרג לבנון!...

און ארויסקומען פון דעם וועלען צוויי פעזלות: דאָס פאָלק
ישראל וועט אויסגעלייזט ווערען און די פערשאלטענע נשמות
פון די נביאי-השקר, פון די פאלשע משיחין, וועלען סוף כל סוף
אויסגעלייטערט ווערען, פערלאָזען דעם עולם הטהו און קומען
אין זייער רוה...

שרן-זשע איז דאָס ניט ווערטה אַ קאָפּיקע?...

„וזאת הברכה“...

(א שמוחה=תורה פאנאראמע)

I.

ניט בעוואָפענטע מיט שפּווען,
שטאב און שילד און שווערד,
ריטער, שטארקע ווי די ריווען,
אויף די ראשע פערד
יאָגען, פליהען, וידען, ברענען
אויף די ברויטע צירק=ארענען
אין טורנירען=טאנין...
פויקען=שלאג און פאקעל=פלאמען, -
און דעם ווענער קרוינען דאסען
מיט א לאַרבער=קראניץ...

לאַרבער... בלומען...

ניין, נחין!

דאָס געהט די יודישע קארוסעל מיט'ן יודישען
פאקעל-צוג, וועלכע זענען פיעל עלטער פון אלע קארוסעלען
און פאקעל-צוגען אויף דער וועלט.
און פרעהליכער אויך.

שטיקלעך פאָהגען, ליכטלעך, שטעקלעך...
און ס'איז פרעהליך פאָרט;
ס'פלאמען אויגעלעך און בעקלעך, —

„קליינווארג“ הוליעט דאָרט.
ס'וואַקסט און בלייבט דאָס פּיצעל יודעל
מיט אַ מענציל, מיט אַ ליעדעל,
מיט אַ פּריידגעשריי...
און די אלטע מאמע שכינה
מיט אַ גוטע, ליעבע מינע
ווצט און קוקט אויף זיי...

II.

איך שטעה... איך קיק...

די גרויסע שוהל מיט די זילבערנע אין קריסטאָלענע
הענגלייכטער, מיט די קוממיות'דיגע קאפעליושען, מיט'ן קא-
וואָנעם רב און מיט אַ שטרענג קאוואָנעם פּאַראַנדעק, וועלכען
עס היטען אָב אַ פּאַר אָקאָלאָדאָטשנע מיט אַ מנין בודאָטשניקעס
איש חרבו על ירכו, — און דער אלטער בית-המדרש מיט
די אָבגעריבענע עטרוֹת אין דורכגעשמאָלצענע יארמעלקעס, און
די שניידערשע שיהל, און די קצבים-שיהל מיט'ן פּוילי-
שען בית-המדרש, מיט'ן חב"ד — אלץ שימערט און בליסטשעט
פאַר מינע אויגען און פּעראַייניגט זיך, פאַסט זיך צונויף און
צעוויקעלט זיך אין איין לאַנגע, פיעל-פאַרביגע פאַנאַראַמע.

פון אַדס הראשון אחד אלהינו
אין פאַר-שוהל, חב"ד און אין קלויז,
און כנסת-ישראל אין אומעטום איינע
און שיינט ווי אַ בליהענדע רוין...

און א פשיטא שמחת-תורה:

„שמחת-תורה, האפעניו!
מיט'ן פוס א קלאפעניו!“...

אזוי ווי עס זינגט זיך אינ'ם אלטען יודישען ליערעל.

III.

די הקפות זענען אין פולען גאנג.

— מורינז, הרב המזרחי איז מען מכבד מיט דער
ערשמער הקפה!...

— מוחל! — הערט זיך א פערשטיקטער קול, — מוחל:

אך, איך בין שוין ארויס פון קאן,
איי ציוניזם א חלוש
אמאל געזעסען אויבען-אין
אין בגדי-כהונה אָנגעטראָגן,
איצט בלייב איך שטעהן אין פאלעש...
געטראָראַמט: — א „מכתב-עת“,
„מודעות“ און „אוהרות“...
געפלאמט, געארבייט ביו'ן שווייס,
און פרעגט מיך איצט, בחרם, כ'ווייס,
צו וואָס בעדאַרפט די צרות?
א וועלט — א חלום אויפ'ן וואָתר...
און ווער וועט מיך בעקלאָגען?
איין בירגער יעכץ, אפשר, נאָר
וועט קריש-יתום זאָגען...

דער ליעבער, פרומער „מורח" — א ליכטיגען נן-ערן
זאל ער האָבען!...

IV.

— הרב רבי ישראל זאננוויל איז מען מכבד מיט דער
צווייטער הקפה!

— אַל-רײַט! איך פֿאַהר! — ענטפערט מיסער זאננוויל:

איך פֿאַהר פון לאנדאָן קיין בערלין,
איך פֿאַהר אַהער, איך פֿאַהר אַהין,
שרייב בריעוולעך און האלט רעדעס;
און נאָט איז מיר מין עדות,
אז כ'וועל ניט רוהען א מינוט,
ניט ושאלעווען קיין שווייט און בלוט,
פון נלות פונ'ם ביזען,
אייד, יודען צו דערנייען!...

— וואוהינזשע מיינט איהר?
— וו'הייסט „וואוהין"?

אין מורינאט, אין מדבר סין,
אין ארים, אין קאיענע,
אין אוראנוואי, אין פאראנוואי, —
וואָס איז דער חילוק? מיי=וו=מיי
א מדינה, די צי יענע;
ס מעג זיין פאר מיליאָנען מיל,
איך בין צו אלץ זיך מבין,
אבי נאָר צו דערנייען

א מערימאָרע דערווייל.
און שוין פון דאָרטען ציהען:
איה"ש, קיין ציון!...

— איה"ש, הייסט עס, ווען משיח וועט קומען?

יא, דער פלאן איז פראָסט און מיין;
גאָט וואָל טאָקע נעבען!
א האָט ער וועט דאָס ווין
גאָר נישקשה ב'לעבען!...

V.

פון אונטער דער קיפּע אָטשאַמען און רעפּעראַמען פון
דער „עקספּעדיציע“ קריכט אַרויס אונאַנדע.

דער שמש (איבערראשט):

— דו... מיינט נשמה... וואָס קריכסטו?

אונאַנדע

(מיט אַ שוואַרץ-העלדענדיגן שטייבעלע):

— וואָרט... דו ביזט טאָקע גערעכט... מיין נשמה
אַבער שוועבט נאָך און וועט לאַנג נאָך שוועבען אינ'ם יודישען
עולם-ההוא-לעבען:

בעגראָבען איז אונאַנדע שוין,
אונאַנדע רוהט אין פריעדען;
די „יאָ-וואָנער“ און „ניין-וואָנער“
ווי בלייבען דאָך ביי יודען.

איך בין א צופאל נאָר געווען
און בין פערשוואונדען טאָקע;
געבליבען איז ביי יודען דאָך
די אלטע, גרויסע מכה:
דאָס „יא“ און „ניין“ אין יודישע
ענינים, אינטערעסען;
וואָס ליענען טיעף ביי יעדערען
און ביז'ן ביין דערעסען!...

VI.

די קאָמפּיוט'דיגע צילינדערן מיט די זידענע סליתים'לעך
און די עטרוֹת מיט די יארמעלקעס ווערען פערשוואונדען...
די פאנאָמע אַרבייט... די פאנאָראַמע ציהט זיך ווייטער...

עס בעווייזט זיך דער „רגל מחנה השמר יקער“.

די בערשאַדער סליתים-וועבער:

עכ שטרייקען פאבריקען, עס שטרייקען זאָוואַדען
און מאַכען יד-אחת אינ'איינעם;
מיר קאנען זיך ביישטעהן אליין אונזער שאַדן,
מיר ווילען נישט, דארפן נישט קיינעם;
אנידערנעשטעלמ זיך און סטאָפּ די מאַשינע!
א ריזיג נישט צו טהאָן זיך, ווי מתיים;
און וואָל אַקאַרשט פּרובען אַ גאנצע מדינה
בענגען זיך אָהן נייע סליתים? ...!
איזער מעגט אייך קאמפּאָזעסלעך פּרעהליכע טרייבען;
וואָס מיינען דאָ תרמות אין סליצות?

א פשוט'ער ענין : פרוכט , יודעלעך , בלייבען
אָהן ציצית , אָהן ציצית , אָהן ציצית!!!...

די סלאַנימער סופרים:

חיינט זאָנט וואָס וועט האָבען די וועלט פאַר אַ פנים
און ווי וועט דער עולם זיך פיהלען
נאָר בלייבענדיג האַטש-בי אַ חודש אין סלאַנים
אָהן נייע מוזות און תפילין!?!...

VII.

ערשטוינט פון דער שרעקליכער קארטינע , קוק איך זיך
איין מיט דערשראָקענע אויגען אין דערווייטען — אין איך זעה:

עס געהט דער שטרייך דער יודישער ,
ער גיסט זיך און ער קוקעלט זיך ;
און צו דער שוהל דער ווייבערשער
דערגרייכט ער פול מיט שרעק:
די רבי'צין , די גבאי'טע ,
די זאָגערקע , די שפרעכערקע ,
די העבאָם און די טוקערקע
א שטרייך געמאַכט — אַנ'עק!!!

איז דאָך אויף די שוהל-שמשים , אויף די בעדער און אויף
די תוכחה-עליה'ניקעס אַראי שוין קיין חודש ניט!...

VIII.

נאָר גענוג קלערען פון אומעטיגע זאכען . שמחת-תורה איז

היינט: און שמחת-תורה מוז מען זיין פרעהליך, מען מוז זיין-
גען, און מען מוז טאנצען בשמחה וכטוב לבב, און וויסן
איהר וואס מ'מאך ניט אום שמחת-תורה?

שיסען מאך מען ניט.

בעשיינט מיט דער ווי השכינה, שווימט ארויס די לויטערע
נשמה פונ'ם בעל-המחבר פון דעם „של"ה הקדוש" — און מיט
פלאם-פייערדיגע אותיות צינדען זיך אן פאר מינע אויגען די
ווערטער:

אָסור להבעיר פולוויר להשמיע קול
לשמחה.

משמעות אז ווען ניט דער איסור פונ'ם „של"ה" וואלטען
יודען יא געבאלעוועט זיך מיט פולווער לכבוד דער הייליגער
תורה אונזערער!

נאך, ווי די מעשה איז, מאַרען מאַך מען דאָס ניט.

מאָ ערפילט=ושע, קינדער,
אונזער בורא'ס ווילען,
און געדענקט: מיט פולווער
מאך מען זיך ניט שפיעלען.
פולווער איז אַ חפץ,
וואָס מען דארף איהם ברויכען
צו אַ ציעל אַ רעכטען,
צו אַ צוועק אַ הויכען...
הויז דעם, שיסען דארף מען
ווילדע וועלף און בערען,
שיסען ביזעז מלבים,
זיי פון ווי צו ווערען;

אָבער, ליעבע קינדער,
פרעהליך ויך צו מאַכען,
שיסען אין דער לופטען —
דאָס איז פוסטע זאכען!...

און מ'דארף עס ניט טהון.
טווי שטעהט אינ'ם „של"ה הקדוש".

IX.

און ווידער ציהט זיך די ליעבע אלטע קארוסעל און פון
דער בימה דערהערט זיך דער אויפרוף: „יעמור... עם כל
הנערים!“...

„— תתן תורה!“
דער טלית דעקט זיי איבער אלע
צושפרייט אויף זיי ווי גאָט'ס געצעלט...
„וואת חברה, — שאלט אַ בת־קול, —
צו לעבען גליקליך אויף דער וועלט:
גענוג אויף נסים ויך פערלאָזען,
פון הימעל ווארטען אויפ'ן מן;
גענוג „וישלח“ צו דעם אָדון
און „ואתחנן“ פאר'ן פאן.
ניט בויגט פאר „בלק'ן“ דעם רוקען
פאר „פרעה'ן“ — שמאָלץ און מומה שטעהט;
אליין, מיט אייגען קראפט און ווילען
צוברעכט די שווערע גלות־קייט.
זאָל „עשו“ שארפען זיינע פיילען,
זאָל „בלעם“ קלינגען ווי אין גלאַק

און שיטען שווארצע מאָן און פעפער, —
 חוק, חוק ונתחוק!
 און פונ'ם אלטען „בית-עבדים“
 געמאכט אַ סיום, פריש און פריי,
 שטעהט אויף, שטעהט אויף, הויבט-אָן „בראשית“
 אַ מענשען-לעבען פון דאָס ניי! ...

„א גוטער המז“.

טוק=טוק=טוק! ... ווער קלאפט אין טהיר?
„איך“ ... און ווי א וויכער
פליהט אריין א פרוכ צו מיר:
„שלחמנות! גיכער!
מינט און פערדער און פאפיר
מיט א מאָה גראַמען, —
א פרעזענט אויף פורים דיר
פון דער ליעבער בת השיר ...
גראַמען ווי די פלאַמען,
הייסע, לעבעריגע, ס'גליהט
און עס פונקעלט און עס פליהט
ווי א בליטץ אין הימעל ...
נאָ!“ — און ווערט פערשוואונדען גיך ...
.....
צויבער=בילדער וויעגען מיך
אין א ויסען דרימעל ...
און איך זעה ... איך זעה — דערקוויקט
פון א פרייד א שטילע;
אויף א בלאַזען וואָלקען ליעגט
אויסגעשפּרייט די מגילה.
שרפים שטעהען מחנות־דווין
און, ווי עפעס פון א גייס,
קלייבען פערנעניגען,

הערענדיג ווי קונציג דאָרט
מרדכי לייענט וואָרט נאָך וואָרט
מיט'ן אַלמען ניגון...
ברובים, קליינמאָרג, אויך דערביי,
רוישען ווי די שטראָמען, —
און אַ דונער-גראַנעריי
געהאָט ביי יעדען „המן“...
צו דער סעודה שטעהט אַ מיטש
גרייט שוין, אָנגעלאָדען
אָהן אַ ברעג — מיט ויסע פיש,
קוילעטשען און פלאָדען...
שטערען וינגען שירה זיס
און מולות מאַנצען...
אסתר ויצט, פרובט וויין, קנאקט ניס
שיילט און עסט מאַראַנצען.
און, בעציהרט מיט חימעל-פראַכט
פונ'ם כסא-כבוד,
פון צוויי המן-טאָשען מאַכט
זי אַ מגן-דוד...
די שושנת יעקב בליהט,
שיינט פון ויסען פריערען...
. . . . .
ניין, עס גראַכט זיך עפעס ניט,
מיינע ליעבע יודען!...

„— אוי, ניטאָ די כחות וואָס מידעל-וויזל! — זאָגט
אַ יודענע, ליעגענדיג אין קימפעט.

ניטאָ — מוז מען זיך מודה זיין — ניטאָ מעהר די ויסע
קינדער-חלומות מיט זייערע ליכטיגע בילדער, מיט זייערע
קלאָהרע, ליעבע געשטאַלמען...

א שווערע, הארטע האנד לעגט זיך ארויף אויפ'ן אקסעל,
און זכרונות פון דער ווייטער פערגאנגענהייט פערבינדען זיך און
מישען זיך צונויף, מיט דער בלייכער און דונקעלער פראָזע פונ'ם
דונקעלען, וואָכעריגען לעבען...

■

*

*

צייטען בייטען זיך. דאָס איז אַ פּלל גדול פון דער אלטער
באַבע-היסטאָריע; און זי דערווייזט עס מיט מויענדער סימנים.

די אלטיטשקע איז אָבער ניט דורכאויס שטרענג און
ערנסט אזוי ווי עס פאסט מאַקע פאַר איהר. צייטענווייז, און
אפשר ניט-ווילענדיג, וויצעלט זי זיך גאָר ניט שלעכט און רופט-
ארויס ביים לעזער אַ שמייכעל אויף די ליפּען... עס מאַכט ניט
אויס אַ קרומען, אַ ביטערען שמייכעל...

אַט הערט אַ ווייטץ:

אין יאָהר 1672 איז אינ'ם קעניג-פּאלאץ אין דאָרף פּרע-
אַבראזשענסקאָיע פאָרגעקומען אַ סצענע, איבעראַל אַ זעלטענע
אין יענע צייטען, ניט גאָר אין די ווייטע געגענדען פונ'ם וויל-
דען און פינסטערען שאַנד, גאָר אויך אין די העכסטע קרייזען
פון דער אלטער קיזער-רעזידענץ מאַסקווע.

אינ'ם הויף-באַלאַגאן, וואָס האָט זיך גערופען „קאָמ-
דינאַיאַ האָראַמינאַ“, איז געגאנגען אַ מעאטער-שטיק מיט'ן
קנציגען נאָמען „אַרטאָקסערקסאָוואַ דייסשוואַ“.

פשוט גערעדט — פורים-שפיעל".

דער צאר אלעקסי מיכאילאָוויטש מיט דער קעניגין און מיט די קינדער און אינאיינעם מיט זיי די גאנצע דעמאָלטיגע הויף-אריסטאָקראַטיע זענען געזעסען און געקליבען נחת פון דער וואונדער-שעהנער פאָרשטעלונג.

די טרופע איז בעשטאנען פון 64 קינדער, און רעזשיסאָר איז געווען דער לוסהעראַנישער פאסטאָר גרעגאָרי, אַ מענטש, ווי ס'ווייזט-אויס, אַ מוסחה אין דער מגילה. אַ סימן דערצו: לויט דעם בעפעהל פונ'ם צאר, האָט מען דעם פאסטאָר, אַלס האָנאָראַר, אַרויסגעגעבען פון קאזנא 40 שויבלענע פעלכלעך וואָס האָבען בעטראָפֿען דעמאָלט גאנצע הונדערט רובל מיט אַ ציגאַב פון נאָך אַ פאָר פעלכלעך במקח 8 רובל, און דאָס ווערק אליין, די „אַרטאָקסערקסאָוואַ דייסטוואַ" הייסט עס, איז בעפעהלען געוואָרען אַינצינדען אין סאָפּיאַן-לעדער, בעפּוצט מיט גאָלדענע אָרנאַמענטען, — אַ כבוד, וואָס די מגילה האָט ניט געהאַט זינט די וועלט שטעהט.

וואָס, אייגענטליך, איז אזוי געפֿעלען אין דער „דייסטוואַ" דעם צאר אלעקסי מיכאילאָוויטש? מרדכי'ס גדולה, המן'ס מפלה, צי ושתים ליכטיגער שטערען? ...

בלי ספק, הויך-קאָמיש האָבען געמוזט אויסזעהן די אלע 64 אַקטיאָר'לך, אָנגעהאָן און אויסגעשלייערט אַלס „פּערזאָנען" פון דער אלטער מגילה. לאַכען איז געווען פון וואָס, אָבער בעצם פונ'ם אינהאַלט וואָס איז געווען אזוי נתפעל צו ווערען? מיט יודען איז דער צאר בעקענט געווען שוין פון לאַנג,

דערהויפט מיט ווילנער יודען, וועלכע האָבען געהאַט די זכיה
צו זעהן איהם פנים אל פנים ביי דעם טריאומף אין ווילנא נאָך
וויין נצחון אין דער מלחמה מיט פוילען.

צו האָבען ביי איהם מיט וואָס ניט איז ניט נישט-חן געווען
די ווילנער יודען — ווייסט מען ניט; נאָר דאָס איז בעוואוסט,
אז די דעמאָלדיגע ווילנער שוואַרצע מאָה האָט גרייליך געפונען
חן און לייטזעליגקייט אין זינע ליכטיגע אויגען, און ווען פון די
דאָרטיגע דובראָווינצעס איז אָנגעקומען אַ פקשה, אז מען זאָל
יודען פערזענלעך וואָהנען אין ווילנא, איז אָבגעגעבען געוואָרען
אַ פריקאָז: „די יודען אַרויסשיקען פון ווילנא און ערלויבען זיי
צו בעזעצן זיך הינטער דער שטאָרט-גרענעץ“, — ווי אין פסוק
שמעיה: מחוץ למחנה.

— נוואַלד! — האָבען געקלאָגט די ווילנער יודען, —

גע'טענה'ט צו נאָט:

„נוואַלד, טאטעניו, מיינער!

וו'הייסט, הינטער דער שטאָרט?

נאָר מעשה-ציגיינער!“...

ווי איהר זעהט — פונקט דער הויף פון דעם, צו וואָס
עס האָט זיך דערקלעהרט מיט כּמה יאָהר שפּעטער אינווער
אַלטער גומער פריינד, דער גראַף איגנאַטיעוו. צייטען בייטען
זיך: פריהער — מעשה-ציגיינער, דערנאָך — מעשה-אַרעסטאַנט...

נאָר אויב ביי דער פאָרשטעלונג פון דער „אַרעסטער-
קסאָוואַ דייסטוואַ“ איז געווען אויך דער פירסט שאַחאָווסקאָי,
דער ערשטער רוסישער וואַיעוואָדא אין ווילנא, האָט ער בפירוש
געמעגט זאָגען:

— זעהט, ווי צייטען בייטען זיך. המן הרשע האָט גע-
וואָלט אויס'הרג'ענען די יודען פון גאנץ פרס ומדי, און איך
האָב מיך בענוגענט מיט אַרויסטרייבען דאָס ביסעל זשידאָקלעך
פון ווילנא. איאָ, וואָס פאַר אַ גוט האַרץ איך האָב!

און וואָס האָבען געמראַכט די ווילנער יודען?

ווער ווייסט, אפשר אויך טאַקע: „שא, וואָס איז דער
ליאַרעם? און אין שושן-הכירה, אָהן מרדכי'ן מיט אסתר'ן,
וואָלט בעסער געווען?“

און אַ ויסע לויב געשיקט
צו ווין לעבען נאָמען;
וואָס ער האָט ווי דאָ בעגליקט
מיט אַ „גוטען המן“...

דער גלגול-הנפש, אָדער, ווי רופט מען דאָס, די עוואָ-
לוציע, פונ'ם המני'ס טיפ איז צו בעמערקען אויך אין אונזער
צייט.

למשל — באַברישטשעו-פּושקין.

ווען אייוואַן גראָזני האָט איינגענומען פּאָלאַצק, און מען
האָט איהם געפרעגט, ווי זאָל מען זיך בענהען מיט די דאָר-
טיגע יודען, האָט ער געענטפערט: „ווייל זיך ווער שמד'ן—
שמד'ט; ניט — וואַרפט אין טייך אַרײַן“. קורץ און גוט.

אייוואַן אייוואַנאָוויטש באַברישטשעו-פּושקין איז ביי גראָזני'ן
אַ יעגער געווען, פאַר בלוט פלעגט ער בודאי זיך ניט שרעקען.

היינט אז מען הייסט דערמרינקען יודען, בעדארף מען דאך זיין
א ריזיג אויף זיך אליין אָבציוואַגען זיך פון אזא דבר-מצוה, נאך
מיט אזא הענוג דערצו.

איז דאָס געווען אין יאָהר 1563, און אין 314 יאָר
אַרום האָבען מיר דאָס פּערגעניגען צו זעהן א באַברישטשען.
פּישקין, וואָס שרייט אין „נאָוואַיע וורעמיע“ ח-י-קיים און שווערט
ביים עלטער-עלטער-וידענס בייטש-שטעקעל:

נעהמט און פאטשט איהם אָהן א ברעג
האָטש אין ביידע באַקען;
וואָל ער אויפ'ן גלייכען וועג
ברעכען האָלז און נאָקען.
וואָלען שטיקער-ווייז די הויט
שרים פון איהם רייסען;
אומ'ברחמנות'דיג אויף מוים
מיט נאָגייקעס שמייסען.
וואָל ער שלינגען גיהנום-לופט,
אין א קעסעל וידען, —
אויב ער האָט האָטש ווען געפרובט
טראַכטען שלעכטס אויף יודען!

אומגעקעהרט, ער מענה'ט די גאנצע צייט, אז על-פי
יושר דארף מען יודען אויך געבען... דאָס, וואָס מען וועט
מכתמא אלעמען געבען — אין סמאליפּינס פארלאַמענט.

ס'זאגט גוט-הארץ דאָס איז, — זאָגט דער קיעווער ראש-
גלותא. לאַזאר בראַדסקי, ויצענדיג ביי א „בעזויג“ מיט יוזעפּא-
וויטשען, — ס'זאגט גוט-הארץ, ס'זאגט א ריינע, בשר'ע נשמה;
געזונד וואָל ער זיין!...

און נאך א מיטעל!

בשעת אייוואן אייוואנאוויטש האָט געהאלפֿען וואַרפֿען די פּאָלצקער יודען אין טייך אַרײַן, זענען געשטאַנען דערביי, קוקענדיג אויף די אינטערעסאַנטע סצענע, צוויי גרויסע לייט פון גראַזניס חבּריאַ: דער באַיאַרין אַנדריי וואַסילעוויטש און דער באַיאַרין פּיאַדאַר מיכאַילאָוויטש, ביידע פון דער משפּחה טרובעצקאָי. מעגליך אז אליין, ווען עס וואָלט זיך געווענדט אָן זייער גוטען ווילען, וואָלטען זיי דערויף ניט מסכים געווען; הײַט אָבער דאָס האָט געהייסען טהון דער צאר, האָט מען גע- מוזט שטעהן און אַכטונג געבען, אז קיין איינציגע יודישע פּאָה וואָל ניט דערוועגען אַרויסשטעקען זיך פונ'ם וואַסער.

— אַי, סלאָונאַ, וואַניושאַ! — האָבען זיי אונטערגע- געבען חשק אייוואן אייוואנאוויטשען, — טאַפּי, טאַפּי איח, פּראָ- קליאַטיך! ... מאַק, מאַק, סלאָונאַ, וואַניושאַ, ליחאַ! ...

יודען אין רוסלאַנד טרענקט מען איצט ניט נור אין פּאָ- לאַצק; אין טויענדער טייכען ראַנגלען זיי זיך מיט'ן מלאַך-המית, אַט-אַט געהט מען צום גרונד ... און ווער-זשע געהט מציל זיין זיי פון טויט-געפּאָהר? די ביידע באַיאַרינ'ס אַניאָר-אור-אייניקעל, — דער פּירסט יעוונעני טרובעצקאָי, א פּראָפּעסער, א פּילאָזאָף און, ווי מען זאָגט, טאַקע א גאנץ אָרענטליכער מענש.

ווי אזוי-זשע האָט בדעה דער ליעבער תלמיד-חכם מציל זיין יודען פון דערטרונקען צו ווערען?

— ביסלעכווייז. א ציה געטהאָן אין אָבגערוהט זיך, אָבגערוהט זיך אין וויערער א ציה געטהאָן ...

און ווייסט איהר, אויף וואָס נאָך פאַר אַנ'אָפּן?

ניט נאָריש און ניט שלעכט געוויס:
פרי די פיש אין טייך ניט שרעקען,
פאַמעליך ציהען פאַר די פיס,
דעם קאַפּ געלאָזט אין וואַסער שטעקען...

יָאָ, מיינע ליעבע פריינד, צייטען בייטען זיך!

צייטען פליהען יאָהר נאָך יאָהר,
צייטען פליהען ווי די שטראָמען;
און געוועהנליך יעדער דור
האָט זיך זיין בעשעהרטען חסן.
איינס נאָר בלייבט: זיין ליעבען גאָמען.
— אונזער אלטען אָפּעקן —
איצט און אייביג רחמים בעטען,
ער זאָל אונז דעם חסד טהון —
פון די גוטע חסנים רעטען
(וואָס מיר האָבען אָהן אַ שיעור
אויף דער וועלט פון זיי געליטען);
פון די בייזע וועלען מיר
ווי ניט אין אליין זיך היטען!...

דער רויטער געלעכטער.

(צו שלום-עליכם'ס יובילעאום).

אָט איז ער, ליעבע יודען, אָט איז דער אמת'ער, עכט-
יודישער, רויטער געלעכטער!

דעם 11-טען אָקטאָבער 1883 האָט ער זיך אַ גאָס נע-
טהאָן פון שלום-עליכם'ס האַרצען.

אין פינף און צוואַנציג יאָהר האָט ער ניט אויפגעהערט
צו פליסען איבער די יודישע גאָסען.

אַ געלעכטער מיט קרעמעניעס, אַ געלעכטער מיט יאָסמין-
ערקעס.

אַ געלעכטער, וואָס האָט געקיצעלט מיט קאלטע, אויס-
געדארטע, אויסגעהונגערטע פינגער.

אַ געלעכטער, וואָס האָט געזאָלט שמעקען און בריהען ווי
מיט ציגליהטע נאָרלען.

אַ געלעכטער, מיט וועלכען עס לאַכט יענער, ביי וועמען
דער תלין מאַטעוועט-אויס די קישקעס!*

Bowels (*)

אָט דאָס איז געווען אין פערלויף פון פינף און צוואנציג
יאָהר שלום-עליכם'ס געלעכטער.

און אז דער געלעכטער איז רויט ווי בלוט און הייס ווי
בלוט — דאָס האָט מען בעמערקט ערשט איצט.

אין פינף און צוואנציג יאָהר אַרום.

און וואו?

ערגעץ אויף אַ סטאנציע באראנאָוויץ!

בנאמנות, אַ געלעכטער!

אַ בלייזש-אל-געלעכטער!

און שוין-זשע אויך איצט וועט שלום-עליכם'ס בלוטיגער
געלעכטער זיך אָנשלאָגען אָן דער אלטער, טויבער, קאלטער
וואַנד פון אונזער קאלטבליטיגקייט און גלייכגילטיגקייט; אָן דער
שווערער, שוואַרצער חמאַרע, וואָס האָט שוין איינגעשלונגען
און אויפגעפרעסען אזוי פיעל, אזוי פיעל בלוט און מאַרק, גע-
זונד אין חיות פון דעם וויסמען, עלענדען, יודישען מחבר?

דער געלעכטער, דער געלעכטער, דער הייסער, רויטער,
יודישער געלעכטער!...

"ברוך הבא" און "זייגעזונד".

...איז דאָס געווען, דערצעהלט מען, א שמחה, וואָס
אנ'אויג האָט נאָך אַווינס ניט געזעהען און אנ'אויער ניט געהערט
אויף קיין ציגיינעשער חתונה פונ'ם ברעג טייך פרום ביזן ברעג
טייך דניעסטער. איבער די פערדארטע וויינשטאָקען אין מאַכאַק-
פלאַנמאַציעס האָבען זיך געררעהט די ווילדע שנעע-שמורעס
געברומט, געפייפּט אין געזונגען:

פון די קרומע וואַסען-שליפעס,
ברונענס, קעלערס קריכט אַרויס
לויפט און פליהט, מויקיס, קליפות,
רוחות, שדים, קיין און גרויס!
מיט רעויעס און מיט פלעקער,
און מיט פויקען און מיט גלעקער,
כדבעי צום פאַראַ-.

פיהרט אין דומע, פיהרט אין דומע
דעם אבי-אבות הטומאה,
דעם בית-עלמין-דעפוטאט
מיט'ן גנבה'שען מאַנדאַט!
וואָל מען שרייען, פראָמעסטורען,
שרייבען גאַנצע פעק פאַפירען, —
ער וועט בלייבען פראַנק און פריי:
ס'איז צוהילף דאָס טרופ'ע גליק איהם
און דער גיהנום בלייבט איהם טריי.

חוליעט, קליפות! טאנצט, מויקים!
מאך א סעודה, אשמדאי!...

דריי מעג מיט דריי נעכט איז געגאנגען די סעודה. פשע-
ניטשקעס און מאמאלגעס זענען געפלייגען ווי פויגעלעך איבער
די דעכער. בעסארעכער רויט-וויין האָט געפליזחעט פון די פער-
סער, ווי דאָס יודישע בלוט איבער די גאסען... און פערקראַכען
הינטער די אייווענס זענען געזעסען קישינעווער יתומים און
אַלמנות און שטיילנקערהייד (דער גאָראָדאָוואַי וואָל ניט דער-
הערען) אונטערגעכאָמקעט אַ מול-טוב דעם נייעם דעפוטאַט, אונ-
געפעהר בוז הלשון:

פאוואָלאַקע, פאוואָלאַקע,
בעל-הבית פון היגען סדום!
וויין וואָל דיר אין בויך אַ מכה
און אין האַרצען אַ פאָרגאָם!

קין שום צווייפּעל ניט, דער וואונש איז געווען אַנערנס-
טער, אַ געטרייער, מאַקע וואָס ס'הייסט פון פולען האַרצען.
פאוואָלאַקען אָבער האָט דאָס גאָר ניט געשאַרט. אָבגעחוליעט
דריי מעג מיט דריי נעכט און בעגלייט גרויסאַרטיג מיט פויקען,
מאַצען, גלעקער-קלאַנג און שדים-רוםפּלען, האָט ער זיך אוועק-
געזעצט אין אַ סאַלאָן-וואַנאַן אויף „קאָיאָנע-סטשאַט" און היידאָ,
קין פעטערבורג!

צו דעם מקור, פון וואַנען
ס'קומען אַן קרושעוואַנען
(קענען נאכט ניט דערמאָנען!)
די „עכט-רוסישע" פאָהנען...

און קרושעוואַן איז אין דומע!...

*
* *

קרושעוואן איז אין דומע, אין די פעטערבורגער פעליעטאָ-
ניסטען, וואָלען לעבען, ויצען און זענען זיך מתחבם אין דער
טיעפער שאלה: צו איז דאָס גוט וואָס ער איז דאָ, צו ניין?
און כמעט אלע ענטפערען בפה אחד: „ניט. מחמת, אדרבה,
אַט לאַמיר הערען, וואָס וועט ער מענה'ן, דער תבשיט, און ווי
אזוי וועט ער זיך ערלויבען דאָ, אין דומע...“

— ער וועט זיך ערלויבען, מיינע ליעבע פריינד, איהר
מעגט זיין זיכער. די פראגע איז אָבער גאָר ניט אין דעם, וואָס
וועט ער מענה'ן און וואָס וועט ער זיך ערלויבען. וואָס-זשע
דען, — פרעגט איהר? אַנענטפער אויף דעם איז, ווי מיר
דאכט, אָנגעגרייט שוין א צייט פון דריי-פיער טויזענד יאָהר
צוריק, וועניגסטענס אזוי לאנג וויפיעל עס עקזיסטירט דאָס אלט-
אלט ביכעל, אין וועלכען עס דערצעהלט זיך:

ויהי היום ויבואו בני האלהים להתיצב על ה' — אַמאָל
זענען געקומען גאָט'ס ליעבע קינדער, די מלאכים, פאַרשטעלען
זיך פאַר זיין ליעבען נאָמען. „ויבוא גם השמן בתוכם“ — איז
דער שמן, א מפלה איהם, אויך געקומען צוזאמען מיט זיי.

קענטיג איז דאָס געווען נאָך אין יענע צייטען, ווען אויפ'ן
הימל האָט מען נאָך געהאלטען וויפיעל ניט איז פון דעם פאר-
שוין מיט די ברייטע, שווארצע פליעגעל, אין דער לאַנגער,
שווארצער זופעצע מיט א פרום, חנעוודיג שמייכעלע (ווען דאָס
האָט געפאסט) אויף די דינע, בלייכע ליפען, מפלפל געווען זיך

מיט איהם אין חקירה-אין-אמונה-זאכען און אלץ נאך ניט גע-
גלויבט, אז דאס איז א פשוט'ער שווארץ-מאה'ניק, א בלוטזויגער,
א ווילדע ביזע חיה ..

האָט מען זיך צורעדט מכח איוב'ן.

— דו, שמן, זאָנסט: איוב איז דער פאָר גוט און פרום,
ווייל עס לעבט זיך איהם רוהיג און גליקליך, און אז מען האָט
עולם-הזה, איז ניט שווער אָבשפּאַרען אויף עולם-הבא? טאָ נעהם
און מאַך אַ תל פון זיין האָב און גוטס, עס זאָל אַ שטיין אויף
אַ שטיין ניט בלייבען, און לאָמיר זעהן, וואָס וועט פון דעם
ארויסקומען...

— איא, שמן, עס העלפט ניט? אלא וואָס? פשוט אַ פאָ-
גראָס זאָנסטו, איז ווינציג? די זיהן זיינע דער'הרג'עט, די מעכ-
טער פערברענט, אלץ נאָך ניט גענוג? אַ מענש, זאָנסטו, איז
בכח צו אַלץ געוועהנט צו ווערען, איז פערלאַנגסטו אז ער
אַליין זאָל איבערגעגעבען ווערען אין דיין רשות? גוט, מען איז
אויף דעם אויך מרוצה, נעהם און טהו מיט איהם וואָס דיין
הארץ גלוסט, און לאָמיר זעהן וואָס וועט פון דעם ארויסקומען.

אין דער שמן האָט אַלץ איבערגעפרובט מיט'ן אונגליק-
ליכען מענשען. וואָס דער סוף פון דעם איז געווען — וויסט
איהר.

דער פרומער מחבר פונ'ם ספר איוב דערצעהלט, אז עס
האָט ניט געהאָלפען. איוב האָט איבערגעמראָגען די גרעסטע
פייניגונגען, וואָס אַ מענש איז נאָר אימזשטאַנד זיך פאַרצושטעלען,
און איז פאַרט געבליעבען ניט און פרום, פרומער פון אַלעמען

אינים לאַנד עויז אין אפילו אין גאַנץ אַראַביען.

*

*

*

— נו, און דער שטן?

דער שכל הישר איז מחייב, אז נאך אלעמען, ווי שווער
ס'איז איהם גיט געווען, האָט ער פאָרט בעדארפט קומען און —
איינס פון די ביידע — אָדער מורה ויך זיין אויף זיין מפלה,
אָדער פרובען זוכען נייע פשט'לעך מיט המצאה'לעך און סטארען
ויך דערווייזען, אז ער איז גערעכט.

ויהי היום און ער איז געקומען טאָקע, די פערזאָנלעכע
אויגען זיינע! געקומען — אזוי ווי אין איינער פון די היגע
צייטונגען דערצעהלט ויך פון קרושעוואַנען — בלייבער עטוואָס
פון געזיכט און אזוי ווי אָבהענדיג אַ ביסעל. און אָמאָ דאָ איז
שוין געקומען די רעכטע צייט פאַר די בני-האלהים אַרויסצומרע-
טען מיט הויכע און קלאָהרע דבורים און פערשוואַרצען איהם
דעם פנים זיינעם...

און, גאָט דו ליעבער! וואָס פאַר גרויסע און מעכטיגע
רעדנער-טאלאנטען האָבען מיט אַמאָל אויפגעשטראַהלט און
א שאָט געטהון ויך אויפ'ן שטן פון אלע זייטען!

עס האָט דאָרט גערוישט און געקאָכט, און געברענט,

עס האָט ויך דער הימעל געווינגט ווי אַ וויעגעל...

עס האָבען געצויגען ויך טויענדער הענד,

געפלאַטערט מיליאָנען צופלאַקערטע פליעגעל...

עם האַבען זיך רעדעס געגאָסען אַרום
ווי מייכען פון פלאס און זידיגען שוועבעל...
און ער איז געשטאַנען פֿערוויקעלט אין געבעל,
דאָס פנים פערדעקט מיט די הענד, בלייך און שטום...
און צייטענווייז פלעגט גאָר אַ פונק אויפ'ן שטערען,
מיט בלוט-דאָרשט און האַס, גאָר אָהן קראַפט און אָהן מאַכט,
אַ צאָנק מיהן ביי איהם און פערלאָשען באלד ווערען,
אזוי ווי אַנ'אויג פון אַ וואָלף ביי דער גאָכט...

די פלאַס-פֿיערדיגע רעדעס האַבען זיך געגאָסען און גע-
גאָסען איינע נאָך דער אנדערער ביז וואַנען ער, דער שוואַרצער
ימח שמו', האַט מעהר שוין אויסהאַלטען ניט געקאָנט אין, ניט
וואַרטענדיג אויף דעם כשר-פערדיענמען האַלז-אין-גאַקען, האָט
ער זיך אַ וואָרף געטהאָן מיט'ן קאָפּ אַראָב און איז פערשוואַונדען
געוואָרען אין דעם ווייטען פינסטערן אַבגרונד.

וואו מ'הערשט גאָך און קעניגט
דער אַלטער מיוחס,
דער ווידע פון אַלע
מויקים און רוחות;
דער גחש-הקרמון, —
ביי איהם, ביי דעם אַלטען
מקטרג, זיין גרויסע
מפלה בעהאַלטען...

אין ריין און העל איז געוואָרען אויף אַלע זייערע הימ-
לען... אַ קול דממה דקה, אַ וואַונדער-מחיה'דיגע שירה האָט
זיך צוגאָסען איבער די גינגאָלדענע געוועלבען, איבער די שמראַה-
לענדע עטהער-מייכען...

עם האָט זיך געשאַטען
 ווי זילבערנע ביסער
 א קרושה א שטילע,
 א הלל א זיסער.
 אַנאָבקלאַנג א מילדער,
 פון דינגס קריסטאָל,
 וואָס געהט פונ'ם טיעפען
 פער'חלום'טען טהאָל...
 עס האָבען געוואַנגען
 דער וואַלקען דער גראַדער
 דער גאָלדענער שטערען,
 דער אַויר דער בראַדער
 עס האָבען די בליצען
 ווי ביהנען געוואַסט
 די דונערען „אָמן“
 ווי אונטערגעברומט...

און מיט אַמאָל...

גאָר אומגעריכט און אומגעוואַרט דערהערט זיך א שרעק-
 ליכער, א האַרצרייסענדער, ביטערער קראַג!...

פון א זילבער-קלאַהרען וואַלקענדיל ביים סאַמע כסא-
 הכבוד הויבט זיך אויף א פיצעל מאַכיל א שרעטעלע, מיט
 א פאָר מילדע טויפען-אויגען, מיט א פאָר ציטערדיגע רויזען-
 פליעגעלעך אין, אויסגעשטרעקט דאָס דין, ווייס הענטעלע,
 שרייט עס מיט אַלע כחות זיינע:

„— אהא! בני האלהים! נאָמ'ס לעבע קינדער! בשר'ע,
 פרומע, הייליגע נשמות, איצט זאָגט איהר שירה? איצט
 האַלט איהר רעדעס? איצט שמעכט איהר איהם די אויגען,

דעם שווארצען רוצה? איצט, איצט! ... וואו-זשע זענמ
 איהר געווען פריהער? וואו זענמ איהר געווען דעמאָלט, ווען
 מען האָט איהם געגעבען רשות צינדען און ראבעווען איוב'ס
 גוטס, הרג'ענען איוב'ס קינדער, און איהם אליין פייניגען מיט
 די גרעסטע און שרעקליכסטע ענווים? דעמאָלט האָט איהר גע-
 שוויגען!? דעמאָלט האָט איהר זיך ניט דערוועגט אַוואָרט,
 אַנאיינציג וואָרט אַרויסזאָגען פאַר דעם אומגליקליכען! פאַר
 וואָס-זשע האָט איהר דעמאָלט ניט אויפגעהויבען אייער צאָ-
 רענדיגען קול אָפצושטעלען די שרעקליכע, מערדערישע גע-
 וואַלט? עס האָט אייך מוטה געפעהלט דערצו? פחדנים! קנעכט!
 איהר האָט ניט געקאָנט? גוט. וואָלט איהר וועניגסטענס געטהון
 דעמאָלט דאָס קלענסטע, דאָס איינציגע, וואָס אייך איז דאָך
 ניט פערוועהרט געווען: מיליאָנען, צעהנדלינגער מיליאָנען אלע
 אינאיינעם אַרויסזאָגען הויך און אָפען אייער טיעפעס מיטגעפיהל,
 אייער ברידערליכע רחמנות צום ליידענדען און אייער אַלגע-
 מיינעם פערלאַנג צו דערבאַרעמען זיך אויף איהם... דאָס
 אפילו האָט איהר אויך ניט געקאָנט!? ... און איצט... רעד-
 נער! רעדנער! ... שירה-זינגער! ... פּוועלט-זשע לבל-הפחות
 דאָס איינציגסטע: פערזיכערט איוב'ן, אַז מעהר וועט שוין אַזוינס
 ניט געשעהען מיט איהם. איהר הערט? דאָס איז איצט אייער
 הייליגער חוב. איין מאָל פאַר אלע מאָל — דאָס דאַרפט איהר
 טהון, דאָס מוזט איהר טהון! ...

. . . . .

*

* *

אלא, מיינע ליעבע פעליעמאָניסטען? האָט עפעס אַ גרוי-

סען ווערטה די פראגע וועגען קרשעוואנ'ען? ... שפייט אויס
 דריי מאָל, מיינע געטרייע פריינד, און טרויסעל'ט אָב דעם
 לעצטען טראָפען מיט פון אייערע פערדערן... ס'איז פארהאן
 עפעס פיעל וויכטיגערס אין געפעהרליכערס...

צייט אויף אייביג אויסצוראָטען
 אונזער אלטען, שוואַרצען שטן
 מיט די הונדערט שלאַנגען-קעפּ;
 אויסצורייסען איהם די צייהנער
 און פערשלאָגען ווי מיט שטייגער
 יענעם ברונעם, יענעם קוואַל,
 וואו ער שעפט ביז היינט זיין נאָל...
 און פערגעסט אויף קרשעוואנ'ען;
 ס'זעט אַליין די פרייהייט'ס-האַנד
 איהם אַ שלידער טהון פון דאָנען
 מיט'ן גרעסטען שפאָט און שאַנד
 אויפ'ן מיסט פון פאטערלאַנד...
 ווי אַ פראַנטע, ווי אַ שקראַכע
 וועט ער פוילען אויפ'ן גרונד, —
 ס'זעט זיין ערשטער „ברוך-הבא"
 זיין, זיין לעצטער „וויגעוונד!"...

ליעדער פון דעם יודישען זשארנאל.

פראלאג.

מ'ס'ס!... שאט!... איהר הערט?
דאָס קליינע זילבערנע גלעקעלע קלינגט און קלינגט
צווישען די פייכטע, גרינע בלעטער...
דאָס זינגט און וויינט, זיפצט און לאַכט אריינינקע, הייליגע
נשמה'לע, וואָס שוועבט און פליהט ארום אין דער העלער,
פרישער אָווענד-לופט...
דאָס ריינינקע, הייליגע נשמה'לע שוועבט איבער די פעלדער
אין גערטנער, בערג און טהאַלען...
הייבט-אויף און בויגט וויעדער אויס גלייך און שטאַלץ
די איינגעבויגענע זאנגען און די צווינגען פון די יונגיקע
בוימעלעך...
בעשפּריצט מיט טהוי די פערטריקענטע און פערשטויבטע
בלעטער פון די גרויסע, אלטע עפעל און איילבער-בוימער...
ציהט-צונויף און פערמאַכט די שעהניקע געקרייזעלטע
קעפעלעך פון די רויזען...
— שלאַפּט-אַיין, שלאַפּט-אַיין, מיינע ליכטע קינדערלעך —
זינגט דאָס ריינינקע, הייליגע נשמה'לע —
— שלאַפּט-אַיין!... מאָרנען, אז די זונן וועט אויפגעהן,
וועל איך וויעדער קומען, וועל אויפמאַכען אייערע פערשלאַפּענע
אויגעלעך, וועל אָבזאָשען אייערע קעפעלעך מיט דעם פרישען
זילבערנעם טהוי...
— און איהר וועט זיך וויעדער באַדען אין דעם העלען

וונען-שין, איהר וועט זיך וויעדער ווארעמען אין די גאלדענע
שטראהלען ...

דאס זילבערנע גלעקעלע קלינגט אין קלינגט ... זומער-
פויגעלעך מיט רויטינקע, בלויענקע, גאלדענע און זילבערנע
קוויטעלעך אויף די דינינקע ווידענע און סאמעטענע פליגעלעך
פליהען און פלאטערען אין דער לופט ...

דאס ריינינקע, הייליגע נשמה'לע שוועבט און קומט-צו
צו מיין פענסטער ...

„ — א גיטער, ליעבער אָווענד דיר, מיין קראנקער, מיין
טרויעריגער, פערקלאַגטער, פעריאַסערטער יודישער מחבר!“ —
הערט זיך מיר אליעבע, א זיסע שטימע:
„ — א גרוס דיר פון דעם בארג „ברמל“, פון טהאַל
„ שרון!“ —

אין אַנאנצער הויפּען וויסניקע ליליען און רויטינקע רויזען
שיטען זיך-אויס אויף מיין שרייב-טיש ...
איך נעהם אַראָב פון דער וואַנד מיין פידעל — די אלטע,
הייליגע האַרפע, וואָס איז אַמאָל געהאַנגען אויף די ווערבעס
ביי'ם ברעג מיך אין בבל ...

מינע בליכע, דאַרע פינגער הויבען אָן צו ציטערען אויף
איהרע אָנגעצויגענע גאלדענע סטרונעס, — אין אַ ליעד,
אַ זיסעם, ליעבעס ליעד, קלינגט און גיסט זיך אין דער בלויער,
קיהלער אווענד-לופט:

* * *

אין אַ קראַנק פון העלע שטערען,
אויסגעצירט אין הימעל-פראַכט,
זיך די וועלדער, אויף די טהאַלען
שוועבט די שעהנע, בלויע נאכט;

* * *

פערעל שיטען זיך און פאלען
אויף דאָס גרינע גראָז אַראָב
פון די לאַנגע שוואַרצע לאָקען
פון איהר שענעם, שטאַלצען קאָפּ.

פערעל שיטען זיך און גלענצען,
בלומען פאלען אָהן אַצאָהל
אויף די געהטנער, אויף די פעלדער
און אויף יעדען באַרג און טהאַל ...
„פערעל ... בלומען ...“

אָך, חלומות ... חלומות!

די מווע, די אייביג-יונגע און אייביג-שעהנע מווע, מיט די
לאַנגע ברוינע לאָקען, מיט די בליהענדע ראָזאַווע בעקעלעך,
מיט די פרישע רויטינקע ליפעלעך, וועלכע עס קיסען נאָר
מלאַכים, די שעהנע, געטליך-שעהנע בת-מלכה מיט אַ זיעבען-
סטרונענע אַרפע אין איין האַנד און מיט אַ לאָרבער-קרענצעל אין
דער אַנדערער, די קינצליכע זינגערין און שפילערין, דאס ווייסינקע,
אונשולדיגע, ליעבע מייבעלע ... וואו איז זי? וואו איז זי? ...
חלומות! ... חלומות!

* * *

בלאס ווי די וואַנד, מיט בלויע, פערטריקענטע ליפען,
מיט קראַנקע, קורץ-זיכטיגע אויגען, מיט געלע, אָבערליאָקע-
וועטע באַקען, איינגעבויגען דעם רוקען און אָנגעשפּאַרט מיט
ביידע דאַרע, איינגעשרימפענע הענד אייף אַ שטעקען, שמעהט
פאַר מיר אַ זקנה, אַ דאַרע, אַ קוואַרע, פער'חשכ'ט, פער'יאַסערט,
אָבעריסען, אָבערשליסען ... זי האַפט זיך אָן מיט ביידע הענד

ביים הארצען, פערנעהט זיך אין אלאנגען טיעפען, שרעקליכען
הוסט און הוסטענדיג סטארעט זי זיך עפעס אויסצוריידען...
איך קוק זיך איין אין איהר בלאסען, איינגעקנייטשטען
פנים, הער זיך איין אין איהר הייזעריגען קול און קען אָבער
קין איינציגעס וואָרט ניט פערשמעהן...
און איהרע בנדים!....

אנאָלמע, צעריסענע, צעביסענע, פערשמאָדערטע וואָ-
טובקע; איין אַרבעל אַגעלער, דער אנדערער אַבליוער; איין
פאָלע אַ ווייסע, פערקאָפּט מיט הברלה־וואַקס, מיט משאָלענט-
זיך און מיט נאָך עפעס.. די אנדערע פאָלע אַ שוואַרצע, פון
אויבען ביז אַראָב בעמאָלט מיט פֿיפּערנאָטערס, וויעלטהירען,
קאָפהענער, מויל־איילען, מנ־דודלעך, לכּבֿידלעך, לפֿקלעך
און נרו־איריס — אויסגעקרייזעלטע און אויסגעקניסעלטע —
א חיות! אויף דער פלייצע אויסגעדרוקט מיט רש־י־כתב אַ שפּרוך
פון אַנ־עין הרע:

„א־ש״מ־ר״ב־ו — דאָ שפּראַך דער מלאַך:

וואוהין ווילסט דו אהין געהן? —

„ — צו פּלונז בן פּלונז, וויל עסען זיין לייב

און טרינקען זיין בלוט... וכו'.

אויף איין פוס אַ חליצה־שיבעל, אויף דעם אנדערען

אַ ווייסע יום־כּפור־זאָק; אויפֿן קאָפּ...

נאָר גענוג!...

ווייסט איהר ווער דאָס איז?

וועה צו אונז, וועה צו אונזערע יאָהרען!

דאָס איז זי, אונזער לייעבע, טייערע, יודישע זשאַרגאָן-

מוזע!...

אלץ שוינט און גלענצט, און לייבט אויף איהר,
עם קלינגט און זינגט, און בליצט...
אגוטען אָבענד, באַבעניו!
פון וואַנען קומט איהר איצט?

— פון וואַנען? ... חהע=חהע=חהע! ... אַשאַל! — פון
מורח=וואַנד, נשמה מיינע, פון מורח=וואַנד! ...
געשוואמען אויף אלע זיעבען ימים;
געשפיעלט זיך מיט'ן לויטן;
געפאָהרען רייטענדיג אויפ'ן שור=הבר;
געוועזען אויף יענער זייט סטבטיון, ביי די רויטע יודעלעך;
געגעסען באַקסאַרען מיט מי־גראַמען;
געקוקט ווי דער הימעל שפאלט זיך;
געוואָהר=געוואָרען די לוית'נ'טע אין דעם ים=המלח
(נישט'קשה, זי זאלצט זיך, וועט ניט קאָלע ווערען)...
אין אָט, נאָ קוק, איך האב דיר געבראַכט מתנות:
זעהסט? —

אָט איז אַ שטיקעל קראַפּיווע, וואָס וואַקסט נעבען דעם
כתל=המערבי;

אָט איז אַ הויפּען ערד פון דער מוטער רחלים קבר;
אָט איז אַנ'איי, אויסגעקאָכט אין די הייסע קוועלען
פון מבריה;

אָט איז אַ שטיקעל פאָדקאָווע פון בלעס'ים אייזעל...
... נאָר, בקיצור, גענוג פון דיינעטוועגען... האָז? וואָס?
יאָ, יאָ, איך ווייס, ביזויים: דו ווילסט נאָך עפעס: גרינס,
ווילסט דו — אַ גרעזעלע, אַ בלעטעלע, אַ בלומעלע... אוי, דו
נאָר, דו נאָר! ... נאָ, נאָ דיר, נאָ... אָט האָסטו — אַ גרינינקע,

א פרישינקע, א שפאנעל-נייע הושענא'לע! ... נעדם, בעהשלא,
ס'וועט צונגן קומען ...

— נו, ביסמו צופריעדען מיט מיר! ...

— איך ... באַבעניו ... איהר ווייסט דאָך ...

— נו, גוט, גוט ... בקיצור ... נו ... און איצט נעהם
וויך אַקאַרשט צו דער אַרבייט ...

— גוט, באַבעניו, גוט ... אָט באלד ...

א.

א יוד איז געשטאַרבן — „ישראל'יק דער לאַנגער“ —

געשטאַרבן, צו קבורה געקומען,

ער ליגעט ווי אין קבר און חור'ט: „ישראל'יק ...

ישראל'יק ... אזוי איז מיין נאָמען“.

דער מלאך=הרוסה וועט קומען צופליהען

מעג זאָגט — א בעל=כעסן, א מורא!

נאָר וואָס? אז מען דאַרף נאָר דעם נאָמען געדענקען,

איז ניט אזא שרעקליכע תורה ...

און דאָ, ווי ער ליגט וויך און דרעמעלט גאנץ רוהיג,

דערהערט וויך איהם עפעס פון אויבען

א מין קלאַפערין, קלינגערין, עפעס טרעשצט

אזוי ווי צובראָכענע שויבען ...

און דאָ טאקע הערט ער דעם מלאך=רוסה'ס שטימע:

„רשע! מה שמך“? ... „איוואָלטיע“ —

— טחוט ענטפערען רוהיג ישראל'יק דעם מלאך —

„ישראל'יק דער לאַנגער, מין האַלטיע“.

„ — מה שמך? ” פרעגט וויעדער דער מלאך. „ישראל'יק!

איך זאג דאך איך, פאני... מיין נאמען —
ישראל'יק... אזוי טאקע הייס איך, ישראל'יק.

קאמארי... וואס... וועלכער... געקומען

פון האלטיע... א יודישעם שטערטעל... איהר ווייבט דאך...

„ — מה שמך? מה שמך? ענה ליך

שרייט וויעדער דער מלאך פון אויבען מיט בעס:

„הוי, רשע! מה שמך?...! ” — נו מילא...

בקיצור, וואס ליארעמט ער דאָרט? — טראכט ישראל'יק

כ'פערשטעה גאָר ניט, חלעבען... א חידוש!

מיר דאכט זיך — א מלאך... א יודישער מלאך,

און זעה גאָר! — פערשטעהט ניט קיין יודיש!...

„ — איי, פאני... רב מלאך!... פרובט וויעדער ישראל'יק,

גאָר דאָ האָט איהם עפעס געגעבען

א שליידער, א שמיץ אין דער הויך, — אין איין רגע

איז ער חלשות געבליבען...

* *

*

געקומען איז צו זיך ישראל'יק דער לאנגער

גאנץ ווייט שוין פון דעם בית=הקברות

ער קוקט זיך ארום... גוואלד! וואו איז ער, וואו איז ער?

וואס זענען דאָס גאָר פאר א צרות?...!

ער איז אויפ'ן הימעל, ער ניצט אויף א וואַלקען;

ארום איהם פון אלע פיער זייטען,

זוי אַדלער אים פעלד פליהען הונדערט מלאכים —

זיי פיהרען... וואס זאָל עס בעדייטען? —

זיי פיהרען, זיי פיהרען און בריינגען און שטעלען

אזעק געבען איהם עפעס זקנים

מיט גרויסע שפאָקולען, מיט ביכער, מיט פענעס...

וואס איז דאָס?... ער קען ניט קיין אייגענס.

„ — אָט דער איז א דייטש דאכט מיר ... יא, נאָר וואָס וויל ער ?

— ע, הערט, רב קארטאָפּעל! וואָס דארפט איהר ? ...

ער פרעגט עפעס ... חמץ ! א מין צונג ! א בעל-דבר !

עס רעדט מיט א ניגון פון מפטיר ...

„ — און אָט איז אַנעגלענדער ... האָ ? וואָס רב קרוב ?

ער טענה'ט ... א, ווער דיר דערוואָרגען !

א לשון א ביסעל ! ... נו, באַלבע דיר, באַלבע,

מענסט ריידען פון היינט און ביז מארגען ! ...

נאָך איהם געהט א גרעק, נאָך דעם גרעק געהט א שפּאַניער

א טערק, א ציגיינער, א טאָטער,

און יעדערער פרעגט אויף זיין אייגענעם לשון ...

נו, לשונות, אַך, גאָטעניו, פאָטער !

עס געהען פראנצויזען, אראבען ... שלימול'ן

ער זאָגט זיי, ער שרייט זיי אויף יודיש :

„ וואָס ווילט איהר, רבותים ? ! — זיי הערען און קוקען

אויף איהם זיי אויף עפעס א חידוש ,

צולעגען די ביכער און בלעטערען, ווכען,

זיי שמועת'ן און גיעבען זיך עצות,

זיי הערען זיך=צו צו זיין לשון און קוקען

און קנייטצען אויף איהם מיט די פלייצעס ...

און דאָרטען, פון ווייטענס, זעהט אונזער ישראל'יק,

שטעהט איינער, א גרויער אַנ-אַלטער,

ארומגעחאפט און צונעטולעט צום הערצען

צוויי לוחות פון מירמעלשטיין האלט ער .

עס ציהען זיך גאָלדענע שטראהלען און גלענצען,

און שיינען אַראָב פון זיין שטערען,

און שטראָמען-ווייז ניסען זיך איהם פון די אויגען

די הייסע, די ביטערע טרעהרען ...

ב.

איחר זעהט אָט דאָרט דעם אָרימאָן?
וויין אלטער, גרויער קאָפּ געבויען,
די ליפען בלייך, די באַקען געל,
און טרעהרען טריפען פון די אייגען.
דאָרט אויף אַ שטיין, ביי'ם גרויסען וועג,
זעצט ער זיך צו, מאַכט אויף דאָס זעקעל...
אך, וויסעל מינים ברויט איז דאָרט --
פון יעדען, יעדען סאָרט אַ ברעקעל.
פערדארט, פערשימעלט זיינען זיי,
בעדעקט מיט שטויב, אַרומגעביסען...
עס איז איהם אָבער, געביך, ליעב --
אַזוי האַטש עפעס צו געניסען.
אַ לעפעל וואַרעמס, אַ געקעכטס
צו געבען איהם וואָלט וויין אַ יושר...
איחר זעהט דעם אלטען אָרימאָן?
ער איז אַמאָל געווען אַנ'עושר.
אַמאָל, אַמאָל, פיעל צייט צוריק --
ער האָט די טעג נאָך ניט פאַרנעמען --
ער האָט געלעבט צו לייטען גלייך,
קיין פרעמדע שטיקלעך ניט גענעמען.
ביי איהם אין הייז פון אלערליי
מאכלים אין געווען ניט וועניג;
אַ מיש איז דאָרט געדעקט געווען
האָטש מאַך אַ מאָהלצייט פאַר אַ קעניג.
נאָר מיט אַמאָל (ווי שרעקליך גרויס,
ווי שטאַרק איז גאָט געווען דיין צאָרען!)
זיין גאַנץ פערמעגען איז גערויבט,
וויין הייז איז אָבערענט געוואָרען;

פון אליך געבליבען אויף דער וועלט
איז איהם די איינציגע נחמה:
וויין איינען, איינען שטיקל ברויט
צו אונטערהאלטען די נשמה.

און דאס אויך, געבוירן, האָט ער נישט
געקענט בעהיטען און בעשאַנען:
איהם איז געבליבען אויף דער וועלט
ביי פּרעמדע לייט אין שכנות וואָהנען.

אין פּרעמדע לענדער, פּרעמדע שטעט,
פאַר יעדען ווינקל צאָהלען שכירות...
און איבערשלאָפענדיג זיך אָפּט
אין נייע שטעט, אין נייע דירות.

האָט שטיקלעך-וויין און ביסלעך-וויין
ער אויך דאָס לעצטע אָנגעוואָרען —
וויין ליעבעס איינען שטיקל ברויט,
דאָס לעצטע שטיקל ברויט פערלאָרען...

צום גרויסען אונגליק האָבען איהם
שוין נישט געהאַלטען קיינע עצות...
און מיט אַ שמעקען אין דער האַנד
און מיט אַ זעקל אויף די פלייצעס

האָט אָנגעהויבען ער צו געהן
אין חוץ, אין קעלט, אין אימתינות
פון שטאָרט צו שטאָרט, פון שטוב צו שטוב
און קלויבען שטיקלעך-וויין נדבות...

וואָס קען מען אויסבייטען פון זיי?
שמוץ זיי אין טאָפּ, קאָך היינט, קאָך מאָרגען...
דער מאַכל שמעלט זיך אָב אין האַלדן,
מען ווערט פון איהם שיער נישט דערוואָרען...

דו שטארקער גאָט! דו ניבסט דער וועלט
 אי ליגט, אי טהוין, אי שנעק, אי רעגען —
 קעגן-אום דעם אלטען אַרימאָן
 האָטש וואָס עס איז פון זיין פערמעגען! —

זיין הויז איז חרוב... גיב=ושע־אָב
 איהם תאטש די אוינציגע נחמה:
 זיין ויסעס אייגען שטיקעל ברויט
 צו אונטערזאלטען די נשמה!...

*   *

ע פ י ל א ג .

גענוג!...

אין דעם קליינעם בלעכענעם לעמפל געהען שוין אויס
 די לעצטע כחות, עס הויבט שוין אָן צו שטארען און מיט יעדער
 רגע ברענט עס אַלץ פינסטערער און פינסטערער.

די פערדער הויבט שוין אויך אָן צו קריצען מיט די צייהן
 און שאַקלען זיך, געהענדיג איבער'ן פאַפיר, אזוי ווי שמחה
 דער סבאַרשציק — נים פאַר אייך געדאַכט — אַרויסגעהענדיג
 פון עלקאָ דער פוילישערס קעלער.

און די אלטעצקע שמעהט אָנגעשפאַרט אויפ'ן שמעקען...
 איהר קאַפּ, וועלכער זעהט זיך קוים אַרויס פון אונטער
 דעם גרויסען, געלבלויך-גרינעם שליער, בויגט זיך אַלץ ניעדריגער
 און ניעדריגער אַראָב צו דער ערד...

וי שמעהט, און יעדער אבר צימערט ביי איהר ווי אין
 אַקרחת, אין קאַלטע, שווערע טרעהרען קייקלען זיך איינע נאָך

דער אנדערער איבער איהרע איינגעקנייטשטע, פער'חושכ'טע
באקען...

זי שמעהט טיעף, טיעף פערקלערט און איהר אלטע.
היזיריגע שטימע הערט זיך מיר אין דער שטילער, פינסטערער
נאכט:

„ווער בין איך? וואס בין איך,
איך, אלטע יתומה?
„וואותין און פון וואנען
„צוהט זיך מיין וועג,

„דער שווערער, דער לאנגער,
„וואס האט נישט קיין אָנפאנג
„האט נישט קיין ברעג?

„ווער זייט איהר געוועזען,
„מיין פאטער, מיין מוטער?
„וואו איז מיין געבורטס־ארט,
„וואו ס'איז אמאל

„מיין וויעגל געשמאנען —
„מיין קינדהייט פערגאנגען —
„די קינדהייט, וואס פריידען
„בריינגט אָהן א צאהל

„ווער בין איך? וואס בין איך?...

דאָס לעמפלע געהט אויס און ווערט פערלאָשען... איך
לעג אוועק מיין פערדער, איך זען זיך צו צום פענסטער, אין
דורך דער קאלטער פינסטערניש, וועלכע וועהט אויף מיר פון
דרויסען. הויב איך אָן איינצוקוקען זיך אין דעם הויכען, בלויזען
הימעל...

און דאָרט, טיעף, טיעף אין דעם הויכען בלויזען הימעל

זעהט זיך מיר דער גרויער, אלטער מאן מיט די צוויי שמיינערנע
לוחות, צוגעטולעט צום הארצען...

עס ציהען זיך גאלדענע שטראהלען און גלאנצען
און שיינען אראָב פון ווין שטערען,
און שטראָמען-ווייס גיסען זיך איהם פון די אויגען
די הייסע, די ביטערע טרעהרען...

עולם התהו.

(א מין קאנצערס.)

פערזאנען:

א כאר עולם-התהו'ניקעס.
א כאר כף-הקלע'ניקעס.
א כאר עשוי'ס אייניקלעך.
דער ערשטער עולם-התהו'ניק.
דער צווייטער עולם-התהו'ניק.
דער דריטער עולם-התהו'ניק.
א כאהר, איבערגעקעהרטע.
גענעראל שמוליעוויץ.
נאכט-שטימען.

א קאלטע און א פינסטערע נאכט, א טהאל, בעדעקט
מיט אויסגעטריקענטע ביינער, סאָוועס, פלעדער-מיז, וואַלקא-
לאַקעס, עולם-התהו'ניקעס און כף הקלע'ניקעס שוועבען, קריכען
און געהען ארום אין דער פינסטער.

א כאַר עולם-התהו'ניקעס:

קאלט און פינסטער איז דער הימעל;

צו בענינען איז נאך ווייט;

אין פערבלענדיגעש, אין דרימערל
 הערשען שפינוועבס, שטויב און שימערל
 און די אלטע פאזע שרייט:
 — או=הו=הו! ... די אָדלערס שלאָסען ...
 איך צושפרייט די פלוגעל ברייט,
 האלט דעם קרומען שנאָבעל אָפען
 און די שאַרפע קראלען גרייט ...
 או=הו=הו! ...
 און ווי דער וואַרעם
 נאָך אַרעגען, פון דער ערד,
 קריכען מתיים פון די קברים
 אויף דער וועלט אַרויס ... איהר הערט?

דער ערשטער עולם=התוהו'ניק:

א יוד איז דערשלאָגען; ווין מול איז וויסט;
 אין אייזערנע קייטען פערקאוועט
 ווין פינסטערעם לעבען; און זעלטען געניכט
 ער, געביך, א שטיקעלע כבוד.
 היינט געהמט=ושע בערעכענט, איך בעט אייך, אז איצט,
 ביי היינטיגער ווילדער מהומה
 איז דאָ האַמטש איין=איינציגער יוד, וועלכער ויצט
 ביי אונז אין אַ גלאַסנע דומע;
 ויצט ברייט, ווי ביי'ס טאטען אין וויינגארטען דאָרט,
 האלט רעדעס, זאָגט דעות, גיט עצות
 און הערט ניט אנטקעגען אַ וואָרט,
 מ'קנייטשט ניט אויף איהם מיט די פלייצעס;
 ער ויצט מיט די „פריצים“ און הערט ניט פון ווי
 „ושידאָוסקאָיאַ מאָרדאָ“ און „ושיד=האלאָמיי“

„זייד=פאך“ אָדער „המנ'עאוחא“;
 ער טרינקט ויך א קהל'שע גלעזעלע טהיי
 און מיהלט ויך בשלוח ומנוחה.!.
 טאָ איז דאָך אַ שבת צו דעם בורא!... נאָר געה
 ביי היינטיגע מינסטערע יאָהרען —
 מ'האָט צו אונז טענות; וואָס איז? אָה און וועה,
 למאי איז פערבאָטען געוואָרען
 אונז יודען צו אויסקלויבען גלאסנע? בכּן
 בעדארפּען די גלאסנע ויך אָבנאָגען! — ניין,
 רבותים, זאָל דונערען, בליצען —
 איך ווין אויף מיין אָרט און בלייב ויצען.
 געפעחלט אייך ניט? זאָל אויף מיר ווער עס בעגעהרט
 דערלאָגען צו גאָט אַ פּראָשעניע ..
 אַ שפּיי איז גאָנץ כּנסת ישראל ניט ווערטה
 כּנגד גובערנסקע פּראַוולעניע!!!...

א כּאָר כּף-הקלע'ניקעס:

מיר זענען מינסקער מתים,
 אָהן קיטלען, אָהן שליתים...
 מיר זענען שלים=מול'ניקעס
 געוועזען אויף דער ערד
 און ווערען כּף=הקלע'ניקעס
 איז אונז געווען בעשערט...
 נאָך קאָרג געהאט ביי'ם לעבען צרות,
 איז אויף אַ צוגאָב נאָכ'ן טוידט
 פּערקויפט מען אונזער בית=הקברות:
 דער „חברה“ געבויט איז אַ גוים
 אין מינסקער קהלה איז דאָך אַרים,

נו, מילא, שליידערט מען אַרויס
 די דאַרע ביינער פון די קברים,
 פון אינוער מאַמעס אלטען שוים;
 און זאָלען דאָרט וואו ס'פֿלעגען ליגען
 די מינסקער מתים אין דער ערד,
 זיך רוחיג פאַשען קיה און ציעגען,
 חורים חריוקען, הירושען פֿערד...
 מיר זענען שלים=מול'ניקעס
 געוועזען אויף דער ערד
 און ווערען פֿאָ=הקלע'ניקעס
 איז אונז דערפֿאַר בעשערט!...

א כאָר עשו'ס אייניקלעך:

מיר זענען עשו'ס אייניקלעך,
 ניט זעלטען אין דער=היים
 מקים זענען וועניגלעך
 מיר פֿכור אַב ואם
 און אָפּטמאָל ביי אַ צוסה
 (פֿמנהג ביי אַ גרויסע)
 חאַפּט אומגעריכט אליין
 דער טאַטע אין די צייהן.
 נאָר פון די אלטע יאָהרען
 איז הייליג אונז און ריין
 דער שטומער, גרויער שטיין,
 דער אייביגער זכרון,
 פון לעבען און פון טוידט...
 און אין דער גרעסטער נויט
 וועט ניט פֿערשעמען קיינער

דעם מאַטעגס מויטע ביינער...
מיר וענען עשו'ס אייניקלעך...
א. ו. וו.

דער צווייטער עולם-התוהו'ניק:

און איך בין משה פאליאק;
איך בין דער מינסקער גביר;
גאנץ קהל שטעהט פאר מיר
ווי פאר דעם לייב דער קראליק,
לאָז שרייען יונג און אלט:
„אי, קארטאול, אי גוואלד!...“
פערקויפט דעם בית-חבדות!...
פאר מתים נעהמען געלד!!!“
עס, וואָל איך מער קיין צרות
ניט האָבען אויף דער וועלט,
ווי שרעקען מיך, משמעות
מיך?!? שא, ליידאקעס, שטיל!
איך זיין דאָ אויף גבאות —
איז מהו איך וואָס איך וויל!
ווי פאר דעם לייב דער קראליק,
גאנץ קהל שטעהט פאר מיר!
איך הייס רב משה פאליאק,
איך בין דער מינסקער גביר!...

אין פינסטערען אין פייכטען טהאָל, צווישען שטיינער און
ווילדע גראָז, בעווייזען זיך עטליכע וואַנדעל-פּיערלעך: זי צאָג-
קען, ציטערן... און עס דערהערט זיך פון דאָרטען

א כאָר „איבערגעקעהרטע“:

אי, מ'שטיינס=געזאָגט, א תכלית,
אי, א פיין געשעפט געמאַכט! —
די מאָנאָטקעס און די נחלות,
וואָס מיר האָבען איינגעבראַכט:
„פראַוואָ=שיטעלסטוואָ“ געניסען
איז געווען דער צוועק דאָס רוב
מיט'ן לעבען, מיט'ן ויסען
נאָמען „וויקערסט איז זשיראָוו“...
און עס ציהט, אי, ציהט, עס ברידער,
פון דעם גאַנצען נייעם גליק
צו דער אלטער מאַמע וויעדער,
צו דער אלטער היים צוריק!...

צווישען די טרויעריגע און בלייבע וואַנדעל=פידערלעך, שוין
גענדיג און גלענצענדיג מיט די אָרדענס און מעדאליען, הויבט
זיך אויף ברייט און שטאַלץ

גענעראל שמוליעוויץ:

חא=חא! בראי געווען,
אויך אַנ'עסק — פראַוואָ=שיטעלסטוואָ!
אויך מיר לייט!... איך בין אליין
א „יעוואָ פּרעוואָסחאָדיטעלסטוואָ“,
גענעראל שמוליעוויץ! הא?
ס'קלינגט ניט שלעכט, עך, גאָספאָדא!...

ער פעררויכערט א גומע, טהייערע ציגאַר און קוקענדיג

מיט א שמייעלע אויף די עלענדע, „פראוואַ-זשיטעלסטוועניקעס“
רעדט ער ווייטער:

יא, אויפשטעהען תחית המתים אין נוס,
גאָר גרינג זאָל זיך פיהלען דערביי יעדער אבר,
אַהן גלגול מחילות, אַהן חבוט הקבר,
דאָס האַרץ זאָל זיך קוויקען אין פרייד און אין מומה.
פון טהייערסטען סאָרט עולם-הוזה גענאָסען,
פון „גלות“ געוועזען בעוואָרענט און פריי,
אי בלייב גענעראל, אי בין יוד פון דער נח,
און ויין אין גן-עדן אזוי ווי אַ חתן,
טרינק יין-חמשומר, פערבייס מיט לויתן.
און ניטאָ אויף מיר קיין יאָך...
אי, אַ צייט געקומען:
פרעסען חויר און דערנאָך
בענשען מיט מוומן!...
און צום סוף דער רעוולטאָט —
אַז פון אונזער אומה
אַ גאָראַדני דעפוטאָט
ווער איך אין דער „דומע“!!!...
חא-חא-חא! ניש'קשה, ב'לעבען,
אַ יאָ? בערעכענט גאָר, בעטראַכט:
אזא קאריערע האָט אינ'ם לעבען
אַ יוד גאָך קיינמאָל גיט געמאַכט!...
זאָגט אליין שוין, קאָן ויין גאָך
בעסערס פאַר אַ מענשען?
פרעסען חויר און דערנאָך
מיט מוומן בענשען!!!...

אַראַבנעלאָזען דעם קאַפּ, אַינגעהויקערט, אימעטיג אוי
אַראַבנעפאלען, געהט אַרום צווישען שטיינער און ביינער

דער דריטער עולם=התוהו'ניק:

איך בין דער אלטער,
דער קלוגער שתדלן,
איך בין געוועזען
אַ מאָל אַ גדלן.
ווי מיט אַ ליאלקע
ווי מיט אַ גולם,
פלעג ויך בענגענען
איך מיט'ן עולם;
געהאט געזונדע
און ברויטע פלייצעס;
אַהן קהל'ס דעות
אַהן קהל'ס עצות
אליין פלעג קריבען
איך צו דעם אָדון
און בעטען רחמים
פאַר אונזער שאָדען,
און פלעג בעקומען
לכל הפחות
אויף יעדע פראָסבי
אַ טויף הבטחות.
הבטחות פוסטע —
וואָס קאָן מען מאַכען! —
נאָר, ווי איחר ווילט אייך,
חוץ אלע זאכען,
ווערט אויס'ן האַרצען

שוין עפעס גרינגער
אז א מיניסטער
דערלאנגט צוויי סינגער...
און איצט... אַי, וועה!!!...

רייסט קריעה, טהוט=אויס די שטיוועל און זעצט זיך זא-
גען „איכה“.

נאכט=שטימען:

עס רוישען ארלער=פליעגעל...
א פריהלינג שטורם געהט...
עס פלאצט דער שווארצער זיגעל,
עס קראכט די אלטע קייט...
מיר ווארטען ניט פון אויבען
קין נסים... ניין, מיר גלויבען
אין אונזער מול=שטערען:
צובראָבען וועט אויף ברעקליך
די אלטע תפיסה ווערען...
דערווייל איז אָבער שרעקליך,
דער יאָך איז שווער, אי גרויס...
עס הענגט דער גרויער געבעל...
עס שיט זיך שווארצער סעפער...
עס שמעקט מיט פּעך און שוועבעל...
אוי, גאָטעניו=בעשעפער,
די כוחות געהען אויס...
די כוחות געהען אויס!!!...

הומאריסטישע ליעדער.

„פערדיענט עולם-הבא.

מיר האט זיך געחלומט, אז איך בין געשטארבען
(פון הארצוועהמאג — נישט פאר קיין מענשען געדאכט! —
די קראנקהייט האט פיעל שוין מחברים פערדארבען,
א תל פון פיעל יודישע-קינדער געמאכט...).

איז בין איך געשטארבען... נו, מילא, פערשטעהט איהר,
עס איז דאך קיין חילוק נישט — פריהער צו שפעטער:
געקרענקט ווי עס פאסט פאר א יודען, גאנץ שטארק,
און... אויס פונם וועלטעל — אראב פונם מארק!...

מע האט מיך מלוא געוועזען בפבור!

דער פאר-חון האט אויף מיר ביטער געקלאגט

מיט „אל-מלא-רחמים“; דער זין רב דוד

האט טאבאק געשמעקט און אהספד געזאגט

נאך איהם דער ראבינער — ארעדע געהאלטען

אלאנגע, אלאנגע, אהן וואג און אהן מאס,

צוויי יודענעס האבען די געזער געהאלטען

אין פארטוף, צוויי יונגלעך — דעם פינגער אין נאז...

עס האבען די פושקעס געקלאפט און געקלונגען.

צעהן פאר תלמוד-תורה-ניקעס זענען אין ריאד
געגאנגען און „צדק לפניו“ געזונגען...
בקי צור, געוועזען א גרויסער פאראד,
א וואזשנע לויז געווען...

און בשעת

מען האט געחלאפאטשעט אזוי ארום מיר,
איז, געפיל, געשטאנען — „העני ממעש“ —
מיין בידנע נשמה אליין ביי דער מחדר,
זי איז ביי מחדר פון גן-עדן געשטאנען,
פערדאמערט, פערדחשכט, אין לייד און אין פיין
און גיסענדיג שטראמען-ווייז ביטערע טרעהרען,
געקלאגט פאר דעם מלאך: „אוי, לאז מיך אריין!“
— „אריינלאזען? ווילסט אין גן-עדן? ביסט, כ'לעבען,
קיין נאר גאר ניט... זאג-זשע מיר, טייערעם קינד,
וואס אויפגעטהון האסטו אזוינס אין דיין לעבען?
מיט וואס האסטו, זאג, עולם-הבא פערדיענט?...“
„אוי, מלאך! איך ווייס... כ'האב אין לעבען פיעל צרות,
פיעל שמערצען געליטען: מען האט מיך געפלאגט.
געשלאגען מיט מיר, לא עליכם, כפרות
פאר פרעמדע עברות, געזידעלט, געיאגט...“

— ניין, ברודער, מיט דעם וועסטו נארנישט דא מאכען:
ניין, ווייז נאר ארויס עפעס בעסערע זאכען
די סחורה, רב יוד,
וואס דו האסט געפראכט פון ירד"...

אוי, מלאכל, מלאכל! לאז מיר צופריעדען.
איך בין דאך נישט מעהר — א מחבר געווען —
געאקערט דאס פעלד פון זשארגאן מיטן פען.
געטריבען זשארגאנישע שירים פאר יודען.
עס פלעגט מיר בעגיעסען דער ביטערער שווייס
דעם משקל-השיר מיט די גראמען צו האלטען.
צעזור מוט נקודות... אוי, מלאכל!... כזויים,
א חידוש, ווי כ'האב דאס געקאנט גאר דערהאלטען..."

הא? וואס? — האט דער מלאך געטתון א געשריי:
וואס הער איך?—ווארט אויס נאר, ווארט אויס.. אהן לצנות:
צעזור מיט א משקל?! אוי, וועה איז מיר, וועה!
דו ביסט דאך א קדוש, אויף מיינע נאמנות! —
זשארגאן מיט א משקל?! זשארגאן מיט צעזור?!
קאפויר אי די וועלט, אי די גאנצע נאטור!...

קום, קרוין מיינע, קום! ... ברוך־הבא!
גענוג דיר, דו ביסט שוין מיט צרות גאנץ זאט,
דו האסט אויף דער ערד שוין דיין גיהנום געהאט,
האסט פֿשר פֿערדיענט עולם־הבא!

חדר-ליעדער.

I.

דער פריהלינג געהט, דער פריהלינג געהט
א פריש, א פרעהליך ווינדטעל וועהט
אין וואלד, אין פעלד, אין גארטען.
דאס ווינדטעל וועהט, דאס ווינדטעל פליהט.

א ליעד, א זיסעס פריהלינג-ליעד
דערהערט דאס קינד פון דארטען.
די שמראהלען שיינען, און פון זיי
צוגעהט דער לעצטער אייז און שני
די ווילדע פויגעל פליהען;

די פייגען-בוימער שמעהען שוין
אין זייער הויכער, גרינער קרוין,
די וויינמרויב-צווייגען בליהען.
עס זינגט דאס מייבעלע, עס רופט,
עס ווארקעט אין דער בלויער לופט...

.....

מיין קינד! דו קוקסט זיך ווילד ארום?

דו שמעסט פערואונדערט, בלייך און שטום
 און טרעהרען אין די אויגעלעך
 ווי זילבער-טראפען שמעהען?...
 דעם שיר השירים, יונגעלע,
 דעם שיר השירים לייען!...

II.

א העלע שיין פון הימעל פליסט;
 מיט היים צושמאלצען גאלד בעגיסט
 די זון די פרייע פעלדער.
 די ארבייט קאכט: מ'שניידט, מ'בינדט;
 עס וואקסען, וואקסען אויס גע'שווינד
 פון גארבען גאנצע וועלדער...
 דער אווענד קומט, די נאכט פערשפרייט
 די שמילע פליעגעל... פול מיט פרייד,
 מיט פרישען, יונגען לעבען
 גיסט-אויס דאס הארץ א לויב-געזאנג
 פאר יעדען גארב, פאר יעדען זאנג
 וואס גאט האט אונז געגעבען...
 א זיסער שלאף מיט זיסע רוה

מאכט שטיל און ליעב די אויגען צו...

.....

מיין קינד! דו קוקסט זיך ווילד ארום?
דו שמעסט פערוואונדערט, בלייך און שמום?
דו זוכסט דאס פעלד דאס גאלדענע,
דעם גליק דעם שטילען, ליעבען? —
ביי בוועזן, נשמהניו,
אין מרת' איז דאס בעשריעבען!...

III.

די סטעפ איז טויט, די סטעפ איז שמום;
קיין איינציג בוימעלע ארום,
נאר הוילע זאמד און שטיינער,
און זעלטען-זעלטען שלאגט אין מהאל
א קוואל, ווי זילבער, ווי קריסטאל
אליכטיגער און ריינער,
נאר זעה, מיין קינד: אט מיט אמאל
לעבט-אויף דער מדבר... אהן אצאהל,
ווי זומער-צייט די פליעגען,
דארט געהען, געהען אהן אנעק

די שעהנסטע שעפסען, אייזלען, בעק,
קיה, אקסען, קעמלען, ציעגען...
דער מדבר לעבט... עם קאכט, עם זידט,
עם ברומט, עם מעקעט... איריד...

.....

מיין קינד, דו קוקסט זיך ווילד ארום?
דו שטעהסט פערוואונדערט, בלייב און שמום?
דערמאן זיך נאר, דו, נארעלע,
געדענקסט ניט? אלצנות! —
פון יעקבן צו עשוין,
צו עשוין מתנות!...

IV.

דער קאנטישוק אויף דעם בענקעלע,
די טייטעל אויפן מיטש...
נ, לעבעדיגער, יונגעלע!
מיט חשק, שנעל און פריש!
דער רבי הוסט... אין שטוב איז איינג
מ'קאן דערדזשעט ווערען...
איך אבער הער ניט און ניט זעה —

איך לערען, לערען, לערען!...
 עס ברענט דער פראסט; דער מארץ, דאס בלוט
 אין מיר פערגליווערט ווערען...
 איך פיהל עס ניט, איך קלאג זיך ניט –
 איך לערען, לערען, לערען!...
 א פיישן-קראפט בעדעקט די שטוב...
 עס גלענצען פונקען, שטערען...
 די ווענד ארום צוגעהען זיך...
 איך לערען, לערען, לערען...
 א בלאט אהין א בלאט אהער...
 און קוק נאר – ווי אויף הייווען,
 איך הייב-זיך, וואקס וואס א מינוט...
 איך ווער אויף אלץ א מבין,
 א מייסטער גאר ניט ווילענדיג,
 א גאנצער מענש ממילא:
 איך מעקלער אויס ביי אפרונץ
 די מערת-המכפלה;
 דאס פעך און שוועבעל זעהענדיג,
 דעם רויד, דעם פלאם דעם רויטען
 גוואלד, שריי איך, יודען, ראטעוועט!
 און לויף פון סדום מיט לויטן;

און זיין ביי מלכי־צדקן
געלאדען צו דער סעודה;
מאך יעקב פיער מאל תתונה;
אינאיינעם מיט יהודה
געה שערען איך די שעפעלעך
(וואס הייסט: איך געה? אנערך,
פערשטעהט זיך — מיר צושיידען זיך
מיט איהם „על אם הדרך“...);
איך שדכן אויס פאר יצחקן
א פלה — לבן'ס שוועסטער —,
דער ארמי ווערט מיט מיר דערפאר
א גוטער פריינד דער בעסטער
(דאס גוטע פריינדשאפט צווישען אונז
איז, ווייסט איהר דאך, עד היום...);
איך קלויב צונויף מיט יוסף
די תבואה אין מצרים
און געהט דערנאך גאלד, זילבערווארג
ביים מצרי אין משכנות
(א יורקע, מאקע אמת, דאך
וויל עסען... ארחמנות!)
איך פיהל אז געפיך יעקבן

ביי לבנען איז ביטער
 און היט מיט איהם די שעפסעלעך;
 און קארב מיט איהם די ריטער;
 איך בוי מיט אלע פיצעלעך
 דעם משכן מיט בצלאל
 דערלאנג דעם ווירעך אהרנען
 און העלף איהם אונטער הלל;
 איך קלאפ אין פויק מיט תמרץ;
 איך זינג מיט משהן שירה;
 איך גלעט און קנייפ מיט דודן
 די סטרונעס אויף זיין לירע..
 מלחמה האלטען? נארישקייט!
 איך בין אלייב, אגבור
 און אלע פעלקער ציטערען.
 עס טרייסעלט זיי אין פיעפער;
 אויף אלע שונאים אונזערע
 פאלט-אן א מרה-שחורה;
 אנו, אנו, זאטשעפעט נאר!
 פאר וועמען האב איך מורא?
 אי, אי, וואס פאר א ביטערע
 מפלה האט דא בלק!

אי, מאך איך תל פון מדינע.
 אי, חאפט פון מיר עמלק!...
 פרנסה, פרעגט איהר? גאטעניו,
 אבי נאר גיב מיר יאדען.
 מיר געהט נישט צו פערזינדיגען,
 אויף אייך געזאגט געווארען;
 געלויבט זאל זיין דער אויבערשטער,
 איך לעב און דארף נישט בעטלען:
 איך עס דעם שול אין מדבר-סין,
 אין אלעם עס איך מייטלען,
 אין אשכל עס איך וויינמרויבען
 און מילגראמען און פייגען,
 וואס איצט אפילו רויטשילדען
 וואלט שווער זיין צו דערשטייגען...
 פון אלע זייטען וויינשמאקען,
 אויף יעדען טריט א גארטען,
 אי באקסערען, אי איילבערמען,
 אי בשמים כל הסארטען.
 פיש האפען? — איז חדקל דא

און פישון, פרת און גיחון, —
 וואס פאר א העכט אין נעץ אריין,
 וואס פאר א קארפען קריכען!
 די לענג, די גרעב פון זיי! חוץ דעם
 א סברה אז געפילטע...
 היינט פאלאצען פון מירמעלשטיין?
 געזילבערעטע, געגילדעטע, —
 איך סטרויע זיי מיט חירסן
 אין גאנץ ירושלים
 פאר שלמה'ס טויזענד פלוגית'טעם
 פון מואב און מצרים...
 אין אלע שבע חכמות ווער
 א בקי איך — א מורא:
 פון „קמרת“ ווער איך א דראגיסט,
 א דאקטאר פון „מצורע“,
 פון „פאה“ ווער איך זעמלעמער,
 א גאלדשמיט פון „ויקהל“,
 פון „שקלים“ א סטאטיסטיקער
 צו מאכען דעם סך-הכל,

פון פרשה „אמור“ — סאניטאר,
„משפטים“ — א זאקאניק...

א פלל איך לעב, איך פרענעל זיך
אין פוטער און אין האניג...

דער רבי הוסט ... די רביצען
קאכט קרופניק ... אין א שמאטע
פערזענלעך, דאס מוזניקעל
שרייט: „חי-וקים, מאטע!“
איך זעה זיי ניט, איך הער זיי ניט —
איך לערען! — אין מיין קעפעל
צומישט זיך: ווירעך, מויל-אייזלען,
גאלד, פיפערנאטערס, עפעל
מיט גלעקעלעך, מיט מילגראמען,
מיט זעמעל-מעהל, מיט מויבען,
מיט שפרענקבעקענס, מיט פימסענהאלץ ...
פון אונטען און פון אויבען
בריליאנטען, פערעל שיטען זיך.

גראז, רויזען, פרוכט און זאנגען —
 אליין וואס עס קאן א מענשען-הארץ,
 א נאריש הארץ פערלאנגען, —
 פערטיעף זיך אין הנדל נאר
 מיט קאפ און מיט געהירען ...

* *

נו, דארף מען, יודען, פרעג איך אייך,
 דעם חדר רעפארמירען? ...

היים און קאלט.

(א ליער'ל).

נו, — מול-שוב, רחל'ע, מול-שוב דיר —
א קינד, א בן-זכר געבארען!...
דאס פיצעלע קוויטשעט און שרייט אהן א שיעור...
וואס איז דאס, דו, קליינער, וואס איז דאס מיט דיר?
דו ציטערסט? דערפרארען געווארען?
אך, דארט, אויפן הימל, וואו דו ביסט געווען,
איז ליכטיג און פרעהליך, און ווארעם, און שעהן,
און דא... הערט זיך צו — בנאמנות:
דאס פיצעלע רעדט דאך, עס שרייט דאך: „געוואלד!“
אוי, מאמע! ווי פינסטער איז דא און ווי קאלט!...
אוי, וועה! האב רחמנות!“

* *

*

דאס רעדעלע דרעהט זיך
ארום אהן אנעק;
א טאג קומט צוקריעכען,
א יאהר פליהט אוועק...

— „גוט מארגען אייך, רבי!“ — גוט מארגען! א נו!
אט זען זיך אקארשט נאר אניעדער

און געהם זיך צום חומש... נו, לעבעדיג... דו!
 מיט חשק, מיט אברים, מיט גליעדער!...
 דו שווייגסט? ... נו, טא לעגזשע זיך! ליעג... אט אזוי...
 איינס! ... צוויי! ... רבי! רבינו! אוי! ...
 „ליעג, ליעג! דו, פל-בוניק! ... סוועט קאסטען דיר מייער!...
 איך ארבייט, איך קנעל, איך בעגיס זיך מיט שווייס,
 און ער... טא, אט נאזשע דיר! פיהל זשע און ווייס...
 הא? ווארעם?“ ... הייס! רבינו, רבינו, הייס!
 עם בריהט ווי א פייער!...“

* *

*

א טאג קומט צוקריעכען,
 א יאהר פליהט אוועק,
 אלץ האט זיך זיין אנפאנג,
 אלץ האט זיך זיין עק...

און נאך אמאל — מזל-טוב! — מזל-טוב אייך!
 שפיעלט פלי-זמרלעך! הויבט זיך אויף פליעגעל!
 דעם חתן איז פשוט... „דער קרומער ניט גלייך“:
 די פלה — א דימאנט. א שפיעגעל!
 מע הילעט!... ווארט אויס, ליעבע פריינד, זייט ניט פויל—
 דער דימאנט האט געגעל! דער שפיעגעל — א מויל...
 — נו, מאנעלע! ווארעם? עם קוועלט די נשמה?
 „אוי, פרידעך, בחורימלעך! איילט זיך ניט! — קאלט!

איך פריהר ווי אום שבת ביי דער נאכט אין א וואלד...
איך ציטער, איך צאפעל... אוי, פרידערלעך, גזואלד!
איך פריהר, פון נחמה!

די וועלט איז א חדר
פאר קליין און פאר גרויס!
מע קוועטשט זיך, מע שטופט זיך —
מע לערענט זיך אויס...

א סוחר געווארען... נו, גיכער, רב יוד! —
אין האץ איז א מארק און אין קלאץ — איריד...
עס הידיעט, עס קאכט ווי אין גיהנום!
איהר זעהט — קיין עין־הרע! מע לויפט! —
פעל, אקסען, זאלץ, קארן, פלאקס, פאצירקעס, לעדער!
מע פליהט ווי אויף פליעגעל, מע פאהרט ווי אויף רעדער,
מע האנדעלט, מע וואנדעלט, מע קויפט, מע פארקויפט...
דאס סוחר'ל יאגט זיך נאך דעם און נאך יענעם,
עס ציטערט, עס צאפעלט, בעגיעסט זיך מיט שווייס...
אוי, סוחרים'לעך, יודעלעך, פייערדיג, היים!
עס ברענט ווי אין גיהנום!

דאס וועלטעלע דרעהט זיך —
א מארק, איריד!

עם הודיעט, עם פלאקערט,
עם ברענט און עם זידט...

ברענט, ברענט, — איהר וועט אפגעקיהלט ווערען, רב־יוד —
איהר איילט זיך נאך סחורה? — נאך אייזען, נאך ברעטער,
נאך זייד און נאך סאמעט — איהר פלאקערט, איהר זידט?
פערגעסט נאר ניט — זייט אזוי גוט — פון יריד
א שטיקעלע לייוואנד צו בריינגען, רב־פעטער...
עס קלאפען די פוישקעס, עס ארבייט די זעג:
פיער ברעטער, צוויי שערבלעך, — און אויס מיט אנ'עק!
געקומען צופאהרען פון לעצטען יריד'ל...
נו, גיכער, שמשים! פערשיט שוין, בעהאלט!...
אוי, יודעלעך! קאלט איז דארט — זאג איך אייך — קאלט!...!

געפעלט אייך מיין ליעד'ל?

מײן עפֿיטאפיע.

(אויפֿשריפט אויף דער מצבה).

פיעל ביטערע, פיעל טרויעריגע ליעדער
האב איך אייך שוין געזונגען, ליעבע ברידער!
מיט אלע פחות, מיט דעם לעצטען צאהן
געביסען און געריסען דעם זשארגאן,
געקייט די ליעבע שפראך פון אונזער מאמען,
געפעפערט מיט צעזור, געזאלצט מיט גראמען,
צו מאכען זי אביסעלע האמש ווייך
און צו פערדושען יענעם ליעבען ריח
פון ווילנער מארק און דינאבורגער יאטקעס
מיט אלערליי פערוואלגערטע אסטאטקעס,
וואס שמעקט אויף דרייצעהן מייל ארום דעם ארט
וואו נאר עס בליהט האמש איין זשארגאניש ווארט...
אך, ברידער, וויפיעל יאהר האב איך צו טהאן
מיט דעם געשמאקען, טהייערען זשארגאן;
מען האט מיך שוין געלויבט און אויך געזיעדעלט—
אויך האב געהערט און האב מיר אלץ געפיעדעלט...

נאר יודען זענען דאך אנעם קשה ערף,
 א ביטער פאלק, נאר ניט ווי אלע לייט:
 נאך פון דעם ים־סוף ביז דעם מדבר־חורב,
 פון מדבר־חורב און ביז אונזער צייט
 האט גאט אליין בעשיינפערליך בעוועזען,
 אז האט'ש צורייס זיך — גלעט זיי, לויב זיי, בענש —
 ניטא קיין סוף צו זייערע קאפריזען.
 היינט וואס קען טהון מיט זיי א שלאפער מענש?
 בפרט נאך א זשארגאן־מחבר?

— שרייבען?

איהר ווילט, רב קרוב, שרייבען? — זאגט א יוד —
 גוט, שרייבט אייך; נאר איהר זאלט קיין נאר ניט בלייבען.
 ניט קומען מיט'ן בייטשעל פון יריד,
 פערגעסט ניט אז איהר האט צו טהון מיט יודען.
 איז שרייבט אזוי — פערשטעהט איהר מיך — אזוי
 אז אלע זאלען זיין מיט אייך צופריעדען...
 פערשטעהט איהר מיך?...

אוי, ליעבע יודען! אוי!

איך האב ביז איצט פון אלע, אלע זאכען
 נאר איינס פערשטאנען, שרייבען, דארף מען דאס

לאַען-השם, נאר מאַקע דאס, פון וואס
 דער עולם זאל הנאה האבען, לאכען.
 „אי, לאכען! אי א חיות! שרייבט, הערר פרוג!
 גענוג אייך זיפצען, כ'לעבען, עט, גענוג!
 א חכמה'לע, א פשט'לע, א וויצעל,
 קאטאוועסלעך מיט גראמען אהן א שיעור.
 אזוי, אז יעדער אות זאל טהון א קיצעל..."

איך קען עס ניט, איך קען ניט —, וועה צו מיר!
 איך קען קיין ווילדע, קרומע חנדעלעך מאכען
 איך קען ניט לאכען, גוואלד — איך קען ניט לאכען
 דערפאר אויף מיין מצבה אז מיר וועט
 איה"ש דאס לעבען געבען גט —
 פדי איהר זאלט אן מיר נקמה האבען
 שרייבט אויף:

„פה נטמן — אט דא לי'עגט בעגראבען
 א טיפ'ש, א מ'שונענער פאעט
 א ווילדע זאך, א חסר-דעה, כ'לעבען:
 ער האט געוויינט, געוויינט דאס גאנצע לעבען!!..."

דריי חברים.

מיר זענען געווען דריי חברים, דריי פריינד
אזעלכע וואס זענען נימא שוין מעהר היינט:

אליקום דער רויטער און נחמן קלאנעט
און איך, אייער איצטיגער בידנער פאעט.

אינאיינעם געוואקסען, געלערענט אינאיינעם
די הייליגע תורה, דעם גלייבען דעם ריינעם,

אינאיינעם געדאווענט, אינאיינעם געשטופט,
אינאיינעם געאטהעמט דיזעלביגע לופט.

געגלויבט, אז מיר וועלען זיך אייביג נישט שיידען
פון איצט ביז איה"ש דארט, אין גן-עדן.

און הערט, וואס עס האט זיך מיט אונז געפאסירט
מיר האבען אינדרייען אין וואלד געשפאצירט

מיט דריי שרעקליך-שארפע און שפיציגע מעסער –
ביים מלאך המות אודאי נישט גרעסער.

איהר מיינט אפשר נולדען, – גאט איז מיט אייך –
ה'שענא'ס צו אנשניידען דארט נעבען טייך.

די שטראהלען פון מערב־זייט האבען, שוין קאלטע,
בעלייכטעט א ווערבע א קרומע, אנאלטע.

און דארטען דערזעהען מיר — זיצט אויף א שטיין
אליהו הנביא אליין.

*

*

*

און מיט א קול א פריינדליכען און שטילען
האט ער געזאגט אונז: „לעבע קינדער, הערט,
איך וועל איך זאגען וואס מיט גאטעס ווילען
איז אויף דער וועלט אין לעבען איך בעשערט:

„אליקים קול וועט ווי א דונער ברומען.
און מענער, ווייבער, קינדער, גרויס און קליין,
איהם הערענדיג, זיך פונגען ווי די פלומען
אין שטורעם אין צוגעהען פון געוויין.

„דו, נחמן וועסט זיין ווייט פון אלע שמערצען;
ווי נאר מען וועט דיין קול דערהערען, דארט
וועט ווערען גרינג ביי יעדען אויפן הערצען.
וועסט בריינגען פרייד און ליכט אין יעדען ארט.

און איך? — „מיין קינד, פיעל טרויער און פיעל פריידען,
פיעל גליק און אומגליק דיר דיין מול טראגט;
דיר איז בעשערט וואס זיי אינאיינעם ביידען —
האט אליהו מיר געזאגט.

פֿערגאנגען זענען טעג, חדשים, יאהרען -
אליקים איז אין פוילען לאנג אוועק:
אבעל-תוקע איז ער דארט געווארען.
און פון זיין קול נעהמט ממש אן א שרעק...

א בליזמר איז געווארען נחמן - שפיעלען
אויף חתונה'ס געהט ער פון ארט צו ארט,
און הערענדיג זיין פיעדעל, מענשען פיהלען
אין הארצען יוגענד, פרייד און מאנצען דארט...

און איך, רבותים? וועה צו מיינע יאהרען -
דער נביא האט פארשטאנען וואס ער רעדט:
אידישע פאעט בין איך געווארען.
און וואס בעדייט ביי אידען אפאעט?

אבעל-תוקע מיט א בליזמר, ברידער!
בלאז שופר ביז די פחות געהן אויס,
שפיעל, פיעדעלע, בלאז שופר, בלאז און וויעדער
שפיעל, שפיעל ביז די נשמה וועט ארויס...

שלאף און רוה - אלץ פעריאג,
און אין פרייד און אין פלאג
שפיעל, בלאז נאר א מאג נאך א מאג!...
און איך לאך, און איך קרעכץ,
און איך זינג, און פון שמערץ
צוגעהט זיך, צורייסט זיך מיין הערץ...

דער יריד.

די זון געהט ארויס פון איהר פוטערפאס, — הויף
געהט אויף אין דער לופט פון די קוימענס דער הויף.
דער טהוי גלענצט אין פעלד; די נאטור איז מקים
די הייליגע מצוה נטילת ידים;

די פויגעלעך הויבען אן שחרית; און זעהט:
אט וואו נור אוועלדיל — אפאר-שול איז גרייט;
עס שאקעלט זיך דאוונענדיג דארט יעדעס בלעטל...
נאר וואס אפער טהוט זיך ביי אונז דאס אין שטעדטל?
אין שול-הויף, אין פאלץ — א מארק, א יריד,
עס ברומט און עס הוידעט, עס קאכט און עס זידט...
עס מעקען די ציעגען, עס קוואקטשען די היהנער...
מע קלויבט אראבינער!...

אט איז די אופראווע. — עס קלויבען זיך שוין,
די שטאדט-בעלי-בתים, די גרויסע פארשוין;
פערסאפעט, פערשוויצט, ניט צו חאפען דעם אמהעם
פליהט, ארבייט און פלאקערט די חברה חטים...

ביים אלטען ראבינער שמעהט אפען אין זאל
פיער צוויי גאנצע פעסליך און בראנפען א קוואל,
ביים נייעם איז שטיל, ס'האט א שענערען פנים:
נישטא דארט קיין משקה — ער גיט מזומנים...
געקאנטשעט די וויבארעם — און מאקע באלד
ווי פויגעלעך פליהען דאנאסלעך, א גוואלד...
עס דרעהט זיך די וועלט, ווי דאס שפינדעל ביים שפינער...
מע קלויבט אראבינער!!!...

„דאס קנעפיל“.

„כ'פערשטעה גאר נים, כ'לעבען, וואס טהוט זיך מיט אייך. —

א וועלט, א פאריאדאק געווארען!
אך, גאטעניו-פאטער! וואו זענען זיי, וואו,
די אלטע פערגאנגענע יאהרען?

„וואו איז זי, די אמת'ע, גאלדענע פאהך? —

וואו זענען די „בערען“, די „לייבען“,
מיט וועלכע ס'פלעגט ברומען און קלינגען א וועלט?
וואו? — זאגט מיר — כ'פערשטעה גאר נים, כ'לעבען!

„אמאל... נאר וואס זאל איך דא ברייען אייך לאנג? —
למשל... א פורים פאר צייטען:

עס איז דאך, ווי זאגט מען דאס... עך, פרידער, עך!
נו, האט האט איהר א פנים פון לייטען?

— ווי הייסט? די מגילה... דאס האט דאך פאסירט
מיט יודען, מיט אונזערע אבות:

אנאסתר המלכה... א מרדכי... א וועלט!
נס-פורים! א שפאס, א קאטאוועס?

— נו, טאקע אהן חכמות: וואו האט איהר דאס איצט
אט האטשבי א גראנער א רעכטען —
א שרייער, וואס טאקע א שרייער מען רופט,
הא? ווייזט נאר? יא! קומט, כ'בעט אייך נעכטען

א גראנער — א ווידער-קול! ס'טייטש, יעדער יוד
פלעגט פיהלען... ווי זאגט מען עס... פטור, —
נו, המנ'קע, טהו מיר נאר עפעס אקארשט,
איך הער דיך אצונד, ווי דעם קאטער!

— היינט נעהמט א פארצייטיגען „אלול“... איך מין,
פערשטעהט איהר מיך, תקיעות בלייבט תקיעות
עס איז אבער נאר נישט דער בלאז וואס אמאל,
דער בלאז... דאס מתיקות... דער חיות...

— און טאקע א פשוטער פרייטאג... עס קאכט!
א וועלט געהט אין מרחץ, שארפט מעסער,
שטעקט ליכט אין די לייכטער, שטויסט פעפער, רייבט חרין
עס לעבט זיך, עס פיהלט זיך גאר בעסער...

— און געה נאר, פרוג נישט פיהלען, נישט זיין א יוד...
דו האסט דען, אפנים, א ברירה?
אז ממש דו פיהלסט, ווי עס שפארט זיך אין דיר,
עס קריכט א נשמה יתרה...

— ניט למדות, ניט דאס בין איך אויסען, — דער ברען,
פערשטעהט איהר מיך, אט וואס: דער הייסער,
דער שארפער, דער אמתער יודישער ברען...
פרעגט איצט ביי א יודען — וואס ווייס ער.

— וואס פיהלסטו ער, וואס קעהרט זיך דאס אן מיט איהם? ... אזוי,
אז וועה צו די מעג און די יאהרען, —
דערשפיעלסט-זיך, דערלעבט צו א נחת אצונד,
א וועלמיל, פאריאדקעס געווארען! —

— דער אויקעט, דער קרעכצט און דער ווארגט זיך שוין גאר
מיט עפעס ניי-מאדישע צרות:
דער שרייט: „ס'איז צו פינסטער“, דער ליארעמט: „צו ענג'ו“
און דער שלאגט מיט אלץ שוין כפרות...

— און וואס האט מען אויסגעפיהרט? — פרעג איך אייך — וואס?
וואו זענען דאס אייערע גליקען?...
פע! ביטער! חלשות! עס קריכט ניט אין האלדז
אפילו דאס קאפיצקע תיקון!...

— וואס? אפשר, ניט אמת?...?

אזוי האט צו מיר

געשמועסט מיט געשריי און געוואלטען
רב יודעל-דער-תכשיט. ער האט מיך דערביי,
ווי ס'פיהרט זיך, ביים קנעפיל געהאלטען;

ער האט עס געטרייסעלט, געצופט און געדריעהט,
געפויגען, געקוועטשט און געריבען —
אזוי, אז צום סוף איז שוין, געפיך, פון דעם
א צעהנטעל כמעט נישט געבליבען...

* *

*

אוי, קנעפיל, קנעפיל! וויפיעל שטעהסט
דו אויס מחלוקות און סכסוכים
דו ביסט דער אנפאנג און דער סוף
פון אלע יידישע ויכוחים...

געגנב'ט.

(א מדרש).

מיט אנאלטען, קלוגען תנא
האט אמאל געשמועסט א יונגע,
שעהנע רומישע מאטראנא
פון דער יודישער אמונה.

זאגט מיר, רבי' — האט פערואונדערט
איהם געפרעגט די יונגע דאמע:
אין דער ביבעל שטעהט געשריעבען:
אום די עלטער-באבע חוה

צו בעשאפען, האט דער בורא
אויף דעם מענש א שלאף געווארפען
און אין שלאף ביים שוואכען מענשען
שטילערהייד אריפ גע'גנב'ט...

יא, גע'גנב'ט, אמת, רבי!
ווייל ביים שלאפענדען גענומען —
הייסט גע'גנב'ט... זאגט'זשע, פאסט דען
פאר א גאט צו זיין א שטעהלער?

און אט דאס איז אייער גרויסער,
שטארקער, ליעבער גאט, מיט וועלכעם
איהר שטאלצירט פאר אלע פעלקער,
הייליגט, זינגט און לויבט זיין נאמען?...

— ליעבע דאמע — האט געענטפערט
איהר דער אלטער, קלוגער תנא:
איהר ערלויבט מיר צו ערצהלען
איין א קליינינקע געשיכטע:

די געשיכטע איז א וואהרע,
האט מיט מיר אליין געטראפן:
דא ניט לאנג, מיין ליעבע דאמע
האט מען מיך ביינאכט בעגנב'ט:

אין דערפריה, ווען צו בעגינען
בין פון שלאף איך אויפגעשטאנען
און געוואלט זיך זעצען לערנען,
חאפ איך מיך — נישטא מיין לעמפעל,

מיין פערשמאלצען, אלטעם לעמפעל
וועלכעס האט געקאסט מיין טאמען,
דרייסיג יאהר צוריק, אנערד,
זיעבען קופערנע מטבעות.

אט דאס לעמפעלע איז פערפאלען.
אבער... הערט אנאקט א ביסעל:
אויף דעם ארט וואו ס'איז געשטאנען
דאס פערשמאלצען, אלטעס לעמפעל,

זעה איך, שמעהט א לאמפ — אנ'אוצר! —
הויך און ברייט, פון גאלד געגאסען
פיינע, קונציגע פיגורען
אויף די רעהר און אויף די זייטען.

און פון אויבען שיינען בלישמ'שען
דארט אראב א פאר בריליאנטען.
מאקע ממש ווי די שטערען
אויפ'ן טיעפען, בלויען הימעל...

נו, מאדאם, וואס וועט איהר זאגען
אויף אזא מין ליעבען גנב?
נעהמט-זשע, כ'בעט אייך, ליעבע דאמע,
אויף אויילע אונזער ביבעל.

נעהמט, איך בעט אייך, חור'ט איבער
נאך אמאל, וואס דארט ערצעהלט זיך
וועגען אדם'ן און תוה'ן...
נו, מאדאם, א שעהנע גנבה? ...

די ריפ.

(א גמרא)

אז דער ליעבער בורא-עולם
האט בעשטימט בעשאפען חוה
(חאטש, אין תוך גערעדט, געוועזען
איז דער גאנצער פלאן ציקאווע).

האט ער שטאף — זאגט די גמרא —
ניט פון אדם הענד גענומען,
ניט פון זיינע פיס און אויגען,
ניט פון קאפ, פון צונג, פון גומען.

ווייל עס ליעגט אין קאפ די גדלות
און די תאווה אין די אויגען —
צוויי חסדנות, וועלכע דארפען
פאר א פרוי דורכאויס ניט מויגען.

ניט פון אדם הענד בעשאפען
האט זי גאט, זי זאל ניט וועלען
מיט דעם מאן מלחמה האלמען,
איבער איהם זיך העכער שטעלען.

ניט פון צינג און ניט פון גומען.
ווייל דאס זענען יענע פליס,
וואס מיט זיי, ווי מיט אנ'עמער
שעפען מענשען דברים-בטלים.

פון די פיס - זי זאל ניט גלוםמען
פון דעם מאן א פלטה מאכען.
אט כדי זי זאל בעפרייט זיין
פון די אלע שלעכטע זאכען.

פון דער ריפ האט זי געבוירען
דער בעשעפער. פון א שמומען,
בלינדען, אונשולדיגען ביינדעל
האט דער בורא זי גענומען...

אט דערפאר - זאגט די לעגענדע
פון די אלטע, קלוגע יאהרען -
האבען ווייבער אלע מעלות
און קיין איינציגען חסרון...

א ירושה.

בשעת אונזער עלטער-פאטער יעקב
האט זיך געדארפט בעגעגענען אויפ'ן וועג
מיט עשר'ן, וואס איז געווען אין פעם
אויף איהם נאך פון די פריהעריגע טעג.

האט ער פאראויס געשיקט איהם א מתנה
פון בהמות און פון חיות אלערליי:
באראנעס, אייזלען, מעלקערדיגע קעמלען,
מיט ציעגען און מיט צאפעס נאך צו זיי.

און דאס איז טאקע קלוג געוועזען: עשו
האט איהם בעגעגענט ווי א גוטער פריינד...
אוי, ברידערלעך! פון יעקב'ן דער מנהג
איז אונז געבליעבען נאך ביז היינט:

אז יודען דארפען שיקען צו א פריץ,
בעגעגענען זיך מיט א מאגנאט, א פאן,
איז וועמען קלייבט מען אויס פאר דעפוטאטען?
א מזיל-אייזעל, א קעמל, א באראן.

דער אייזעל איז דער גרעסטער שוטה מאקע
זיין יחוס איז, פערשטעהט איהר אבער, גרויס,
ער האט געהאט א פיינעם עלטער-זיידען; —
פון בלעסס אייזעל קומט ער דאך ארויס;

דער קעמפל האט א לאנגען, שענעם גארגעל,
דער באק — א גרויע בארד, און דער באראן
א גוטען פוטער און א פעטע קאדע —
מא איז דען בעסערס וואס פארהאן? ...

דער פרעהליכער קבצן.

(א מאָנאַט אָג.)

אז גאט אויף אונזער וועלטעלע
האט אלץ ארום בעשאפען —
דעם רייכען און דעם ארימען,
דעם שטארקען און דעם שלאפען.

א האז, א העכט, א מייטעלבוים
א קאזאק מיט א פיקע,
א רב, א ציעג, א וויזעלטיער,
א חזן א זאאיקע, —

האט פונ'ם קוואל דעם הייליגען
געבראכט צום בורא-עולם
א מלאך מיין נשמה'לע,
נאך פון דעם גוף דעם גולם

א פרייע, ניט פערקויטיגטע
פון תאוות, יצר-הרע,
און ווי דאס מארגענשטערענדיל
א ליכטיגע, א קלארע.

און פרעגט: — מיט וואס בעפעהלסט דו מיר
די מפה־סרוחה בענשען?
עס זענען אויף דער וועלט שוין דא
פון כל המינים מענשען —

אי פרומע, אי חזיר־ניקעס,
דאקטוירים אי רבנים,
גלאט מענשען, מענשען אידעלע
נגידים אי קבצנים.

טא וואס זאל זיין דאס מענשעלע?
גיב, גאטעניו, מיר שכל...
— א קבצן, — האט דער אויבערשטער
געענטפערט מיט א שמיכעל, —

א קבצן, נאר א פרעהליכער!
זאל זיין מיט אלץ צופריעדען,
און דאס איז דאך, פערשטעהסטו מיך,
א זעלטענעס ביי יודען...

און אט־א בין איך, ברידערלעך!
בעקוקט מיך דא אין גאנצען:
פריש, פרעהליך, פריי און לעבעדיג;
שפיעלט, פלי־זמר — געה איך טאנצען!

וואס איז די שמחה — פרעגט איהר מיך?
למשל, נעהמט מיין דירה:
א נעסטעלע, א וויעגעלע,
עס איז צו זינגען שירה.

די גבירים אין די פאלאצען —
א מאדע היינט געווארען,
נעה, ווייס איך, קריך, קאראפקע זיך
אין דריטען, פיערטען גארען.

וואס טויגען מיר דער מירמעלשטיין,
דאס שפיגלען-זיך און גלאנצען —
מען בלייבט אהן פיס! ניין, אט ביי מיר
פינף טרעפלעך גאר אין גאנצען.

און גלייך אראפ, פערשטעהט איהר מיך,
אין קעלער-שטאק, — א חיות! —
מען שמעלט א פוס — אי גאס, אי גלאס,
עס גליטשט אראפ אהן שהיות!...

די גבירים, כזויים, מען דאקטארט זיך,
מען היט זיך, מען האט מורא
פאר היץ, פאר קעלט, עס גיסט זיך אויס
אויף זיי א מרה שהורה,

מען לעקט, מען טאפט צו אויסזוכען
א תרופה אין די ביכער
דאס לעבען צו פערלענגערען.
איך, דאנקען-גאט, בין זיכער —

א יונגער שטארבען קאן איך ניט,
ווייל נאך אין יענע יאהרען,
וואס יונגענד רופט מען, בין איך שוין
אי אלט, אי גרוי געווארען...

היינט געהמט, למשל, עסענווארג, —
ווארטמלעך, קניזשעס, מארטען,
געבראמענס, קעזלעך, זעמעלעך
און צימעס פל הארטען. —

נגידים זענען אויסטראכטער.
סאיז פשוט א ליצנות,
זיין שטח האט זיך יעדערער,
מען עסט מיט גרויס הכנות.

ווער פליישיגס און ווער מילכיגס נאר,
דער — קרעפלעך, יענער — פראקעס.
איך, דאנקען גאט, בין פארעווע —
איך עס פל ימי מכות!...

דאס נעמליכע ביי אונזערע
ננידים וועגען בנדים:
מען פוצט זיך און מען מאדעט זיך —
א פאדים צו א פאדים.

מען היט זיך, ס'זאל א ווינטעלע
א בלאז ניט טהון חלילה
אפילו אין א זומער-נאכט,
א ווארימע, א שמילע.

דאך גייהט מען אויף יום-טובים נאר
א בנדל א נייעם;
אזוי איז פון פארצייטען שוין
דער מנהג דא עד-היום.

עט, נארישקייט, א יונגעלע,
א קדיש האב איך (איינער
און מיידלעך זעקס) אנעופעלע,
אין גאנצען הויט און ביינער;

איז מיינט איהר וואס? אוי-אוי, אבי
לאנג לעבען זאל דער טאטע! —
ער לעגט איהם יעדען דאנערשטאג
א נייע, פרישע לאטע! ...

פון וואנען נעהמט זיך, פרעגט איהר מיך
די קראפט אין מינע גליעדער,
די פרישקייט און די פרעהליכקייט?
פון מזל, ליעבע ברידער!

אז גאט גיט מזל, האבען ניט
קיין שליטה דיינע שונאים...
איהר זעהט אויף מיר די נייאנקע,
די פרישינקע סמנים?

צוהאקט א ליפ, צופלאצט די נאז,
א פנים — א קארטינקע...
דערפאר צובראכען, דאנקען גאט,
איין האנד נאר — און די לינקע!!!...

צוויי אסיפות.

א.

די רבנים זיצען,
די רבנים קלערען,
וואס זאל מיטן ליעבען
פאלק ישראל ווערען?

די אסיפה זייערע
מאכט א גרויסען רושם —
סטייטש, די גרויסע פאסמוכער
פון די צאן-קדושים:

פון פאלטאוו, קאוונא,
גשן, יזרהע'ע'ווקע,
תוכתה'ווקע, זלידיני'ווקע,
שחינע'ווקע, צפרדע'ווקע;

אלץ מאזרים גדולים,
ס'איז א פראכט, א מורא;
אח, אויף יעדער יארמעלקע
שיינט דער פת-תורה!..

די רבנים זיצען.
די רבנים קלערען.
וואס זאל מיטן ליעבען
פאלק ישראל ווערען?

די רבנים קלערען
און פאר גרויס רחמנות
אויפן פאלק־ישראל
מאכען זיי תקנות:

— בא'שר, ווי מיר ווייסען.
אז דער גאנצער גלות
מיט די אלע גזרות,
מיט די אלע קללות.

רשעות און בלבולים,
שנאה, צרות, מכות
קומט ארויס דורך יענע
שקצים און טרפניאקעס

וועלכע זענען פלוצים,
אין די לעצטע יאָהרען.
כזויס, פון וואס, פון וואנעט,
גוט און פרום געווארען...

לכן דארף מען עפֿים
טהון דערצו וואס ניכער. —
און פֿדי אויף ווייטער
רוהיג זיין און זיכער.

זיי מיט אלע זייערע
קרובים און חברים,
ווייפֿער, קינדער — ווארפען
מיר אריין אין חרם!!!

די רבנים ארבייטען,
די רבנים אקערען...
שופרות בלאזען, שווארצע
ליכט ביים עמוד פלאקערען...

און דאנאסלעך פֿליהען,
שימען זיך פֿון דארטען
לעבעדיג ווי פֿויגעלעך
זומער-צייט אין גארטען;

און פֿון אלע זיבען
הימלען שרייט מען: „בראווא!
לעבען זאל הקמן
עקיבא מפאלטאווא!“...

ב.

די מרפניאקעס זיצען.
די מרפניאקעס קלערען.
וואס זאל מיטן ליעפען
פאלק-ישראל ווערען?

אין די ער-מקלט —
גשן, יזרהדעזוקע,
תוכחהזוקע, זלידיניזוקע,
שחינעזוקע, צפרדעזוקע

זענען שוין פאר הונגער
אלע מיין אנטלאפען;
אויס, א סוף, נישטא שוין
דארט אויף וואס צו האפען;

ווי א רויף צוגאנגען,
מיסט פון אלץ געווארען;
ווייטער ווארטען קאן מען נישט...
הייסט עס, דארף מען פאהרען.

פאהרען דארף מען, אבער
ווי אזוי אנערד? —
אויף א שקל רייטענדיג
איז א לאנגער דרך...

און וואוהין, למשל?
נאר אין פאלעסטינא,
אדער ערגעץ אנדערש-וואו
זוכען א מדינה?

אפשר ביי דעם לעבער-ים.
וואו, בעדעקט מיט שנייען,
אלפסנדר מוקדון
הרי-חשך שמעהען?

אפשר צו די גלעזערנע
בערג זיך לאזען וואנדלען.
וואו עס וואקסען צוקערקעס,
ראזינקעס און מאנדלען.

וואו אין שבט אפילו
איז דער פראסט ניט שולט,
און דער בוים-לבנה
בליהט ביז צו דעם מולד...

די „טרפניאקעס“ ויצען,
די „טרפניאקעס“ קלערען,
קראצען זיך אין נאקען,
רייבען זיך דעם שמערען.

שוויצען נעביך, מיהען-זיך,
גאט איז זייער עדות;
ווי א האגעל שימען-זיך
רעפעראמען, רעדעס.

סמעטעס מיט אטשאמען
פל המיני סארמען,
און זיי מאכען סוף כל סוף
א תקנה דארמען:

אין א יאהר אין צוויי ארום
פאר די אלע זאכען
נאך אמאל איז'ש
אנ'אסיפה מאכען!...

א ח ל ו ם .

מיר האט זיך גע'חלומ'ט: דער מלאך צושפרייט
די ווייכע, די שניי-ווייסע פליעגעל...
איך האפ מיך ארויף און איך פליה... ווייט אוי ברייט
און ליכטיג און ריין ווי א שפיעגעל
צוגיסט זיך די פרישע און ווארימע לופט...
עס שמעקט ווי פון רוזען א ריח...
און זינגענדיג הערט זיך א בת-קול, זי רופט:
„וואס זעהסטו, בן-אדם?“ — וואס זעה איך?
געלויבט זאלסטו דו זיין, דו אלמאכטיגער גאט!
איך זעה א גן-עדן א ריינעם —
א גרויסע, א גליקליכע יודישע שטאדט, —
אי פרום, אי געבילדעט אינאיינעם:
דער מורה-הוראה קוועט'שט פלייסג די באנק
און שלינגט טאג און נאכט יורה-דעה;
א מורה-הוראה א צאצקע... שוין לאנג
פערגעסען א צורת מטבע.

איהר פרעגט: „וואס איז שייך? א למדן... נאר פארט“?...
 ווי זאל איך דאס ריכטיג אייך מאהלען?
 א יאהר שוין אז קהל, זאל לעבען, האט דארט
 איהם אויפגעהערט שכירות צו צאהלען...
 א שטאדט א געבענטשטע! אין שוהל זינגט א פאר
 אזש ברומט אויף דער זיבענטער גאס ער...
 א רב א קאזיאנער א גדול-הדור –
 אין עברי-טייטש קלאר ווי א וואסער! –
 פון צאינה-וראינה די אמת'ע שפראך!...
 אַיָא, גאר א מופת? א זעלטענע זאך?
 נאר וואס איז דער חידוש? נאך איידער
 ראפינער צו ווערען – ווי ביטער און שווער
 עס איז ניט געווען – האט געלערענט זיך ער
 צוויי יאהר אין א מיידעלשען חדר...
 א שטאדט א געבענטשטע מיט לעבען און גליק –
 א גארטען א פרישער און שעהנער!
 אויפ'ן מארק שטעהט א קהל'שע צוקער-פאבריק
 פאר יענע פערטריקענטע ביינער.
 מיט וועלכע עס האדעוועט ארימע לייט
 די ליעבע קאראבקע: קייט, יודעלעך, קייט,
 און שלינגט מיט א ליכטיגען פנים.

צושטעכט זיך דעם גומען, צוברעכט זיך די צייהן,
פערדארט ווערט אליין ווי א מרוקענער ביין —
אויף שכירות דעם רב דעם קאזיאנעם!...

* *

איך פליה און איך שוועב... מיט א גאלדענער פאהן
טהוט געהן די לבנה הקפות...
א חסיד'ל טאנצען א ציעג מיט א האהן...
קאנארקלעך זינגען, מה יפית':
— מה יפית, מה יפית!... א גאלדענע שיין
גלאנצט-אב פון דער שטאדט, פונ'ם קהל...
מה יפית! — אי, האסמו, געזונד זאלסמו זיין,
א פנים אצונד, פאלק ישראל!...

גאט אין אדעם.

(ס ק י צ ע).

צוריק נישט מעהר דריי-פיער מעת-לעת
איז גאט געקומען קיין אדעם
(געוועהנליך, אונטערוועגענס).
„אז כ'בין שוין דא — האט ער געטראכט —
טא לאמיר זעהען, וואס דא מאכט
מיין ביסעל יודיש אייגענס“.

וואו זעהט מען יודעלעך? — אין שוהל.
ער געהט אריין — די שוהל איז פול,
עס קאכט, עס ברענט, פלאם-פייער;
הי-הא, א טומעל, א געשריי...
„וואס טהוט זיך דא? ווער זיינען זיי?“
— די „פריעדליכע בענייער“.

ער לאזט זיך אויף שאלאשנער גאס.
די שוהל, ווי הערינג אין א פאס,
ווי גארבען אין א שייער.

איז אנגעלאדען אהן א פרעג.
ווער זיינען די? – טהוט גאט א פרעג.
– אויף פריעדליכע בענייער.

נאך אין א שוהלכעל, נאך אין צוויי –
און אומעטום אלץ זיי און זיי
און אומעטום פון דאס ניי ער;
אי גרויס, אי קליין, אי יונג, אי אלט,
אין יעדען ווינקעל, יעדען שפאלט
אלץ פריעדליכע בענייער.

און אומעטום – רב דוב ברב"ש,
דער גרעסטער דארטיגער בר-נש,
טהוט חזקים שרייען;
מאכט א נוואלד, א טאראראם
בכדי דאס פריעדליכע פראגראם
צו טהון ראספראטראניאיען.

אך, שרעקליך מאכט רב דוב ברב"ש
פון אלע רוימע שטויב און אש!
ער פלאקערט ווי א פייער;
ער ווארפט זיך בייסען ווי א שלאנג

און קלינגט און זינגט א לויב־געזאנג
די „פריעדליכע בענייער“.

— „א סוף צום אומגליק, לייד און פיין —
געזונד און גליקליך זאלען זיין
הערד פראפער און גראף היידען!
קלייבט-אויס אין דומע די פאר לייט —
וועט ווערען באלד פון יעדער זייט
גאנץ רוסלאנד א גן־עדן.“

„אין דעם גן־עדן וועלען זיין
די טייכען פול מיט ביער און וויין,
די וועלדער מיט מאראנצען;
סוועט יעדער פויער האפען זיי,
מאגטעגליך טרינקען זיסע טהיי
און געהן א פרעהליכעם טאנצען.“

„קיין חלוק וועט שוין, ווי אמאל,
ניט זיין: א מאטער, א תאחאל,
א פאליאק, א ציגיינער;
ניין, אלע גלייך און אלע פיין, —
דער לעצטער בעמלער וועט זיך זיין

א בעל-הבית א פיינער ...

„אין דעם גרעדן וועלען אויף
מיר יודען זיצען ברייט און הויך.
עס וועט פאר אונז אפילו
דארט קיין „משערטא“ ניט זיין ... עס הייסט
סזועט יא זיין ... מחמת ... דו פערשמעהסט ...
עס פאסט ניט לכתחלה

„מבטל זיין זי גאנץ און גאר:
סזועט נאר יעדע צוואנציג יאהר
צורוקען זי אביסעל“ ...
— „אזוי? — זאגט גאט — כ'פערשמעה דעם טעם ...
דאס איז, זייט מ'זאל, א פראגראם
בבחינת „בשר-פיסעל“ ...

„נו, ליעפע יודען, כזעה, צוים גליק,
איהר האט א קאפ אין פאליטיק, —
אז וואויל צו אייער טאטען! ...
און וואס איז טאקע דא דער נס?
עט, נו, אדעס בלייבט פארט אדעס! ...
נאר איינס וואלט איך אייך ראטען:

רַב דּוֹב בֶּרֶכְיָשׁן הָאָט אִיהֶר שׁוּין.
אִיז פֿעהלֶט אִיךְ אִיצט נאָךְ אִין פֿארשׁוּין. —
צו פֿאשען מִינע שׁעפֿסען
אִין פֿוסטען פֿעלד, אִין ווִיסטען וואלד;
נעהמט ווידער־צו און טאקע באלד.
פֿאר א ראבֿינער — קרעפֿסן!! ...

דער בעל-רחמים.

(א פ א ב ע ל).

דער פוקס, דער עופות-שוחט (ער איז אייך
געוויס בעקאנט נאך פון די אלטע צייטען...)
איז צוגעגאנגען צו א טיעפען טייך
און האט דערהערט פון נאהענט און פון ווייטען
א ליארעם א געשריי —
די פישעלעך ווארפען זיך ארום אין אלע זייטען...
וואס זאל די זאך בעדייטען?
וואס טהוט זיך דארט מיט זיי?
— שאט, פישעלעך! — זאגט דער פוקס:
שאט, גיט מיר צו פערשמעקן
וואס צימערט איהר אזוי? וואס איז מיט אייך געשעהן?
עס ברענט דאך גיט אין טייך,
מא וואס-זשע איז אויף אייך
דאס פאר א מין בהלה? ...

— אַי, פּוקס'עלע? אַזי וועה! —

האט זיך דערהערט פון טייך א גרויס געשריי,

אַ ביטערע יללָה:

דו הערסט דען ניט? אט דארט ניט ווייט

אויף יענער זייט

פערווארפט מען דאך א נעץ, א ברייטען, א לאנגען...

אַי וועה! מען וועט אונז אלע פאנגען

און טויטען באלד...

אַי וועה! וואס טהוט מען? — גוואלד!

— יא, זאגט דער פוקס מיט גרויס רחמנות:

איהר ביעדנע פישעלעך, זיינט טאקי אין סכנות...

יא, יא, איך זעה, איך הער —

זיי שווימען שוין אהער,

זיי חאפען שוין, זיי שטעכען,

זיי שלאגען, שניידען, ברעכען!

לויפט, פישעלעך, לויפט אהער! צו מיר לויפט קליין

און גרויס

ארויס פון טייך, ארויס!

איך וועל אייך ראטעווען, איך האב אויף אייך רחמנות...

לויפט, פישעלעך, לויפט!...

— ווארט-אױם! — האט דא א גרויס געשרי
 געטון אנאלטער פיש: „מיר זענען אין גרויס סכנות —
 פאר אונז טױג אבער גאר נישט דיין רחמנות!
 שוין לאנג, נישט איין מאל און נישט צוויי
 חאפט אונז דער נעץ פון טייך אויף פרעגלען און
 אויף קאכען;
 נאר דארט, ביי דיר און דא, אין טייך —
 איז פארט נישט גלייך.

אינ'ם געסיל.

(געוויידמעט צו דאָס יודישע געסיל אין די הומאָריסטישע
וואָכענבלאַט „דער בעזיס“).

דאס געסיל קאכט, דאס געסיל זידט...
וואס איז דאס, ליעבע פרידער?
— וו'הייסט? איהר ווייסט דען ניט, רב יוד?
„דער בעזיס“ געהט שוין וויעדער!
„דער בעזיס“ געהט, דער בעזיס קומט,
א מאראראם — עס רוישט, עס ברוימט,
עס קאכט ווי אין א קעסיל,
ס'געהט חאדאראם דאס געסיל!...

דאס געסיל, וואו פערשווארצט, פערוויסט,
אהן לעבען, אהן נחמה,
לעגט יאהרען-לאנג אין שמוץ און מיסט
די יודישע נשמה.

צעגעהט פון היטץ און פריהרט פון אייז,
און ווערים, שפינען, וואנצען,
חזירים, פלבים, קעץ און מיז
צעטאטשען זי אינגאנצען...

שמעהט אויף! שמעהט אויף און קוקט און הערט,
ליעבהארציגע פארשוינען!
דער בעזים וועט נאך יעדענס ווערטה
אייך אלעמען בעלוינען.

שמעהט אויף, גאט'ס פרומע סטריאפטשעס,
וואס קריכען מיט די לאפצעס
צו אינז אין הארץ אריין!
שמעהט אויף און הערט זיך איין,
איהר, יארמולקעס, איהר שפיטציגע,
בעל-מיסרניקעס היטציגע,
פערד־בקעטע, פעהימעלטע,
פעהימעלטע, פערשימעלטע,
נאך פון קדמונים אן!...

שמעהט אויף, איהר, אינזער, פארך,

איהר פופקעס, גראפע, פעטע,
געפעסמעטע, געגלעטע,
בן-יחיד'לעך ביי גאט —
פון שוהל און ביז דער באד! ...

מנדבים, בעלי-צדקה,
די הילף אין אונזער נויט —
וואס זאנען צו אַנאָקע
און גיעבען קוים א לויט
דעם חולה נאכץ טויט! ...

איהר, קהל'שע, פאָלאָניקעס,
שתדלנים און זאַקאָניקעס,
וואס קריכען, אונז פון שאדען
צו היטען, דורך דער הינטער-טהור,
און זענען גרייט אויף אלע פיער
צו מאנצען פארן אָדון! ...

„דער בעזים“ געהט! שמעהט אויף, שמעהט אויף
פאליטיקער פערברענטע,
וואס פליהען שנעל, ווי בארג-ארזן
א שקאפע אין א פענטע! ...

שמע'הט אויף „אריסטאקראמען“
פערפּוצט אין „וויגענער שיק“ –
מיט בעל-עגלה-שטיק
בירזשע פּונם טאמען!...

איהר דאמען-פאטראנעסען
בעריהמטע, וואס פערגעסען
די קינדער מיטן מאן,
און זענען גרייט אינגאנצען
מיט לייב און זעעל – צו טאנצען
צוליעב דעם ארעמאן!...

איהר דראמאטורגלעך נייע,
פון פאָרם און אינהאלט פרייע,
וואס האלטען, אז דורכאויס
האט גאט בעשאפען דראמען,
דאס פובליקום, אי גרויס
אי קליין אויף טויט צו סמען!...

דו, וועמעס ליעד איז צוקער-זיס,
משוררל מאדערנער;
וואס מאלט א ציעג אויף זיעבען פיס

א אינדיטשקע מיט הערנער! ...

שמעהט אויף! שמעהט אויף און קוקט און הערט.
ליעבהארציגע פארשויןען!
„דער בעזים“ וועט נאך יעדענס ווערטה
איין אלעמען בעלזינען.

ער געהט, ווי פונקען שפריצען
און ברענען זיינע וויטצען.
זיין שמייכל שמעכט און בריהט,
פאר שווארצע קעץ און קאטערס
און גרינע פיפערנאטערס
קיין מורא האט ער נישט;
בעשימצען און פערדעקען
וועט איהם דער שארפער ווייץ, —
א שמעקען האט צוויי עקען.
א נאדעל — נור איין שפיטץ ...

שמעהט אויף אויך איהר, געפלאגטע,
פערלאמערטע, פערקלאגטע,
פערקלעמטע ביזן מויל

פון מרוקען שטיקעל ברויט!
 שמעחט אויף, בויגט אויס דעם רוקען גלייך!
 ס'איז ביטער, שלעכט — און פארט
 ביים, בעזיס" איז פארהאן פאר אייך,
 א גוט און ווארעם ווארט,
 א שמייכעלע, א וויטצעלע, —
 א ברעקעלע, א פֿיטצעלע
 פון טרייסט און ליכט און פֿרייד...
 שמעחט אויף, דער בעזיס" געהט!...

מיטן אלטען נגון.

I.

אין צפרדע־זוקע (א שטעדטל
נעבען גי־התפת).
מנחה־צייט. שוין אויף די שטאננען
זיצען דארט די עופות;
אויסגעמאלקען ביז א מראפען
האט מען שוין די ציגען.
און דאס אלטע קלוגע ליעדעל
הערט זיך ביי די וויעגען:
„— שלאף, מיין קדיש, מיין נחמה!
דו וועסט לערנען תורה;
אונזער תורה, קרוין דו מיינע,
איז די בעסטע מחורה.
גאט וועט העלפען, גאט וועט ווייזען
אונז א נס, א מופת;
אויף די דארע־קווארע דערנער

אינ'ם גי'התפת

וועלען וואקסען ניס, אתרוגים,
מאנדלען און מאראנצען...
אז דער מאמע שלאגט די מאמע
געהען די קינדער מאנצען...
שמיל געוועזען איז דער אווענד
מיטן זיסען דרימעל;
שרעקליך איז די נאכט געווארען:
אויפן קאלטען הימעל
ניט קיין שמערען לייכטען, שיינען, -
וואלפען-אויגען בליצען,
פון די שווארצע שווערע חמארעס
גיהנום-פונקען שפריצען...
אין דער פינסטערניש, מיט ביזע,
מייוועלשע העריות
לויפען - ווער? מיט שכל מענשען,
אדער ווילדע חיות?
לויפען, ליארימען און פייפען,
טהור און טויער ברעכען,
פרויען פייניגען זיי, קינדער,
זקנים שלאנען, שמעכען...

שויבען מרישטשען, קוימענס פאלען...
רויטע פלאמען גלאנצען...
אז דער טאטע שלאגט די מאמע
נעהן די קינדער טאנצען!...

II.

נוואלד, וואס מ'הוט מען? יונגע-לייטלעך
האלטען — ס'קאן נישט מויגען.
קאן נישט העלפען איצט דעם רבי'ס
אלטער פיילענפויגען...
אך, זיי ווייסען און זיי פיהלען:
פון חמעלניצק'ס מכות
און פון האנטע'ס קלעפ ביים יודען
שטעהען נאך סיניאקעס...
ניין, גענוג, גענוג דעם יודען,
ווי די מיין, אין שפאלטען,
אויף די בוידעמס, אין די קעלערס
קריכען זיך בעהאלטען!
אוי, גענוג אין שאנד געוואלגערט
און מיט שמוץ געמישט איהם...

און אויב שטארבען דארף מען — תמת
נפשי עם פלשתיים! ...

אונזער קלוגער שתדלן אבער
זאגט, אז שטייף זיך האלטען
דארף מען אייביג אין דעם מנהג
אבות, אין דעם אלטען:
היינו — געהן און בעטען רחמים,
בעטען, אז די שרים
זאלען היטען אונז מיט זייער
אויסגע'שטרעקטען ארעם.
פאדאם-דא-נאג*) מיט א מתנת
יד — ביי אלע ליידען
איז געווען די בעסטע תרופה
נאך ביי אונזער זיידען ...
אמ נאר וואס געדענקען אייביג
דארפען מיר אינגאנצען.
ווען דער טאטע שלאגט די מאמע
און די קינדער טאנצען ...

---

*) מיר פאלען צו די פיס.

והראיה? וואס האט חרוב
 דא געמאכט דאס פייער?
 הייזלעך, קרעמלעך, וועלכע זענען
 ווערטה אנאלטען דרייער;
 זעהט-זשע אבער, ביי רב קמצא —
 ביי דעם גביר פון שטעדטל —
 איז נישט אנגעהערט אפילו
 נישט אנאיינציג ברעטל...
 און בשעת יודען האבען
 שאנד און פיין גענאסען
 און עס האט זיך פריי ווי וואסער
 יודיש בלוט גענאסען.
 איז זיין תבשיל געזעסען
 ביי די שרפה-פלאמען
 און גע'חזר'ט און געגרייט-זיך
 רוהיג צום עקזאמען...
 און רב קמצא וועט ביי קהל
 וויעדער פרייט זיין דעה
 זאגען, קלינגענדיג ווי פריהער
 שמאלץ מיט דער מטבע...
 די משרי? היט איהם בעסער

פון די שטארקסטע שאנצען,
ווען דער מאמע שלאגט די מאמע
און די קינדער טאנצען...

III.

די מטבע... אט פון וואס נאר
האט דעם גביר גענאלטען...
די מטבע, די מטבע —
זיין זאל זי פערשאלטען!
און פערשאלטען זאל זיין אויף אייביג
דאס שתדלנות ווערען.
וואס מישט-אויס מיט שמוץ און חרפה
אונזער בלוט און מרעהרען...
„לעבען, עהרע, ליכט און פרייהייט!“
זאל דער אויסרוף ווערען;
און אויב שטארבען פון די רוצחים
הענד וועט גאט בעשערען.
הויף און שטארק ווי „שמע ישראל“
זאל ביי אלע פאלען
„תמת נפשי עם פלשתים!“
דונערען און שאלען

און דערשטיקען אונזער אלטעם
ליעדעל ביי די וויענען
מיטן שענדליכען, פעהאסמען,
אלטען שקלאווען-נגון!!!...

צוויי בילדער.

Neue Zeiten — neue Vögel,
Neue Vögel — Neue Lieder.

I.

איהר געדענקט די אלטע זאנע,
ווי אמאל, אמאל פארצייען,
פלעגן מיר דעם טאג פארבריינען,
וועלכער הייסט ביי אונז „יום-פור“?

אין די גערטנער פון יריחו,
אין די גרינע פאלמען-גערטנער,
סלינגען הארפען און טראמפעמען,
שאלען זיסע, יונגע שטימען:

זיסע פרויען-שטימען קלינגען
און זיי פליעסען העל און פרעהליך,
ווי א קלאנג פון זילבער-גלעקער
אויף די פרישע בלומען-שטאקען:

— קומט אהער, אהער, בחורים!
קלינגען יענע ליעפע שטימען:
קוקט, דא זענען אלע שעהנסטע,
פיינסטע מעכטער פון יריחו.

ווי די פאלמען, הויך געוואקסען,
פריש און דופטענד ווי די רויזען
אלע שעהנסטע, אלע ליעפסטע,
פיינסטע מעכטער פון יריחו.

קומט אהער, אהער, בחורים!
קלייבט אייך, קלייבט אייך פלח'ס... אבער
קוקט ניט נאר אויף אונזער יוגענד,
וועהלט ניט נאר אליין די שעהנהייט,

ווייל די יוגענד וועט פארבליהען,
און פארגעהן וועט די שעהנהייט;
פלייבען וועלען גומע זימען,
פליהען אייביג וועט די טוגענד.

גומע זימען, מיעפע ליעפע,
פיינע, איידעלע געפיהלען —
דאס איז אונזער גרעסטעס רייכטום,
דאס איז אונזער בעסט' פערמעגען!...

שווארצע לאקען, וויסע קליידער,
שווינדלען, פלאטערען פון ווייטען,
דורך די גרינע פאלמען-צווייגען,
דורך די פרישע בלומען-שטאקען.

אלע גלייך געקליידט — אין גלאטע,
וויסע קליידער. לויט דעם מנהג,
פלעגען דאמאלס זיי די קליידער
בארגען איינע ביי דער צווייטער:

סזאל ניט זיין, ניט רייך, ניט ארים,
ניט קיין גדלות, ניט קיין בושה...
אלטע צייטען — אלטע בילדער,
אך, זיי זענען שוין פערגאנגען!...

II.

נייע צייטען — נייע מענשען,
נייע מענשען — נייע בילדער:
העל און ליכטיג איז דער גרויסער
שעהנער מאנץ-זאל אין „סאבראניע“.

אין דעם גרויסען, שעהנעם מאגזאל
זאמלען זיך צונויף צום, אבענר-
אלע שעהנסטע, אלע בעסטע,
פיינסטע מעכטער פון ירחו;

אלע פיינסטע, אלע בעסטע,
שעהנסטע מעכטער פון ירחו,
פון ירחו און פון חברון,
פון בערדיטשעוו און פון קאוונא:

פרייליין מאריא פייסאחאוויטש,
נאסמיא קאפהאן, פראסיא לטף,
און די שעהגע איזאבעלע,
איזאבעלע לאקשען-צימעס.

אלע זענען זיי געקליידעט
נאך דער לעצטער, שעהנסטער מאדע
און זיי זינגען גאר אנ'אנדערש,
גאר אנ'אנדערש, נייעס ליעדעל:

קומט אהער, אהער חתנים! —
זינגען מאריא, נאסמיא, פראסיא,
און די קלונע איזאבעלע,
איזאבעלע לאקשען-צימעס:

קוטט אהער, אהער, דאקטוירים,
אינזשינערען, אדוואקאטען,
מיט נאשיווקעס, מיט קאקארדעס
מיט דיפלאמען, אמעסטאמען;

נעהמט אונז, גוואלד, אוי, האט רחמנות,
נעהמט אונז, האפט אונז!... אף, מיר אלע
זענען גרייט מיט אייך צו לויפען
אין גן-עדן און אין גיהנום...

נעהמט אונז, האפט, הילט-איין, פערוויקעלמ
אונז אין זייד, אין סאמעט, אטלאס,
קויפט אונז לאזשען אין טעהאמער,
פיהרט אויף בעלער, מאסקאראדען.

אונזער הוט זאל זיין אגאנצע
סקידדע בלומען - , שיינען בליצען;
גאנצע גענו און גאנצע העהנער,
זאלען דארט פון אויבען זיצען.

אונזער קלייד זאל זיין פון אלע,
אלע קליידער שעהגער, בעסער;
אונזער שלעפ - פון אלע לענגער,
דער טורניור - פון אלע גרעסער, -

אונזער אנצוג, אונזער ציערונג
 זאלען גלענצען ווי די שטערען —
 אלע אונזערע בעקאנטע
 זאלען אפפֿרה ווערען!...

און זוי ווייטער, און זוי ווייטער,
 זינגט דאס ליעדעל, ליעבע ברידער!
 נייע צייטען — נייע מענשען.
 נייע מענשען — נייע ליעדער.

נייע נעמען, נייע הערצער,
 ניים און ניים פון אלע זייטען,
 איינס נאר איז ביי אונז געבליבען
 פון דעם מנהג פון פארצייטען.

איינס, אקליינגקייט: די קליידער,
 ליעבע פריינד, די פיינע קליידער
 מיט דער ציערונג, מיט די בלומען
 זענען אפט... אויף בארג גענומען!!!...

דער ספאדעק.

(א ליעדעל)

לאמיר בעהאלטען
א ספאדעק אג'אלטען
בחדרי חדרים אויף לאנג,
ס'זאל אונזערע טעכטער
ניט זיין צום געלעכטער
דער פשוטער יודישער גאנג...
(א אלט פאלקס-ליעדעל).

מיצלעך, פאנטאפעל מיט ווייסינקע זעקעליך,
בעקעשעס לאנג ביז דער ערד,
פאות געקרייזעלטע, פאות צופלאטערטע,
לאנגע צופארשמענע בערד.

שמר'מעליך סויבלענע, ליעטניקעס, יארמעלקעס,
גארטלען פון אטלעס און זייד...
וואו איז די אלטע אויף אייביג פערנאנגענע,
ווילדע און נארישע צייט?...

יודען אין פראקען, אין ווייסינקע האלזטיכלעך...
א בודוואר און אזאל...
יודישע ווייבער פערפוצטע, געקינצעלטע
נאך דעם פארזער זשורנאל —

און מיט דיפלאמען, מעדאליען געבילדעטע
גאר אנאנטיק יונגע-לייט...
וואו איז די אלטע, אויף אייביג פערנאנגענע,
ווילדע און נארישע צייט?...

וואו אבער ביסטרדו, דאס הייסעס און ערנסטעס,
ליעבענדעס יודישעס הערץ?
וואו איז דער טיעפער, מיט טרעהרען בעגאסענער
אמת'ער יודישער קרעכץ?

וואו איז א ברודער, א פראסטער, אלטמאדישער?
זאגט מיר בעווייזט, קלוגע לייט —
וואו איז די אלטע, די ווילדע, די נארישע —
ליעבע און טייערע צייט?

גבורים.

(א פשטיל)

דער פסוק זאגט:

„א נזיר זיין —

זאל ער די האר נישט שערען. הייס איהם
נישט עסען פלייש, נישט טרינקען וויין
און זיך נישט צוריהרען צו מתים“.

און דאס איז אלץ, וואס האט א ווערטה
צו זיין א נזיר און א גבור?

טא זענען יודען אויף דער ערד
דורכאויס גבורים... גאט דו ליעבער!

מען עסט קיין פלייש די גאנצע וואך,
וויין טרינקט מען נאר צו ארבע-פוסות,
די פאזיט וואקסען לאזט מען דאך
פון שלום-זוכר ביז צו גוסס...

יא, אמת — ברידער — איינס נאר פעהלט
צו הלכת-נזיר: כָּמָה יאהרען
אז יודען זענען אויף דער וועלט
כמעט זיי מתים שוין געווארען...

א חדר-משה.

I.

זיעבען יאהר איז מיר געווארען —
און די מאמע, זאל געזונד זיין,
האט געזאגט: „נו, צייט אין חדר,
צייט אין חדר געהן, מיין קינד“

אויס, א סוף, גענוג געהוליעט
אויף דער וועלט, ארומגעפלויען
פריי און גליקליך, ווי א פויגעל,
פריש און פרעהליך ווי דער ווינד;

צייט אין חדר — קדיש מיינער! —
אין אברהם'ל דער בעהעלפער —
פון די חדר-קאנטאניסטען
דער בעריהמטער קאמאנדיר —

האט מיך איינגעהילט, פערוויקעלט
אין אנ'אלטען, געלען מלית
(אונזער אלטע אוניפארם,
אונזער יוד'שער מונדיר)

און אוועק מיט מיר אין חדר.
ס'איז געווען א וואונדער-שעהנער,
פרישער, ליכטיגער פריהמארגען.
שעהן און ליכטיג, ריין און פריש —

האבען שטראהלען זיך געגאסען
דורכ'ן פענסטעריל אין חדר
און געפונקעלט אויפ'ן רבי'ן,
אויפ'ן סידור, אויפ'ן מיש.

און עס האט זיך אנגעהויבען
דער עקזאמען: „זאג נאר, בחור,
וואס איז דאס?" — אנהאלף. „ריכטיג,
דאס?" — א היי. „— און דאס?" — א תו.

און ביי יעדען אות, פאר יעדען
ענטפער, פאלען מיר פון אויבען
לעקעך. ראזינקעס, קאנפעקטען,
נים און מאנדלען אהן א סוף.

און דער רבי, רב בנימין
(וואל א ליכטיגען גן-עדן
האבען) זאגט: „דו זעהסט? דאס ווארפען
דיר מלאכים, ליעבעס קינד.

זאלסט מיט חשק לערנען תורה.
 לערנען תורה, לערנען חכמה,
 און געדענק, מיין קינד, ווער סצוויל נישט
 לערנען, בלייבט אויף אייביג בלינד"...

II.

טעג און יאהרען, לאנגע יאהרען
 זענען שוין אוועק פון דעמאלט...
 איך געדענק דעם רבי'ס ווערטער,
 איך געדענק זיי גוט און קלאר:

„לערנען תורה, לערנען חכמה;
 בלינד איז דער, וואס וויל נישט לערנען...
 אמת, רבי, אמת; אבער —
 ווילדע זאכען קומען-פאר,

שרעקליך-ווילדע, און זיי ברענען.
 שטעכען, ענבערען מיין מוח...
 איצט, ווען לערנען איז מיין חיות,
 לופט און ווארימקייט פאר מיר.

ליכט און קראפט און טרייסט אין לעבען.
אין מיין ביטערן, פערסמ'טען
שקלאווען-לעבען, — איצט פערשליסט-זיך.
האקט זיך-צו פאר מיר די טהיר.

לעשט זיך-אויס דאס לעצטע לעמפעל.
און עס הייבען-אן צו פאלען
אדן א צאהל פון אלע זייטען.
פאלען, שיטען-זיך ווי באב

שטיינער. שטיינער! ... גרויסע, שווערע
שטיינער שיטען-זיך און פאלען
אויף מיין ברוסט, אין מינע אויגען.
אויף מיין אלטען, גרויען קאפ...

און זיי פליהען און זיי פאלען
ווי א האגעל אויף די שוואכע,
גרינע זאנגען, ווי א האגעל
אדן א צאהל און אדן א מאס...

וואס-זשע איז דאס? וואס בעטייט עס?
איז דען מעגליך, אז מלאכים
זאלען שטיינער ווארפען!? ... רבי!
רבי! ווי געשיקט-זיך דאס? ...

נאר ניטא, ניטא קיין ענטפער.
וואלקענס שוועבען אויפן הימעל,
טייכען פליסען, ווינדען רוישען —
און קיין איינציג, איינציג ווארט

הערט-זיך מיר ניט אין דער פינסטער...
איי, ניטא, ניטא קיין ענטפער
פון דעם רבי'ס שטומען קבר,
פון דעם אלטען הייליג ארט!...

